

LES COL·LECTIVITZACIONS A BARCELONA 1936-1939

ANTONI CASTELLS DURAN

 hacer
EDITORIAL

LES COL-LECTIVITZACIONS
A BARCELONA 1936-1939

ANTONI CASTELLS DURAN

LES COL-LECTIVITZACIONS A BARCELONA 1936-1939

La col·lectivització-socialització
de la indústria i els serveis a Barcelona
(ciutat i província):

Les agrupacions o concentracions d'empreses

Pròleg de Josep Termes

Disseny de la coberta: Gerardo Della Santa

© 1993, Antoni Castells Durán

© 1993, EDITORIAL HACER (Josep Ricou)
Administració: Carme, 16,2on - 08001 Barcelona
Tel. (93) 317 34 93 - Fax (93) 317 14 59

ISBN: 84-85348-95-8
Dipòsit legal: B-21.339-1993
Impress per Novagràfik; Puigcerdà, 127; 08019 Barcelona

PRÒLEG

En aquests moments en què hom assisteix a l'enfonsament del que fins ara molts consideraven el model alternatiu al capitalisme - l'anomenat socialisme real -, a l'exaltació acrítica del capitalisme com a únic model viable de desenvolupament o al conformisme resignat davant la realitat existent, és particularment adient la publicació d'aquest llibre d'Antoni Castells encara que només sigui perquè a través de la perspectiva històrica que ens ofereix ens mostra uns moments en què es desenvoluparen altres realitats socials, cosa que permet relativitzar el moment històric actual i evita caure en el provincianisme que no veu més enllà del que té davant del nas.

D'aquest llibre cal destacar, primer, l'abundant i la important documentació en què es fonamenta, així com la rigorosa investigació que ha realitzat l'autor, tant pel que fa a la recollida de dades i d'elements significatius, com per l'anàlisi i confrontació que ha realitzat de fonts de diversa procedència: documents públics, circulars internes, correspondència, publicacions periòdiques, paperassa d'organismes oficials, de sindicats, d'empreses, etc.

Castells no es limita a descriure una experiència concreta, sinó que analitza i explica el perquè d'aquesta; quines en foren les principals característiques, els èxits; els fracassos i errors, també. L'estudi analitza els fets que van protagonitzar, fa més de mig segle, els treballadors catalans en col·lectivitzar les empreses on treballaven, i aporta nova llum sobre el període històric de la guerra, tan mal conegut encara. Es una valuosa contribució al coneixement de la història de Catalunya i també al de les diferents formes d'organització econòmic-social que s'han produït a les societats industrials.

Castells és rigorós i la seva investigació l'ha fet de manera ben poc dogmàtica, sense tabús ni prejudicis. Per analitzar aquella societat catalana de la guerra, tan conflictiva i canviant, no té en compte només la realitat oficial, la que apareix en els textos i decrets de la Generalitat i del govern de la República, sinó que considera també la realitat extra-oficial, la que es vivia al carrer i als centres de treball, així com les interrelacions que existien entre el poder i la societat.

És a l'empresa però, com a unitat bàsica de producció, on centra l'anàlisi de la col·lectivització de la indústria i dels serveis.

Al mateix temps emmarca i situa històricament l'experiència col·lectivista catalana, tant en el seu context més immediat -el de la societat catalana de 1936, tan particular-, com en el mundial, del qual Castells destaca el canvi de model econòmic-social que s'estava produint a causa de la crisi del capitalisme liberal, així com els intents per superar-la, entre 1914 i 1945. Projectes de renovació tan contradictoris com els realitzats pels bolxevics a Rússia, pel president Roosevelt als Estats Units amb el New Deal, o les experiències del feixisme italià i del nazisme alemany. Entre unes i altres, l'autor situa l'alternativa col·lectivista catalana com a radicalment diferent a totes, original i complexa. Per això, des d'ara, el seu estudi serà fonamental per conèixer les principals característiques del procés col·lectivitzador.

Voldria acabar dient que el llibre de Castells és d'aquells que volen establir conclusions, perquè l'autor vol ser clar i precís, i tem quedar-se a mitges i sense comprometre's. Les seves afirmacions poden ser polèmiques, però es basen en una investigació seriosa i estan ben argumentades, i estic segur que serviran per enriquir i fer avançar la nostra investigació històrica.

Josep Termes

Vull expressar el meu agraïment a totes aquelles persones i institucions públiques i privades, l'elevat nombre de les quals m'impedeix citar, que han col·laborat a fer possible aquest llibre d'una o altra manera: facilitant documentació, proporcionant orientacions o elaborant-lo materialment.

Molt en especial vull fer constar el meu agraïment a Rafael Pujol per la seva generositat al proporcionar-me una important i valuosa documentació, orientar-me en l'elaboració i criticar-la a mesura que aquesta avançava. A Josep Termes pels seus comentaris, i el seu recolzament i estímul perquè publicés el llibre. I a la Mercè per les seves crítiques i suggerències que han contribuït a millorar el text.

Introducció

Motivació i objecte de l'estudi

Antecedents, pressupostos i desenvolupament
de la transformació col·lectivista a Catalunya

INTRODUCCIÓ

Motivació i objecte de l'estudi

La derrota que el 19 de juliol de 1936 van sofrir a Barcelona els militars sublevats contra el Govern de la República va donar lloc a l'inici d'una profunda transformació econòmico-social a tot Catalunya. Així mateix, a la resta de zones de l'Estat espanyol en què els rebels van ser derrotats, també es produïren canvis i transformacions econòmico-socials, encara que de diferent intensitat i característiques segons la zona que es tractés -va ser diferent el cas d'Aragó, que el del País Basc o el de Madrid-. Aquest llibre tracta exclusivament de la transformació econòmico-social esdevinguda a Catalunya, que va tenir unes característiques pròpies i específiques, diferents, en gran part si més no, de les que es van donar a d'altres parts de l'Espanya Republicana, la qual cosa va ser motivada, bàsicament, per l'alternativa ideològica predominant dins la classe treballadora catalana -on es trobava el poder de fet, a partir del 19 de juliol-, per una part, i, per una altra, a les diferències que hi havia el 1936 entre l'estructura econòmico-social de Catalunya i la de les altres parts de l'Estat espanyol. Al mateix temps, el gran marge d'independència del poder central que va gaudir Catalunya fins a la segona meitat de 1937, li va permetre desenvolupar el seu projecte amb una gran autonomia.

L'experiència col·lectivista que va tenir lloc a Catalunya, encara que no va poder assolir plenament els seus objectius a nivell global, a causa dels condicionaments i dificultats amb què va haver d'enfrontar-se, constitueix, malgrat tot, una de les transformacions més radicals que s'ha esdevingut al segle XX, que afectà pràcticament tots els aspectes de l'activitat econòmica i social.

Al mateix temps, la transformació col·lectivista catalana, que va tractar de portar a la pràctica els principis del socialisme antiautoritari, constitueix una experiència original, única al món. El seu valor com a model o alternativa econòmico-social s'ha d'emmarcar, alhora, en el període en què va tenir lloc, és a dir, en el període comprès entre la revolució bolxevic el 1917 i l'acabament de la Segona Guerra Mundial el 1945, quan davant la crisi econòmico-social que es va obrir en el si del capitalisme i la incapacitat del propi capitalisme liberal per superar-la, es varen propugnar i es van dur a terme una sèrie d'alternatives econòmico-socials que d'una manera més o menys profunda tractaven de transformar o substituir el capitalisme liberal a fi de poder superar l'esmentada crisi. A més de l'alternativa col·lectivista desenvolupada a Catalunya, s'han de citar, per la seva importància i significació com a alternatives que es van posar en pràctica durant aquest període: el socialisme d'Estat a la Unió Soviètica, l'experiència fascista i nacional-socialista a Itàlia i Alemanya respectivament i la política del New Deal promoguda pel Brain Trust, que el President T. Roosevelt va desenvolupar als EUA.

Totes aquestes alternatives presentaven entre elles diferències importants, però al mateix temps, a excepció de la col·lectivista, tenien totes un important element comú: el d'assignar a l'Estat, en major o menor grau, un considerable increment del seu poder i de les funcions que havia de desenvolupar en el conjunt de l'activitat social en general, i en l'activitat econòmica en particular, donant-li el paper d'ordinador actiu de la vida econòmica, que el capitalisme liberal confiava exclusivament als mecanismes del mercat.

Tot el que s'ha exposat fins aquí posa en evidència l'interès que té l'experiència col·lectivista desenvolupada a Catalunya a partir del 19 de juliol de 1936, tant

pel fet de formar part de la història recent de la societat catalana, com per constituir la posada en pràctica -encara que fos de manera parcial i condicionada-, en un país industrialitzat, d'un model o sistema econòmic-social amb unes característiques específiques que el diferenciaven clarament dels altres models que fins avui han existit o existeixen en les societats industrialitzades. Ara bé, malgrat el seu interès, actualment encara és, després d'haver passat més de 50 anys del seu inici, una experiència poc coneguda, fins i tot entre els que es dediquen a l'estudi de la Història i de l'Economia del nostre país.

La transformació que es va desenvolupar en la societat catalana a partir de juliol de 1936 va abastar, tal com ja s'ha assenyalat, pràcticament tots els aspectes de la realitat política, econòmica i social del país. Ara bé, en aquest llibre es pretén, exclusivament, procedir a l'anàlisi de les transformacions que van tenir lloc a la indústria i als serveis, a Barcelona -ciutat i província-. El fet que no es tractin altres aspectes de la realitat social, com ara el de l'ensenyament, la sanitat, l'administració de justícia, la cultura, les forces armades i del d'ordre públic, etc, ni l'anàlisi d'altres aspectes i sectors de l'activitat econòmica, com el sector agrícola, el sector financer, etc, no és perquè s'infravalori la seva importància, sinó únicament a causa de les limitacions produïdes per l'estat en què es troba la investigació sobre aquest tema i a les imposades per la pròpia extensió del text. La qual cosa no significa, no obstant això, que l'elecció s'hagi fet a l'atzar, ans al contrari, és motivada per dues raons: a) considerar que les transformacions esdevingudes en l'organització, funcionament i desenvolupament de l'activitat productiva en la indústria i els serveis constitueixen, en una societat industrialitzada, un dels aspectes més significatius de la mateixa i b) que la indústria i els serveis constitueixen un dels camps on les transformacions col·lectivistes van assolir un més gran desenvolupament. Per tot això, l'estudi de les transformacions col·lectivistes en la indústria i els serveis té un valor especial per a la comprensió i caracterització de l'alternativa econòmic-social que va representar l'experiència col·lectivista catalana. Quant a la limitació territorial a Barcelona -ciutat i província- és causada, òbviament, pel nivell de concentració existent de la indústria i els serveis.

Per últim, centrar l'objecte de l'estudi a analitzar en què va consistir i què va representar el procés de creació i desenvolupament de les agrupacions o concentracions d'empreses de la indústria i els serveis, està motivat pel fet que l'agrupació en unió de l'empresa col·lectivitzada foren les dues concrecions més importants de l'experiència col·lectivista desenvolupada en la indústria i els serveis de Catalunya, i que l'agrupació, en ser la forma més complexa i elevada d'organització col·lectivista que es va donar a Catalunya, constitueix una realització fonamental per al coneixement de l'experiència col·lectivista i és, al mateix temps, la que pot aportar el nombre més gran d'elements sobre els trets principals de la socialització que pretenia assolir l'alternativa col·lectivista.

Abans de tractar de les agrupacions, s'ha considerat convenient incloure, a continuació, un breu resum de les principals característiques de la societat catalana el 1936, dels pressupostos i posta en marxa de la transformació col·lectivista a Catalunya, dels factors que van limitar el seu desenvolupament i de les seves etapes. Tot això constitueix el marc en què es van crear i desenvolupar les agrupacions. Tanmateix, s'ha dedicat un primer capítol a l'empresa col·lectivitzada, perquè juntament amb l'agrupació constitueixen les dues concrecions més importants de l'experiència col·lectivista.

Antecedents, pressupostos i desenvolupament de la transformació col·lectivista a Catalunya

La societat catalana anterior al 19 de juliol de 1936. Característiques principals.

-Aspecte econòmic.

A les vigílies de la rebel·lió militar de juliol de 1936, Catalunya era un país amb un alt nivell d'industrialització -el 54% de la població activa estava ocupada en la indústria-. La seva economia es trobava fortament imbricada en la del conjunt de l'Estat Espanyol, V activitat productiva predominant del qual, a diferència de la catalana, era del sector primari -un 52% de la població activa hi treballava-.

Ara bé, malgrat l'important pes específic que en l'economia catalana tenia la indústria, aquesta es trobava constituïda, majoritàriament, per empreses mitjanes i petites que, en general, disposaven d'unes instal·lacions i maquinàries atrassades tecnològicament, envellides físicament, i una bona part en estat de conservació deficient. L'alt nivell d'envelliment i d'obsolescència de la major part de les instal·lacions industrials catalanes, junt amb una estructura empresarial i comercial poc efectiva, feia que els nivells mitjans de productivitat de la indústria fossin baixos i que la seva competitivitat a nivell internacional fos minsa. Cal afegir a tot això, la presència important del capital estranger -anglès, francès, belga, suís, etc- que controlava gran part de la producció d'alguns sectors bàsics -*mineria, producció elèctrica, etc*- i també un alt percentatge de les empreses de més volum i de tecnologia més avançada de les diferents branques industrials.

Al mateix temps, el sector financer català, especialment després de la fallida dels principals bancs del país, era particularment dèbil, amb les conseqüències negatives que tot això comportava per al conjunt de l'economia catalana.

A més a més, cal afegir que la crisi econòmica internacional que va afectar greument el capitalisme existent en aquella època -l'anomenada crisi del 29-, es va fer sentir també a Catalunya, encara que la seva incidència fou menor que la que va tenir a la major part dels països capitalistes d'Europa i Amèrica, motivat principalment pel relatiu aïllament de l'economia espanyola. Els efectes més importants per a l'economia catalana van ser: l'augment de l'atur, -bastant més baix que l'enregistrat en els altres països industrialitzats- especialment entre els treballadors de la indústria, i la disminució de les exportacions, la qual cosa va aguditzar encara més la dependència de l'economia catalana del mercat espanyol.

Així, doncs, el 1936 l'economia catalana, a causa bàsicament d'una sèrie de factors interns (el fet que la burgesia no modernitzés ni posés al dia la indústria, i que no comptés amb l'estructura financera adequada, entre els més importants) damunt dels quals va incidir una situació internacional desfavorable -agreujant les seves conseqüències- es trobava en decadència, amb uns nivells baixos d'eficàcia i competitivitat. Es pot afirmar que era el propi model de desenvolupament que havia impulsat la burgesia liberal el que es trobava en decadència, la qual, malgrat les seves particularitats, s'emmarcava en la profunda crisi que per aquells anys patia el capitalisme a escala internacional. L'esmentada crisi del tipus o model de desenvolupament, plantejava en conseqüència, la necessitat urgent de procedir a substituir-lo per un altre que permetés al país la reestructuració de la seva activitat econòmica.

-Aspecte polític-social.

La realitat polític-social catalana, en vigílies de la sublevació militar, es caracteritzava per:

1) L'existència d'una burgesia -la classe dominant del país- que després del fracàs dels intents realitzats al s. XIX per transformar l'Estat Espanyol en un estat capitalista modern semblant als que existien a l'Europa Occidental, es limitava, mitjançant la seva representació política, La Lliga Catalana, a practicar un cert catalanisme davant l'Estat centralista i a demanar la utilització de la seva força repressiva davant els treballadors, segons requeria la defensa dels seus interessos i les circumstàncies del moment. Aquesta burgesia, a diferència de les classes i forces conservadores de l'Estat Espanyol, confiava, en general, que la salvaguarda dels seus interessos podia dur-se a terme -i fins i tot de la manera més efectiva- sota un règim de democràcia parlamentària, no considerant -amb excepcions- que per aquesta defensa s'hagués de recórrer, forçosament, a règims totalitaris.

2) La forta implantació del republicanisme i del nacionalisme català, mútuament interpenetrats, en el si de les classes mitjanes catalanes -que constituïen un percentatge important de la població-, la representació política de les quals era ostentada majoritàriament per Esquerra Republicana de Catalunya -la primera força política del país-, la qual cosa va conduir aquestes classes mitjanes a un enfrontament obert amb l'Estat centralista i amb les institucions i forces conservadores de l'Estat espanyol. El republicanisme i el nacionalisme van influenciar també alguns sectors de la classe treballadora catalana, tal com es pot comprovar si s'analitza el procés de formació dels dos partits marxistes que hi havia el 1936 a Catalunya. Finalment, cal constatar també, que l'enfrontament del nacionalisme català amb l'Estat centralista, que era el que durant segles havia exercit el poder polític a Catalunya, va contribuir a propagar entre una part de la població un cert antiestatisme genèric, de manera semblant a com l'enfrontament del nacionalisme amb l'exèrcit espanyol, va ajudar a generalitzar l'antimilitarisme dins la societat catalana.

3) La presència d'un moviment obrer fort, lluitador i radicalitzat, dins del qual, amb la decepció que van patir els treballadors davant la incapacitat del règim republicà per millorar la seva situació col·lectiva, va augmentar la influència dels qui defensaven la necessitat que l'esmentat moviment protagonitzés una transformació radical de la societat. Aquest moviment obrer tenia una sèrie de característiques que el diferenciaven clarament de la resta de moviments obrers europeus i americans. Entre les més rellevants cal esmentar les següents:

a) En primer lloc, per la seva importància, destaca la incontestable majoria de què disposava en el si del moviment obrer català una central sindical d'orientació anarquista -la CNT-. Mentre que, gairebé en la totalitat dels països industrialitzats d'Europa i Amèrica el moviment anarquista es trobava, de fet, reduït a l'activitat de petits nuclis de militants amb poca incidència en el moviment obrer, Catalunya n'era l'excepció, perquè comptava amb un moviment llibertari, ampli i lluitador, del qual la CNT, que aglutinava la major part del proletariat català, en formava part.

b) La inexistència en el moviment obrer català d'organitzacions polítiques i sindicals socialdemòcrates, que, ben al contrari, comptaven amb una força important en la majoria de països industrialitzats.

c) La reduïda incidència de les organitzacions marxistes no socialdemòcrates en el moviment obrer català, més la particularitat de l'existència en aquest àmbit

polític junt a un partit -el PSUC¹- adherit a la III Internacional, d'un altre partit -el POUM- d'orientació marxista revolucionària, que mantenia una posició crítica davant la III Internacional i que tenia una incidència real, per bé que reduïda, en el moviment obrer, la qual cosa en la dècada dels trenta era una excepció.

Cal conèixer la realitat econòmica i político-social de la societat catalana el juliol de 1936 per poder comprendre el perquè de la resposta que es va produir en l'esmentada societat contra la sublevació militar i sobretot el perquè del procés revolucionari i les seves característiques, que es va començar després de la derrota de la sublevació. Encara que la sublevació militar i la seva desfeta van poder contribuir a crear l'ocasió perquè comencés el procés revolucionari, això no vol dir, ni de bon tros, que en fossin la causa -així ho evidencia, també, el desigual desenvolupament dels esdeveniments posteriors a la derrota de la sublevació, en els diferents llocs d'Espanya on va tenir lloc-, ans les causes i raons del procés revolucionari que va començar a partir del juliol de 1936, i les seves particularitats es troben en les pròpies característiques econòmiques, socials i polítiques de la societat catalana del 1936. En destacarem, per la seva importància, la crisi del model de desenvolupament econòmic impulsat per la burgesia catalana, la influència important del republicanisme i del nacionalisme en les classes mitges que les enfrontava a l'Estat espanyol i el predomini de l'anarquisme i anarco-sindicalisme en el moviment obrer català.

Inici i desenvolupament del procés de transformació col·lectivista.

- La transformació col·lectivista: els seus pressupostos i posada en marxa.

Derrotada la rebel·lió militar a Barcelona i a la resta de Catalunya, els treballadors -els manuals en particular- que havien jugat un paper important en l'obtenció de la victòria contra els sublevats i que en ensorrar-se l'aparell de l'Estat i desintegrar-se el seu poder -motivat bàsicament per la desfeta del seu pilar bàsic: l'exèrcit- foren els qui van obtenir la victòria política², van iniciar una àmplia i profunda transformació revolucionària de la societat catalana.

La transformació revolucionària iniciada a partir del 19 de juliol, es basava en els plantejaments anarquistes i anarco-sindicalistes de la CNT-FAI, perquè aquesta organització era la que tenia una influència majoritària entre els treballadors -els protagonistes de la victòria-. El contingut bàsic de l'alternativa o projecte social que pretenia dur a la pràctica l'esmentada transformació pot resumir-se, en la construcció d'una societat que tenia com a objectiu social prioritari, la consecució d'un desenvolupament global i igualitari en el seu conjunt, i de cada un dels individus que la formen en particular. Global perquè pretenia abastar el conjunt de les necessitats i aspiracions de l'home, tant de tipus econòmic com de tipus espiritual i les que fan referència al benestar i desenvolupament corporal; i igualitari perquè havia de beneficiar a tots en la mateixa mesura. Per aconseguir aquest objectiu es considerava indispensable l'abolició de la propietat privada dels mitjans de producció i de l'Estat i l'establiment de la propietat col·lectiva i d'un nou tipus de poder, basat en l'exercici de la democràcia directa a partir dels centres de treball i habitació, passant pels successius nivells de coordinació sectorial i territorial fins abastar el conjunt de la societat.

Aquest projecte econòmic-social, que es trobava en la base de les transformacions revolucionàries que van començar el juliol de 1936, constituïa una clara i radical alternativa a l'estructuració capitalista de la societat catalana que hi havia

en aquelles dates, i s'inscrivía, a la vegada, entre les alternatives que tractaven de reemplaçar o modificar l'organització capitalista anterior a la guerra de 1914-1918, que es trobava en crisi.

Pel. que fa a les transformacions que es donaren a la indústria i als serveis, els treballadors, en reprendre l'activitat productiva després del 19 de juliol, van procedir de seguida per pròpia iniciativa -els dies i setmanes següents- a la posada en marxa del procés col·lectivitzador. Van assumir directament el control i la direcció de la majoria de les empreses, i cal esmentar que tot això ho van fer de manera espontània³.

Cal precisar que quan es remarca que la posada en pràctica de la col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis va ser causada per l'actuació espontània dels treballadors, no es vol dir, ni que de repent, per generació espontània, els treballadors tinguessin aquesta idea i la posessin en pràctica, ans al contrari, el que va possibilitar que els treballadors comencessin aquesta transformació, sense directrius ni consignes, va ser precisament que durant un llarg període de temps -des dels anys 1868-1870- s'havia fet una gran tasca de formació i propaganda de les idees llibertàries mitjançant ateneus, sindicats, cooperatives, etc; ni tampoc vol dir que els treballadors no tinguessin organització o que la seva actuació es desenvolupés al marge de tota organització, perquè precisament en la majoria dels casos la iniciativa va sortir de les organitzacions sindicals -en general de la CNT- a nivell de fàbrica o ram.

El caràcter espontani de la col·lectivització-socialització vol dir que no es va dur a terme seguint les consignes, instruccions o directrius d'algun òrgan de direcció central de l'Estat o d'algun partit o sindicat⁴, sinó a partir de la decisió dels propis treballadors, que mitjançant les seves organitzacions de fàbrica i ram van posar en pràctica les idees i concepcions que tenien de la manera d'organitzar i funcionar la societat en general i l'activitat econòmica en particular; gran part d'aquestes idees eren fruit de la propaganda i formació llibertària desenvolupades durant anys.

- Factors [imitadors i desenvolupament de la col·lectivització-socialització.

El desenvolupament de l'experiència col·lectivista catalana es va veure limitat i condicionat per una sèrie de factors externs i interns a la societat catalana, Els més importants són. els següents:

Factors externs: a) L'existència de la guerra, que va condicionar el funcionament de la societat en general, i de l'activitat econòmica en particular, al mateix temps que va provocar la partició en dos del mercat espanyol, amb qui es trobava estretament vinculada l'economia catalana, b) L'animadversió internacional de les classes posseïdores i dirigents, que exerciren diferents pressions -econòmiques, polítiques, militars, etc- per fer fracassar l'experiència col·lectivista, pressions a les quals, a mes, no s'hi oposà l'ampli moviment de suport i solidaritat internacional dels treballadors que feia falta per contrarestar-les -en part al menys- al comptar amb escassa influència en el moviment obrer internacional els grups o organitzacions que compartien els plantejaments de l'alternativa col·lectivista catalana, c) El boicot del Govern de la República, que va procurar primer frenar i després fer retrocedir i eliminar, tant com es pogués, les realitzacions col·lectivistes a Catalunya.

Factors interns: a) L'existència de sectors socials, que en conjunt constituïen una base social important -quantitativament i qualitativament-, que encara que es possessin en contra de la sublevació militar, s'oposaven a l'alternativa col·lecti-

vista, o perquè defensaven la propietat privada dels mitjans de producció, o perquè defensaven la seva propietat estatal. Aquesta oposició fou canalitzada i defensada per ERC, ACR, UR, PSUC i UGT. b) A l'oposició de caràcter ideològic -exposada a l'apartat a)- s'unia una oposició de caràcter polític, reforçant-la, defensada per les mateixes organitzacions, que sustentava la posició que per guanyar la guerra calia mantenir el tipus de relacions econòmico-socials que hi havia abans del 19 de juliol i constituir, a partir d'aquesta base, una aliança interclassista antifeixista davant la posició contrària que per guanyar la guerra calia dur a terme les transformacions revolucionàries que exigien els interessos dels treballadors, i que defensaven la CNT, la FAI i el POUM. c) La renúncia dels òrgans dirigents de la CNT i de la FAI d'intentar portar a la pràctica, globalment, els plantejaments i alternatives que durant anys havien propagat entre els treballadors, renúncia que es va iniciar molt aviat⁵ i els va portar al progressiu abandonament dels seus supòsits i principis, d) Que les organitzacions, de la CNT o influenciades pels seus principis, a nivell d'empresa i ram, generalment, encara que procuraven dur a terme la col·lectivització en el seu àmbit respectiu, no van intentar influir en la resolució de la problemàtica general, que la van deixar en mans de les direccions dels partits i sindicats, la qual cosa, portà conseqüències nefastes per a la col·lectivització-socialització, i més si tenim en compte la renúncia de la CNT-FAI.

Degut, per una part, a que la col·lectivització-socialització constituïa un procés que s'havia iniciat amb la confiscació i col·lectivització de les empreses, i que havia d'anar avançant -i així va passar parcialment- en la coordinació de l'activitat econòmica de baix a dalt, fins assolir la plena socialització de la riquesa i, per una altra part, a causa també i d'una manera molt decisiva a l'enfrontament i correlació de forces existents en cada moment entre col·lectivistes i anticol·lectivistes, el desenvolupament del procés de col·lectivització-socialització va evolucionar en el temps⁶. S'hi poden distingir quatre etapes:

En la primera etapa -juliol a octubre 1936-, es va posar en marxa l'economia col·lectivista de signe llibertari, i va ser el període en què es van realitzar la majoria de les col·lectivitzacions d'empreses, i també quan s'inicià la constitució de bona part de les agrupacions. Es va desenvolupar sense entrebancs l'autogestió obrera, encara que els partits i sindicats ja van començar la formació d'organismes que, en el futur, la limitarien i la desvirtuarien. La segona etapa -octubre 1936 a maig 1937-, es va iniciar amb la promulgació, el 24 d'octubre, del Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer, redactat i aprovat per totes les organitzacions polítiques i sindicals antifeixistes -va constituir una solució de compromís-. Malgrat tot, la seva acceptació, a la pràctica, va ser parcial, i cadascú el va interpretar a la seva manera i se'n va prescindir en nombroses ocasions. En aquesta etapa, amb el predomini polític en mans dels col·lectivistes, va continuar el desenvolupament del procés de col·lectivització-socialització. Es va avançar en la concentració i coordinació de la nova economia i es va legalitzar part de les conquestes col·lectivistes però, al mateix temps, també va anar augmentant la força política dels anticol·lectivistes i la influència de l'Estat. Tot això provocava una contradicció que només podia conduir a un enfrontament directe tal com efectivament va passar els primers dies de maig de 1937.

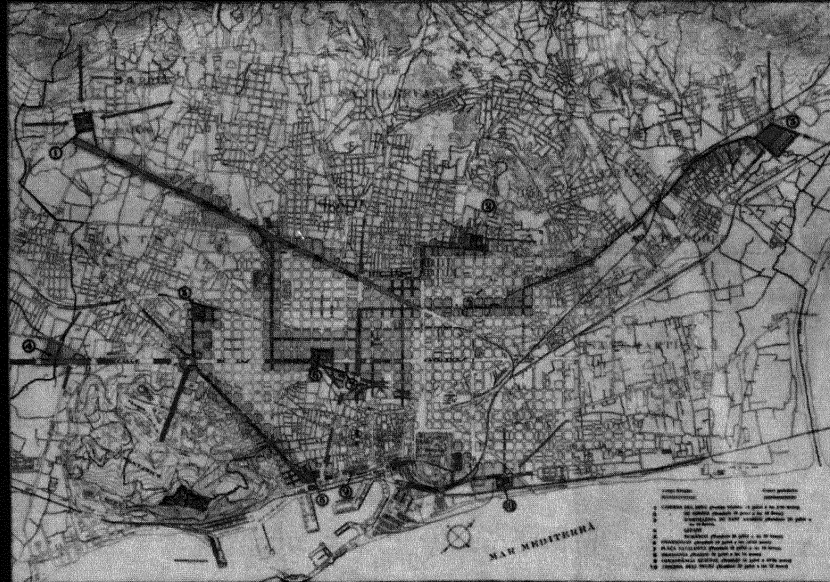
La tercera etapa -maig 1937 a febrer 1938-, va començar amb els "*Fets de maig*", és a dir, amb l'enfrontament armat a Barcelona i a d'altres poblacions catalanes entre els qui impulsaven les transformacions revolucionàries i els qui s'hi oposaven, que va acabar amb la victòria política dels últims. Durant aquesta etapa

en què es va reprimir el POUM i que la CNT-FAI perdé el seu predomini en l'àmbit polític, es va produir un augment del control estatal i del de les burocràcies sindicals en detriment de l'autogestió obrera, i els col·lectivistes passaren a la defensiva. Des dels llocs de treball presentaren una forta resistència als intents d'acabar amb l'experiència iniciada el juliol de 1936. En la quarta etapa -febrer 1938 a gener 1939-, eliminat el POUM i havent abandonat, en la pràctica, els òrgans dirigents de la CNT-FAI els principis llibertaris en general i la defensa de l'autogestió obrera en particular⁷, es van duplicar els atacs a les col·lectivitzacions, es va desenvolupar una política d'estatitzacions i reprivatitzacions i, no obstant això, no es va aconseguir la seva eliminació total, com ho prova la supervivència de nombroses empreses col·lectivitzades i agrupacions fins la seva supressió per les tropes de Franco.

NOTES

1. La constitució del PSUC va tenir lloc pocs dies després del 19 de juliol de 1936, concretament el 21 de juliol.
2. Entre d'altres coses, ho demostra l'entrevista que Companys va tenir amb els dirigents de la CNT-FAI perquè es fessin càrrec del Govern de la Generalitat i el fracàs posterior de l'intent de constituir un govern al marge de la CNT, el dos d'agost de 1936.
3. En el propi preàmbul del Decret de Col·lectivitzacions es reconeix que la reacció popular davant la sublevació ha provocat una gran transformació econòmico-social, que els treballadors s'han incautat d'empreses i que tot això, afirma, cal recollir-ho i orientar-ho.
4. Fins i tot els primers comunicats de la FAI i de la CNT els dies 26 i 28 de juliol, es limitaven a fer una crida a la lluita contra el feixisme el primer i ordenar la represa del treball el segon, quan ja, el 21 de juliol, els treballadors havien dut a terme algunes confiscacions.
5. L'inici de la renúncia, ja es troba en la participació -indispensable en aquells moments- de la CNT-FAI en la creació del Consell d'Economia, l'onze d'agost de 1936, amb la qual cosa renunciava a que el procés de col·lectivització-socialització pogués acabar el seu desenvolupament, i amb la seva participació en el Govern, de la Generalitat, el 26 de setembre de 1936.
6. La diferent correlació de forces entre col·lectivistes i anticol·lectivistes va donar lloc també a un desenvolupament desigual de la col·lectivització-socialització, segons rams i localitats.
7. En el pacte UGT-CNT del 18 de març de 1938, la CNT va acceptar plenament i de forma oficial l'estatització de l'economia.

GRAFIC DEL MOVIMENT FACCIONS A BARCELONA

19 DE JULIOL DEL 1936

CAPÍTOL I

La col·lectivització de les empreses

Els diferents tipus d'empresa

El caràcter autogestionari i espontani de la col·lectivització de les empreses

Organització i funcionament de les empreses col·lectivitzades

Les modificacions introduïdes pel Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer

El neocapitalisme obrer

Els diferents tipus d'empresa

A Catalunya, durant el període 1936-39, encara que la col·lectivització va afectar la majoria de les empreses i rams de la indústria i els serveis, no fou total Això va donar lloc a l'existència de diferents tipus d'empresa, segons el seu règim de propietat, gestió i direcció, que es poden classificar en els cinc tipus següents:

1) Empreses confiscades pels treballadors i col·lectivitzades. En elles, la propietat va passar a ser del conjunt de la societat, i els propis treballadors van assumir directament i totalment la direcció i responsabilitat de la producció o de la prestació de serveis de l'empresa, la seva administració i l'organització interna del treball. Generalment, van ser els antics comitès sindicals, qui, en els primers moments, es van convertir en els nous gestors. Després van convocar assemblees de treballadors on es decidia el nou status de l'empresa i s'elegeria el nou comitè que havia de dirigir-la.

Les primeres accions que s'acostumaven a emprendre quan s'havia confiscat l'empresa eren:

- La depuració dels antics càrrecs i comandaments dirigents, que, segons la seva actitud davant, la nova situació i la seva anterior actuació, o bé se'ls acomiadava o bé simplement se'ls desproveïa de la seva antiga autoritat i prerrogatives,

- Establiment d'una nova estructura organitzativa i d'un nou tipus de funcionament -formació de nous òrgans de direcció i gestió, eliminació de la jerarquia i l'autoritarisme, etc,

- Anivellament de salaris, fixació de la jornada laboral i un conjunt de mesures orientades a la protecció del treballador -malaltia, embaràs, jubilació, etc-

- Establiment, en molts casos, de nous preus pel producte o la prestació del servei, procurant reduir-los per poder beneficiar el consumidor o usuari,

En els propers apartats d'aquest capítol s'exposarà com s'inicià i es desenvolupà la col·lectivització de les empreses, així com la seva organització i funcionament; per tant, no és necessari ampliar aquí la seva caracterització i significat,

2) Empreses controlades. Abans de la promulgació del Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer, En aquestes empreses la direcció i gestió era compartida per l'antic propietari o gerent i el comitè obrer; el primer no podia prendre cap decisió sense el consentiment del comitè, mentre que aquest actuava en la majoria de les qüestions amb total autonomia, amb una excepció important: la qüestió financera, ja que per la disposició dels actius que tenia l'empresa en entitats financeres calia la signatura del propietari o gerent qui, no obstant, coaccionat per la situació dominant no acostumava a oposar-se a les decisions del Comitè Obrer.

Cal constatar que durant els primers mesos, aquestes dues maneres d'intervenció obrera -la col·lectivització de l'empresa i el seu control obrer- van tenir a la pràctica un significat bastant semblant, perquè en la majoria de les empreses controlades, la capacitat de decisió dels treballadors va ser gairebé la mateixa que en les confiscades i col·lectivitzades, A més, moltes vegades el control obrer fou considerat com una situació provisional, com un pas previ i útil com a aprenentatge per la futura confiscació, la qual cosa efectivament es va donar en algunes ocasions.

Posteriorment, el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer va introduir, respecte a les empreses que estaven sota el control obrer, modificacions a favor del patró, remarcant el seu caràcter privat i no establint una codirecció real, en li-

mitar les funcions del Comitè de Control a l'assessorament i fiscalització del propietari o gerent, que era a qui li corresponia la direcció segons el decret (Arts. 1 i 22).

De fet, però, a partir de la publicació del Decret de Col·lectivitzacions, es van donar en la realitat diferents situacions a les empreses sota control obrer, que es poden agrupar en:

- Les empreses on el Comitè Obrer de Control actuava pràcticament com si es tractés d'una empresa col·lectivitzada, i exercia la seva direcció. El propietari o gerent es limitava a acatar les seves instruccions i a posar la seva firma on calia.
- Les empreses on s'aplicava el que s'exposava en el decret, i exercia la direcció el propietari o gerent que estava fiscalitzat pel Comitè de Control
- Finalment, aquelles empreses que a causa de la defensa ferma per part del propietari de les seves prerrogatives, i/o al poc suport dels treballadors a la col·lectivització, la situació era pràcticament la mateixa que abans del 19 de juliol; el propietari hi seguia exercint les funcions directives sense cap limitació, mentre que el Comitè de Control estava constituït generalment pels elements més adictes a l'amo, i la seva fiscalització només era una simple formalitat intranscendent.

El que es donés una o altra situació estava bàsicament en funció de la competitivitat i ideologia dels treballadors de cada empresa i de la situació general que imperava. Per això hi havia diferències importants entre les diverses empreses i la primera situació es donava més en la primera i segona etapa, i la tercera situació era més corrent en la tercera i quarta etapa.

No obstant això, la primera situació fou la que més va predominar i es va mantenir, fins i tot, amb més dificultat, en les etapes de reflux de l'alternativa col·lectivista a nivell general, tal com ho demostra el fet que la Generalitat, el febrer de 1938, hagués de fer uns aclariments al Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer, on recordava les atribucions del propietari en les empreses controlades, a l'ensens que va aprofitar l'avinentsa per interpretar-les, i les va ampliar d'acord amb l'ofensiva anticol·lectivista del moment.

Finalment, en tractar de les empreses col·lectivitzades i de les que es trobaven sota control obrer, cal fer una referència a les condicions que establí el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer referents al nombre de treballadors de cada empresa -més de cent, entre cinquanta i cent, menys de cinquanta- perquè les empreses industrials i comercials es regissin per un o altre règim (Art. 2). Sobre això cal fer tres observacions;

- Per aquest decret, l'Estat fixava unes condicions obligatòries perquè pogués col·lectivitzar-se o no una empresa, la qual cosa atentava directament, coartant-la, la capacitat de decisió dels treballadors i les seves organitzacions. Això anava dirigit clarament a la recuperació del poder estatal, en contra del poder que exercien directament els treballadors.
- Pretendre deixar al marge de la col·lectivització-socialització les empreses de menys de cent treballadors i especialment les de menys de cinquanta, que constituïen en conjunt una part important de la capacitat industrial i comercial catalana, era una mesura que anava en contra dels imperatius de la producció. Econòmicament no tenia sentit mantenir una sèrie de petites i mitjanes empreses, de baixa productivitat en generat, en lloc d'agrupar-les i concentrar-les per poder així racionalitzar la seva producció, tal com s'estava fent des del juliol amb la col·lectivització-socialització -Tèxtil de Badalona, Fusta de Barcelona, etc-

fins la publicació del decret, i com es va continuar després, malgrat ell, mentre l'alternativa col·lectivista va disposar de força suficient. La raó d'aquesta limitació no responia, doncs, a criteris de racionalitat econòmica sinó a la defensa dels interessos de la petita i mitjana burgesia, defensa que fou assumida quan es va elaborar el decret -plasmació a nivell econòmic de l'acord entre els dirigents de les organitzacions obreres i els representants de la petita i mitjana burgesia- i que ja es recollia en el seu mateix preàmbul Tot. això constitueix un exemple que posa en evidència que en la intervenció de l'Estat en la vida econòmica, la lògica de la producció que havia de redundar en benefici de la col·lectivitat, es trobava clarament subordinada a la lògica dels interessos particulars de determinades classes, malgrat que els defensors de l'esmentada intervenció, van argumentar sovint que les necessitats de la producció la feien imprescindible.

- El criteri utilitzat en el decret per establir la distinció entre la gran, mitjana i petita empresa es basava exclusivament en el nombre de treballadors que hi havia a l'empresa, i ignorava completament tota una sèrie de magnituds com el volum de producció, la xifra de vendes, el benefici anual, el valor del capital fix, etc, amb la qual cosa s'incorria en una valoració parcial i insuficient que falsejava la realitat, perquè no existia una relació directa entre el nombre de treballadors d'una empresa i la seva capacitat i importància econòmica que és el que es tractava de distingir. D'aquesta manera, s'afavoria la privatització d'aquells sectors i empreses en què, utilitzant la terminologia marxista, la composició orgànica del capital era més elevada. Si bé és cert que les circumstàncies del moment no permetien un estudi minuciós per rams i empreses, també ho és que això no justificava l'adopció d'un criteri tan simplista i parcial com el que es va utilitzar.

3) Les cooperatives de producció i treball. Estaven constituïdes per un conjunt de socis-treballadors que eren, a la vegada, co-propietaris de l'empresa. Cada soci havia de desemborsar una idèntica suma de diners en concepte d'aportació de capital i, en el cas de retirar-se de la cooperativa, obligatòriament se li havia de reintegrar.

El caràcter de propietaris dels socis-treballadors diferenciava clarament aquestes empreses de les col·lectivitzades on, encara que els treballadors eren els seus gestors directes, la propietat pertanyia a la societat en el seu conjunt. Per això, en les cooperatives de producció, els beneficis es repartien a prorrata entre els socis, segons l'esforç de treball realitzat, a diferència del que passava en les empreses col·lectivitzades.

La constitució de cooperatives de producció abans del 19 de juliol de 1936 tenia un caràcter social avançat, perquè hi quedava suprimida la figura del propietari-capitalista, la qual cosa repercutia en benefici dels treballadors de l'empresa. Amb tot, i malgrat les facilitats atorgades per la Llei de Cooperatives de 1934 promulgada per la Generalitat, el nombre de cooperatives de producció que hi havia abans de la revolució a Catalunya era molt petit. Segons el testimoni de A. Pérez Baró, que coneixia molt bé el cooperativisme català i que va tenir una participació activa en els esdeveniments del període 1936-1939, pel juliol de 1936 només hi havia a Catalunya set o vuit cooperatives independents i cinquanta-nou afiliades a la Federació de Cooperatives de Producció i Treball a més d'alguna de segon grau, és a dir, propietat d'una cooperativa de consum.

Malgrat tot, encara que en un context general capitalista l'empresa cooperativa de producció constituïa un element social avançat, quan la situació es va transformar per la posada en marxa del procés col·lectivitzador, la cooperativa o bé es

transformava en una empresa col·lectivitzada, un fet que es va donar alguna vegada, o bé fàcilment podia convertir-se en un element que fomentés l'egoisme i la insolidaritat amb la resta de la societat i encara més si pretenia, com solia ser el cas, seguir mantenint la situació de privilegi, que per raons d'equitat social li havia conferit la llei de 1934.

Ara bé, a més del que s'ha exposat fins aquí, el que va passar també fou que a mesura que el procés confiscador anava adquirint importància i s'anava consolidant, alguns empresaris, per tal d'evitar la confiscació de la seva empresa, la cedien als seus treballadors transformant-la en cooperativa de producció. D'aquesta manera, generalment, aconseguien conservar la direcció de l'empresa perquè es convertien en els seus gerents, mentre esperaven que es produís un canvi favorable als seus interessos. Com es pot veure clarament, això desvirtuava totalment el sentit i les característiques bàsiques del cooperativisme i, naturalment, de la llei de 1934. Aquestes noves cooperatives, a més d'encobrir una falsa situació per tal d'evitar la confiscació, actuaven en condicions avantatjoses -tributació, etc- en relació a les altres empreses, incloses les col·lectivitzades,

Es va voler acabar amb aquesta situació, paradoxalment, en un moment en què el procés col·lectivitzador ja es trobava en retrocés, el 16 de febrer de 1938, mitjançant la publicació d'un decret on es deia:

"seran considerades empreses col·lectivitzades les cooperatives de producció i treball constituïdes després del 19 de juliol de 1936, el capital de les quals no s'hagi format exclusivament amb les aportacions individuals de tots els socis".¹

També es va donar bastant sovint el cas de petits industrials i comerciants que a l'exercir una activitat semblant, es van unir per constituir una cooperativa, amb la finalitat, també, d'evitar la confiscació i poder gaudir d'una situació de privilegi personal. Generalment, es col·locaven sota la protecció d'una o altra central sindical que la major part de vegades acceptava realitzar aquest encobriment. Això representava un frau al procés col·lectivitzador, atès que es posava en primer pla l'interès per augmentar la pròpia àrea de poder i influència per tal que no ho fes l'altra central.

La transformació de l'empresa o negoci privat en cooperativa de producció, realitzada pel propietari -un sol propietari o bé varis de petits conjuntament-, per poder evitar la confiscació, no fou un cas aïllat, però sense ser massiu, es va donar amb certa freqüència, de manera que a mitjan 1937, segons dades de la Federació de Cooperatives de Producció i Treball, hi havia unes 300 cooperatives que agrupaven 12.800 socis, amb un capital conjunt d'uns 12 milions de pessetes; és a dir, en un any, el nombre de cooperatives s'havia gairebé quintuplicat.

Posteriorment, quan l'ofensiva anticol·lectivista es trobava en el seu punt més alt -a partir de la segona meitat de 1938-, els adversaris de la col·lectivització propugnaren obertament la transformació de les empreses col·lectivitzades en cooperatives de producció.

4) Empreses nacionalitzades i municipalitzades. Es tractava de les empreses que pertanyien al conjunt de la societat, i la seva propietat era exercida o administrada en el seu nom, per l'Estat o pel municipi. Per tant la seva direcció i gestió era a mans de l'Estat -el Govern de la República Espanyola, la Generalitat de Catalunya- en el cas de les nacionalitzades, o d'algun ajuntament en el cas de les municipalitzades.

A Catalunya, durant el període 1936-1939, la nacionalització i municipalització no van estar dirigides bàsicament a fer minvar l'àrea de l'empresa privada,

sinó a frenar l'expansió o fer retrocedir l'àrea de l'empresa col·lectivitzada. Els seus defensors i impulsors, per tant, eren els anticol·lectivistes, mentre que els col·lectivistes s'hi van oposar frontalment. En conseqüència, tant la nacionalització com la municipalització van ampliar el seu àmbit i es consolidaren durant les dues últimes etapes del període 1936-1939, en què l'alternativa col·lectivista es trobava a la defensiva i retrocedint, encara que el gener de 1937 ja es publicaren els anomenats Decrets de S'Agaró, on s'establia en el primer d'ells un marc legal ampli per a la municipalització dels serveis.

Amb tot i això, no fou fins la segona meitat de 1937 o principis de 1938 quan es va ampliar realment el sector nacionalitzat i el municipalitzat, com ho posa en evidència, entre d'altres casos, l'ordre dictada per la Generalitat el gener de 1938, per la qual es confiscaven tots els espectacles públics de Catalunya excepte els municipalitzats, i el decret de militarització d'agost de 1938, pel qual el Govern de la República Espanyola confiscà la indústria de la guerra de Catalunya.

S'ha de destacar també, que tant la nacionalització com la municipalització s'enfrontaren, generalment, amb l'oposició de la majoria dels treballadors afectats, com va passar en el cas de la municipalització dels Espectacles Públics de Barcelona, en el de la confiscació de les indústries de guerra pel Govern de la República, etc. Els treballadors consideraven que es tractava, de fet, de la reinstauració de l'amo, amb la diferència respecte de la societat burgesa que, en lloc de ser un particular, l'amo era l'Estat o el municipi, la qual cosa no els afavoria gens.

Un cas particular va ser el de les empreses dedicades a la producció de guerra. En la indústria de guerra van coexistir empreses col·lectivitzades, controlades i nacionalitzades, però amb una característica comuna: totes depenien d'un mateix organisme, la Comissió de la Indústria de Guerra -creat el 7 d'agost de 1936-, adscrit a la Generalitat i que exercia un control general de les empreses d'aquest sector. Aquest control era, sens dubte, més gran que el dels altres sectors productius, perquè la seva demanda, l'obtenció i pagament de les matèries primeres, el pagament dels salaris, etc. depenien de la Generalitat, a través de l'esmentada Comissió, la qual cosa li donava una influència important en el sector. Aquesta situació va durar fins la confiscació per part del Govern Central d'aquestes indústries a la qual s'hi van oposar tant els treballadors com la Generalitat -dimissió en el Govern Central del ministre J. Aiguader--. Això va impedir, al menys parcialment, que la confiscació es duqués a la pràctica plenament i fins les seves últimes conseqüències.

5) Per últim, només resta fer referència a les empreses del sector financer -Bancs, Caixes d'Estalvi, etc.-. Aquestes empreses se les podria incloure formalment en algun dels tipus d'empresa que s'han descrit anteriorment, encara que només fos parcialment -empreses sota el control obrer, sobre les quals la Generalitat exercia un control específic-, per les seves característiques i peculiaritats. Però això no reflectiria realment la situació, de fet, de les empreses d'aquest sector, per la qual cosa s'ha considerat convenient classificar-les en un apartat específic.

Ecs empreses del sector financer van romandre, en la pràctica, alienes al procés revolucionari català. Hi pervivia l'organització i el funcionament propis de l'empresa privada capitalista, amb les modificacions corresponents a una intervenció estatal provocada per circumstàncies excepcionals -guerra, pànic del capital, etc.-:

"..deja al margen los negocios bancarios, los cuales, a pesar de haber sido objeto del control de sus propios empleados y del Gobierno, de acuerdo con otras disposiciones legales que no nos corresponde glosar, subsistieron no obstante con su carácter específico de empresas privadas hasta el último momento".²

Dins aquest sector la Generalitat va anar creant successivament una sèrie d'òrgans amb els quals pogués desenvolupar cert control de les diferents activitats financeres: el 26 de juliol de 1936 creà la Comissaria General de Banca, que depenia del Departament de Finances i que fou substituïda el 8 d'agost per Comissaria General de Banca, Borsa i Estalvi. Arran dels Decrets de S'Agaró la direcció bancària passà a mans de la Direcció General de Crèdit i Tresoreria; com a organisme assessor es va crear el Consell Superior del Crèdit i de la Banca, etc.. La intervenció de la Generalitat va assolir la seva màxima intensitat amb la nacionalització de la banca catalana, és a dir, de la banca que tenia la seu social a Catalunya, que va passar a dependre directament del Consell General de la Banca Catalana.

La intervenció de la Generalitat en la vida de les institucions financeres fou motivada bàsicament pel conjunt de circumstàncies extraordinàries que es donaren en el país en aquest període, entre les que cal assenyalar:

- Les transformacions i adaptacions que imposava una economia de guerra.
- L'existència entre els directius de les institucions financeres d'elements aliats amb els militars sublevats.
- L'abandonament del seu lloc de la major part dels directors o gerents, la qual cosa provocà la necessitat de constituir una nova direcció,
- L'impediment, donades les circumstàncies, de la fugida de recursos financers de Catalunya.
- La utilització dels recursos financers, com a mitjà de pressió, per incidir en el desenvolupament i funcionament de les empreses industrials i de serveis que, immerses en el procés col·lectivitzador, gairebé totes ignoraven les directrius de la Generalitat, que no tenia prou força per imposar-les.

Contràriament al que va passar amb la intervenció de la Generalitat, que sí que va tenir una certa incidència efectiva, la dels Comitès de Control formats a les empreses del sector financer no en va tenir cap. Gairebé en tots els casos la formació d'aquests Comitès va ser una simple formalitat sense cap valor pràctic, i la seva tasca es limitava a col·laborar respectuosament amb la direcció o bé a nefer res.

Així, Josep M. Boix, que va romandre en la Direcció de "la Caixa" durant aquest període, posteriorment manifestà que:

"El personal de nuestra institución el cual... había permanecido totalmente alejado de la sindicalización obrera, hubo de ingresar en organizaciones sindicales de tipo bancario ...(y)... en evitación de graves males integraran los diversos consejos que en ella se constituyeron, merced a lo cual pudieron continuar en sus puestos los antiguos Consejeros y el dicente... La organización general interna... consistía en atribuir a los organismos normales dentro del ordenamiento general de la Caja, aquellas funciones que le eran propias, reorganizándolos circunstancialmente con el concurso de empleados afectos a esta Institución, al margen de toda significación política y especialmente libres de todo carácter anarco-marxista; y en su consecuencia el Consejo de Administración y especialmente su Comisión Ejecutiva pu-

*dieron influir cada día más en el impulso y en la dirección de la vida de esta entidad."*³

El fet que la col·lectivització no incidís pràcticament en el sector financer, que va tenir importants i negatives conseqüències per l'experiència col·lectivista, s'atribueix, tot sovint, a la circumstància que els grans bancs temen la seu social fora de Catalunya, sense negar totalment que això pogués exercir una certa influència, no es pot considerar que constituís, ni de bon tros, la raó principal, perquè per una part, a la indústria es van donar casos d'empreses amb seu fora de Catalunya que van ser col·lectivitzades; i en les que no ho van ser -en part per aquesta raó- es va establir un control obrer efectiu. Aquest fet no es va produir a la Banca i per altra banda, el que era cert per a la gran Banca, referent a la ubicació de la seva seu, no ho era per a les Caixes d'Estalvi que la tenien a Catalunya, on disposaven d'un important pes específic i, no obstant això, també van restar al marge del procés col·lectivitzador.

Les causes més importants que van determinar la no col·lectivització del sector financer es troben en:

- El profund menyspreu dels anarquistes -principals impulsors de la col·lectivització- pel diner i les institucions que hi estaven directament lligades, la qual cosa els va portar a descuidar el seu tractament.

- Les característiques pròpies dels treballadors del sector, que eren uns privilegiats comparats amb els de producció i serveis, especialment pel que fa referència a les condicions i duresa del treball, i que com que es consideraven d'un estrat social superior, mantenien posicions polítiques i ideològiques moderades o conservadores -una cosa semblant passà també amb els administratius de les empreses industrials i de serveis-. Una mostra d'això és el fet que els treballadors del sector financer ni tan sols van fer servir les possibilitats que els conferia la legislació procedent de la Generalitat, i els Comitès de Control, legalment establerts, van quedar gairebé en tots els casos com una simple formalitat, sense cap contingut real.

- Per últim, i com a conseqüència en bona part de les raons anteriors, en aquest sector es va donar una minsa implantació de la CNT, mentre qui tenia, més incidència era la Federació Catalana de Treballadors de la Banca, Borsa i Estalvi, integrada en la UGT i que formava part del seu sector més anticollectivista.

L'amplitud o importància quantitativa que van aconseguir els diferents tipus d'empresa exposats és molt desigual; calcular-ho exactament és pràcticament impossible perquè no es disposa ni d'estadístiques ni de documents complets i fiables al respecte. El que sí que es pot assegurar, malgrat tot, és que pel que fa a la indústria i els serveis, l'àrea de l'empresa col·lectivitzada fou amb gran diferència la més important. També ho consideren així tant els testimonis que encara existeixen com els diferents autors que han escrit sobre el tema:

*"Estas colectivizaciones tuvieron una amplísima difusión en toda Catalunya, donde más del 70% de las empresas industriales y comerciales fueron incautadas por sus trabajadores, pocos días después del levantamiento militar del 19 de julio."*⁴

"L'amplitud o extensió que en dos o tres mesos va prendre el fenomen de les

col·lectivitzacions va ésser considerable. No hi ha estudis, ni se'n coneix informació documental suficient per a quantificar aquesta extensió, però sí que existeixen bastants evidències per poder assegurar que la gran majoria d'empreses industrials i de serveis existents a Catalunya l'any 1936, varen ésser col·lectivitzades...⁵

El caràcter autogestionari i espontani de la col·lectivització de les empreses

Tant a la societat capitalista, en particular, com més en general, en qualsevol règim social en què el poder -econòmic, polític i militar- es troba monopolitzat per una part de la societat, i la resta no en té, el treballador s'ha trobat sempre amb que l'activitat que desenvolupa a l'empresa o unitat de producció es redueix simplement a fer el seu treball.

Mitjançant les lluites reivindicatives, els treballadors, quan les circumstàncies els han estat propícies, han pogut obtenir que la classe dominant, -la que té el poder i decideix la quantia i utilització de l'excedent- transigís en una sèrie de qüestions tals com augments de la remuneració, millores en les condicions de treball, disminució de l'horari laboral i reconeixement de les seves organitzacions. Però en el que aquesta mai no ha cedit és en permetre la implantació de la democràcia a l'empresa, és a dir, que els treballadors passin de ser simplement executors mecànics a tenir la facultat d'autogovern a l'empresa, a ser els que decideixen sobre la seva pròpia activitat productiva. La classe o grup dirigent no pot cedir en aquest punt, no pot deixar d'organitzar la producció de forma autoritària, ni prescindir de l'estructura jeràrquica de l'empresa, tant si està basada i justificada en el dret de la propietat individual o en la seva condició de representants de l'Estat o en els imperatius de la complexitat tecnològica. í no pot cedir en aquest aspecte socialment fonamental de l'activitat productiva per una raó important: això posaria en qüestió la pròpia estructura jeràrquica de la societat en què tota classe dirigent basa la seva situació privilegiada i la seva dominació i, per tant, cedir en aquest aspecte seria el principi del fi per a aquesta classe,

Per això, en les actuals societats industrials, tant en les capitalistes com en les que impera el socialisme d'Estat, l'organització i el funcionament intern de les unitats de producció són molt semblants, com es pot comprovar fàcilment comparant-les entre elles, basant-se en una estructura jeràrquica de tipus piramidal en què des del vèrtex, on la direcció general de l'empresa concentra la màxima autoritat i capacitat de decisió, va minvant fins arribar a la base que no té la més mínima capacitat de decisió.

Els esdeveniments del 19 de juliol i l'abandonament de les empreses, en especial les més importants, per part dels seus propietaris i gerents provocà que en tornar a la feina els treballadors procedissin a la confiscació de la majoria de les unitats de producció i assumissin directament la seva direcció.

Catalunya es convertí així en el primer país industrialitzat on es va portar a la pràctica una antiga reivindicació del moviment obrer: la de ser els propis treballadors qui portessin la direcció de l'empresa. í no com cogestió, codecisió o codeterminació, és a dir, de manera parcial, portant a mitges la direcció amb l'amo o gerent, sinó de forma total, assumint-la plenament.

La transformació en la direcció i capacitat de decisió dels treballadors en l'empresa implicava que s'havien de dur a la practica un tipus d'organització i funcionament intern ben diferents del que hi havia fins llavors. La seva coneixença ens

pot proporcionar un índex significatiu del nivell d'autogovern aconseguit pels treballadors catalans en les imitats de producció, en les diferents etapes d'aquest període.

En els primers moments de la confiscació, generalment, s'encarregaven de la direcció de les empreses els comitès sindicals que van passar de dirigir la lluita contra el capitalista a dirigir l'empresa, i així es van transformar, de fet, en comitès de gestió. Fou a partir de les directrius i iniciatives d'aquests comitès, que es va reanudar la producció, es van fer assemblees per decidir la futura organització i funcionament de l'empresa i es donaren els primers passos vers la col·lectivització; van ser ells qui van plantejar clarament, en els primers moments, als quadres tècnics i caps intermedis i també als representants de l'antiga direcció -en els casos en què havien romàs en els seus llocs- quina era la seva nova situació en particular i la de l'empresa en general. En poques paraules, es convertiren en el nou centre de decisió de l'empresa.

Fèlix Garcia, fent referència als primers moments de la transformació col·lectivista diu:

*"Lo normal era que el comité que se instalaba para dirigir la fabrica después de la incautación fuera el anterior comité de fabrica de la CNT que pasaba así de enca-bezar la lucha contra el patrón, a ser el representante y ejecutor de las decisiones to-madas por los obreros en las asambleas..."*⁶

Per la seva banda Josep Costa, secretari del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona, tot parlant de la seva experiència manifesta:

*"Inmediatamente de terminada la lucha en las calles de Barcelona, en Badalona (el día 23 de julio) los trabajadores se incorporaron al trabajo de nuevo... convertí-mos los comités de fabrica sindicales en comités de control y vigilancia, bloqueándo-se a renglón seguido toda clase de operación bancaria por orden expresa del Sindica-to en los Bancos de la localidad..."*⁷

Així doncs, malgrat que les direccions de les respectives centrals sindicals no donaren cap consigna ni orientació del que calia fer als centres de treball davant la nova situació, creada des del 19 de juliol, i procediren simplement a donar per acabada la vaga i dir que es tornés a la feina, foren els comitès sindicals de ram o empresa, segons el cas, qui de manera general i per pròpia iniciativa, van impulsar l'inici de les transformacions econòmico-socials a l'empresa.

En la majoria de casos foren els comitès sindicals de la CNT qui van portar la iniciativa, encara que de vegades també ho van fer conjuntament amb els de la UGT i, fins i tot, algun cop la iniciativa va sortir d'aquests últims sols. El fet que el protagonisme el tinguessin, generalment, els sindicats de la CNT és fàcil d'explicar tant per la pròpia ideologia d'aquesta organització com perquè la militància i la seva influència eren sens dubte majoritàries entre els treballadors manuals catalans, protagonistes principals de la victòria sobre els militars i en conseqüència amos de la situació. Interessa esmentar aquest fet perquè va tenir molta importància en la conformació de la nova organització a l'empresa que va estar decisivament influenciada pels postulats de la CNT. Es va arribar fins i tot, a vegades, gairebé a confondre l'organització a l'empresa amb l'organització de la CNT a l'empresa, una cosa semblant va passar en algunes agrupacions industrials, la

qual cosa és fàcil d'entendre, especialment en empreses com la de "*Tranvías de Barcelona Colectivizados*" on una immensa majoria dels treballadors estava afiliada a la CNT. Walter Tauber, tot fent referència a aquesta empresa i basant-se en les dades aportades per un qüestionari emplenat (complimentat) pel Comitè Obrer de Control, el 3 de novembre de 1936, diu:

*"... el alto grado de sindicalización en la CNT, de 3442 empleados el 18 de julio, tan solo 120 no estaban afiliados a esta organización..."*⁸

Organització i funcionament de les empreses col·lectivitzades

Una vegada s'havien pres les primeres mesures, necessàries per tornar a l'activitat productiva, els antics comitès sindicals transformats en comitès de gestió, varen convocar Assemblea General de treballadors, en les diferents empreses, on es van escollir els nous òrgans directius. Aquestes assemblees es varen celebrar els dies següents al 23 de juliol, i mai no van superar el termini de dues o tres setmanes.

Els òrgans de decisió, bàsics, a l'empresa, van quedar constituïts per:

1) L'Assemblea General de treballadors de l'empresa, com a òrgan màxim de decisió, on es determinaven les línies generals d'actuació i les qüestions fonamentals, com: la nova titularitat i gestió de l'empresa, els seus estatuts, remuneració i temps de treball, i també era on s'escollia el Comitè d'Empresa.

A continuació es presenten una sèrie d'exemples referits a empreses de diferents rams situades en diverses localitats i amb desigual nombre de treballadors que ofereixen una mostra concreta de la temàtica i periodicitat de les assemblees:

El Consell d'Empresa de la "*Col·lectivitat Anònima de Pentinatge*" amb un nombre de treballadors que va de 50 a 100, passà una circular a tots els treballadors que deia:

*"Es demana doncs a tots, que estudeu aquest avant-projecte de Reglament Interior, que serà aportat a la pròpia Assemblea esperant que en la seva discussió hi aportareu totes aquelles iniciatives que pogueu a bé fer, a fi que entre tots, quedí aprovat un reglament que sigui amb el beneplàcit dels companys i companyes de la nostra Empresa".*⁹

I entre els articles d'aquest avant-projecte trobem:

*"Art. 17 - Les Assemblees ordinàries seran donades cada trimestre..."*¹⁰

L'Article 19 diu que les assemblees extraordinàries hauran de demanar-se per escrit, exposant-hi els motius i per un mínim del 40% dels treballadors. El consell d'Empresa tindrà l'obligació de convocar-la en un termini màxim de 72 hores.

Fent referència a l'empresa "*Trefileria Barcelonesa Indústria Obrera Col·lectivitzada*" que estava formada el juliol de 1936 per 1052 treballadors, Carme Vega, quan parla de les assemblees, diu:

"S'hi van convocar freqüentment per qüestions diverses a nivell intern de cada fàbrica i despatx: elecció de nous càrrecs, discussió de noves bases salarials, queviures, discussió de torns de treball, etc. La periodicitat no fou establerta, però segons

*l'etapa que es tractés, s'hi van realitzar de 3 a 5 assemblees mensuals... Les assemblees generals reunien tot el personal de la casa i es convocaven quan hi havia qüestions de molta importància... Recordem que aquestes es van convocar per aprovar la requisita de l'empresa, discutir els Estatuts interns de la indústria, per l'adaptació al Decret de Col·lectivitzacions, etc."*¹¹

A l'informe sobre l'actuació del Comitè de l'Espanya Industrial, de 25 d'octubre de 1936, presentat a l'assemblea, es diu:

"Esta Asamblea, a nuestro entender, se celebra en lo que podríamos llamar un tiempo prudencial. Ciertamente no se acordó en la última reunión general en qué fecha debía celebrarse ésta, ni tampoco hay vigente ningún Estatuto que determine el plazo. Actualmente circulan ciertas instrucciones volantes respecto al asunto, en las que se solicita reunión cada mes y en otras cada tres meses".¹²

Un indicador del grau de poder de decisió que exercia l'Assemblea en la pràctica es pot trobar en la seva periodicitat. Com més assemblees es realitzaven en un determinat període de temps, més possibilitat d'exercici directe del seu poder de decisió. En el període anterior al Decret de Col·lectivitzacions es feien assemblees bastant sovint, cada setmana, quinze dies o com a màxim un mes; no estava regulada ni la seva celebració ni la seva periodicitat, per tant se celebraven quan hi havia algun tema interessant per discutir. Després de la promulgació d'aquest decret es va anar regulant la seva periodicitat i les celebracions es van anar espaiant, especialment després de maig de 1937, que va coincidir amb la davallada general de l'exercici de la democràcia directa.

Un altre indicador és el temps que es dedicava a la realització de les assemblees generals. Sovint, s'allargaven durant bastantes hores, tot un matí o tota una tarda, i a vegades, més i tot, el que evidencia que es mantenien llargues discussions per resoldre les diverses qüestions que es plantejaven.

"La hora del inicio y del fin de las reuniones y asambleas, constaba a menudo, en las actas, lo cual permite constatar que solían tener una duración considerable (hasta ocho horas)".¹³

"L'assemblea d'aprovació dels Estatuts va ser celebrada el dissabte 3 d'octubre de 1936 a la Sala Capsir de Barcelona, la duració fou de 4 hores".¹⁴

Tanmateix, encara que a vegades els temes que es tractaven es discutien partint de la base de propostes concretes del Comitè o d'algun grup o secció sindical, solien ser conegudes per endavant pels demés treballadors -veure nota 9-, el que possibilitava poder criticar-les i presentar alternatives.

Per últim cal constatar també, en les conferències pronunciades i ets fullets editats, especialment l'any 1937 pels qui van tenir un paper important en els projectes i posada en marxa de la reestructuració de l'economia a nivell global, una crítica constant a l'excés, segons ells, de democratisme en l'àmbit de l'empresa i al paper massa important que exercia l'Assemblea en la fàbrica. Tot això, sempre segons la seva opinió, anava en detriment de l'eficàcia productiva. Aquestes crítiques constitueixen una prova més de l'existència generalitzada de la democràcia directa en el si de l'empresa, al menys fins el maig de 1937.

Així, Estanislao Ruiz Ponseti, membre de la UGT i del PSUC, en *Les empreses col·lectivitzades i el nou ordre econòmic*. Edicions UGT, 1937, fa una crítica molt dura al funcionament de les empreses col·lectivitzades i fins i tot al Decret de Col·lectivitzacions, per un excés de democràcia interna que, segons ell, menarà forçosament a un desastre econòmic. I això que reconeix en el mateix text que, de moment, la indústria col·lectivitzada funciona en general bastant bé, però que hi ha una minoria d'empreses que s'ha desorganitzat, i això és un símptoma. Diu que els consells d'Empresa pateixen d'un doble defecte democràtic, en primer lloc pel fet de ser elegits per l'Assemblea i, en segon lloc, perquè l'Assemblea està sempre a punt per reunir-se i revocar les decisions del Consell. A continuació propugna eliminar aquest democràticisme i donar més autoritat als delegats intervents de la Generalitat.

Joan P. Fàbregas, membre de la tendència moderada de la CNT, en una conferència pronunciada al cine Coliseum de Barcelona el 14 de març de 1937, i recollida després en el fullet *"Los factores económicos de la Revolución Española"*, en un dels seus punts tracta també aquesta qüestió, de manera semblant a com ho fa E. Ruiz Ponseti, encara que en un llenguatge diferent, diu que la direcció tècnica de l'empresa es troba en massa mans i que cal concentrar-la en un petit nombre que podria constituir el Comitè de Fàbrica, que a la vegada sorgiria del Consell d'Empresa i amb una autonomia d'actuació més gran.

En definitiva, doncs, durant aquesta etapa, l'Assemblea va constituir el centre d'informació i de decisió bàsic, on s'escollia l'òrgan que havia de dirigir diàriament l'empresa, el qual havia de respondre de la seva actuació davant d'ella.

2) El Comitè d'Empresa era l'òrgan que, a partir de les directrius generals emanades de l'Assemblea, dirigia diàriament la marxa de l'empresa en tots els seus aspectes, tant pel que fa referència al seu funcionament intern, com en les seves relacions externes; havia de respondre de la seva gestió a l'Assemblea que podia revocar-lo totalment o parcialment si ho creia convenient.

El Comitè d'Empresa va adoptar diferents noms segons les característiques pròpies de la unitat productiva i els criteris dels seus treballadors, com, a més del de Comitè d'Empresa, Comitè Técnico-administratiu, Comitè Revolucionari d'Estació, Comitè de Control, Comitè Central de la Indústria, Comitè Central de Direcció, Consell d'Empresa. Això és una mostra més de l'autonomia amb què va actuar cada sector i empresa, durant els primers temps de la col·lectivització. Després, el Decret de Col·lectivitzacions va tractar d'unificar aquesta diversitat, i va adoptar el nom de Consell d'Empresa.

Per a la formació del Comitè d'Empresa, es tenia en compte que la seva composició fos el més diversificada i representativa possible de manera que hi estessin degudament representats els sectors diferents que intervenien en l'activitat de l'empresa: obrers manuals, administratius i tècnics.

D'aquesta manera, en el Comitè d'Empresa hi havia una representació directa de la problemàtica dels diferents sectors i es possibilitava, al mateix temps, una participació i una col·laboració més grans per part de tots en el desenvolupament de l'empresa; dit d'una altra manera, així es possibilitava la màxima representativitat i eficàcia de l'òrgan encarregat de dirigir quotidianament la vida de l'empresa:

"El mecanismo de la nueva economía era sencillo: cada fábrica creaba su nuevo organismo de administración a base de su personal obrero, administrativo y técnico"

"En otras palabras, debe velar -el Comité- por el funcionamiento regular de las diferentes piezas que componen el mecanismo complejo y delicado de toda industria, trabajo manual, administrativo y técnico.

Estàs tres formas de actividad deben entenderse perfectamente, pues sin ello toda la obra esta amenazada. El Comité deberá componerse, por lo tanto, de trabajadores competentes de cada una de estas especialidades." ¹⁶

Ahora, i per unes raons semblants, també es va tenir molt en compte d'incloure en el Comitè les diferents tendències ideològiques, de tal manera que cap sindicat de l'empresa en quedés marginat, com es pot comprovar mirant la filiació dels components dels comitès. Referent a això cal assenyalar el fet que, fins i tot en les empreses on la major part d'afiliats a la CNT hauria permès fàcilment la constitució d'un Comitè format exclusivament per membres d'aquest sindicat, es procurà en tot moment d'incloure'n de la UGT.

En les empreses integrades per més d'un centre de treball, generalment, s'acostumaven a constituir també els comitès de fàbrica o centre corresponents.

A l'ensem, en les empreses de certa grandària i complexitat, l'estructura organitzativa s'ampliava en una de les següents formes o en ambdues a la vegada: a) el Comitè se subdividia funcionalment per tasques, b) l'estructura organitzativa sortia de les diferents seccions de l'empresa, i en cada una d'elles es constituïa el Comitè de Secció corresponent:

a) Divisió funcional: Quan ja s'havia escollit el Comitè d'Empresa, com que la gestió d'una empresa abasta un conjunt d'aspectes diferents, per poder tractar-los amb la màxima eficàcia, s'acostumava a realitzar en tota empresa de certa envergadura, dins del mateix Comitè, una divisió de feines entre els seus components, i cadascú s'encarregava d'un d'aquests aspectes, i era el Comitè en ple qui discutia i decidia el funcionament general de l'empresa:

"El Comité de Empresa, en representación de los trabajadores, con exclusión total de toda intervención capitalista, es el que oficia de director y esta integrado por siete camaradas. Cada uno de estos tiene una función especial a desarrollar, de la que da cuenta diariamente en reunión del Comité.

De la organización de estàs actividades resulta la administración obrera de las líneas de Tranvías de Barcelona.

He aquí las funciones que desarrolla cada uno de los miembros del Comité:

- *Conservación y vigilancia de edificios.*
- *Estadística (conocimiento al día del kilometraje de los servicios; coches en uso; recaudación; confrontación de ésta a las de igual fecha en años anteriores).*
- *Servicio técnico, atención, reparación, etc. de todo el material que se utiliza en las explotaciones de las líneas: cables, raíles, coches, etc.*

Movimiento (control y distribución del servicio. Centraliza los partes de cuanto pasa en la calle).

- *Contabilidad (control administrativa de todas las secciones. Se hace cargo de la recaudación y organiza su distribución. Control de la explotación en su totalidad para establecer al día comparaciones con iguales fechas anteriores).*

- *Asesor de contabilidad. Se hace cargo de las liquidaciones diarias que pasan a la Caja. Este compañero desempeña a la vez el cargo de secretario del Comité.*

-Relación con los Comités de Sección (el miembro del Comité de Empresa que

se encarga de esta tarea tiene la misión de establecer contacto con los Comités de sección)".¹⁷

En les empreses de volum i complexitat més grans, passava sovint, que cadascuna de les tasques pròpies de l'òrgan gestor, en comptes d'encarregar-les a un membre del Comitè, s'assignaven a una comissió que, a vegades, es dividia en subcomissions. Aquestes comissions de treball es constituïen per decisió del Comitè d'Empresa que nomenava els seus membres i podia canviar-los o substituir-los quan ho cregués convenient; alhora, les comissions havien de respondre de la seva actuació davant el Comitè. Periòdicament es reunia el Comitè d'Empresa en ple, sent-hi representades les comissions de treball, per ser informat de la tasca realitzada i per coordinar i dirigir el desenvolupament global de l'empresa.

Així, doncs, l'únic responsable de la gestió de l'empresa davant la seva Assembla General de Treballadors era el Comitè d'Empresa, i era de la seva potestat la constitució de comissions. Per obtenir la màxima eficàcia en el desenvolupament de la seva gestió, el Comitè podia delegar la realització concreta de feines, però no ja seva responsabilitat, davant el conjunt de treballadors reunits en Assembla.

Aquestes comissions o òrgans de divisió funcional també van rebre diferents noms a més del de comissió, com el de departament i el de comitè de servei, segons l'empresa que es tractés, i també era diferent el repartiment de feines segons les característiques de cada empresa. En les empreses industrials, un tipus de divisió bastant generalitzat, però amb diferents variants, fou el següent:

- Interior. Responsable del bon estat i de les condicions de seguretat adequades de la maquinària, que els locals i vestidors estessin d'acord amb les normes d'higiene modernes; de la distribució del treball per seccions i altres aspectes tècnics.

- Estadística. Responsable de tenir al dia les dades necessàries per al bon funcionament de la fàbrica: matèries primeres i maquinària necessàries, nombre d'obrers per especialitat que feien falta, etc.

- Economia i finances. Responsable de controlar la situació financera de la fàbrica, del pagament dels jornals, de la realització de tot tipus d'operacions financeres, d'estalviar el màxim, de fixar els preus de cost i de fabricació.

- De relacions. Encarregada de mantenir les relacions de l'empresa amb d'altres empreses, amb òrgans de caire més general: de ram, de localitat o de zona.

Dos exemples concrets de diferent divisió funcional, el constitueixen la realitzada en els ferrocarrils i en la "*España Industrial*".

En els ferrocarrils, segons el testimoni de A. Souchy i P. Eolgare recollit en ple període col·lectivista:

"Se constituyeron los siguientes Comités de servicio:

Comité de Taller

Comité de Depósito y Tracción

Comité de Personal de Trenes

Comité de Vías y Obras

Comité de Explotación

*Comité de Maquinistas"*¹⁸

El Comitè de la "*España Industrial*" format per 19 membres, acordà la creació d'una sèrie de comissions especials on es van distribuir els seus components. Aquestes comissions, segons es desprèn de l'informe del Comitè Central de la Indústria ("*La España Industrial*") del 25 d'octubre de 1936, eren:

"Comisión de Asuntos Comerciales
Comisión Técnica
Comisión de Organización Interior
Comisión de Estadística" ¹⁹

b) Divisió per lloc de treball (fàbrica, secció): la constitució de Comitès de Fàbrica o centre de treball, en les empreses on n'hi havia més d'un, i de Comitès de Secció en un mateix centre de treball responia en part, igual que el que s'ha dit en el punt anterior, a raons d'eficàcia en la gestió, però també a les exigències pròpies de l'autogestió, de l'exercici de la democràcia directa que implica la des-concentració de les decisions. Per això, tot el que afectava només i específicament a la fàbrica o secció havia de ser decidit pels òrgans corresponents a aquests àmbits, però, com és natural, aplicant i seguint les directrius i objectius decidits a nivell general de l'empresa de la qual formaven part.

Aquests Comitès de Fàbrica i de Secció eren elegits o ratificats a proposta del Comitè d'Empresa, per l'Assemblea de Fàbrica i Secció, segons el cas. Podem distingir-hi dos models diferents:

- Les assemblees de Fàbrica i Secció elegien els seus respectius comitès, que escollien el Comitè d'Empresa, que a la vegada era confirmat per l'Assemblea General d'Empresa davant la qual havia de respondre també de la seva actuació.

- L'Assemblea d'Empresa elegia el Comitè d'Empresa, que anomenava els Comitès de Fàbrica i Secció que havien de ser ratificats per les seves Assemblees corresponents.

Aquest doble caràcter i vinculació dels Comitès de Fàbrica i Secció que es donava en les dues modalitats que s'han exposat, i que els feia dependre, per una part, de les assemblees del seu propi àmbit i, per una altra, del Comitè d'Empresa com a representant del conjunt de treballadors, provocà, a vegades, tensions i topades entre el Comitè d'Empresa i els Comitès de Fàbrica i de Secció, encara que al final, al menys en els casos que s'han pogut comprovar, acabava per imposar-se l'autoritat del Comitè d'Empresa.

Fins aquí s'ha analitzat el que és fonamental en l'estructura i funcionament decisonal a l'empresa col·lectivitzada durant aquesta etapa, no obstant això, per complementar-ho cal fer esment a dos elements més que també formaven part d'aquesta estructura: 3) el Comitè Sindical i 4) el delegat de la Generalitat.

3) El Comitè Sindical tenia per funció la defensa diària dels interessos immediats dels treballadors -percepció de salari, horari laboral, compliment de les atencions necessàries en cas de malaltia o accident de treball, cobrament de la jubilació, existència de condicions adequades de seguretat i higiene a la feina, etc- i tenia la facultat de poder convocar i reunir els treballadors, i d'exigir responsabilitats a qui convingués, inclòs el Comitè d'Empresa. Al mateix temps, també vetllava perquè els treballadors fessin el treball d'acord amb les directrius emanades del Comitè d'Empresa, donat que tots eren treballadors i feinejaven pel seu profit, perquè estessin sindicats -la sindicació era obligatòria, i optatiu el sindicat on es volia apuntar cadascú- i perquè tinguessin la cotització al dia.

Els Comitès Sindicals de les empreses col·lectivitzades, igual que els Comitès d'Empresa, reberen diferents denominacions com, a més del de Comitè Sindical, el de Comitè de Fàbrica i el de Comitè Fiscalitzador, segons de quin ram i empresa es tractés.

Aquests Comitès foren la continuació dels Comitès Sindicals que hi havia abans del juliol de 1936, i la seva funció era semblant però adaptada a la nova realitat social en la qual, en lloc del burgès o el capitalista, qui dirigia l'empresa era el Comitè d'Empresa escollit, constituït i controlat pels treballadors.

Així doncs, mentre el Comitè d'Empresa era l'òrgan que exercia quotidianament el poder dels treballadors a l'empresa, i la seva funció específica consistia en la direcció econòmica i tècnica. La funció del Comitè Sindical era la defensa dels interessos immediats dels treballadors, fins i tot davant el Comitè d'Empresa si feia falta. En general, existí una estreta col·laboració entre ambdós comitès, i no van haver-hi conflictes entre ells. Era i freqüent que a les reunions del Comitè d'Empresa hi assistís un membre del Comitè Sindical i a l'inrevés, per tal de coordinar la seva feina i estar assabentats mútuament dels seus projectes, dificultats i inquietuds.

Fent referència als Comitès de Fàbrica (CS) en un document del Sindicat Únic del Fabril i Tèxtil de Badalona, de setembre de 1936, es diu:

"Estos comités cuidarán del orden en las fábricas, procurando que todos los obreros cumplan con su deber. También velarán porque el trabajo se realice en las mejores condiciones de higiene y seguridad. El Comité de fabrica atenderá todas las quejas de los obreros..."

*También cuidará el Comité de fabrica de que los obreros se respeten entre sí y respeten a los comités de control en el orden del trabajo puesto que todos son obreros y trabajan en favor de ellos mismos. Los comités de fábrica cuidaran de que todos los obreros estén sindicados y tengan sus carnets de cotización al corriente. También velarán porque las sociedades mutuas atiendan debidamente a los obreros en caso de enfermedad o accidente. Un delegado del Comité de fábrica asistirá a las reuniones plenarias del Comité de control (CE) y cuando se reúna todo el Comité de fábrica asistirá un delegado del Comité de control..."*²⁰

Carme Vega, quan explica el contingut dels Estatuts de l'empresa metal·lúrgica "Trefileria Barcelonesa Indústria Obrera Col·lectivitzada", aprovats a l'Assemblea del 3 d'octubre de 1936, assenyala també l'existència d'aquests dos tipus de comitès amb funcions diferenciades:

*"Les qüestions sindicals regides directament pel Comitè Fiscalitzador (CS). Les administratives i tècniques pels Comitès de Fàbrica (es tractava d'una empresa amb varies fàbriques), el Comitè Directiu (CE), juntament amb els delegats de taller, Secció Tècnica i Distribuïdors de secció..."*²¹

També Walter Tauber en l'estudi realitzat sobre els "Tranvías de Barcelona Colectivizados" exposa una cosa semblant:

*"En la reunió del 6.1.37 entre el COC (CE) y el CSS (CS) la diferencia entre la función puramente administrativa del COC y la función sindical del CSS, fue puesta en evidencia..."*²²

La constitució de dos òrgans diferenciats, basada en la realització de tasques diferents, posa en evidència l'interès per evitar la concentració de funcions en un sol òrgan, la qual cosa només es pot explicar per l'afany d'evitar al màxim el perill que l'esmentada concentració, malgrat el control exercit per l'Assemblea, pogués derivar en una concentració de poder i en l'establiment de una nova jerarquia, quan només es tractava de la realització d'una sèrie de funcions necessàries pel desenvolupament de l'empresa en les noves condicions socio-econòmiques.

4) El delegat de la Generalitat. En la majoria de les empreses col·lectivitzades no hi va haver cap delegat de la Generalitat fins després de la promulgació del Decret de Col·lectivitzacions. Ara bé, en algunes empreses, particularment les dedicades a la prestació de serveis públics com Tramvies, Metro i Autobusos, des dels primers moments, sí que van tenir aquesta figura. En teoria, el delegat havia de fiscalitzar la vida de l'empresa, però en la pràctica el delegat tenia un valor simbòlic, sense cap poder efectiu, i així és reconegut pels propis òrgans d'expressió de la CNT:

"En realidad el delegado interventor de la Generalitat no ha intervenido para nada en los asuntos de la Compañía de Tranvías.

*El Comité de Empresa, en representación de los trabajadores, con exclusión total de toda intervención capitalista, es el que oficia de director..."*²³

Així doncs, la figura del delegat, allí on n'hi va haver, pràcticament no va tenir, durant la primera etapa, cap importància pel que fa referència al poder que realment exercia. No obstant això, la seva existència sí va tenir relleu pel que va significar d'acceptació, per part dels treballadors, del fet que el poder estatal pogués intervenir de forma directa en la vida de l'empresa, acceptació que encara que fos purament formal de moment, obria la possibilitat a la Generalitat d'intentar convertir-la en real, tant aviat com pogués, com efectivament va passar.

Les modificacions introduïdes pel Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer

El Decret de Col·lectivitzacions, promulgat per la Generalitat el 24 d'octubre de 1936, que constituïa la normativa bàsica sobre la nova realitat econòmico-social a la indústria i els serveis apareguda a partir del 19 de juliol, i el conjunt de textos legals que més tard van desenvolupar i ampliar aquest decret, no es limitaren, solament, a recollir i elevar a la categoria de norma legal el que estava passant a la realitat, sinó que van introduir també una sèrie de modificacions com a conseqüència del pacte al qual van arribar les diferents organitzacions antifeixistes per a l'elaboració de l'esmentat decret. Cal tenir present també, malgrat tot, que el compliment per part dels treballadors de les normes que hi havia en el Decret de Col·lectivitzacions i altres textos legals fou parcial, i moltes vegades actuaven al marge o en contra d'elles.

Pel que fa referència a les modificacions que el Decret de Col·lectivitzacions va introduir en l'estructura i funcionament intern de les empreses col·lectivitzades, cal distingir dos tipus de disposicions: a) les que anaven dirigides principalment a afirmar l'autoritat de la Generalitat, les seves prerrogatives com a font exclusiva de poder i legalitat, però que a part de tot això no van comportar canvis d'importància en el funcionament general de l'empresa, i b) les que introduïen, a

més, modificacions a la manera com s'havia desenvolupat fins llavors la vida de les empreses gestionades pels seus treballadors.

a) Entre les primeres cal assenyalar: la unificació del nom amb què es designava l'òrgan responsable de la direcció econòmica i tècnica, quotidiana, de l'empresa, i que fins l'aparició del Decret de Col·lectivitzacions havia rebut, tal com s'ha dit, diferents denominacions, assignant-li el nom de Consell d'Empresa (Art. 10); l'establiment de l'obligació per als Consells d'Empresa, tant els que estaven constituïts abans del decret com els que es constituïren després de transmetre, en el termini de 15 dies a la Secretaria General del Consell d'Economia, l'acta de la seva constitució, segons el model acordat (Art. 13); l'establiment legal de les funcions del Consell d'Empresa, equiparant-les a la dels antics Consells d'Administració de les Societats Anònimes i de les gerències (Art. 11); l'obligatorietat que en el Consell d'Empresa hi haguessin membres dels diferents serveis: Producció, Administració, Serveis Tècnics i intercanvi Comercial (Art. 10); fixar la durada dels càrrecs del Consell d'Empresa en dos anys, renovant-se cada any la meitat dels seus components, que podien ser reelegits (Art. 10).

h) Quant a les segones, les principals modificacions foren les següents: subordinar la capacitat d'actuació del Consell d'Empresa a un òrgan d'àmbit més general, és a dir, el Consell General d'Indústria corresponent, davant del qual havia de respondre de la seva gestió, transmetre-li els propis acords, en els quals hi podia intervenir el CGI si ho creia oportú etc.; tanmateix, el CGI podia destituir totalment o parcialment el Consell d'Empresa. En aquest cas, si els treballadors de l'empresa no estaven d'acord amb la resolució del CGI podien oposar-s'hi, i era el Conseller d'Economia qui prenia la resolució definitiva. (Arts. 11, 17, 19 i 20); d'acord amb tot això, el Consell d'Empresa havia d'adaptar la seva actuació al pla general establert pel Consell General d'Indústria, així com realitzar d'acord amb les disposicions emanades d'aquest òrgan, la fixació i repartiment de beneficis, l'establiment de les condicions de venda, etc. (Art. 12); l'establiment de la figura del Director, a qui el Consell d'Empresa delegava totalment o parcialment les seves funcions (Art. 14); establir de forma obligatòria la presència d'un interventor de la Generalitat en totes les empreses col·lectivitzades, que havia de formar part del Consell d'Empresa (Art. 15).

A més del Decret de Col·lectivitzacions, un altre text legal important promulgat abans del maig de 1937 i que fa referència al funcionament intern de l'empresa, és el decret de 30 de gener de 1937 que estableix l'Estatut tipus de l'Empresa Col·lectivitzada on es diu el següent:

"Article únic. Les empreses industrials o comercials de Catalunya que hagin estat col·lectivitzades d'acord amb el Decret del 24 d'octubre del 1936 adoptaran llur funcionament als estatuts tipus d'empreses col·lectivitzades que són publicats com a annex al present Decret."

L'annex al qual la referència aquest decret, recull, per una part, el que s'ha exposat en el Decret de Col·lectivitzacions referent al tema, i, per una altra, l'amplia tot introduint nous elements i desenvolupant la concreció d'altres. D'aquesta última part, cal destacar els següents punts:

- La creació de la figura del Secretari del Consell d'Empresa, amb les seves funcions corresponents (Arts. 13 i 14).
- La constitució d'un Comitè Permanent, nomenat pel Consell d'Empresa,

i que pot substituir-lo en les funcions que li delegui (Arts. 15, 21 i 22).

- L'especificació de les funcions del Director i la possibilitat d'establir la figura del Sots-Director (Arts. 24 i 26).

- L'especificació de les condicions que ha de reunir l'Interventor de la Generalitat, les seves funcions i la seva remuneració (Arts. 27,28, 29 i 30).

En definitiva, i com s'ha posat en relleu amb tot el que s'ha exposat fins aquí, aquests decrets de la Generalitat pretenien encarrilar el procés de transformació econòmico-social, que sense cap direcció centralitzada anaven realitzant els treballadors des del 19 de juliol, i fixar les orientacions del seu futur desenvolupament. Pel que afecta específicament a l'empresa col·lectivitzada, els esmentats decrets pretenien incidir bàsicament en els aspectes següents:

1) imposar l'acceptació de l'autoritat de la Generalitat i de la seva capacitat legislativa a les empreses col·lectivitzades, que van constituir el centre bàsic del poder autònom dels treballadors durant tot el període.

2) Limitar la capacitat d'actuació autònoma de les unitats bàsiques de producció en favor de la capacitat de decisió dels òrgans corresponents a nivells més generals, a partir de la branca o sector econòmic. Això queda palès en les obligacions del Consell d'empresa respecte al Consell General d'Indústria i les prerrogatives d'aquest sobre l'altre, així com en l'adequació de l'actuació del Consell d'Empresa a les directrius del Pla i altres disposicions emanades del Consell General d'Indústria.

Tot això, des del punt de vista econòmic, podia comportar una sèrie de conseqüències positives perquè permetia una planificació i un augment de la racionalitat econòmica i eliminava la possible competència entre empreses, que no tenia raó de ser perquè s'havia transformat la propietat, de privada a social; a més, amb les circumstàncies tan difícils en què es trobava l'economia catalana, amb insuficiència de matèries primeres, pèrdua de mercats, necessitat de realitzar una profunda transformació de la producció degut en primer lloc a la guerra, etc, la necessitat de planificació era molt més peremptòria del que ho hagués estat en condicions normals.

A l'ensem, des del punt de vista de la transformació econòmico-social que s'estava realitzant, també podia resultar en part positiu perquè permetia eliminar l'estret egoisme i xovinisme d'empresa en què de vegades incorrien els mateixos treballadors, i en particular permetia combatre la seva pitjor manifestació, l'anomenat neocapitalisme obrer, que consistia, tot sintetitzant, en el fet que en algunes empreses que estaven en mans dels treballadors, aquests en lloc d'actuar com a gestors de l'empresa, ara propietat de la col·lectivitat, actuaven com els seus propietaris, especulant amb la producció, repartint-se els beneficis, etc, la qual cosa anava clarament en contra de la transformació social que de forma generalitzada es duia a terme.

Ara bé, per poder prosseguir i aprofundir en la transformació revolucionària que s'estava desenvolupant, i mantenir aquesta transformació les seves característiques fonamentals, i en particular la de ser realitzada directament pels treballadors, sense intermediaris, és a dir, per avançar en el procés de col·lectivització-socialització de la societat, calia que la coordinació-centralització necessària de l'activitat productiva, es realitzés partint de les unitats bàsiques i articulant-se a nivells superiors mitjançant les organitzacions dels propis treballadors, de baix cap a dalt; en lloc de pretendre fer la centralització a partir de l'Estat -la Generalitat-, car d'aquesta manera s'assentaven les bases perquè l'activitat productiva

passés de ser controlada directament pels que hi participaven a ser-ho per l'Estat. Tot això no va tenir repercussions massa greus i importants per a la col·lectivització-socialització mentre la força coercitiva de l'Estat fou dèbil i els seus llocs claus estigueren en les mans dels partidaris de la col·lectivització-socialització, però sí que les va tenir a mesura que la força de l'Estat va anar augmentant i els col·lectivistes van ser progressivament desplaçats dels centres de decisió importants.

3) Concentrar en un nombre més reduït de persones el poder de decisió tècnic-econòmic, quotidià, en l'empresa. Això s'aprecia clarament en l'aparició de les figures del Director i Sots-Directors d'empresa i la del Secretari del Consell d'Empresa, i també en l'aparició d'un nou òrgan: el Comitè Permanent.

La raó principal argumentada en favor de la concentració de les decisions quotidianes en poques mans, fou la que així augmentaria l'eficàcia de la gestió a l'empresa; els seus defensors afegien que l'esmentada concentració s'havia d'acompanyar amb què les funcions de gestió fossin exercides per elements amb una preparació tècnica elevada. En la defensa d'aquesta postura coincidien elements de signe ideològic diferent, com E. Ruiz Ponseti i J.P. Fàbregas, citats anteriorment, però naturalment qui ho defensava amb més força i massivament eren els anticol·lectivistes, que consideraven fins i tot que aquests decrets eren excessivament moderats al respecte.

Sense entrar aquí en consideracions sobre si aquesta era o no la manera més adequada d'augmentar la productivitat en l'empresa, donat el nou tipus de relacions socials que dominava, ni tampoc si la prioritat que implicava donar-li a aquest objectiu -la màximització de l'eficàcia tècnic-econòmica- s'avenia amb els objectius socials i amb l'escala de prioritats de la col·lectivització-socialització, s'exposaran a continuació les conseqüències més importants que per al procés de col·lectivització-socialització es derivaven d'aquestes modificacions.

En primer lloc, s'allunyava la direcció quotidiana de l'empresa del conjunt dels seus treballadors, perquè no era exercida directament pel Consell d'Empresa, elegit i responsable davant l'Assemblea, i ho feia, en la seva major part, el Director i un òrgan restringit: el Comitè Permanent, nomenats pel Consell d'Empresa, davant del qual eren responsables de la seva actuació. D'aquesta manera, tant l'elecció com el control practicat pels treballadors mitjançant l'Assemblea eren menys immediats i més difícils de fer; amb d'altres paraules, es pot dir que es tractava d'una elecció i control de segon grau, amb què la democràcia directa a l'empresa en sortia debilitada.

Per una altra banda, com a conseqüència del criteri d'eficàcia tècnic-econòmica defensat, hi havia una tendència a que tant el Director com els membres del Comitè Permanent fossin tècnics i professionals de la direcció, amb la qual cosa es marginava de la direcció quotidiana la major part dels treballadors -en especial els manuals-- i es possibilitava la creació d'una capa o sector privilegiat, amb més poder de decisió que la resta de components de l'empresa.

4) Establir la intervenció directa de la Generalitat a l'empresa. Això queda palès amb l'establiment de la necessitat de comptar per al nomenament del Director, amb l'aprovació del Consell d'Economia per a una sèrie d'empreses, segons la seva importància quantitativa o el caràcter de la seva producció. Encara més amb la referència en ambdós decrets, a la figura de l'Interventor de la Generalitat i les àmplies atribucions que se li assignaven.

Anteriorment, la Generalitat ja havia publicat sengles decrets, el 6 i el 24

d'agost de 1936 on s'establia la figura i les funcions de l'Interventor-Delegat; no obstant això, la seva efectivitat fou pràcticament nul·la, perquè la Generalitat es trobava, en aquelles dates, sense autoritat. Mentre, els decrets a que s'està fent referència comptaven amb el suport de totes les organitzacions polítiques i sindicals antifeixistes, encara que això no significués, com ja s'ha assenyalat, que fossin acceptats de forma generalitzada pels treballadors.

Les funcions que s'adjudicaven a l'Interventor no fan dubtar sobre quin era el caràcter o naturalesa que l'ordenament legal li conferia, el d'element clau en la intervenció i control de la vida de l'empresa pels organismes oficials i no el d'un simple enllaç entre les empreses i aquests organismes, com es deia a vegades. Així, les seves funcions consistien principalment en intervenir la comptabilitat i controlar l'assessorament tècnic de l'empresa, informar de la marxa de l'empresa trimestralment i per escrit als òrgans superiors i vetllar perquè es complissin estrictament els plans i disposicions d'aquests òrgans. Disposava fins i tot del dret de vet sobre els acords del Consell d'Empresa; el que aquest hi pogués recórrer podia constituir una defensa davant les possibles arbitrarietats que l'interventor podia fer, però no afectava gens ni mica el control exercit a l'empresa perquè era el Consell General d'Indústria qui decidia en definitiva sobre el recurs.

En l'etapa compresa entre la publicació del Decret de Col·lectivitzacions i el maig de 1937, quan l'autoritat real de la Generalitat era dèbil i els organismes econòmics estaven a les mans de la CNT, el paper que va jugar l'Interventor en les empreses col·lectivitzades que en tenien, les legalitzades, no fou el que es despenia de l'enunciat de les seves funcions. En gairebé totes les empreses l'Interventor era un dels seus treballadors, escollit pels seus companys i després ratificat per la Generalitat, que actuava, de fet, com a portaveu de les decisions del Consell d'Empresa, del qual es trobava més proper, en lloc de fer-ho com a encarregat de vetllar pel compliment de les directrius dels òrgans superiors.

Aquesta situació no es donà solament a nivell d'empresa, sinó també en les agrupacions o concentracions d'empreses, on era també obligatòria la figura de l'Interventor, com es pot apreciar en els paràgrafs que es reproduïxen a continuació, trets de les actes de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona i de les de la Secció d'Estacions:

*"A propuesta de los compañeros Subirana y Duran, se indica que el Delegado Interventor de la Generalitat recaiga a favor de un compañero de la CNT para cuya designación se harán las gestiones pertinentes cerca de la Central aludida, acordándose así mismo, la conveniencia de que el designado pertenezca precisamente al ramo de la Construcción..."*²⁴

*"Merino... se refiere a la misión que ha de desempeñar el compañero que sea elegido para representar a la Generalitat. Recomienda que éste sea elegido de entre los componentes del Consejo de Empresa, y que la elección sea comunicada al transporte, para que éste vea si el elegido reúne las condiciones necesarias para defender los intereses de la Sub-Sección..."*²⁵

El reconeixement de l'incumpliment, a la pràctica, de les funcions que tenia assignades l'Interventor en els esmentats decrets i la no realització del paper que la Generalitat pretenia que exercís, es fa palès en diverses ocasions:

En el preàmbul del projecte del decret per a la creació del cos d'Interventors Oficials es diu:

*"L'experiència ha demostrat que, dels esmentats aspectes, el del nomenament de l'interventor de la Generalitat a les empreses col·lectivitzades, agrupaments o concentracions, regulat per l'article 15 del susdit Decret i l'art. 27 dels Estatuts tipus per a les empreses col·lectivitzades, agrupaments o concentracions, és un dels que requereixen més urgent reforma perquè la Generalitat tingui la seguretat absoluta que el seu representant podrà obrar amb la independència de criteri i amb la lleialtat d'acció necessària per a salvaguardar els interessos de l'economia nacional, i ensems, cal tenir la garantia que el funcionari designat posseeixi els coneixements tècnics indispensables per a exercir el càrrec amb la competència i capacitat que presuposa la delicada missió que té encomanada."*²⁶

A l'acta de la reunió del 13 de maig de 1937 del Consell General de la Indústria Química es diu:

*"Acords: -Trametre una circular a tots els Interventors de la Generalitat en les empreses col·lectivitzades recordant-los l'obligació que tenen de trametre al Consell General d'Indústria Química una vegada cada mes l'informe de la marxa- de l'empresa que representen."*²⁷

Aquest acord prova que en la indústria química els Interventors no complien amb la seva obligació de transmetre periòdicament un informe de la seva empresa.

Posteriorment, al maig del 37, a mesura que el poder de la Generalitat es va anar refermant i que els llocs claus als organismes econòmics foren ocupats per homes del PSUC i de l'Esquerra, la situació es modificà, i va veure augmentar la importància de l'Interventor com element al servei de la Generalitat. Per tant, a partir del maig de 1937, les modificacions més significatives que es produïren en el funcionament de les empreses col·lectivitzades van ser les derivades de l'increment de les funcions i del poder dels Interventors. Pel que fa a això, els dos decrets més importants foren el del 20 de novembre de 1937 i el del 6 d'abril de 1938.

El 20 de novembre de 1937 la Generalitat promulgà el Decret d'Intervencions Especials que tenia el seu precedent en el decret del 5 d'octubre del mateix any mitjançant el qual es van intervenir els Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya.

Aquest decret donava a la Generalitat la facultat d'assumir directament i totalment la direcció de les empreses col·lectivitzades i també les que estaven sota control obrer, sempre que ho considerés convenient, passant d'aquesta manera la direcció de l'empresa del Consell d'Empresa a l'Interventor o bé a la Comissió Interventora Especial, en el cas que l'empresa o agrupació ho necessités per la seva importància i complexitat, designats pel Conseller d'Economia. En aquest cas, el Consell d'Empresa o qualsevol altra forma de participació dels treballadors de l'empresa en la seva direcció quedava completament anul·lada. A vegades es nomenava, com a màxim, una comissió de treballadors amb facultats exclusivament laborals. Es tractava, doncs, senzillament de l'estatització de l'empresa.

La raó per l'aplicació de la Intervenció Especial la decidia de manera discrecional el Conseller d'Economia, i en la pràctica s'al·legaven diferents motius, des de la protecció d'interessos estrangers i necessitats de la guerra a irregularitats o

incompetència del Consell d'Empresa i no trobar-se l'empresa degudament legalitzada segons les disposicions del Decret de Col·lectivitzacions.

immediatament després de la promulgació d'aquest decret es van començar a produir Intervencions Especials que van anar augmentant en nombre a mesura que s'atansava la fi de la guerra. L'oposició dels treballadors vers aquestes intervencions fou bastant generalitzada i intensa, la qual cosa va evitar que la seva proliferació fos major i en alguns casos provocà que la seva implantació trobés greus obstacles i tingués retards, com va ser el cas dels Espectacles Públics de Barcelona.

Per completar el control de la Generalitat sobre les empreses, exercit mitjançant els Interventors, el 6 d'abril de 1938 es va promulgar un nou decret que modificava el Decret de Col·lectivitzacions i les concrecions legals posteriors pel que fa a l'Interventor ordinari, i afectava, per tant, totes aquelles empreses que no es trobaven sotmeses a la Intervenció Especial.

Les modificacions introduïdes per aquest decret feien esment bàsicament a dos aspectes.

- Augmentar les facultats de l'Interventor, donant-li poder per conèixer de bell antuvi totes les operacions que es fessin i poder censurar posteriorment els acords del Consell d'Empresa i de l'Assemblea de treballadors, ampliant de forma general i especificant amb més detall les seves funcions i les seves prerrogatives. Així, per exemple, s'especificava clarament que calia autoritzar amb la seva firma qualsevol document que comportés la disposició o mobilització de béns.

- Conferir a la Generalitat la facultat de decidir en exclusiva la persona que havia d'ocupar el càrrec d'Interventor, donat que podia refusar la proposta dels treballadors de l'empresa. En aquest cas el Conseller d'Economia podia nomenar directament l'Interventor, previ informe del corresponent Consell General d'Indústria. Al mateix temps era també una facultat exclusiva del Conseller d'Economia el poder sancionar l'Interventor, depositant-lo del seu càrrec.

En definitiva, amb aquest decret, per una part es posava de relleu i es conferia més poder i autoritat a l'Interventor en el si de l'empresa o agrupació i per una altra s'augmentava la seva dependència vers el Conseller d'Economia, amb la qual cosa s'allunyava l'Interventor del conjunt dels treballadors de l'empresa o agrupació, per evitar d'aquesta manera que s'identifiqués fàcilment amb les seves opinions i interessos, com havia anant passant de forma generalitzada, i se'l convertia, al mateix temps, en un funcionari que depenia de la Generalitat.

El conjunt d'aquesta nova reglamentació sobre els Interventors que va aparèixer entre maig de 1937 i la caiguda de Barcelona a mans de les tropes del general Franco, va permetre que l'actuació dels Interventors constituís un element de gran importància en el avanç de l'estatització de l'economia catalana que anava acompanyada del retorn al control privat sota la tutela de l'Interventor de nombroses petites i mitjanes empreses. Tot això va comportar el progressiu desmembrament de la col·lectivització-socialització començada el juliol de 1936.

El neocapitalisme obrer

Arran dels esdeveniments que es desenvoluparen el 19 de juliol de 1936 i els dies següents, els treballadors de Barcelona i altres poblacions de Catalunya es feren càrrec directament de la major part de les empreses i es va començar el procés de col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis.

Ara bé, es van donar casos en què els treballadors, en apoderar-se de les fàbriques, tallers, establiments, etc., procediren simplement a desposseir el capitalista

de la seva propietat i suprimir l'anterior direcció, a l'ensems que es convertien en els nous propietaris de l'empresa i constituïen una nova direcció elegida entre els treballadors. Tot això sense que gairebé hi hagués cap transformació ni en la política ni en l'actuació desenvolupada per l'empresa, que es continuava basant en la competència, acumulació i insolidaritat característiques del sistema capitalista. En aquests casos, per tant, es va assistir només al traspàs de la propietat, de mans de l'anterior propietari a les dels treballadors de l'empresa, però no a les de la col·lectivitat, que és allò a què realment aspirava la col·lectivització-socialització.

L'actuació dels treballadors d'aquestes empreses, es caracteritzà bàsicament, per una part, a orientar la política de l'empresa només amb la intenció d'aconseguir els màxims resultats econòmics fins i tot a expenses d'altres empreses -també dirigides i gestionades pels seus treballadors- que es trobaven en pitjors condicions econòmiques -utilatges insuficients, sense recursos financers propis, sense matèries primeres, etc- i en perjudici dels consumidors -apujant els preus, disminuint la qualitat del producte o servei, etc- i, per una altra, a procedir, quan ja estaven cobertes les necessitats d'autofinançament de l'empresa, al repartiment dels beneficis entre el seu personal.

Així, en els estatuts de la "*colectiva Sindical Obrera Iberia*", aprovats el 30 d'agost de 1936, es deia:

"5.- Los obreros y obreras de la fabrica, participaran en los beneficios de la Sociedad en partes proporcionales a su sueldo y la Junta General determinará en su día la parte que debe retenerse como fondo de reserva..." ²⁸

Aquest tipus d'actuació, encara que des del punt de vista dels interessos dels treballadors representava, en cert sentit, un avenç respecte l'empresa capitalista perquè eliminava les rendes rebudes pels capitalistes i els alts càrrecs directius. Emperò, no significava l'abolició de la propietat privada dels mitjans de producció, sinó únicament que aquesta propietat canviava de mans i passava de les de l'antic capitalista a les dels treballadors de la pròpia empresa que desenvolupaven una actuació semblant a la de l'antic amo. De fet es convertien en uns nous capitalistes, que només volien la millora de les seves condicions de treball i sobretot la maximització de les seves rendes, reduint l'horari laboral, augmentant els seus salaris, procurant obtenir els màxims beneficis i procedint al seu repartiment entre els treballadors de l'empresa, etc, encara que tot això anés en perjudici dels treballadors d'altres empreses i dels consumidors, la qual cosa donava lloc a la creació de noves diferències entre empreses "*riques*" i empreses "*pobres*", i per tant entre treballadors "*rics*" i treballadors "*pobres*". Es a dir, aquest tipus d'actuació afavoria la formació d'un neocapitalisme obrer, on els treballadors convertits en propietaris de les seves respectives empreses, actuaven mitjançant els seus Comitès o Consells d'Empresa, com uns nous capitalistes.

Degut a la falta de dades globals al respecte, resulta pràcticament impossible determinar amb precisió l'amplitud i importància que va assolir el neocapitalisme obrer. Del que sí no cal dubtar és de la seva existència i de la ràpida reacció que va provocar entre gran part dels treballadors i de les seves organitzacions, com es pot veure en les nombroses crítiques que van aparèixer, tant entre els partidaris de l'estatització, com entre els partidaris de la col·lectivització-socialització. Les

crítiques d'aquests últims, algunes d'elles es reproduïen a continuació, poden no obstant, ocasionar una falsa imatge de la importància que va adquirir el neocapitalisme obrer, donat que quan es tractava de jutjar les actuacions dels treballadors en general o les seves pròpies, els col·lectivistes s'acostumaven a mostrar molt crítics i autocrítics (*):

"El ideal era la transformación de cada industria, regional y nacionalmente, en una magna empresa dirigida por los obreros y los técnicos. Este proceso era demasiado lento. Los trabajadores españoles no estaban bastante preparados para ejecutarlo sin vacilaciones y sin titubeos, y hubimos de combatir enérgicamente el sentido propietario de los Comités de Control, que se figuraban absueltos de su misión revolucionaria por el hecho solo de haber tomado posesión de la industria o de la empresa del antiguo amo." ²⁹

"Hemos hecho algo, aunque no lo hemos hecho bien. En lugar del antiguo propietario, hemos puesto media docena de propietarios que consideran la fábrica, la mina, el medio de transporte cuyo control ejercen, como cosa suya. Con el agravante de que no siempre han sabido montar una administración y establecer una gestión superior a la antigua. No, no hemos hecho la Revolución en Catalunya, y no se hace en España, para crear una nueva categoría de propietarios, sino para socializar la propiedad que caracterizaba al capitalismo..." ³⁰

La raó o causa principal de l'aparició del neocapitalisme obrer -tal com s'ha descrit i definit-, es trobava en les aspiracions burgeses i en l'egoisme insolidari d'una part dels treballadors. Ara bé, cal tenir present també, que a vegades es van formular acusacions de neocapitalisme obrer als treballadors de les empreses i als seus Consells o Comitès només pel fet que es resistien a perdre l'autonomia i independència en la gestió i direcció de la seva empresa, Aquesta resistència no sempre va estar motivada per l'egoisme insolidari sinó que força vegades va ser fruit del temor que la pèrdua de l'autonomia que tenia l'empresa, es fes en benefici del dirigisme i poder controlador de l'Estat o de les pròpies direccions sindicals -inclosa la de la CNT-. Perquè tot això podria significar la pèrdua del control i direcció dels medis de producció per part dels treballadors en favor de la burocràcia estatal o sindical. Temor, que veient com es desenvoluparen posteriorment els esdeveniments, no pot dir-se que era sense raó.

Cal tenir en compte també que l'oposició a la pèrdua d'autonomia es va donar més sovint en els casos en què, qui volia limitar-la, era o bé l'Estat o bé la central sindical no majoritària en el si de l'empresa -encara que ho fos en el sector al qual pertanyia l'empresa-, el que posa en evidència que a vegades no era tant una oposició, en general, a limitar la pròpia autonomia en benefici d'un millor desenvolupament del conjunt de l'economia, sinó d'una oposició a la manera concreta de limitar l'autonomia de l'empresa, per l'alternativa estatal o sindical que ella implicava i amb la qual no s'estava d'acord. En aquests casos, la resistència a la pèrdua de la pròpia autonomia era motivada principalment per raons de tipus polític-ideològic que comportaven diferents concepcions sobre la manera com havia

(*) Així, per exemple, en el " Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración (CNT)", nº 4. apareix una autocrítica en la qual entre d'altres coses es diu: "diez meses de guerra y aún subsisten pavimentos deteriorados", afirmació que formulada com autocrítica sembla clarament exagerada.

d'estructurar-se la coordinació i centralització de les diverses unitats econòmiques i la seva activitat productiva, formant part dels enfrontaments entre col·lectivistes i anticol·lectivistes.

Quant a la forma de resoldre aquesta problemàtica cal destacar que van haver-hi diferències fins i tot en el si d'un mateix sindicat, com ho evidencien els següents paràgrafs de l'Acta de la primera sessió del Congrés Regional de Sindicats de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 26, 27 i 28 de juny de 1937. En aquesta Acta a més del propi títol del punt setè de l'ordre del dia del Congrés, que ja és prou significatiu, es reflecteix el temor per part de Manresa a que la socialització proposada per Barcelona signifiqui la destrucció de les col·lectivitats:

"Se pasa al séptimo del orden del día o sea: ¿Colectivización o Socialización de la Industria?"

Barcelona propone que se de lectura a la proposición que presenta que es la siguiente: Entiende que la Edificación debe ser socializada entre otras razones porque la tendencia general de la clase obrera es aunar todas las actividades y todos los esfuerzos hacia un fin común al aprovechamiento de la clase obrera de los beneficios de la Industria y cree que la única forma es la de fundir todos los intereses que resulten de las diferentes colectividades en uno sólo: El de la Industria socializada: ello además habrá de permitir que pueda llegarse a regularizar los salarios entre las diferentes localidades y oficios para que no exista localidad ni profesión que trabaje en detrimento de otras.

Manresa, manifiesta estar de acuerdo pero cree que Barcelona quiere destrozr las colectividades.

Barcelona, dice que no quiere destruir las colectividades, pero que es un perjuicio en las pequeñas colectividades y que la mayoría de las empresas colectivizadas no miran más que sus intereses. Es por eso por lo que impugna y entiende que se tienen que suprimir las colectividades y socializar todo.

Manresa, entiende que para socializar se tiene que colectivizar primero... " ³¹

Més endavant, quan s'analitzin els SEUC, es posarà també en evidència, en tractar de la resistència que oferiren una sèrie d'empreses elèctriques a ser incloses en els SEUC, la presència d'una sèrie de raons que no poden, globalment, ser reduïdes de forma simplista a un pressuposat egoisme ínsolidari dels esmentats treballadors.

En definitiva, doncs, durant aquest període es va donar certament l'existència d'un neocapitalisme obrer -basat en la ideologia burgesa en general i en l'egoisme ínsolidari, en particular- que pretenia que la propietat de l'empresa pertanyia exclusivament als seus treballadors i que, en conseqüència, s'oposava a la pèrdua de l'autonomia total del seu personal en la gestió i direcció de l'empresa. El que, no obstant això, no és veritat, és que totes aquelles vegades en què els treballadors d'una empresa s'oposaren o es van resistir a perdre la seva autonomia, es degué al seu egoisme ínsolidari, ni que l'esmentada actitud, per tant, es pugui qualificar de neocapitalista. Ans al contrari, moltes vegades la seva raó o raons es trobaven especialment en el temor que la renúncia de la pròpia autonomia pogués significar la imposició d'alternatives burocràtiques o simplement d'alternatives no compartides, mentre que en d'altres, coincidiren en aquesta actitud els dos tipus de causes o raons, en una o altra proporció; tot això no fa més que dificultar el po-

der establir amb precisió la importància i amplitud que va assolir el neocapitalisme obrer.

Hi ha un aspecte, el de la propietat i destí dels beneficis de l'empresa, que constitueix un indicador valuós per determinar la importància i amplitud del neocapitalisme obrer. Encara que d'ell no es tenen, tampoc, les dades globals que farien possible establir amb precisió una valoració sobre el neocapitalisme, existeixen, emperò, un conjunt d'informacions que proporcionen elements per poder-ne aconseguir una aproximació més gran.

Pel que fa als beneficis van haver-hi empreses en què els seus treballadors, com que consideraven que els pertanyia en exclusiva, procediren al seu repartiment entre ells mateixos totalment o parcialment -després d'haver destinat una part a l'amortització i inversió en la pròpia empresa- com ho posa en evidència la nota 28 i també les denúncies sobre aquest tema fetes pels propis sindicats en diverses ocasions, la qual cosa demostra l'existència del neocapitalisme obrer.

Ara bé, junt amb aquests casos, que sense ser excepcionals tampoc es van donar sovint, a la majoria de les empreses va predominar el criteri que, donat que la seva propietat pertanyia al conjunt de la col·lectivitat -no als seus treballadors- també passava el mateix amb els beneficis obtinguts per l'empresa. Així, doncs, els seus treballadors no podien apropiars-ne de forma exclusiva, ni tampoc procedir al seu repartiment.

El destí dels beneficis d'aquestes empreses, els treballadors de les quals no se'ls apropiaven ni directament ni exclusivament, fou variat, però es poden agrupar bàsicament en els tres grups següents:

- El de les empreses que actuaven segons la legalitat vigent, que segons el propi Estatut tipus de l'Empresa col·lectivitzada establia la següent distribució de beneficis:

"Art, 39.- El benefici que resulti del balanç establert, segons preveu Part, 12 del Decret de Col·lectivitzacions, d'acord amb les Normes del Consell General d'Indústria corresponent, es distribuirà en la forma següent:

a) 50 per 100 per a la Caixa de Crèdit Industrial de Catalunya.

b) 15 per 100 a atencions socials de caràcter col·lectiu.

c) un 15 per 100 es posarà a disposició dels treballadors perquè aquests, reunits en Assemblea general, hi donin la destinació que creguin convenient.

*(El 20 per 100 restant es destinarà a fons de reserva, amortització de maquinària, etc, en la proporció que acordi l'Assemblea general.) "*³²

En aquest cas, per tant, els treballadors de l'empresa, solament podien disposar lliurement del destí del 15% dels beneficis, sent per tant aquesta quantitat la màxima que podien destinar a repartir-se entre ells, si així ho decidia l'Assemblea. Del 85% restant, un 20% s'havia de destinar a garantir la continuïtat i desenvolupament de l'empresa, un 15% a atencions socials de caràcter col·lectiu, amb un esperit clar de solidaritat i un 50% passava directament al conjunt de la societat mitjançant la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial.

La creació tardana de la Caixa del Crèdit Industrial i Comercial 10 de novembre de 1937- malgrat s'hagués previst en el preàmbul del Decret de Col·lectivitzacions d'octubre de 1936, retardà i limità la posada en pràctica d'aquesta alternativa.

- El de les empreses que entregaven els seus beneficis a les caixes dels seus

sindicats corresponents, en considerar, els seus treballadors, que eren els sindicats i no els organismes governamentals els que havien de fer-se càrrec de la coordinació i organització general de la vida econòmica del país:

"Otros, que aceptaban que los beneficios no fuesen íntegramente atribuidos a los obreros de la empresa, creían que debían atribuirse al sindicato del ramo respectivo como herencia de la educación anarco-sindicalista de tantos años, de la que no se vieron libres los afiliados de la UGT dirigidos ahora por los comunistas del PSUC." 33

- Per últim, el grup constituït per aquelles empreses que una vegada que havien cobert les seves necessitats d'amortització i inversió i d'haver destinat una part del seus beneficis a atencions socials de caràcter col·lectiu, dedicaven la resta -o la seva major part- a la concessió directa de préstecs i ajuts a d'altres empreses col·lectivitzades amb dificultats econòmiques, ajudes als combatents del front o al propi sindicat de ram o indústria perquè pogués fer front a necessitats puntuals.

Aquest fou el destí que nombroses empreses van donar a la part més important dels seus beneficis, com ho evidencien les actes de les Assemblees i Consells d'Empresa, i també les seves relacions comptables. Entre les esmentades empreses cal esmentar, per la seva importància i l'elevat nombre dels seus treballadors -gairebé 4.000-, els Tramvies Col·lectivitzats de Barcelona, objecte de l'estudi del suís Walter Tauber: "Les Tramways de Barcelone, Collectivises", on es reproduïx el següent document:

"Utilisation des profits des collectivités, paiements, i d'autres entreprises:

1936			<i>Ptas</i>
août	14:	Autobuses G, paiements de fact. Champ.	1.500,-
"	16:	Soutien aux Milices: Antifascistes	82.606,30
	29:	COC du. Funiculaire du Tibidabo	30.000,-
sept.	7:	Autobuses G.	800.000,-
	7:	Gran Metro	400.000,-
	10:	Autobuses G.	33.000,-
	10:		32.212,-
	10:		1.916,50
	28:	Funiculaire du Montjuich	25.000,-
1937			
févr.	16:	S.U.T. pour aide débardeurs	100.000,-
			1.000.000,-
mars	1	Athenée libertaire de Horta, soutien	1.000,-
	30:	S.U.T. pour soutien à collect. secteur	600.000,-
avril	19:	Syndicat des Commun. et Transp. pour aide aux camarades fermiers	500.000,-
mai	10:	S.U.T. pour aide aux débardeurs	75.000,-
	10;		40.000,-
	15		83.625,-
		TOTAL..	3,805.859,80

En la mateixa línia d'actuació van haver-hi empreses i agrupacions que lliuraven els seus beneficis al municipi on es trobaven situades perquè amb ells poguessin cobrir les necessitats de les unitats de producció o d'altres organitzacions de caràcter assistencial, cultural o educatiu que ho necessitessin. Com a exemple, hi ha el cas dels "Transports mecànics socialitzats" de Vilanova i la Geltrú, que així ho va fer constar en el seu propi reglament:

"9. Com l'esperit de l'organització és socialitzar el transport i aconseguir un abaratiment de la vida del poble, no en parlem de beneficis ja que descomptats els sous de personal, despeses de reparacions i un petit fons de reserva seran entregats al poble per l'ajut d'altres organitzacions que puguin estar necessitades." ³⁵

La destinació que aquestes empreses van donar al seus beneficis posa de manifest que els seus treballadors -i els seus Consells o Comitès d'Empresa- per una part no s'atribuïren la propietat dels beneficis obtinguts per aquestes empreses però, a l'ensiem, que per una altra part, tampoc no van voler cedir aquests beneficis ni als organismes oficials ni als sindicats -el que posa en evidència la seva desconfiança vers la gestió que els esmentats organismes (polítics o sindicals) podien realitzar amb els seus beneficis-. Van optar per destinar els beneficis a cobrir les necessitats puntuals que podien verificar ells mateixos i, d'aquesta manera, controlaven -al menys fins a cert punt- la utilització que se'n feia.

La importància i amplitud que, degut a aquesta utilització dels beneficis, van adquirir les ajudes i els préstecs entre empreses, ho evidencia el fet que la Generalitat va haver d'establir per decret -Decret del 5 de maig de 1938- la prohibició de concessió de préstecs entre les unitats de producció.

En definitiva, doncs, amb tot el que s'ha exposat fins aquí, es poden establir dues conclusions principals:

- Que a partir de la victòria dels treballadors, el 19 de juliol de 1936, aparegué en el si de la classe treballadora catalana un cert neocapitalisme obrer, la importància i extensió del qual no es poden precisar exactament amb les dades de què es disposa, encara que sembla, però, que fou bastant reduïda. A més, va ser ràpidament i durament combatut tant pels partidaris de l'estatització com pels de la col·lectivització-socialització.

- L'existència, entre una part dels treballadors, d'una desconfiança vers tota forma d'organització de la vida econòmica que superés l'àmbit de la unitat de producció, en termes generals, i cap a determinades formes d'organització, en particular -l'organització estatal en especial-. La desconfiança, en termes generals, es basava principalment en el temor que l'organització de l'activitat econòmica, en superar l'àmbit de la unitat productiva, comportés la pèrdua de la capacitat de direcció i control de què disposaven els treballadors en favor de la burocràcia estatal o sindical. Aquest temor o desconfiança no pot confondre's, de cap manera, amb l'egoisme insolidari, fonament del neocapitalisme obrer, encara que a vegades pogués afavorir el seu desenvolupament, i en moltes d'altres fos combatut com a tal per l'Estat i els sindicats. Pel que fa a la desconfiança i rebuig de l'organització estatal en particular, no cal insistir-hi aquí, perquè és prou conegut que va ser deguda principalment a les concepcions anarquistes i anarcosindicalistes que disfrutaven d'una influència important en el si dels treballadors catalans, i tampoc no es pot confondre, evidentment, amb el neocapitalisme obrer.

Fi principal perjudici que la desconfiança d'un sector del proletariat vers tota organització que superés l'àmbit de la unitat de producció comportà pels treballadors en general i per a l'alternativa col·lectivista en particular, fou que l'esmentada desconfiança va afavorir l'aïllament dels treballadors en els seus centres de treball. Això va ajudar a impedir que ells mateixos poguessin organitzar globalment la vida econòmica i social del país, i va facilitar, al mateix temps, la seva derrota a mans del capitalisme i la burocràcia.

NOTES

1. Generalitat, Decret del 16 de febrer de 1938.
2. A. Pérez Baró. *30 meses de colectivismo en Catalunya (1936-1939)*, pp. 74-75, Editorial Ariel, Esplugues de Llobregat, 1974.
3. Carles Sudrià Triay. "Les Institucions d'Estalvi en el Sistema Financer Català: La Caixa de Pensions (1904-1979)", p. 716, Tesis Doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra, gener 1981.
4. C. Semprún-Maura. *Revolución y contrarrevolución en Cataluña (1936-1937)*, p. 101, Tusquets, Barcelona, 1977.
5. R. Pujol, "La col·lectivització d'indústries i serveis a Catalunya durant la guerra civil", conferència pronunciada a Pacte d'inauguració del curs 1979-80 del Centre d'Estudis a la sala d'actes de la Biblioteca Balaguer. Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer, Vilanova i La Geltrú, 1980.
6. Fèlix García. *Colectivizaciones campesinas y obreras en la revolución española*. p. 113, Editorial Zero S.A. Madrid, 1977.
7. Josep Costa. Comunicat tramés al Secretari d'Organització de la Segona Conferència Internacional sobre la "Participación, el Control Obrero y la Autogestión", p. 6, Barcelona, maig 1977.
8. Walter Tauber. *Les tramways de Barcelone collectivisés. Un cas d'autogestion pendant la révolution espagnole (1936-1939)*, p. 16, Gèneve 1975.
9. Col·lectivitat Anònima de Pentinatge, Proposta de Reglament Interior que formula el Consell d'Empresa per a la seva discussió pels seus treballadors, pp. 2 i 4, Sabadell.
10. Col·lectivitat Anònima de Pentinatge. Proposta de Reglament Interior que formula el Consell d'Empresa per a la seva discussió pels seus treballadors, pp. 2 i 4, Sabadell.
11. C. Vega Massana. *La lluita dia a dia dels treballadors d'una empresa a la rera guarda barcelonina (1936-1939)*, pp. 130-131, Barcelona, 1981.
12. CNT *Colectivizaciones. La obra constructiva de la revolución española*, p. 93, Toulouse, 1973.
13. Walter Tauber, op. cit., p. 60.
14. C. Vega Massana, op. cit., p. 115.
15. D. Abad de Santillan. *Por qué perdimos la guerra*, p. 104, G. del Toro, Madrid, 1975.
16. CNT, op. cit., p. 116.
17. Solidaridad Obrera. "Reorganización de los transportes urbanos (Sección Tranvías)", Barcelona, 19 d'agost de 1936.
18. CNT, op. cit., t. >. 51.
19. Informe sobre l'actuació del Comitè Central de la Indústria ("La España Industrial") de 25 d'octubre de 1936, Barcelona, reproduït a *Las colectivizaciones. La obra constructiva de la Revolución Española*. CNT, Toulouse, 1973.
20. Sindicat Únic del Fabril i Tèxtil de Badalona. Document aprovat en Assemblea general: "Misión de los Comités de Control", Badalona, setembre 1936.
21. C. Vega Massana, op. cit., p. 115.
22. Walter Tauber, op. cit., p. 62.
23. Solidaridad Obrera. "Reorganización de los transportes urbanos (Sección Tranvías)", Barcelona, 19 d'agost de 1936.
24. Agrupació Col·lectiva de Construcció de Barcelona. Acta de constitució del Consell de l'Agrupació Col·lectivitzada de Barcelona, Barcelona, 30 de març de 1937.
25. Sindicat Únic del Transport de Barcelona i el seu radi. Secció d'Estacions. Llibre d'Actes, Barcelona, Acta de 22 d'agost de 1937.
26. Projecte de decret creant el cos d'Interventors oficials de la Generalitat de Catalunya a les empreses col·lectivitzades.
27. Consell General de la Indústria Química. Actes de les reunions, Barcelona, reunió de 13 de maig de 1937.

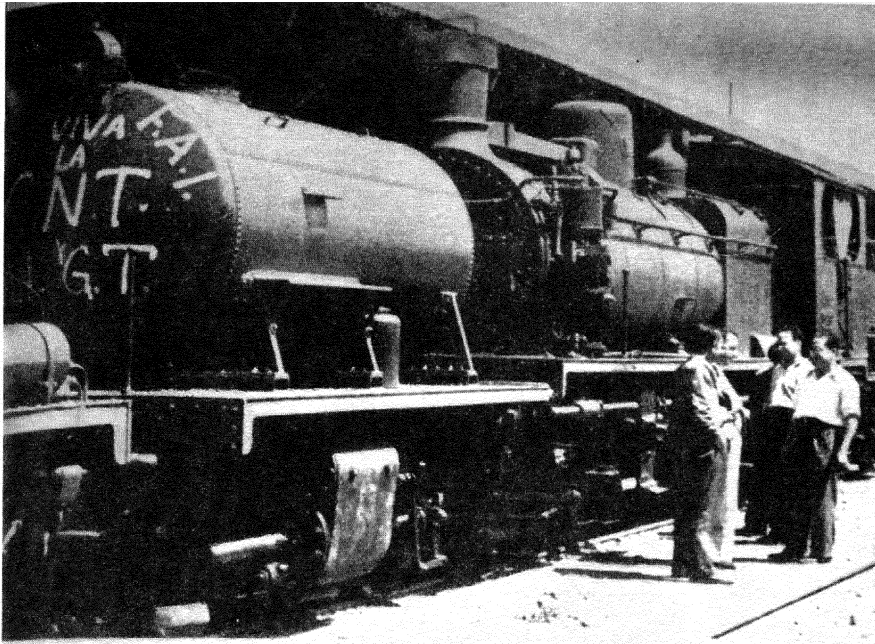
28. Anònima Punt-blau. Secció Col·lectiva Sindical Ibèria. Estatuts, Barcelona, 30 agost de 1936.
29. Gabriele Ranzato. Lucha de clases y lucha política en la guerra civil española, pp. 28 i 29, Editorial Anagrama, Barcelona, 1979. Cita: "La revolución y la guerra en España", p. 66, Barcelona-Buenos Aires, 1937.
30. Boletín de Información CNT-FAI Sugerències d'ordre econòmic des del Govern. Conferència de D. Abad de Santillan, 29 de desembre de 1936.
31. Acta de la primera sessió del Congrés Regional de Sindicats de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració de Catalunya, Barcelona 26, 27 i 28 de juny de 1937.
32. Estatuts tipus per establir els de les empreses col·lectivitzades de conformitat amb el Decret del 24 d'octubre del 1936. Generalitat de Catalunya, 30 de gener de 1937.
33. A. Pérez Baró, op. cit., p. 93.
34. Walter Tauber, op. cit., p. 104.
35. Reglament del Sindicat Únic del Transport mecànic. Secció de transports mecànics socialitzats, Vilanova i la Geltrú.

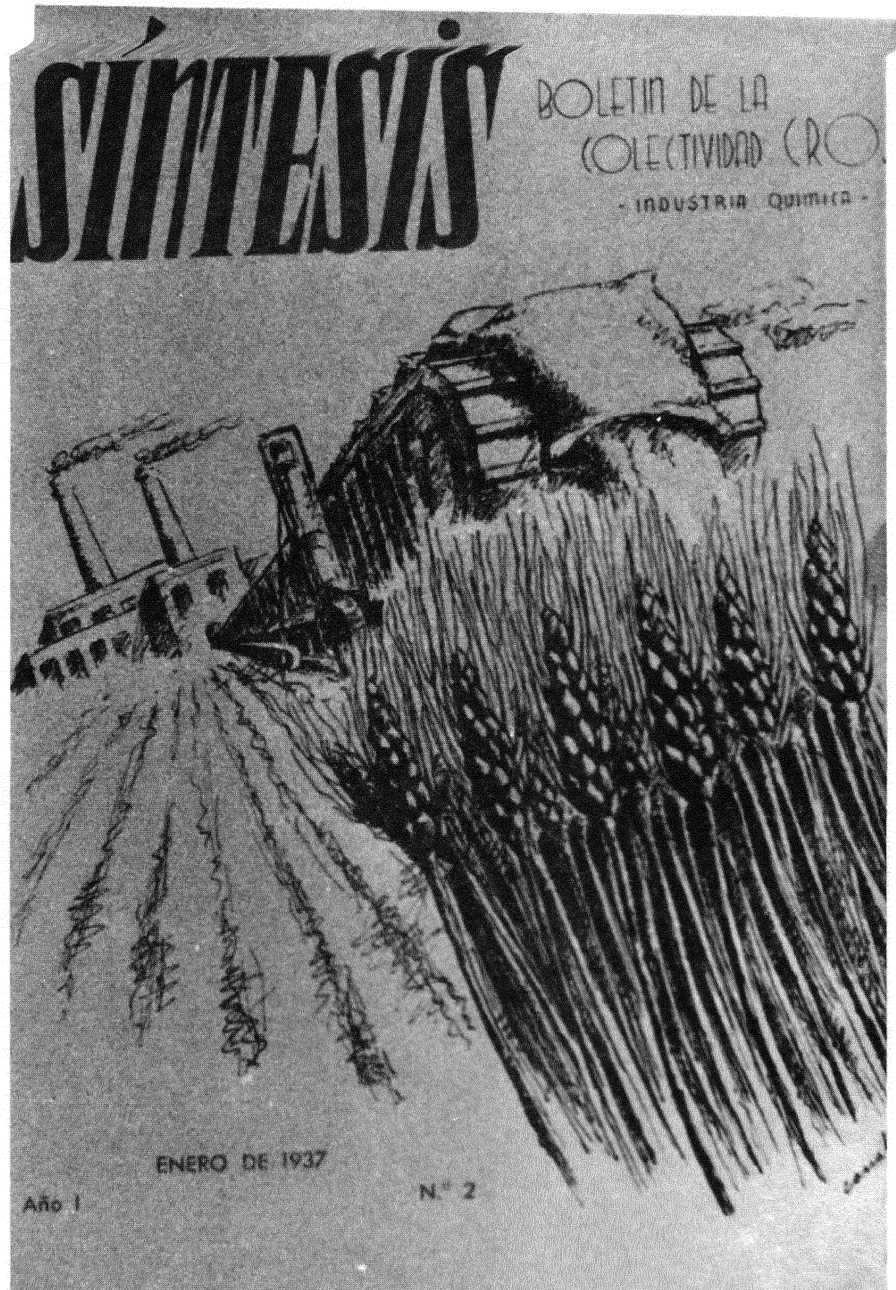
Producció indústries de guerra. Vehicle blindat a l'empresa Vulcano.

Cafè-bar col·lectivitzat (American Bar).

Col·lectivització dels mitjans de transport.

Portada de "Síntesis", butlletí de la Colectividad Cros.

Paper moneda de la Colectividad de trabajadores García.

Paper moneda de la Col·lectivitat d'Almenar.

CAPÍTOL II

Les agrupacions: un nivell intermedi del procés de col·lectivització-socialització

Introducció

Significat de les agrupacions

Les agrupacions i la petita burgesia

Les agrupacions i el neocapitalisme obrer

Introducció

La transformació econòmico-social impulsada pels col·lectivistes, com ja s'ha dit, no culminava ni acabava amb l'autogestió a l'empresa sinó que aquesta només era un punt de sortida important i imprescindible a partir del qual i de forma escalonada s'havia d'arribar fins la socialització completa de l'economia.

D'acord amb els principis en què es basava aquesta transformació i que fonamentalment consistien en que la riquesa i els mitjans de producció havien de ser propietat de la col·lectivitat i en conseqüència també el seu aprofitament, i en que la seva gestió l'havien de realitzar directament els treballadors, aquesta transformació implicava una exigència doble. La primera, que la socialització fos global, perquè és l'única forma de poder repartir equitativament tant l'esforç productiu com el benefici obtingut en l'activitat productiva, i s'aconseguirien una remuneració, unes condicions de treball, capacitació, etc, equivalents en les rames diferents de la producció i s'eliminarien així les diferències entre les distintes empreses d'un mateix sector i entre els diversos sectors de l'economia. La segona, que la socialització es realitzés escalonadament de baix a dalt perquè és l'única manera que feia possible la gestió directa de l'aparell productiu pels treballadors.

En un editorial de "*Tierra y Libertad*", del gener de 1937, on es defensava la necessitat d'avançar ràpidament vers la socialització global, queden reflectides amb claredat les característiques bàsiques d'aquesta socialització;

"¿Qué es en síntesis, la socialización?

Es la posesión en común de los medios de producción y el ordenamiento de la distribución de acuerdo a las posibilidades económicas de cada caso. Es la explotación en común de una industria completa, mediante el aprovechamiento coordinado) de los medios de que dispone, por parte de los mismos productores organizados al efecto. Es la organización del trabajo productivo en sus aspectos más variados, realizada por los mismos trabajadores, en beneficio de todos. Es la supresión de la propiedad privada, de la colectivización parcial de una empresa, fábrica o taller, y la gestión económica directa de todos los participantes del ramo o de toda la producción.

Socializar, pues, quiere decir, ante todo, poner en sociedad el conjunto de una industria, de todas las industrias o de todas las especialidades de producción. Medios de producción, máquinas, instalaciones, herramientas, técnica y métodos científicos, así como las materias primas y el resultado del trabajo respectiva, pasan a ser propiedad colectiva, sin que nadie, ningún individuo o grupo pueda atribuirse derechos de explotación y posesión. Se anulan de este modo: el aislamiento de los obreros de una misma rama de producción, la competencia, el espíritu antirrevolucionario que el egoísmo determina, el falso concepto sobre la práctica y finalidad del verdadero socialismo. Se pone en funcionamiento así un régimen económico coordinado, que permite satisfacer el principio de la solidaridad social, al mismo tiempo que las exigencias de un mayor rendimiento, a tono con las actuales circunstancias de guerra y de creación revolucionaria.

Un principio elemental rige la socialización. Es la intervención directa de los trabajadores en el proceso económico. Es la gestión directora, administrativa, coordinadora, en manos de los obreros. Es la autonomía para cada industria socializada y la coordinación entre todas las industrias."

Entre les transformacions que la socialització introduïa en l'activitat econòmica, cal destacar per la seva importància:

- L'eliminació de la competència entre les diverses empreses, característica important del capitalisme, que era substituïda per la col·laboració entre les diferents unitats productives i sectors de la producció. Això era conseqüència lògica d'haver passat d'una economia basada en la propietat privada i en la recerca del benefici individual a una altra basada en la propietat i en l'obtenció del benefici col·lectius.

- La desaparició de nombroses empreses petites i mitjanes, perquè la seva existència resultava antieconòmica per al país, per ser substituïdes per unitats productives més grans, millor equipades i més especialitzades, la qual cosa comportava un important augment de la racionalitat econòmica i l'increment consegüent de la capacitat productiva.

- La possibilitat d'obtenir estadístiques fiables sobre la capacitat productiva global i per productes, i al mateix temps sobre les necessitats energètiques, de matèries primeres, financeres, etc, el que feia possible quan s'havien fixat les prioritats, programar i planificar el destí dels recursos disponibles.

Per una altra banda, cal assenyalar també, que la socialització comportava l'eliminació del neocapitalisme obrer d'allí on n'hi havia i el desposseïment de la seva propietat, no solament del gran capital sinó també de la petita i mitjana burgesia tant industrial com de serveis. Això va fer que aquestes classes s'hi oposessin, i a Catalunya, on la petita burgesia era nombrosa, va constituir un obstacle important per a la socialització.

Al llarg de tot aquest període, la punta de llança de la lluita contra la socialització va estar constituïda per la petita burgesia i el funcionariat junt amb els partidaris de l'estatalització, que units en la seva oposició a la socialització tenien un pes específic important i que va anar augmentant a mesura que avançava la guerra. Estaven representats des del punt de vista polític, bàsicament per l'Esquerra Republicana, Acció Catalana Republicana i el PSUC.

Per la seva part la CNT-FAI que propugnava la col·lectivització-socialització, va renunciar a la socialització global de l'economia catalana des dels primers moments quan va donar suport per a la creació, l' 11 d'agost de 1936, del Consell d'Economia de Catalunya, òrgan de la Generalitat on es trobaven representades totes les organitzacions polítiques i sindicals antifeixistes. Aquest òrgan disposava d'àmplies facultats coordinadores i executives i era l'encarregat de dirigir i planificar l'economia catalana, La seva constitució, per tant, impedia dur a terme de manera completa l'alternativa col·lectivització-socialització perquè, segons ella, l'organització de l'economia s'havia de realitzar fent ús d'una estructura escalonada de comitès, i mitjançant els sindicats posar l'economia del país en mans dels treballadors, refusant qualsevol tipus d'intervenció de l'Estat.

No obstant això, malgrat la renúncia a la socialització) global per part de la CNT-FAI, de l'oposició de sectors importants de la societat catalana i de les pròpies dificultats econòmiques, tècniques i administratives que comportava la posada en marxa de la socialització, encara que no es va arribar a la socialització global de l'economia, sí que com a conseqüència de l'actuació dels militants de la CNT, i fins i tot en algun cas també dels de la UGT i a la d'un nombre elevat de dirigents sindicals, a nivell d'empresa i ram, van haver-hi intents nombrosos de socialització) parcial, que en molts i significatius casos es van dur a terme i van donar lloc a les agrupacions o concentracions d'empreses de la indústria i els serveis i a la socialització) d'algun sector.

Les agrupacions consistiren en la reunió o concentració de totes o part de les empreses d'un sector econòmic i una àrea espacial determinats, en una unitat econòmica nova de volum més gran, en règim de propietat col·lectiva, dirigida i gestionada pels seus treballadors. Les agrupacions van constituir un pas intermediari entre la col·lectivització de l'empresa i la socialització global de l'economia. Se'n pot constatar l'existència en la major part dels sectors de la indústria i els serveis -excepte en el sector financer- i en la majoria de les poblacions industrials de Catalunya. L'agrupació fou, al mateix temps, l'estadi en què de fet es va deturar la socialització a Catalunya.

Les empreses que passaven a formar part d'una agrupació deixaven d'existir com a tals, traspassaven íntegrament el seu actiu i el seu passiu i també els seus treballadors a la nova unitat productiva que constituïen el seu punt de partida. Això fou recollit i legalitzat a "*l'Estatut tipus per a establir els dels agrupaments o concentracions d'empreses d'un mateix ram*" de 30 de gener de 1937:

"Article 2. Constitueixen la base d'aquests agrupament les empreses següents:..."

"Article 3. L'Agrupament... es fa càrrec de l'actiu i passiu que en el moment d'ésser constituït tenen les empreses relacionades en l'article anterior i es farà així mateix càrrec de l'actiu i passiu de les empreses del ram que s'hi puguin agregar posteriorment. S'acoblaran els actius i els passius de totes les empreses i la diferència entre ambdues partides constituirà el capital social de l'Agrupament.

"Article 37. Tot el personal que treballava en les Empreses que s'agrupen tindrà d'ésser absorbit per l'Agrupament i els treballadors que el componien considerats com empleats de planta d'aquest..." ²

Significat de les agrupacions

Les agrupacions representaren un important esforç de racionalització de la producció, com més endavant es posarà de manifest. Ara bé, no es pot caure en l'error de reduir les agrupacions a un simple mitjà per assolir una racionalitat i una productivitat econòmiques més grans. Pot induir aquest error tant una interpretació economicista actual d'aquesta experiència com la interpretació interessada que feien els anticòl·lectivistes de les agrupacions degut a les següents raons:

Davant del procés de constitució de les agrupacions, que va començar poc després del 19 de juliol i abans de l'aparició de les ordres i decrets que regularen i legalitzaren la seva creació i funcionament, la Generalitat i els sectors anticòl·lectivistes es van trobar amb una sèrie d'agrupacions constituïdes de fet, i amb un procés d'extensió i consolidació de socialitzacions sectorials en marxa. Davant d'això, a més d'intentar frenar l'esmentat procés, van procurar buidar de contingut les pròpies agrupacions, intentant reduir la seva creació i existència a una simple qüestió de reorganització i racionalització de l'economia.

Aquesta reducció va permetre, primer (quan la iniciativa de la transformació econòmico-social i el predomini polític-militar es trobaven en mans dels col·lectivistes) als anticòl·lectivistes d'acceptar, ja que no tenien cap altra opció, el fet consumat de l'existència de les agrupacions sense que això impliqués l'acceptació de l'alternativa col·lectivització-socialització. Després (quan els col·lectivistes es trobaven a la defensiva i retrocedint) els facilità el desenvolupament de l'ofensiva estatitzadora en contra de la socialització, com es posarà en relleu quan s'analitzin la creació i el desenvolupament de diverses agrupacions.

La normativa legal existent sobre les agrupacions contribueix també a induir a l'error de reduir el significat de les agrupacions a una forma de racionalització econòmica, perquè, igual que tota la legislació emanada de la Generalitat durant els primers mesos posteriors al 19 de juliol de 1936, fou fruit de la transacció entre les diferents alternatives. Això va imposar "*soluciones neutres*" que no es comprometessin clarament ni per la socialització ni per l'estatalització i que, concretament en el cas de les agrupacions, va donar com a resultat únicament una referència al seu aspecte tècnic-econòmic de racionalització productiva.

Tot això no pot amagar el fet que per als col·lectivistes, que foren els que van impulsar en la immensa majoria dels casos, la creació i desenvolupament de les agrupacions (*) aquestes no constituïen una simple qüestió de racionalització econòmica. A la pràctica, efectivament, les agrupacions van representar una sèrie de transformacions econòmico-socials molt més àmplies i profundes, com es veurà quan s'analitzin els casos concrets.

Els col·lectivistes entenien les agrupacions com un dels nivells intermedis en el procés de col·lectivització-socialització, superior al de la col·lectivització de les empreses, però que encara es trobava lluny d'assolir l'objectiu de la socialització global de l'economia.

La transformació propugnada pels col·lectivistes del tipus de propietat i de la seva gestió, és a dir, la transformació del caràcter de classe, de la propietat dels mitjans de producció i de la seva gestió, comportava una sèrie de canvis com: la supressió de les rendes que no provenien del treball; restabliment de noves relacions entre productors i consumidors, etc. i entre ells, a nivell de les agrupacions, la introducció de una racionalitat econòmica més gran, conseqüència en bona part de la supressió de les irracionalitats, fruit de les característiques del capitalisme que hi havia a Catalunya el 1936 on es donava una competència interna feroç entre les nombroses empreses i tallers que el constituïen.

Són nombroses les manifestacions, tant en documents interns com en publicacions externes, que indiquen clarament que per als components de les agrupacions aquestes no es reduïen ni de bon tros a la consecució d'una racionalitat econòmica més gran. A continuació se'n reproduïx una mostra de l'Agrupació del Vidre Òptic de Barcelona:

"Esta Colectividad (La Colectividad Óptica de Barcelona) cuyo mayor anhelo es la superación industrial y no menos la moral y profesional de todos los obreros ha tenido buen cuidado de enfocar nuestro problema por donde mejor debemos orientar nuestra labor de proselitismo y superación colectiva e individual." ³

Al mateix temps, més endavant, quan s'analitzin diversos casos concrets d'agrupacions, es podrà constatar com aquestes, a més d'aconseguir una sèrie de

(*) Va existir algun cas aïllat on la constitució de l'agrupació fou impulsada pel sindicat de la UGT, no obstant això, cal inscriure'l en la pugna entre la CNT i la UGT per ampliar l'àmbit de la seva influència. L'actuació de la UGT en aquests casos, i també en la majoria en què va col·laborar amb la CNT per a la formació d'agrupacions, no va estar motivada pel seu interès en impulsar el procés de creació d'agrupacions, sinó que fou deguda precisament a que considerà, que en aquelles circumstàncies, aquesta era la forma més eficaç de mantenir la seva influència i de poder frenar i fer retrocedir el procés de col·lectivització-socialització en general, i el desenvolupament i consolidació de les agrupacions en particular. Aquests casos aïllats, a més, no tenen importància ni quantitativa ni qualitativa pel que fa referència al significat general de les agrupacions.

guanyats quant a l'augment de la racionalitat econòmica, també van dirigir els seus esforços a una altra sèrie d'aspectes com: el d'establir la democràcia directa en el procés productiu, la lluita contra el neocapitalisme obrer, l'eliminació de l'atur, l'igualament salarial, restabliment de la seguretat social, l'elevació del nivell cultural dels treballadors, la millora de les condicions de feina, la defensa dels interessos dels consumidors, la defensa de la moralitat -cas dels Espectacles Públics-, etc.

Per últim, no es creu necessari aturar-se a demostrar, perquè és obvi, que la racionalització de l'economia catalana de 1936 podia emprendre's també des de pressupostos diferents als de la col·lectivització-socialització. Ara bé, cal constatar alhora, que la racionalització que va comportar la constitució de les agrupacions, no es pot deslligar del procés de col·lectivització-socialització que s'estava realitzant perquè elles mateixes en formaven part.

Resumint es pot afirmar :

- Que encara que les agrupacions comportessin una racionalització econòmica important, no pot reduir-se llur significat a aquest aspecte.

- Que la racionalització de l'economia catalana de 1936, podia emprendre's des de pressupostos diferents i fins i tot oposats.

- Que la racionalització de la producció que va comportar la constitució de les agrupacions, així com les pròpies agrupacions, formaven part del procés de col·lectivització-socialització que s'estava desenvolupant.

Les agrupacions i la petita burgesia

La constitució de nombroses agrupacions, especialment les creades per iniciativa directa del o dels sindicats d'un sector, amb l'objectiu d'abastar totes les seves empreses -les anomenades socialitzacions sectorials-, comportà l'expropiació dels propietaris de les mitjanes i petites empreses o tallers, la qual cosa constituí un atentat frontal als interessos de la petita burgesia.

Moltes vegades les petites empreses i tallers no havien, estat col·lectivitzats directament pels seus treballadors, ni probablement ho haguessin estat posteriorment degut a les seves dimensions reduïdes. No obstant això, en crear-se l'agrupació amb les empreses que formaven part del sector, es donava lloc a la seva col·lectivització per via indirecta en desaparèixer com a unitats econòmiques independents i passar a formar part de la nova unitat productiva col·lectivitzada.

La major part d'aquestes agrupacions es formaren durant els sis primers mesos i moltes d'elles fins i tot abans de la promulgació del Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer.

La lesió) dels interessos de la petita burgesia, com a conseqüència del procés de creació d'agrupacions fou en particular a partir de la data en què aparegué el Decret de Col·lectivitzacions constanment criticada pels òrgans de la Generalitat, que van intentar oposar-se a la col·lectivització dels béns de la petita burgesia, en base a l'esmentat decret perquè hi constava clarament el dret a la petita propietat:

"La substitució de la propietat individual per la col·lectiva, la concep el Consell de la Generalitat col·lectivitzant els béns de la gran empresa, és a dir, el capital, i deixant subsistir la propietat privada dels béns del consum i de la petita indústria." ⁴

La problemàtica de com afrontar l'expropiació que ja s'havia consumat de la

indústria de la petita burgesia, va suscitar una polèmica forta i permanent en el si del Consell d'Economia i del Govern de la Generalitat, entre els que defensaven, com la CNT, la necessitat d'acceptar i legalitzar les agrupacions ja constituïdes encara que això representés també la col·lectivització de la petita indústria, i els que s'oposaven a l'esmentada legalització. Això ho feien en defensa dels interessos de la petita burgesia, que és el que mantenia l'Acció Catalana Republicana, amb el suport del PSUC i de l'Esquerra Republicana. Aquesta polèmica que formava part de la general sobre la política que s'havia de seguir respecte a les agrupacions que ja estaven constituïdes, va continuar, com afirma À. Pérez Baró en "30 meses de Colectivismo en Cataluña", pràcticament fins al final de la guerra.

*"En los últimos meses de 1938, es decir, casi al final del proceso revolucionario y cuando el resultado de la guerra era muy dudoso, los representantes de Acció Catalana y los de la CNT en el Consejo de Economía de Cataluña seguían implicados en discusiones a fuerza de proyectos y contraproyectos sobre el tema de las agrupaciones industriales, abogando unos por la anulación de las existentes y otros por la legalización inmediata de las creadas y reiteradamente ratificadas por los organismos económicos catalanes."*⁵

Com a conseqüència d'aquesta polèmica, nombroses agrupacions que haurien pogut ser legalitzades, no ho foren, i van seguir funcionant al marge de la legalitat.

Per als col·lectivistes l'actuació respecte la petita burgesia no incloïa la salvaguarda dels seus interessos particulars, sinó que es fonamentava en que l'esmentada classe no tenia cap futur en la nova societat i havia de desaparèixer com a tal

i unir-se a la classe treballadora per col·laborar amb la seva feina, enginy i iniciativa en la transformació social que s'estava produint. Sí actuava d'aquesta manera, la petita burgesia, a més de contribuir al desenvolupament de la col·lectivitat en el seu conjunt, atesa la precarietat econòmica amb què tradicionalment s'havia hagut d'acomodar sota el capitalisme, podria aconseguir no solament la seva superació moral, sinó també la seva superació material

En funció del que s'ha exposat en el paràgraf anterior, els col·lectivistes desenvoluparen una intensa campanya de persuasió sobre la petita burgesia, en la qual van criticar de forma radical la seva ideologia i la seva actuació anterior com a classe amb una visió estreta i mesquina de la societat, que menyspreava els obrers i intentava trobar un forat entre la burgesia explotadora. Insistiren en els avantatges que per a la petita burgesia comportava passar de viure en l'estretor econòmica, de jornades prolongades realitzades en condicions insalubres i d'implorar a la gran burgesia, a una vida de treballador, amb una feina justa, en una societat lliure i solidària:

"Ha llegada a nuestros oídos que los sectores de la economía minifundistas estan profundamente alarmados..."

La mesocràcia no va a perder nada con el hundimiento del capital. No duden que ganará con creces. Fíjense, por un instante, en la preocupación diaria que representa para la mayor parte de los tenderos y pequeños industriales el pago de las facturas, de los impuestos y de los alquileres. No pueden hacer frente a los compromisos comerciales..."

De manera que cuando desaparezca la propiedad privada y con ella la liber-

tad de comerciar con el producto ajeno habremos librado de una pesadilla a muchos tenderos que viven bajo la constante amenaza del embargo, o bien del deshaucio...

Alejen de sí la actual preocupación. Cuando se logre abatir el fascismo, ya se podrá avizorar el mañana con mayor optimismo. Pero han de identificarse con el proletariado." ⁶

"En Catalunya la pequeña burguesía alcanza un porcentaje enorme. No queremos desperdiciar su función social...

Emplazada entre el capital y el trabajo sufre las arremetidas de las dos clases por no decidirse a sumarse a la clase de donde partió (la clase trabajadora). Y en esta falsa posición intenta perdurar, y teniendo la estéril pretensión de querer actuar de pararrayos de la tormenta que motivan las luchas que se plantean con trazos agudísimos entre los burgueses y los trabajadores...

Su lugar se halla en las filas de la clase trabajadora. Si se deciden a secundar los propósitos del proletariado, conseguirán redimirse de la amenaza que se cierne sobre sus cabezas..." ⁷

Declaracions i crides a la petita burgesia, com les que s'han reproduït, van ser nombroses a les publicacions de la CNT i de la FAI, i també de les agrupacions i sindicats de ram. També són il·lustratives les capçaleres d'articles com els següents de Solidaridad Obrera: "*La pequeña burguesía y la clase trabajadora*" (*), "*La pequeña burguesía y la colectivización*"(**), "*La pequeña burguesía y la socialización de la Industria*"(***) i "*La pequeña burguesía y la Revolución*"(****). Tot això mostra per una part la preocupació i l'interès dels col·lectivistes per atreure la petita burgesia, classe numèricament important a Catalunya, al costat del proletariat i persuadir-la dels avantatges de la col·lectivització-socialització. Per una altra part, indica també que, al menys una part important de la petita burgesia, tenia temors i recels seriosos davant la transformació social que s'estava realitzant. Són il·lustratius, referent a això, els següents encapçalaments: "*La pequeña burguesía no ha de asustarse. Su misión social e histórica se halla junto al proletariado*"(*****) i "*Los pequeños burgueses no deben alarmarse. La revolución social los elevará moral y materialmente*"(*****).

A més dels esforços de persuasió, els col·lectivistes van utilitzar, també a vegades, la pressió econòmica i social principalment, per tal d'aconseguir que la petita burgesia acceptés la socialització de la indústria i els serveis. Sobre això, malgrat tot, els col·lectivistes es trobaven dividits entre els qui consideraven que la petita burgesia se l'havia d'atreure exclusivament mitjançant la persuasió, i els que creien que quan aquesta no donava resultat, calia fer servir altres procediments, inclosos els que implicaven exercir coacció sobre la petita burgesia,

Malgrat la informació i propaganda dels col·lectivistes sobre els avantatges que el nou règim econòmic-social reportaria a la petita burgesia, aquesta va reaccionar, en termes generals, negativament davant la col·lectivització dels seus

(*) "Solidaridad Obrera", Barcelona, 15 de desembre de 1936

(**) "Solidaridad Obrera", Barcelona, 8 d'octubre de 1936

(***) "Solidaridad Obrera", Barcelona, 4 de febrer de 1937

(****) "Solidaridad Obrera", Barcelona, 3 de setembre de 1936

(*****) "Solidaridad Obrera", Barcelona, 8 d'agost de 1936

(***** "Solidaridad Obrera", Barcelona, 29 d'agost de 1936

negocis, fàbriques i tallers i no van aconseguir, tot i els esforços de persuasió que van desenvolupar, fer-la renunciar a la seva anterior mentalitat i raó de ser com a petita burgesia, que li feia anteposar davant de qualsevol altra consideració, el seu afany de diferenciar-se de la classe treballadora i mantenir una situació de privilegi respecte a ella i d'intentar situarse en el si de la burgesia.

Malgrat tot, l'actitud de la petita burgesia sobre això no tou homogènia, ni de bon tros, perquè existien sectors que no van adoptar una postura bel·ligerant en contra de la col·lectivització i deixaren que els esdeveniments seguissin el seu curs, i fins i tot sectors que van acollir positivament el procés socialitzador, col·laborant-hi activament.

Dos exemples extrems del posicionament de la petita burgesia envers la socialització els constitueixen, per una part, el del ram de la Fusta de Barcelona on col·laborà de forma generalitzada en la seva socialització i, per una altra, el de les vaqueries de Barcelona on es va oposar frontalment a l'intent de creació d'una agrupació del sector; això provocà un conflicte obert amb els treballadors de la CNT que finalment es va resoldre amb el projecte de constitució d'una cooperativa -decret de 31 d'agost de 1937- que possibilità a la petita burgesia d'aquest sector el manteniment dels seus negocis i indústries.

L'actitud de la petita burgesia a més de no ser homogènia, segons els sectors i localitats, va anar canviant, a nivell general, al llarg del període 1936-39, de manera que si bé al principi van ser pocs els casos en què s'oposà a la col·lectivització-socialització, a mesura que aquesta alternativa va anar perdent la seva supremacia polític-militar, s'amplià i s'endurí la seva oposició a ella.

Les reticències i resistències de la petita burgesia davant el procés col·lectivitzador van ser recolzades i fomentades no solament per ER i ACR sinó també, i de forma especialment eficaç, pel PSUC que s'oposava a la col·lectivització per partida doble. Per una part, el seu projecte polític no coincidia amb ella, perquè si bé propugnava que els mitjans de producció havien de pertànyer a la col·lectivitat, encarregava la seva gestió a l'Estat, i, per una altra part, mantenia que per derrotar els sublevats, s'havia de formar un front comú amb tots els sectors que defensaven la legalitat republicana, entre els quals hi havia la petita burgesia catalana, i això exigia no danyar els seus interessos econòmics.

L'eficàcia en la defensa dels interessos de la petita burgesia catalana per part del PSUC, es degué en bona part a que aquest partit va comptar amb un avantatge important respecte a les organitzacions polítiques que fins llavors l'havien representada: la de ser considerat com un partit obrer, el que en ple procés de transformació revolucionària protagonitzada pels treballadors, li va permetre actuar de manera oberta i amb més decisió en l'esmentada defensa.

Des del punt de vista sindical fou la UGT, en el si de la qual la influència del PSUC era decisiva, qui va defensar els interessos de la petita burgesia. Per iniciativa del PSUC es creà una organització específica per enquadrar-la, el GEPCI (Gremis i Entitats de Petits Comerciants i industrials), que es va constituir en una nova secció de la UGT i que ràpidament va comptar amb un nombre de membres elevat, la qual cosa arribà a provocar la creació de la Unió de Menestrals per part de l'Esquerra Republicana, amb la finalitat d'intentar retenir la seva clientela tradicional que estava passant a engrossar massivament les files del PSUC i de la UGT.

Un exemple representatiu de la posició defensada públicament per la UGT durant els primers mesos, més tard encara es va fer més ferma la seva defensa de

la petita burgesia, ho constitueixen les següents paraules pronunciades per Antoni Sesé (Secretari General de la UGT de Catalunya), el 20 de desembre de 1936 en un míting conjunt: PSUC-UGT celebrat en el Price:

"Una altra de les condicions indispensables () també és que es mantingui el bloc antifeixista, perquè solament amb el bloc obrer, solament amb la unitat d'acció de la CNT i de la UGT no és possible guanyar la guerra. Cal que el proletariat estigui estretament unit als petits burgesos; als petits camperols..."*

La missió de la petita burgesia

Ja vindrà la liquidació de la petita burgesia. Però ni econòmicament ni políticament no és beneficiós ni és convenient que en aquests moments, en què tota la Catalunya antifeixista ha d'ésser un bloc, els obrers es dediquin, com si fossin realment enemics d'aquesta classe, a destruir els petits interessos d'aquesta classe, recollits a través de suors, de pares a fills, a través de l'esforç personal de cada menestral o de cada camperol. I si nosaltres volem realment que aquesta classe no solament estigui al nostre costat passiva, sinó que estigui al nostre costat activa, col·laborant amb nosaltres en la reestructuració econòmica de Catalunya i que col·labori amb nosaltres amb les armes a la mà en el front, cal que els Sindicats posin fi a aquest allau de desigs de llurs afiliats i cal que respectin aquests petits interessos... (Grans aplaudiments)..."

Però, en aquests moments, en aquesta etapa concreta de la revolució, portar les coses fins a la liquidació d'aquesta petita burgesia és, companys, fer el joc al feixisme, i fer el joc al feixisme nosaltres de cap manera no ho podem permetre (Aplaudiments)." ⁸

Aquestes manifestacions d'Antoni Sesé, a més de contenir l'essencial dels plantejaments de la UGT i del PSUC respecte a l'actuació que s'havia de desenvolupar amb la petita burgesia, clarament diferents dels que tenien els col·lectivistes, mostren també que hi havia estès entre els treballadors el desig o la voluntat de no respectar els interessos de la petita burgesia, la qual cosa segons Antoni Sesé, calia ser impedit pels propis sindicats.

La defensa de la petita propietat industrial i comercial propugnada pel PSUC i la UGT -a més, naturalment, dels partits de la burgesia- anava clarament en contra de la consecució d'una eficiència i una racionalitat més grans de l'economia catalana, on abundaven les empreses minúscules i els tallers petits amb nivells de productivitat molt baixos, lent prevaler en aquesta qüestió les raons de caràcter polític-social. El contrari del que deien les esmentades organitzacions quan tractaven de defensar la necessitat que les empreses i les agrupacions gestionades pels seus treballadors havien de passar a dependre i a ser controlades pels organismes estatals, que adduien, en aquest cas, com un argument de primera importància, les exigències que imposava la racionalització de l'economia.

Més encara, en aquelles circumstàncies -guerra i transformació general del vell règim-, la pròpia viabilitat i supervivència econòmica de la petita indústria i comerç eren, gairebé en la majoria dels casos, pràcticament impossibles o al menys molt difícils d'aconseguir. Per això havien de comptar de fet, per poder subsistir, amb els privilegis i els ajuts dels organismes governamentals.

(*) Es refereix a les condicions indispensables per guanyar la guerra.

La situació econòmica penosa en què es trobaven la major part de les petites indústries i comerços i el seu futur problemàtic eren reconeguts tant pels col·lectivistes com pels anticol·lectivistes. Així en el "*Treball*" (Òrgan del Partit Socialista Unificat de Catalunya), de data 8 d'agost de 1936, es descriu l'esmentada situació de la forma següent:

"En el fons, tota aquesta gent que ha portat una vida miserable durant anys i anys per tal d'aconseguir tirar endavant la seva indústria raquítica o la seva botigueta, són gent la situació de la qual cal tenir molt en compte en els moments actuals..."

La situació angoixosa de moltes d'aquestes famílies, és evident. No poden atendre la seva indústria i el seu negoci perquè no disposen de cap mena de capital de reserva. No poden a penes menjar, sobretot els petits industrials, perquè l'obligació de pagar els jornals del petit nombre d'assalariats que tenen els priva de poder atendre les pròpies necessitats del viure de cada dia.

Una situació semblant estan amenaçats de patir els treballadors a sou d'aquests petits industrials o botiguers. Veuen que el patró no podrà aguantar gaires dies una situació com aquesta i que, fatalment, es quedaran sense feina, perquè sense un capital de reserva i amb un dèficit segur en aquella petita empresa no serà possible ni tan sols fer-la continuar per compte propi." ⁹

Després d'un reconeixement tan clar i explícit de la situació insostenible de les petites indústries, tallers i comerços es fa difícilment comprensible, des del punt de vista de l'eficiència i racionalitat econòmica, l'oposició a què aquestes petites explotacions passessin a formar part d'una agrupació, que en constituir una unitat econòmica de volum i capacitat més grans, permetia un aprofitament millor de la capacitat productiva existent i la seva racionalització. Amb això es podia aconseguir la seva viabilitat econòmica, com es va demostrar a la pràctica en nombrosos sectors on es constituïren agrupacions que incloïen les fàbriques i botigues de la petita burgesia,

Amb la seva actuació, el PSUC i la UGT van proporcionar a la petita burgesia catalana la cobertura política i sindical i també les formes d'organització i enquadrament que necessitava l'esmentada classe per poder desenvolupar la lluita contra la col·lectivització de les seves empreses o tallers. Es pot comprovar efectivament el protagonisme exercit per aquestes organitzacions en la defensa dels interessos de la petita burgesia, pràcticament en tots els casos en què es va produir un conflicte obert entre els intents dels col·lectivistes per agrupar o socialitzar un sector i l'oposició que li feia la petita burgesia, com els esdevinguts en el sector de les vaqueries de Barcelona, dels autotaxis de Barcelona, dels pintors (ram de la construcció) de Barcelona, etc.

Aquesta actuació que va comportar un augment i enduriment de l'oposició de la petita burgesia al procés de socialització que s'estava desenvolupant fou oberta i públicament criticada pels col·lectivistes, perquè entenien que es tractava d'una actuació contrària als interessos de la revolució i dels treballadors:

"Desde el primer momento fijamos una posición firme, clara y concreta respecto a la colaboración de la pequeña burguesía, clase singularmente numerosa en Catalunya, en la obra revolucionaria.

Conocedores de su mentalidad, iniciamos una campaña razonada a fin de con-

vencerles de que no tenían nada que temer del proletariado. Les indicamos que la abolición del sistema económico del capitalismo les ponía a cubierto de todas las contingencias y sinsabores a que éste les tenía sujetos. Les hablamos de forma que, sin abandonar nuestros puntos de vista, produjese en su ánimo una corriente de simpatía hacia la causa del proletariado.

Aquella campanya dio resultados bastante halagüeños, lo que hacía esperar que al fin se salvarían las diferencias existentes hasta el 19 de julio entre los dos factores más poderosos de la producción industrial y agraria de nuestra región.

Muchas industrias fueron colectivizadas globalmente y los Sindicatos de la CNT encontraron el apoyo eficaz de todos los pequeños industriales que de ellas dependían.

Pero desde hace algún tiempo venimos observando que ciertos partidos políticos que luchan a nuestro lado contra el fascismo, celosos, indudablemente, de nuestra fuerza, se han dedicado a obstruir la labor por nosotros iniciada, fomentando la discordia y la desconfianza entre los pequeños propietarios y los Sindicatos de la CNT. Para ello han desencadenado una campaña intensísima contra la socialización de la industria. Han reavivado el espíritu egoísta que anida en el alma de los pequeños comerciantes e industriales, haciéndoles creer que las "aventuras" socializadoras les exponen a una catástrofe económica segura." ¹⁰

"Pero la Revolución ha planteado un problema de suma gravedad, y es la cuestión de la sindicación. ¿La pequeña burguesía debe estar sindicada? Nosotros creemos que no, rotundamente. Y hacemos esta afirmación tan categórica, basados en la experiencia de los hechos mismos. Pequeño burgués, quiere decir que usufructúa una pequeña industria o bien un pequeño comercio. Para la marcha de esta actividad, precisa, indiscutiblemente, de colaboradores: trabajadores o empleados. El número es indiferente, es decir, pueden ser cuatro o veinte. El caso es, y esto es frecuente, que la pequeña burguesía, considerando amparados mejor sus intereses como clase, se afilia, en su mayoría, a la UGT, mientras los obreros o empleados que tiene a su servicio, pertenecen a la Confederación Nacional del Trabajo...

A nuestro entender, toda persona que tenga a su servicio uno o mas empleados, no puede ni debe pertenecer a ninguna central sindical. Ni CNT ni UGT, ya que como clase explotadora quiere subsistir. Únicamente podrán pertenecer a una organización gremial, si así es su deseo; pero nunca, y hay que decirlo bien alto, a ninguna central sindical. El confusionismo en este aspecto no debe perdurar un momento

más, y tanto la CNT como la UGT deben hacer una definición pública en este importante aspecto, antes de que el mal no tenga remedio. En las centrales obreras no pueden haber más que productores; pero nunca explotadores, sean pequeños o grandes?" ¹¹

Constituiria una especulació ociosa, perquè no es van desenvolupar així els esdeveniments, pretendre senyalar que podria haver succeït, en el cas de no haver existit ni el PSUC ni la UGT o que els seus plantejaments referents a la petita burgesia haguessin estat diferents. Sembla pràcticament impossible determinar amb exactitud, la importància que va tenir en l'oposició d'una part important de la petita burgesia al procés socialitzador, la propaganda realitzada en contra seva per les esmentades organitzacions, oposades a la col·lectivització-socialització.

Ara bé, el que sí que es pot afirmar és que la socialització atacava directament els interessos propis de la petita burgesia com a tal classe, la qual cosa devia pro-

vocar, per força, un rebuig vers ella que només podia eliminar-se mitjançant el convenciment i la demostració pràctica dels avantatges que li podia reportar la nova situació, però, en primer lloc, per a tot això va faltar temps. I també, que en l'experiència que s'està analitzant, l'actuació del PSUC i de la UGT fomentà l'oposició de la petita burgesia a la socialització i va possibilitar que l'esmentada oposició pogués adquirir la força suficient per frenar, de vegades, l'avanç de la socialització, i fins i tot en les dues últimes etapes d'aquest període, fer-la retrocedir.

Així doncs, en resum es pot afirmar:

- Que la constitució de les agrupacions representà que nombroses petites indústries, tallers i comerços fossin col·lectivitzats de forma indirecta, mitjançant la seva inclusió en una agrupació, afectant directament d'aquesta manera, els interessos de la petita burgesia.

- Que la inclusió de petites empreses en una unitat econòmica de capacitat més gran comportà un augment important de l'aprofitament dels recursos disponibles i la seva racionalització, millorant d'aquesta manera, l'eficiència de l'economia catalana.

- Que les agrupacions foren, al mateix temps, una forma per part dels col·lectivistes de no fer cap cas al Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer pel que fa als límits imposats a la col·lectivització de les petites empreses.

- Que la creació de les agrupacions constituí un factor decisiu en la presa de posició de la petita burgesia davant del procés de col·lectivització-socialització.

- Que l'actuació de la petita burgesia, encara que no tou homogènia i hi van haver sectors en els quals hi va col·laborar positivament en la seva col·lectivització, fou contrària de forma majoritària a la socialització de l'economia i va constituir, en nombroses ocasions, la punta de llança de la seva oposició .

- Que el PSUC i la UGT foren les organitzacions que més eficaçment recolzaren i fomentaren l'oposició de la petita burgesia a la col·lectivització-socialització, i li van proporcionar el suport i l'organització política i sindical que necessitava per poder desenvolupar la seva lluita contra ella.

- Que l'oposició de la petita burgesia, defensada en els organismes oficials pels partits republicans, el PSUC i la UGT, va impedir la legalització de nombroses agrupacions, que van haver de desenvolupar la seva activitat al marge de la legalitat.

Les agrupacions i el neocapitalisme obrer

L'agrupació, tal com s'ha dit, constituïa una nova unitat econòmica que englobava un conjunt d'empreses (ex-empreses, perquè desapareixien com a tals quan passaven a formar part de l'agrupació) i que es feia càrrec, per tant, dels seus treballadors, igualant com a mínim en el si de cada categoria professional la seva remuneració, horari, condicions de treball, etc.

Amb això l'agrupació eliminava les diferències existents entre els treballadors de les distintes empreses que la composaven, tant si eren empreses "*riques*" o "*pobres*", i es combatia d'aquesta manera el neocapitalisme obrer que pogués existir-hi en el seu sí.

Encara que amb les agrupacions no s'eliminava totalment el neocapitalisme obrer -només es podia eliminar mitjançant la socialització global de l'economia o la seva estatització— perquè podien continuar existint diferències entre els treballadors de les empreses agrupades i els de les que no ho estaven del mateix sector,

entre els treballadors dels diferents rams productius, entre els de les empreses de les localitats diferents, etc.; el que sí constituïen les agrupacions era un mitjà de combatre'l i evitar-lo en determinats nivells.

Així doncs, les agrupacions també van constituir en la lluita contra el neocapitalisme obrer desenvolupada pels col·lectivistes, un estadi intermedi entre la col·lectivització de les empreses i la socialització global de l'economia, i així ho van entendre els impulsors de les agrupacions.

“La socialización tal como la entiende nuestra organización confederal, tiende a reconstruir la nueva economía sobre las ruinas de la vieja economía burguesa, debiéndole servir de base, el esfuerzo y la voluntad de todos y de cada uno...”

Al incautarnos nosotros de las fábricas, hubo quienes creyeron y siguen creyendo aún, que era para ponerlas en manos nuestras de una manera desordenada, y para hacer de cada una de ellas un altar de quienes trabajaban en la misma. Grave error que podría tener funestas consecuencias...

En cambio, siguiendo el camino de las colectividades por empresa, no son ya los burgueses quienes se enfrentan, sino los mismos obreros de una empresa contra los de otra, para seguir haciéndose aquella competencia para engrandecer sus beneficios, y aquella fábrica de la que hicieron su altar particular. Por esto entendemos nosotros que hay que hacer de todas las fábricas una sola, un solo almacén y un solo despacho...

No queremos ventajas ni desventajas en una misma casa. No las queremos tampoco de una casa comparada con otra; y mucho menos, por el serio problema que plantearía, de una localidad sobre otra; hay pues, que buscar esta igualdad y esta garantía, y como única solución y que es el ideal de toda la clase trabajadora, se nos ofrece la socialización o colectivización integral y general de una industria determinada, con la concepción de una sola fábrica, un solo almacén y un solo despacho y Banca, para producir, almacenar, distribuir y comprar, vender, cotizar y compensar todo cuanto a la misma afecte...

Ahora bien; lo que queremos precisamente, no es tan solo la socialización de una industria determinada, porque la igualdad quedaria limitada a los componentes de la misma, y esto seria justicia e igualdad a medias, cosa que no podemos consentir...

...En una palabra: que por el mismo procedimiento que compensamos una empresa necesitada con los beneficios de las otras, compensem con los beneficios de una industria las pérdidas que pueda tener otra cualquiera; y así habremos hecho una perfecta nivelación de la sociedad...”¹²

El paper que les agrupacions van representar en la lluita contra el neocapitalisme obrer, s'inscriu en la forma com els defensors de l'alternativa col·lectivista desenvoluparen la lluita contra l'egoisme insolidari que es manifestava entre alguns sectors dels treballadors. El combatien des dels propis centres de treball i oposaven a l'egoisme d'alguns, l'augment de la solidaritat entre els treballadors, de manera que fossin ells mateixos, directament, els qui eliminessin l'esmentat egoisme de les seves files, sense recórrer per a res als organismes governamentals que només podien intentar combatre'l mitjançant ordres i decrets dictats des de dalt i desposseint els treballadors de la gestió directa de les fàbriques i comerços. Aquesta passava als òrgans estatals, i això, segons entenien els col·lectivistes, conduïa directament al domini i a la dictadura de la burocràcia estatal la qual cosa significava que el remei comportava conseqüències pitjors que la malaltia que volien combatre.

Degut precisament a que l'existència de les agrupacions significava realment la desaparició del neocapitalisme obrer a nivell d'empresa, allí on es trobava present va oferir una resistència forta a la seva creació, i va constituir, de vegades, un dels factors que contribuïren al fracàs dels intents frustrats, realitzats per a la constitució d'agrupacions, com va passar en el Ram Tèxtil de Barcelona, en el Metal·lúrgic de la mateixa ciutat, en el dels Grans Magatzems, etc.

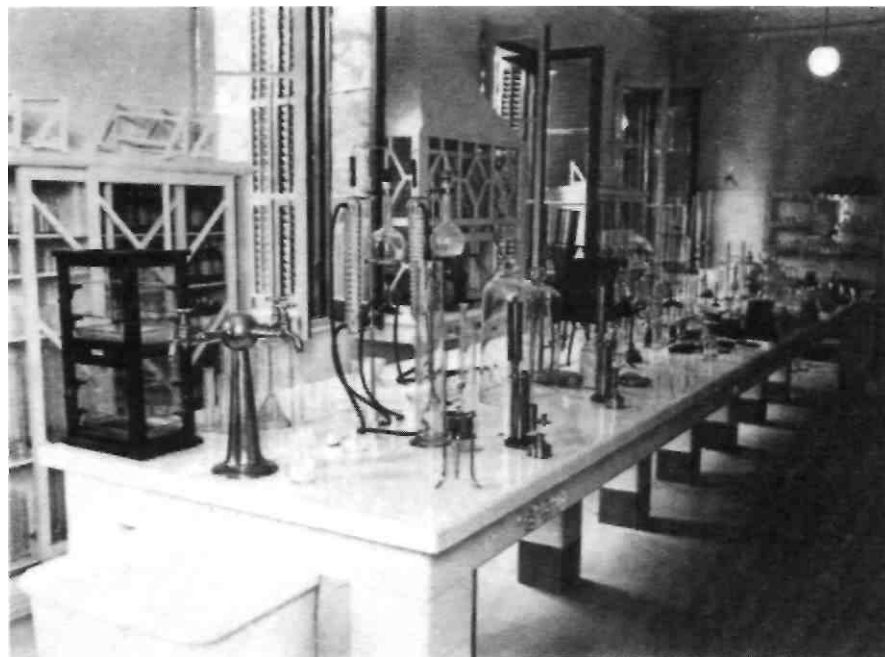
NOTES

1. Tierra y libertad. *"Se impone la Socialización"*, Barcelona, 30 de gener de 1937.
2. "Estatut tipus per a establir els dels agrupaments o concentracions d'empreses d'un mateix ram". Decret del 30 de gener de 1937. Diari Oficial de la Generalitat, Barcelona, 5 de febrer de 1937.
3. *"Informe confidencial"*. Informes extractats de les entrevistes i gestions annexes a la marxa de la nostra Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Barcelona, 27 de gener de 1938.
4. *"Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer"*, Barcelona, 24 d'octubre de 1936. Preàmbul Diari Oficial de la Generalitat. Barcelona, 28 d'octubre de 1936.
5. A, Pérez Baró, *30 meses de Colectivismo en Cataluña*, p. 103, Editorial Ariel, Esplugues de Llobregat, 1974.
6. Solidaridad Obrera. *"Los pequeño-burgueses no deben alarmarse. La revolución social los elevará moral y materialmente"*. Barcelona, 29 d'agost de 1936.
7. Solidaridad Obrera. *"La pequeña burguesía no ha de asustarse. Su misión social e histórica se halla junto al proletariado"*. Barcelona, 8 d'agost de 1936.
8. Antonio Sesé. Discurs pronunciat en el Price, el 20 de desembre de 1936. Treball. Barcelona, 22 de desembre de 1936.
9. Treball. " *Contra la crisi i l'atur forçós. Cal ajudar la petita indústria i el petit comerç.* Barcelona» 8 d'agost de 1936,
10. Solidaridad Obrera. *"La pequeña burguesía y la socialización de la industria"*. Barcelona, 4 de febrer de 1937.
11. Solidaridad Obrera. *"La pequeña burguesía y la clase trabajadora"*. Barcelona, 15 de desembre de 1936.
12. Boletín de información de la CNT-FAI. Extracte de la conferència donada pel nostre company C, Bassols, de la Federació Nacional del Fabril i Tèxtil, davant del micròfon de l'emissora ECN 1 Ràdio CNT-FAI, Barcelona, 21 de juny del 1937.

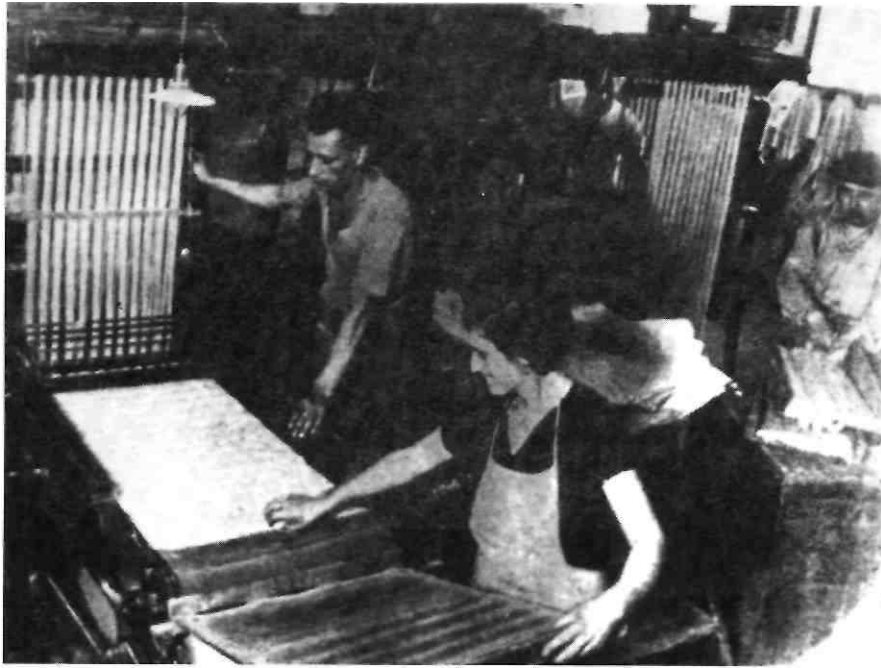
Taller de la indústria del calçat socialitzada.

Una de les sales de química del Laboratori d'Experimentació de Masnou, CNT, 29-7-1937.

Indústria pastissera col·lectivitzada.

Indústria de l'alimentació col·lectivitzada.

CAPÍTOL III

El procés de creació de les agrupacions i la seva inserció en la legalitat vigent

Caràcter espontani i legalització de les agrupacions

Les agrupacions legalitzades: Nombre, àmbit, importància i la seva distribució territorial, sectorial i temporal (segons data de constitució)

Caràcter espontani i legalització de les agrupacions

La formació d'agrupacions s'inicià poc temps després del 19 de juliol, i va ser precisament durant els tres o quatre primers mesos el període quan, de fet, se'n van crear el major nombre .

Durant aquests primers mesos, la constitució de les agrupacions de forma semblant al que va passar amb la col·lectivització de les empreses, va tenir un caràcter eminentment espontani. La iniciativa de la seva creació no va provenir de consignes generals emanades dels organismes estatals o de les direccions de les centrals sindicals, sinó que va sorgir bàsicament dels treballadors més combatius enquadrats en els sindicats de ram o indústria i generalment d'àmbit local, sent aquests sindicats els que posaren en marxa la majoria de les agrupacions, les van organitzar i les desenvoluparen.

Fou per tot això que la creació d'agrupacions en els diferents rams i localitats va dependre, bàsicament, de: 1) el grau d'implantació de l'alternativa col·lectivista entre els treballadors de cada ram o conjunt de les seves empreses. 2) La combativitat, capacitat i implantació dels diversos sindicats de ram o indústria. 3) Les diferents característiques econòmiques dels diferents sectors productius, que facilitaven o no la constitució de les agrupacions.

Com a conseqüències significatives del caràcter espontani i autònom que va tenir durant els primers mesos el procés de formació i desenvolupament de les agrupacions, i que constitueixen a la vegada una confirmació de l'esmentat caràcter, cal esmentar tant les diferències existents en l'organització, funcionament i actuació de cada agrupació, encara que en totes es pot apreciar clarament l'existència d'unes bases generals comuns de forma semblant al que va passar amb la col·lectivització de les empreses, com que de les empreses col·lectivitzades solament una part va constituir agrupacions i el diferent àmbit que abarcava cada agrupació. I molt particularment el fet que mentre hi havia agrupacions que concentraren pràcticament la totalitat de les empreses del sector, n'hi hagué d'altres que solament van abarcar una part de les seves empreses.

Aquest procés espontani de formació d'agrupacions fou reconegut de forma oficial i es va tractar d'encarrilar per part dels organismes governamentals, mitjançant el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer i el seu desenvolupament legal posterior, i en particular per l'ordre del 28 de novembre de 1936, on s'establien les normes provisionals per a l'aprovació de les agrupacions, i l'ordre del 24 de febrer de 1937 que completava l'anterior; el decret del 26 de desembre de 1936, en el qual s'establia la Classificació Industrial i les modificacions introduïdes pels decrets del 5 de febrer de 1937 i del 23 de febrer de 1938; el decret del 30 de gener de 1937 -veure annex-, on **es** fixava "*l'Estatut Tipus dels Agrupaments*", i el del 9 de setembre de 1937 que l'ampliava.

En el Decret de Col·lectivitzacions, solament tres articles -29, 30 i 31- feien referència a les agrupacions. El seu contingut era totalment insuficient per poder iniciar , a partir d'ells, una actuació clara i definida pel que fa a la creació i evolució de les agrupacions i calgué esperar per això el desenvolupament legal posterior.

El propi Ramon Peypoch, dirigent destacat d'Acció Catalana i un dels adversaris més acèrrims i brillants de la col·lectivització-socialització, en el preàmbul d'un projecte de decret que presentà l'octubre de 1938, dóna l'explicació següent de les raons que van motivar la publicació de l'ordre del 28 de novembre de 1936:

"L'ordre del Conseller d'Economia, de data 28 de novembre del 1936, establia el procediment a què havia de subjectar-se la tramitació dels Agrupaments industrials previstos pel Decret de Col·lectivitzacions. La publicació de la disposició esmentada obeí, principalment, a la necessitat de fixar unes normes que possessin sota el control dels organismes de govern les múltiples iniciatives que en aquells dies es produïen tendents a agrupar en empresa única, comerços i indústries col·lectivitzables privats, d'importància i activitats heterogènies." ¹

L'"Estatut tipus" fou la disposició legal fonamental pel que fa referència a la regulació de la constitució, organització i funcionament de les agrupacions. A més d'especificar-hi les formalitats que calia realitzar per a la seva constitució. l'objectiu de les agrupacions (Arts. 1 i 5) i la seva capacitat jurídica (Art. 7), així com els drets i obligacions de la nova unitat econòmica, tant pel que fa a l'actiu i al passiu de les empreses que el conformaven (Art. 3) com del personal que hi estava adscrit (Art. 37 al 41); també es contemplava de manera detallada, l'organització i funcionament interns de les agrupacions, i era sobre aquestes qüestions a què feia esment la major part de l'articulat (Art. 8 al 36).

El contingut dels articles que fan referència a l'organització i funcionament de les agrupacions és semblant al que apareix a "*L'Estatut Tipus de l'Empresa Col·lectivitzada*", amb les adaptacions exigides perquè la complexitat de les agrupacions era més gran, però mantenint uns principis idèntics, per la qual cosa la seva anàlisi seria repetitiva, quan aquesta s'ha fet anteriorment per a l'empresa col·lectivitzada; per això sembla suficient la seva transcripció (*).

La distribució dels beneficis obtinguts per les agrupacions, segons disposava l'article 43, també era semblant a la que s'establia per a les empreses col·lectivitzades amb la diferència que el 20% d'ells, que en el cas de l'empresa col·lectivitzada havia de destinar-se als fons de reserva, amortització de maquinària, etc., en

la proporció acordada per l'Assemblea General dels treballadors, en les agrupacions, el seu destí depenia, després d'haver fet un estudi previ de cada cas concret, de la decisió adoptada de mutu acord, entre el Consell d'Economia i els treballadors de l'agrupació.

La publicació de l'ordenament legal per a les agrupacions no va donar lloc, ni de bon tros, a la legalització de totes les que hi havia, sinó que van haver-hi nombroses agrupacions constituïdes, de fet, abans de la promulgació del Decret de Col·lectivitzacions, que van continuar desenvolupant la seva activitat, i moltes d'elles fins el final de la guerra, sense legalitzar-se. Tampoc va significar que totes les agrupacions constituïdes després d'aquest decret, ho fessin d'acord amb la legislació que hi havia, ni per tant, de forma legal. I això malgrat les pressions de tot tipus que exercí la Generalitat, des de les de caràcter econòmic (privació de crèdits, prolongats endarreriments en els pagaments que els organismes oficials tenien pendents pels articles o prestacions rebuts, dificultar l'adquisició de les matèries primeres necessàries, impediments o complicacions per a l'exportació dels seus productes, etc), fins a la dissolució d'agrupacions per la força amb la finalitat d'impedir l'existència de les agrupacions no legalitzades.

L'actuació no legalitzada de bona part de les agrupacions, ho posa clarament en evidència, a més de l'estudi dels casos concrets, els propis acords, ordres, projectes, etc, dels òrgans de la Generalitat, posteriors al 30 de gener de 1937:

(*) Vegeu Annex.

En un projecte de decret de data 11 d'octubre de 1938» sobre les agrupacions que pretenia modificar, en part, la legislació anterior, en un dels paràgrafs del seu articulat, que fa referència als requisits necessaris per a la legalització de les agrupacions, es reconeix l'existència d'agrupacions, creades abans del Decret de Col·lectivitzacions, que segueixen desenvolupant la seva activitat sense estar encara legalitzades:

*"Quan es tracti d'Agrupaments constituïts de fet abans del 24 d'octubre de 1936 i no sigui possible portar el balanç, inventari autèntic de cada Empresa, es substituirà per una informació testifical del patró o dels seus representants legals, per un extracte de l'antiga comptabilitat o en la forma més aproximada possible."*¹²

En un informe del Vocal Conseller de la Producció Química al Consell d'Economia, de data 25 de maig de 1937, es diu:

*"Examinats els antecedents que obren en aquest Departament relatius a aquesta qüestió, resulta que l'ingrés de la casa Cottet a la "Col·lectivitat Òptica de Barcelona" no ha estat autoritzat ni pel Decret de data 19 d'abril (Diari Oficial del 22) ni per cap resolució posterior, essent per tant il·legal, ja que no s'ajusta a cap de les disposicions vigents sobre la matèria."*¹³

Í en el mateix informe es reproduïx un acord del Consell d'Economia, de data 14 de febrer de 1937, on s'especifica:

*"Per tal d'evitar sorpreses en l'esdevenidor, el Consell d'Economia ha pres l'acord de fer públic que no pot admetre altres situacions de fet que les creades abans del 24 d'octubre del 1936, data del Decret de Col·lectivitzacions, ja que tota concentració d'empreses privades feta posteriorment ha d'ésser tramitada seguint les normes que té dictaminades el Consell de la Generalitat i, per tant, no podran ésser legalitzats els agrupaments que no estiguin compresos en les condicions de l'esmentat decret, d'una manera especial seran denegats els beneficis de la legalització a tota col·lectivització feta emprant amenaces o qualsevol altra violència."*¹⁴

Les dues cites anteriors posen de manifest -la primera, de forma explícita i la segona implícitament, perquè en cas contrari el seu contingut no tindria sentit- que malgrat la normativa existent, amb posterioritat al 24 d'octubre de 1936, es van seguir ampliant agrupacions i creant-se'n de noves, sense complir amb els requisits legals exigits per la Generalitat.

En definitiva, per tant, una part important -quantitativament i qualitativament- de les agrupacions, que de fet existiren, no es constituïren solament sinó que també desenvoluparen la seva activitat fins i tot fins al final de la guerra, al marge de la legalitat,

El fet que una part important de les agrupacions es desenvolupés al marge de la legalitat, es degué principalment a l'oposició que va trobar la seva legalització. Aquesta oposició provenia de dos sectors de la societat catalana que defensaven alternatives diametralment oposades:

- L'oposició a la legalització de les agrupacions mantinguda per una part dels seus propis impulsors i defensors, perquè la consideraven innecessària i fins i tot nociva, pel que significava d'acceptació de la intromissió de l'Estat en la gestió

directa de les agrupacions pels treballadors. Aquesta posició fou mantinguda per una part de la militància de la CNT i de dirigents de sindicats de ram, però no pels òrgans centrals de la CNT, que defensaren i impulsaren la legalització de les agrupacions, d'acord amb la seva política de participació en els organismes estatals i subsegüent recolzament a la seva actuació, sempre que aquests comptessin amb la seva presència.

L'oposició procedent de les files dels adversaris de la col·lectivització-socialització de l'economia catalana, el quals, o bé per defensar l'existència, el més extensa possible, de la propietat privada dels medis de producció -especialment la de la petita burgesia, com ja s'ha vist-, o bé per defensar l'estatització de l'economia -cas dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, dels Serveis de Gas Unificats de Catalunya, dels Espectacles Públics de Barcelona, etc.- utilitzaren la seva presència en els òrgans de govern de la Generalitat per oposar-se a la legalització d'agrupacions. Ho van fer amb la intensitat que la relació de forces existents en cada moment els permetia, perquè consideraven que l'esmentada legalització, encara que podia facilitar un cert control, també representava consolidar les conquestes col·lectivistes.

Les agrupacions legalitzades: Nombre, àmbit, importància i la seva distribució territorial, sectorial i temporal (segons data de constitució)

El fet que solament una part de les agrupacions existents fossin legalitzades fa, si no es vol falsejar la realitat, que l'estudi de les agrupacions no es pugui reduir al de les legalitzades i que del seu estudi exclusiu no se'n dedueixin conclusions de caràcter general. Tot això unit a la inexistència de documentació completa (*) i ni tan sols raonablement aproximada sobre el nombre total, importància, etc. de les agrupacions existents -legalitzades o no-, fa també impossible poder precisar la proporció o percentatge que representaren les agrupacions legalitzades en relació al total.

Malgrat tot, i tenint present en tot moment el que s'ha dit en el paràgraf anterior, pot ajudar al coneixement general de les agrupacions, el posar en relleu algunes dades i percentatges que es desprenen de les anàlisis de les agrupacions legalitzades. D'aquestes sí se'n pot conèixer amb exactitud el seu nombre, sector a què pertanyien, l'àmbit territorial d'actuació, empreses que incloïen, data de constitució, etc., perquè el decret de la seva constitució s'havia de publicar en el Diari Oficial de la Generalitat.

De l'anàlisi de les agrupacions que apareixen al Diari Oficial de la Generalitat -98 en total- i prenent com a referència la classificació industrial -establerta per decret el 26 de desembre de 1936, incloses les modificacions introduïdes pel decret de 5 de febrer de 1937-, que estableix els següents grups industrials:

"Grup Industrial I.- Indústries dels combustibles i lubricants.

Grup Industrial II.- Producció metal·lúrgica i mecànica.

Grup Industrial III- Indústries tèxtils i annexes.

(*) Per la meua part al menys, no conec l'existència d'aquesta documentació. Tampoc no hi figura cap referència en els llibres publicats fins ara, ni en tenen coneixement de la seva possible existència els protagonistes d'aquells fets que he pogut consultar. Per una altra part, és perfectament explicable que, atès el procés de creació i desenvolupament de les agrupacions i les circumstàncies del moment, no existeixi l'esmentada documentació.

Grup Industrial IV.- Indústries de l'alimentació.
Grup Industrial V.- Indústries agrícoles.
Grup Industrial VI.- Indústries químiques.
Grup Industrial VII.- Indústries de la construcció.
Grup Industrial VIII.- Arts gràfiques.
Grup Industrial IX.- Serveis de transport.
Grup Industrial X.- Serveis d'electricitat i gas.
Grup Industrial XI.- Serveis de comunicacions.
Grup Industrial XII.- Serveis generals de regadiu.
Grup Industrial XIII.- Serveis d'higiene i sanitat.
Grup Industrial XIV.- Comerç, crèdit i assegurances." 5

Resulta que de les 98 agrupacions legalitzades:

El 53,06% pertanyia a la indústria de la construcció,
 El 19,39% pertanyia a la indústria de l'alimentació.
 El 7,14% a la indústria metal·lúrgica i mecànica.
 El 7,14% a la indústria del tèxtil i annexes.
 El 6,12% a la indústria química.
 El 3,06% als serveis de transport.
 El 2,04% a arts gràfiques.
 El 2,04% als serveis d'higiene i sanitat.

Quant a l'àmbit territorial i ubicació de les agrupacions legalitzades, la major part eren d'àmbit local, i solament 4, és a dir, el 4,08% del total, ho foren del nacional.

Per localitats, les poblacions que comptaren amb un nombre més elevat d'agrupacions legalitzades van ser:

Barcelona	14
Granollers	10
Terrassa	7
Sabadell	5
Badalona	4
Vic	4
Tarragona	4
<hr/>	
Total	48

És a dir, que del total d'agrupacions legalitzades locals, el 51,06% estava ubicat en set poblacions.

Segons la divisió territorial en comarques i regions que estava vigent les agrupacions legalitzades locals, es distribuïren de la següent manera:

la. vegueria - capital Barcelona - :
 - Comarca del Barcelonès -Barcelona, Badalona, Pla de Besòs (avui Sant Adrià de Besòs), l'Hospitalet de Llobregat-: 21.
 - Comarca del Vallès Occidental -Sabadell, Terrassa, Rubí, Cerdanyola-Ripollet, Caldes de Montbui, Pins del Vallès (avui Sant Cugat del Vallès), Castellar del Vallès-: 21

- Comarca del Vallès Oriental -Granollers, la Garriga, Codines del Vallès (avui Sant Feliu de Codines)- : 12
- Comarca del Maresme -Mataró, Argentona-Dosrius, Cabrera de Mataró, Canet de Mar, el Masnou- : 8
- Comarca del Baix Llobregat -Gavà, el Prat de Llobregat, Castelldefels- : 4

Total la. vegueria: 66

- 3a. vegueria -capital Tarragona- :
- Comarca del Tarragonès -Tarragona, El Morell- : 6
 - Comarca de l'Alt Penedès - Gelida- : 1
 - Comarca de l'Alt Camp Alcover- : 1

Total 3a. vegueria: 8

- 7a. vegueria - capital Manresa - :
- Comarca d'Anoia -Igualada, Capellades- : 4
 - Comarca del Bages -Manresa- : 2
 - Comarca del Berguedà -Berga- : 1

Total 7a. vegueria: 7

- 2a. vegueria -capital Girona- :
- Comarca del Baix Empordà -La Bisbal d'Empordà, Palafrugell- : 3
 - Comarca de la Selva -Farners de la Selva (avui Santa Coloma de Farners), Hostalric- : 2
 - Comarca del Gironès -Llagostera- : 1

Total 2a. vegueria: 6

- 6a. vegueria -capital Vic- :
- Comarca d'Osona -Vic, Torelló- : 5
 - Comarca del Ripollès -Bisaura de Ter (avui Sant Quirze de Besora)- : 1

Total 6a. vegueria: 6

- 8a. vegueria-capital Lleida- :
- Comarca del Segrià -Lleida- : 1

Total 8a. vegueria: 1

Així, per tant, el 70,21% de les agrupacions legalitzades locals, es trobaven ubicades en la la. vegueria, on es donava la concentració industrial més gran de Catalunya; i dins d'ella, les comarques amb un nombre més alt d'indústries: el Barcelonès i el Vallès Occidental foren també les que van comptar amb més agrupacions legalitzades, el 22,34% del total, de les locals, en cadascuna d'elles.

En valorar les dades i percentatges sobre la pertinença de les agrupacions legalitzades a les diverses branques industrials, poblacions i comarques, cal tenir en compte la seva diferent importància -nombre d'empreses agrupades, nombre to-

tal de treballadors, capacitat productiva, etc.-. Així, al sector de la producció metal·lúrgica i mecànica hi havia, solament, set agrupacions, però totes de gran importància, mentre que en el sector de la indústria de la construcció, que comptava amb el nombre més alt d'agrupacions, n'hi havia bastantes de poca importància.

Amb tot, degut a la impossibilitat d'extreure conclusions de caràcter general d'aquestes dades i percentatges, pel que s'ha indicat en paràgrafs anteriors, no tindria cap objectiu estendre's més en la seva anàlisi.

Més significació de caràcter general tenen els següents elements extrets de l'estudi de les agrupacions legalitzades:

- La constatació que unes agrupacions abastaren -a nivell nacional o local- totes les empreses del sector, com la "*Col·lectivitat Catalana del Plom*" i l'"*Agrupament de la Indústria Flequera*" de Barcelona, mentre que d'altres, la major part, només en van abastar una part. I tot això malgrat que l'orientació, reconeguda oficialment en els textos legals i reafirmada pels acords del Consell d'Economia, era que les agrupacions havien d'incloure en el seu si totes les empreses del sector. Així, en un acord del ple del Consell d'Economia, celebrat el 24 de gener de 1938, es puntualitza el següent:

"Es a dir, que totes les disposicions que regulen restabliment dels Agrupaments Industrials coincideixen a otorgar a aquests un caràcter d'exclusiva dintre del seu ram i de la seva demarcació territorial." ⁶

- La possibilitat real i legal, que després de la constitució d'una agrupació, aquesta s'ampliés amb noves empreses, com va passar, entre d'altres, amb l'"*Agrupament de la Indústria Flequera*", de Tarragona -decret de l'1 de setembre de 1937- i amb l'"*Agrupament de la Indústria Gastronòmica*", de Barcelona, ampliat dues vegades consecutives -decret de l'1 de setembre de 1937 i decret del 6 de juliol de 1938-. I que empreses que havien participat en la constitució de l'agrupació deixessin, posteriorment, de pertànyer-hi com, per exemple, en el cas de la "*Concentració Metal·lúrgica (Secció de Construccions)*", de Badalona -decret del 30 de juliol de 1937- i en el de l'"*Agrupament Col·lectivitzat de Bàscules, Arques, Mobles Metàl·lics i Balances*" (BAMB) de Catalunya -decret del 17 d'agost de 1937-.

- La diferència gran que hi havia entre les agrupacions pel que fa referència al nombre d'empreses que constituïen la seva base. Així, mentre que l'"*Agrupament de la Indústria Flequera*" de Barcelona es constituí amb 708 empreses, l'"*Agrupament del Ram de la Construcció (secció Mosaïcistes)*" de Gavà i l'"*Agrupament del Ram de Construcció (Paletes i Manobres)*" de Morell es constituïren només amb dos.

- Per últim, tenen una significació especial les dates dels decrets pels quals es constituïren legalment les agrupacions.

Els decrets de constitució de les agrupacions es promulgaren en el període comprès entre el 23 de desembre de 1936 -Diari Oficial de la Generalitat de 25 de desembre de 1936- i el 4 d'octubre de 1937 -Diari Oficial de la Generalitat de 8 d'octubre de 1937-; és a dir, en un període d'una mica més de nou mesos. La seva distribució per mesos és la següent:

Desembre	1936:	tres
Gener	1937:	tres
Febrer	1937:	tres

Marc	1937:	zero
Abril	1937:	vint-i-set
Maig	1937:	trenta-cinc
Juny	1937:	disset
Juliol	1937:	zero
Agost	1937:	zero
Setembre	1937:	set
Octubre	1937:	tres

La major part dels decrets de constitució de les agrupacions, per tant, es promulgà durant tres mesos: abril, maig i juny de 1937, amb un total de 79 decrets, el que representava el 80,61%; és a dir, en el període en què estava ja ampliada la legislació sobre la creació i desenvolupament de les agrupacions i s'aconseguia un nivell acceptable de concreció i operativitat(*). També ja havia transcorregut el temps necessari per a la realització dels tràmits que calien abans de la constitució legal de les agrupacions -període d'informació pública (no inferior als 15 dies), deliberació i tramitació dels òrgans de la Generalitat, etc-. D'altra banda, els anti-col·lectivistes no havien aconseguit encara traduir la seva victòria, política del maig de 1937 en una rectificació clara de les orientacions de la política econòmica desenvolupada per la Generalitat. No fou fins el 30 de juny de 1937 quan es va constituir un govern de la Generalitat sense la presència de la CNT-FAI. Cal tenir en compte, a més, que des del 26 de setembre de 1936 fins el 30 de juny de 1937, la Conselleria d'Economia de la Generalitat va estar sempre a mans de militants de la CNT: J.P. Fàbregas, Diego A. de Santillan, JJ. Domènch, A. Capdevila i Valeri Mas.

Cal tenir present també que durant la primera meitat de l'any 1937, la CNT i la FAI desenvoluparen una intensa campanya a tots els nivells, a favor de la socialització i de denúncia dels perills d'un possible decantament vers l'estatització de l'economia, Per adonar-se de l'amplitud i intensitat d'aquesta campanya, només cal comprovar la quantitat d'articles i declaracions que aparegueren sobre aquest tema durant la primera meitat de 1937 en la premsa de caràcter general de la CNT i de la FAI, i també en la dels sindicats de ram.

Al si de la CNT, la unanimitat respecte de la política que s'havia de desenvolupar en el camp econòmic no era total, ans al contrari, existien una sèrie de divergències importants entre els partidaris de mantenir la col·laboració governamental i els que s'hi oposaven, entre els que pretenien avançar ràpidament en les transformacions revolucionàries i els que consideraven més convenient ajornar-ne part d'elles, en favor de mantenir la col·laboració antifeixista, etc. Malgrat tot això, emperò, i degut principalment a les limitacions que imposava la guerra que s'estava lliurant i al perill que les conquestes de la classe treballadora en el camp econòmic es transformessin en una estatització de l'economia, la CNT -els seus òrgans dirigents- arribà a una sèrie d'acords interns i va definir més clarament la política que calia desenvolupar per a la reestructuració definitiva, de l'economia catalana. Aquesta política es concretava, fonamentalment, en tractar d'avançar, el més ràpidament possible, vers la socialització global de l'economia realitzada

(*) Promulgació del decret que establia l'"Estatut Tipus dels Agrupaments o concentracions d'empreses d'un mateix ram" (30 de gener de 1937); del decret que introduïa modificacions en la Classificació Industrial, establerta també per decret el 26 de desembre de 1936 (5 de febrer de 1937), i de l'ordre que completava la del 28 de novembre de 1936 (24 de febrer de 1937).

mitjançant els sindicats i respectant la legislació vigent. Tanmateix, la CNT va procedir a la pròpia reestructuració interna amb la finalitat de poder desenvolupar l'esmentada política de la manera més efectiva possible.

En el "*Congrés regional de Sindicats de Catalunya*", celebrat el mes de febrer de 1937 a Barcelona, la CNT va decidir passar d'estructurar-se sobre la base del Sindicat Únic de Ram, a fer-ho sobre la base del Sindicat d'Indústria, que es fonamentava en la indústria bàsica, al voltant de la qual s'agrupaven les complementàries. D'aquesta manera els sindicats de la CNT catalana calia que es reestructuressin per tal de constituir els següents Sindicats d'Indústria:

- Sindicat de les Indústries Agrícoles, Pesca i Alimentació,
- Sindicat de les Indústries Tèxtils, Vestir i Annexes.
- Sindicat de les Indústries de l'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles.
- Sindicat de les Indústries Siderometal·lúrgiques.
- Sindicat de les Indústries Químiques.
- Sindicat de les Indústries del Paper i Arts Gràfiques.
- Sindicat de les Indústries de la Construcció, Fusta i Decoració.
- Sindicat de les Indústries de la Distribució i Administració.
- Sindicat dels Rams de Comunicacions i Transports.
- Sindicat de Sanitat, Assistència Social i Higiene.
- Sindicat de l'Ensenyament i Professions Liberals.
- Sindicat de la indústria de l'Espectacle.

Una conseqüència de la política general desenvolupada per la CNT durant aquests mesos fou que, tant des dels òrgans directius de la CNT com des dels centres de decisió que aquesta ocupava en la Generalitat i en particular des de la Conselleria d'Economia s'impulsés la legalització de les agrupacions existents i la creació de noves, respectant els requisits legals que hi havia, ja que les agrupacions significaven un avanç real vers la socialització, i, per tant, la seva constitució i consolidació s'oposaven a l'estatització de l'economia.

Aquesta ofensiva de la CNT, que si s'hagués realitzat durant els primers mesos posteriors al 19 de juliol no hauria trobat amb prou feines oposició, es va dur a terme quan la seva força no era ja incontestable, quan els anticoll·lectivistes havien aconseguit enfortir-se políticament i organitzativament i no estaven disposats a permetre que la reestructuració definitiva de l'economia catalana es realitzés segons els projectes de la CNT, ans al contrari, estaven entestats, precisament, a frenar i fer retrocedir, tot el que es pogués, el procés de col·lectivització-socialització. L'enfrontament, per tant, era inevitable i efectivament es produí a diversos nivells, assolint el seu moment àlgid amb la topada político-militar que va tenir lloc a la primera setmana del mes de maig de 1937. En aquest enfrontament es dilucidava el futur de la societat catalana i de la seva organització econòmica.

Pel que fa a la resta de decrets de constitució d'agrupacions, 9, el 9,18% es promulgaren a finals de desembre de 1936 i durant els mesos de gener i febrer de 1937. En aquest període la legislació al respecte era excessivament vaga o tenia caràcter provisional, o bé encara no s'havia pogut aplicar íntegrament; i 10, el 10,20% durant el mes de setembre i principis d'octubre de 1937. Durant aquest període el govern de la Generalitat estava format, exclusivament, per membres contraris a la col·lectivització-socialització i en particular la Conselleria d'Economia estava dirigida per un militant del PSUC : J. Comorera.

Durant el període de legalització d'agrupacions -23 de desembre de 1936 a 4 d'octubre de 1937- van haver-hi tres mesos -març, juliol i agost de 1937- en què no aparegué cap decret de constitució d'agrupacions, la qual cosa encara que a primera vista sembla no tenir sentit, hi ha unes raons que ho expliquen. Durant el mes de març, la causa principal de no sancionar legalment cap agrupació, va ser deguda al temps requerit per posar en funcionament la legislació ja concretada i de caràcter definitiu de les agrupacions, i poder complimentar els requisits previs que l'esmentada legislació exigia per a la constitució d'aquestes agrupacions. Pel que fa als mesos de juliol i agost, l'explicació és totalment distinta, perquè la no legalització d'agrupacions va ser deguda a la nova política desenvolupada des de la Conselleria d'Economia i que anava dirigida a retardar i impedir al màxim l'esmentada legalització. Aquesta política que, encara que no va poder evitar -degut a l'existència de sol·licituds de legalització que complien tots els requisits legals exigits i a que els partidaris de prosseguir amb les legalitzacions comptaven encara amb una força important- la legalització d'alguna agrupació al setembre i primers d'octubre de 1937 va conduir a que, a partir del 4 d'octubre de 1937, no es realitzés cap reconeixement legal nou d'una agrupació i això malgrat que van seguir arribant nombroses sol·licituds al Consell d'Economia, com ho prova la publicació al Diari Oficial de la Generalitat de circulars que obrien el període d'informació pública per a la constitució d'agrupacions fins a finals de l'any 1938(*).

Per últim, cal fer constar també que durant l'any 1938, en una espècie de sol·lució de compromís, es publicaren al Diari Oficial de la Generalitat una sèrie d'ordres en les quals al mateix temps que es desestimaven les sol·licituds de formació d'agrupacions, s'autoritzava la constitució de col·lectivitats amb les empreses que ho desitgessin, preservant d'aquesta manera els interessos de la petita burgesia.

Amb la finalitat de poder aprofundir en l'anàlisi de les agrupacions, que es constituïren de fet, s'abordarà en els propers capítols l'anàlisi d'una sèrie d'agrupacions -legalitzades i no legalitzades-.

(*) Cal tenir en compte a més, que al Diari Oficial de la Generalitat, només hi apareixien les propostes de constitució d'agrupacions que el Consell d'Economia considerava que reunien els requisits necessaris per poder ser legalitzades. Hi havia nombroses propostes que eren directament refusades pel Consell d'Economia i que no s'arribaven a publicar al Diari Oficial, com consta en el Butlletí de Sessions del Consell d'Economia.

NOTES

1. Ramon Peypoch. Projecte de Decret deixant sense efecte l'Ordre d'Economia del 28 de novembre relativa a les agrupacions industrials i fixant normes per a la legalització de les constituïdes. Barcelona, 1 d'octubre de 1938.
2. Ramon Peypoch. Projecte de Decret deixant sense efecte l'Ordre d'Economia del 28 de novembre relativa a les agrupacions industrials i fixant normes per a la legalització de les constituïdes. Barcelona 11 d'octubre de 1938.
3. Informe del vocal Conseller de Producció Química del Consell d'Economia. Barcelona, 25 de maig de 1937.
4. Informe del vocal Conseller de Producció Química del Consell d'Economia. Barcelona, 25 de maig de 1937.
5. "*Clasificació Industrial* establerta pels Decrets del 26 de desembre de 1936 i 5 de febrer de 1937. "*Diari Oficial de la Generalitat*". Barcelona, 29 de desembre de 1936 i 13 de febrer de 1937.
6. Consell d'Economia. Acord del Ple. Barcelona, 24 de gener de 1938.

ANNEX

ESTATUTS TIPUS PER ESTABLIR ELS DELS AGRUPAMENTS O CONCENTRACIONS D'EMPRESSES D'UN MATEIX RAM, DE CON- FORMITAT AMB EL DECRET DEL 24 D'OCTUBRE DEL 1936 I L'OR- DRE D'AGRUPAMENT O CONCENTRACIONS, DEL 28 DE NOVEM- BRE DEL 1936.

Decret

L'art. 31 del Decret del 24 d'octubre de 1936 assenyalava al Consell d'Economia de Catalunya la necessitat de reglamentar la constitució i el funcionament dels Agrupaments industrials que s'hagin constituït o que puguin constituir-se d'acord amb les disposicions d'aquell Decret,

Altrament, la relativa freqüència amb què és sol·licitat l'acord del Consell d'Economia per a procedir a la col·lectivització totalitària de branques determinades de la producció i el canvi, amb l'objecte de constituir nous agrupaments industrials, accentuava la conveniència d'establir amb urgència l'esmentada reglamentació.

En conseqüència, prèvia deliberació del Consell d'Economia de Catalunya, a proposta del Conseller d'Economia, i d'acord amb el Consell Executiu,

Decreto:

Article únic. Els agrupaments o concentracions d'empreses d'un mateix ram, establerts d'acord amb els articles 2, 29, 30 i 31 del Decret del 24 d'octubre de 1936, hauran d'adaptar llur organització als Estatuts tipus que són publicats com a annex al present Decret.

Barcelona, 30 de gener del 1937

El Conseller Primer
Josep Tarradellas

El Conseller d'Economia
Dídac A. Santillán

I- *Objecte*

Art. 1er. D'acord amb el capítol V del Decret de Col·lectivitzacions del 24 d'octubre del 1936 i de l'Ordre de Concentració d'Empreses del 28 de novembre del 1936, es constitueix l'Empresa "*Agrupament*.....

....." la qual tindrà per finalitat l'agrupament i explotació de totes les empreses del ram de.....
.....que operen a

Art. 2on. Constitueixen la base d'aquest agrupament les empreses següents:

Art. 3er. L'Agrupament,.....
..... es fa càrrec de l'actiu i passiu que en el moment d'ésser constituït tenen les empreses relacionades en l'article anterior i es farà així mateix càrrec de l'actiu i passiu de les empreses del ram que s'hi puguin agregar posteriorment.

S'acoblaran els actius i passius de totes les empreses i la diferència entre ambdues partides constituirà el capital social de l'Agrupament.

Art. 4art. La valorització del capital social que representa cada una de les empreses agrupades serà efectuada d'acord amb el que disposa l'apartat 6è. del Decret del 24 d'octubre del 1936 sobre Col·lectivitzacions.

Art. 5è. A més de la finalitat especificada en l'article 1er, serà missió de l'Agrupament buscar el millor desenvolupament de la indústria

procurar reduir les despeses generals, el millor aprofitament de la maquinària i utilitatge, locals, etc. A tal objecte podrà concentrar en un sol local la maquinària, oficines, magatzem i botigues de totes o part de les empreses que s'agrupen.

En cas d'efectuar alguna de les concentracions de què parla el paràgraf anterior, s'haurà de conservar tot el personal que s'utilitzava antigament. Sols podrà prescindir-se de part d'aquest personal amb la conformitat del Consell General de la Indústria del Ram després d'escoltar les organitzacions sindicals a què pertanyen els treballadors.

Art. 6è. Les despeses eventuais ocasionades per la constitució, concentració de maquinària, oficines, etc, seran comptabilitzades en un compte de despeses d'instal·lació i s'amortitzaran al final del primer exercici o entre diversos exercicis segons acordi el Consell d'Empresa i aprovi l'Assemblea. L' "*Agrupament*"portarà la seva comptabilitat general subjectant-se a les normes que fixi prèviament el Consell General de la Indústria del Ram.

Art. 7è. "..... .." té personalitat i capacitat jurídica per a exercir tots aquells actes, contractes i accions que siguin necessaris o convenients per al compliment de les finalitats que li incumbeixen; en conseqüència, pot contractar, obligar-se, contreure crèdits i préstecs, realitzar tota classe d'actes mercantils i exercir les accions que tinguin per finalitat exclusi-

va l'estricta compliment de la seva missió, sempre dintre de les garanties i formalitats que estableixen el present Estatut i les altres disposicions vigents.

II. Consell d'Empresa

Art. 8è. L' "Agrupament "serà regit i administrat per un Consell d'Empresa integrat per:

- ... representants dels treballadors de la producció;
- de l'administració;
- tècnics;
- de l'intercanvi.

Un Interventor de la Generalitat nomenat pel Conseller d'Economia d'acord amb els treballadors.

Art. 9è. Els representants obrers seran elegits en Assemblea General de tots els treballadors dels diversos establiments (fàbriques, magatzems, botigues, etc.) que constitueixen l'Agrupament, i en llur conjunt seran representades proporcionalment les organitzacions sindicals a què pertanyin.

Art. 10è. Si en l'Agrupament hi ha dependències en diverses localitats l'Assemblea General es reunirà a..... i establirà el Consell d'Empresa a

Art. 11è. Els treballadors de les dependències establertes en cada punt fora de elegiran fins a deu delegats per assistir a l'Assemblea General i cada delegat hi tindrà tants vots com obrers representi.

Els Delegats a les Assemblees Generals seran nomenats per a una sola Assemblea i escollits proporcionalment entre membres de les organitzacions sindicals a què pertanyin els obrers de la dependència.

Art. 12è. La durada dels càrrecs del Consell d'Empresa serà de dos anys; cada any serà renovada la meitat dels elements que el formen. El primer any es determinarà per sorteig els que hagin de cessar. La cessació es farà fins on sigui possible, proporcionalment dintre de cada grup de representants. Aquests càrrecs són reelegibles.

Art. 13è. El Consell d'Empresa elegirà entre els seus membres un secretari, el qual estarà encarregat d'aixecar acta de totes les reunions del Consell d'Empresa i de les Assemblees Generals.

D'aquestes actes se n'enviarà còpia certificada al Consell General d'Indústria de.....

Art. 14è. El Consell d'Empresa podrà delegar algunes de les seves funcions en el Secretari.

Art. 15è. Correspon al Consell d'Empresa la direcció i administració de l'Agrupament, i en l'execució d'aquesta comesa s'emmotllarà al que disposa l'article 12è del Decret de Col·lectivitzacions.

D'una manera especial correspon al Consell d'Empresa;

a) La representació de l'Agrupament en judici i fora d'ell, per a la qual cosa podrà conferir poders.

b) Nomenar i separar el Director i els Sots-directors. Determinar-ne les obligacions, facultats i retribucions.

c) Nomenar i destituir els tres Consellers delegats que juntament amb el Director formaran el Comitè Permanent.

d) Nomenar i separar el personal de totes les categories i fixar-ne els deures i retribucions.

e) Interpretar tots els dubtes que es presentin en l'aplicació d'aquest Estatut, respecte al qual, prèvia conformitat de l'Assemblea General, podrà proposar a la Conselleria d'Economia les modificacions que cregui convenientes.

f) Establir, atenint-se a les normes que li assenyali el Consell General d'Indústria corresponent, el programa de producció i distribució.

g) Nomenar i separar els representants, agents i delegats, segons reclami l'interès comercial de l'Empresa.

h) Nomenar i separar els Directors-delegats de cada una de les unitats de l'Agrupament. Determinar llurs atribucions, deures i retribucions.

Art. 16è. El Consell d'Empresa serà responsable de la seva gestió davant del Consell General d'Indústria..... i davant de l'Assemblea General dels treballadors.

Art. 17è. El Consell d'Empresa es reunirà almenys una vegada cada quinze dies i sempre que ho sol·liciti un terç dels seus components o bé ho cregui convenient el Comitè Permanent o dos dels seus membres.

Art. 18è. El Consell d'Empresa podrà ésser destituït totalment o parcialment pels treballadors reunits en Assemblea General o pel Consell General d'Indústria del Ram en cas de manifesta incompetència o de resistència a les normes dictades per l'una o l'altre.

Quan la separació hagi estat acordada pel Consell General d'Indústria del Ram, si els treballadors de l'empresa ho acorden, podrà recórrer-se contra aquesta decisió al Conseller d'Economia, la resolució del qual, previ informe del Consell d'Economia de Catalunya, serà inapel·lable.

Art. 19è. En cas de destitució d'un o més membres del Consell d'Empresa, si la destitució s'ha fet d'acord amb els treballadors reunits en Assemblea General, aquesta mateixa Assemblea elegirà el substitut o substituïts per a les places que quedin vacants. Si la destitució ha estat decidida pel Consell General de la Indústria del Ram, i els cessants representen una quarta part o més de la totalitat dels membres que formen el Consell d'Empresa, es convocarà Assemblea General per a elegir els substituïts. Si les vacants són menys de la quarta part de les places del Consell d'Empresa, podrà esperar-se a cobrir les vacants en la pròxima Assemblea General Ordinària.

Els Vocals del Consell d'Empresa elegits com a substituïts cessaran en llur càrrec en la data en què havia de cessar el Vocal Conseller substituït.

III.- *Del Comitè Permanent*

Art. 20è. El Director i els tres Consellers-delegats a què es refereix l'apartat c) de l'article 14è, formaran el Comitè Permanent. Aquest Comitè es reunirà sempre que ho cregui convenient i com a mínim dues vegades per setmana.

Art. 21è. El Comitè Permanent ostentarà i exercirà, en l'amplitud amb què li siguin delegades pel Consell d'Empresa, la representació, la direcció i l'administració de l'Agrupament.

D'una manera especial, s'entén que té delegades pel Consell d'Empresa i dintre dels límits i les normes que aquest li pugui assenyalar, les funcions següents:

a) Organitzar, reglamentar, dirigir i inspeccionar les oficines i el funcionament de tots els serveis.

b) Complir i fer complir els acords de les Assemblees Generals, quan s'escaigui, i els del Consell d'Empresa,

c) Acordar els contractes de compra i venda de primeres matèries, productes elaborats o maquinària, i les condicions en què hagin de concretar-se dintre dels límits que estableixi el Consell d'Empresa.

d) Informar al Consell d'Empresa de les operacions realitzades i en curs, i de Testat i situació de l'agrupament i preparar en temps oportú els comptes de l'exercici i la memòria corresponent.

e) Proposar al Consell d'Empresa les normes d'organització comercial i de comptabilitat que hagi d'adoptar l'empresa.

f) Proposar al Consell d'Empresa el nomenament del personal i la seva retribució, així com les normes de selecció que assegurin les condicions de capacitat i aptitud que hauran de reunir els treballadors.

Art. 22è. Tots els documents que signifiquin disposició o mobilització de cabals hauran d'ésser necessàriament signats pel Director o un Sots-director, i dos dels altres membres del Comitè Permanent.

IV. - El Director i El Sots-director

Art. 23è. D'acord amb l'article 15è apartat b), el Consell d'Empresa nomenarà un Director. Aquest càrrec serà de duració indefinida i sols es considerarà destituït quan ho acordi expressament el Consell d'Empresa.

Art. 24è. El Director realitzarà les funcions de Gerència i gestió de l'Agrupamentper delegació del Consell d'Empresa, el qual les podrà ampliar, modificar o limitar en tot moment; n'exercirà l'administració normal i permanent i tindrà l'ús de la signatura social en la forma següent:

a) En les operacions que signifiquin disposició o mobilització de cabals tal com precisa l'article 22è.

b) junt amb el Conseller Delegat en els altres casos.

Art. 25è. Són també atribucions i deures del Director:

a) Dirigir, organitzar i inspeccionar els serveis de l'Agrupament.

b) Donar possessió dels càrrecs al personal.

c) Proposar al Comitè Permanent la imposició de sancions a què es facin creditors els treballadors de l'Empresa,

Art. 26è. El sots-director substituirà el Director en casos d'absència i impossibilitat.

V. De l'Interventor de la Generalitat

Art. 27è. Essent l'Interventor de la Generalitat un agregat al Consell d'Empresa, aquest càrrec serà incompatible amb qualsevol altre càrrec de l'Agrupament.

Podrà ésser escollit entre el personal de l'Agrupament o fora d'aquest.

Art. 28è. Les atribucions dels Interventors seran les següents:

Vetllar pel compliment estricte del Decret de Col·lectivitzacions i les altres disposicions complementàries, així com de les que emanin dels Consells Gene-

als d'Indústria, servint d'enllaç entre l'empresa col·lectivitzada i els organismes oficials i arribant, si el cas es presenta, a exercir el dret de veto a determinats acords contraris a les esmentades disposicions que poguessin prendre els Consells d'Empresa; intervenir la comptabilitat de l'Empresa, controlar l'assessorament tècnic per a resoldre els problemes de la indústria; donar compte cada mes i per escrit al Consell General d'Indústria corresponent i, mentre aquests Consells no estiguin constituïts, al Consell d'Economia de Catalunya, de la marxa de l'Empresa.

L'Interventor-delegat, per al millor compliment de la missió que té assignada, tindrà el dret d'assistir amb veu però sense vot, a totes les reunions que celebri el Comitè Permanent,

Art. 29è. En el cas que l'interventor exerceixi el dret de veto de què es parla en l'article anterior, i per tal d'evitar abusos de poder, els Consells d'Empresa podran recórrer, en el termini de vuit dies, davant del Consell General de la Indústria respectiva, el qual, escoltades les dues parts, resoldrà en definitiva. Si passats trenta dies el Consell General d'Indústria no ha comunicat cap resolució, l'acord del Consell d'Empresa serà ferm.

Mentre no funcionin els Consells Generals d'Indústria, els Consells d'Empresa podran exercir aquests recursos davant del Conseller d'Economia, el qual previ informe del Consell d'Economia, resoldrà en definitiva.

Art. 30è. El Consell d'Empresa fixarà, d'acord amb el Conseller d'Economia, la remuneració de l'Interventor de la Generalitat, la qual anirà sempre a càrrec de l'Empresa.

VI. De les unitats que formen l'Agrupament i de llur Règim

Art. 31è. Es considerarà una unitat dintre de l'Agrupament cada una de les empreses que entren a formar-ne part, mentre el Consell d'Empresa no les concreti amb altres unitats.

Art. 32è, Aquestes unitats es regiran per un Comitè delegat format per:

Un Director-delegat nomenat pel Consell d'Empresa, d'acord amb els treballadors de la unitat.

Dos Consellers elegits en Assemblea General dels treballadors de la unitat.

Aquests càrrecs seran reelegibles; llur durada serà de dos anys i se'n renovarà un cada any. El primer any es determinarà per sorteig el que hagi de cessar.

El Comitè delegat es reunirà sempre que ho cregui convenient i, com a mínim, dues vegades per setmana.

A més de les funcions que li pugui delegar el Consell d'Empresa, correspon al Comitè delegat:

a) Vetllar pel compliment dels acords del Consell d'Empresa.

b) Organitzar i reglamentar les Oficines i el funcionament de tots els serveis de la unitat, d'acord amb la norma que els doni el Comitè Permanent.

c) Proposar al Consell d'Empresa el nomenament del personal de la unitat a què pertany i la seva retribució d'acord amb les normes de selecció que estableixi el Comitè Permanent.

d) Exposar al Consell d'Empresa totes les propostes i suggeriments que cregui interessants per a la bona marxa de la unitat respectiva.

Art. 33è. Els Comitès delegats són responsables de llur gestió davant del Consell d'Empresa i dels treballadors de la respectiva unitat.

Els Consellers que en formen part podran ésser separats totalment o parcialment de llurs càrrecs pels treballadors reunits en Assemblea General o pel Consell d'Empresa en cas de manifesta incompetència o de resistència a les normes dictades per aquest o pel Comitè Permanent.

Art. 34è. En cas de destitució d'un membre del Comitè Delegat pel Consell d'Empresa, el mateix Comitè Delegat triarà substitut entre els obrers de la unitat, el qual exercirà les seves funcions fins a la pròxima Assemblea General ordinària.

Art. 35è. Els Directors-delegats realitzaran les funcions de gerència i gestió en llur unitat, per delegació del Consell d'Empresa, el qual les podrà ampliar, modificar, limitar en tot moment; n'exerciran l'administració normal i permanent i tindran conjuntament amb un membre del Comitè delegat, nomenat pel Consell d'Empresa, l'ús de la signatura social pel que es refereix únicament a operacions de llur unitat.

Art. 36è. Són també atribucions i deures del Director-delegat:

a) Dirigir, organitzar i inspeccionar, seguint el pla traçat pel Comitè Permanent, els serveis de la seva unitat.

b) Donar possessió dels càrrecs al personal.

c) Proposar al Comitè Local la imposició de sancions a què es facin creditors els treballadors de la unitat.

d) Proporcionar al Comitè Permanent i al Consell d'Empresa totes les dades que li siguin demanades.

VII- Personal

Art. 37è. Tot el personal que treballava en les Empreses que s'agrupen haurà d'ésser absorbit per l'Agrupament i els treballadors que el componien considerats com empleats de planta d'aquest. Aquesta condició s'haurà de complir àdhuc amb els membres que no hagin estat partidaris de l'Agrupament o de la Col·lectivització de la respectiva Empresa. Aquesta obligació no s'oposa al que preveu l'article 5è.

Art. 38è. El personal de l'Agrupament tindrà les consideracions degudes al de tota empresa col·lectivitzada, amb les següents obligacions i els drets que hi són inherents, establerts en els reglaments de personal i la llei del treball, quant a règim de treball, assistència, educació, esports, vacances, pensions, jubilacions, etc.

Art. 39è. No tindrà la consideració de personal de l'Empresa als efectes esmentats, aquell que presti servei amb caràcter accidental o transitori, amb motiu de treballs urgents, extraordinaris, obres o estudis especials, així com aquell que circumstancialment sigui cridat pel Consell, Comitè Permanent o Comitè delegat a col·laborar per a resoldre problemes concrets.

Art. 40è. El personal comprès en la nòmina o plantilla no podrà dedicar-se a cap altra ocupació industrial o comercial que li produeixi sou o remuneració.

Art. 41è. Es tindrà en compte, als efectes d'acoblament de personal, el que disposen els articles 7è. i 8è. del Decret de Col·lectivitzacions del 24 d'octubre de 1936.

VIII- Balanç anual

Art. 42è. L'exercici econòmic estarà comprès entre.....

En finalitzar cada exercici el Comitè Permanent formularà el balanç general de l'Agrupament que, després d'aprovat pel Consell d'Empresa, serà sotmès a l'Assemblea general de treballadors i al Consell General de la Indústria respectiva, acompanyat, en ambdós casos, d'una memòria explicativa del Consell d'Empresa.

Art. 43è. El benefici que resulti del balanç establert, segons preveu l'article 12è. del Decret de Col·lectivitzacions, d'acord amb les Normes del Consell General d'Indústria corresponent, es distribuirà en la forma següent:

a) 50% per a la Caixa de Crèdit Industrial de Catalunya.

b) 15% per a atencions socials de caràcter col·lectiu.

c) Un 15% es posarà a disposició dels treballadors perquè aquests, reunits en Assemblea General, hi donin la destinació que creguin convenient.

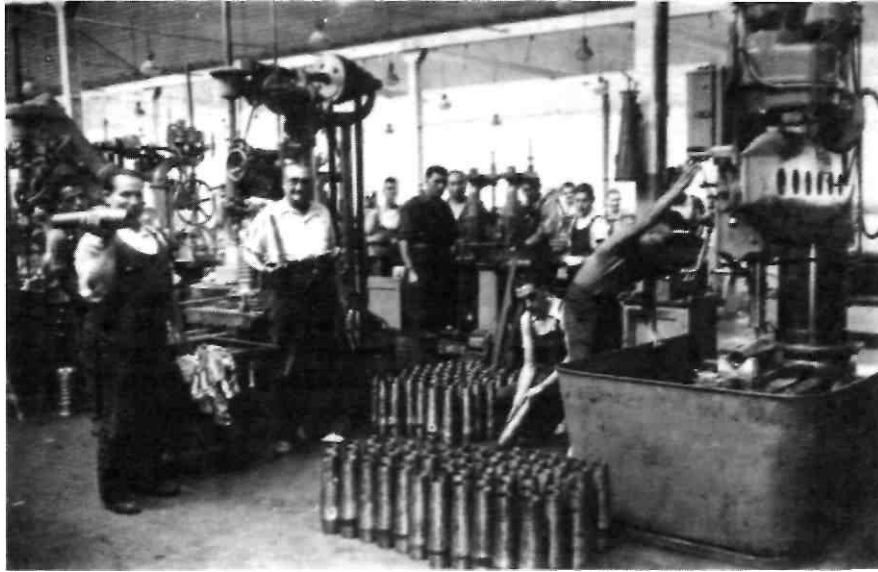
(El 20% restant serà objecte d'estudi especial del Consell d'Economia per a cada Agrupament, el qual resoldrà d'acord amb els mateixos interessats.)

IX.- Liquidació

Art. 44è. L'Agrupament solament podrà ésser dissolt si consideracions d'ordre econòmic o tècnic aconsellen aquesta mesura i a proposta del corresponent Consell General d'Indústria. La Proposta d'aquest Consell passarà al Conseller d'Economia per a la resolució definitiva, previ informe del Consell d'Economia,

Si es promulga la dissolució, el Decret corresponent haurà de determinar concretament la manera de portar-la a terme, entenent-se sempre que tots els béns propietat de l'Empresa revertixen legalment a la Caixa de Crèdit Industrial de Catalunya tot d'una que aquella deixi de subsistir.

Font: Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 5 de febrer de 1937

Producció indústries de guerra.

Producció indústries de guerra, 29-1-1937.

1^a
JORNADA

DE LA NOVA ECONOMIA

DISSABTE DIA 5 DE DESEMBRE DEL 1936. A LES SET
 DE LA TARDIA AL PALAU DE LA MUSICA CATALANA

SESSIÓ OFICIAL
 AMB ELS DELEGATS REGIONALS, SUB-DELEGATS COMARCALS DE LA
 CONSELLERIA D'ECONOMIA I ELS CONSELLERS-REGIDORS
 D'ECONOMIA DELS MUNICIPIS CATALANS

**PARLARÀ SOBRE EL NOU ORDRE ECONOMIC-SOCIAL DE LA
 INDUSTRIA I EL COMERÇ DE CATALUNYA**
 EL CONSELLER D'ECONOMIA
JOAN P. FÀBREGAS

DIUMENGE DIA 6 DE DESEMBRE DEL 1936. A LES ONZE DEL MATI, AL PALAU DE LA MUSICA CATALANA

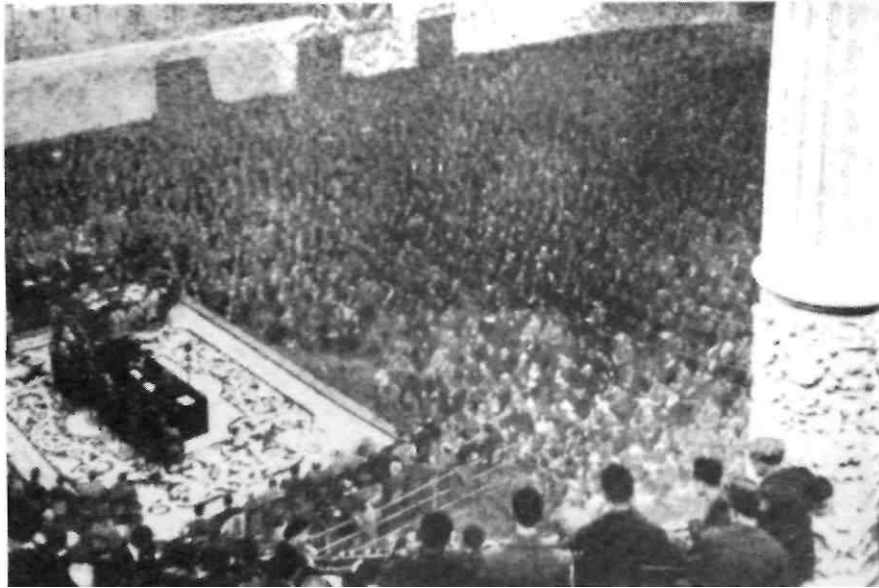
**SESSIÓ INFORMATIVA SOBRE
 COL·LECTIVITZACIONS I CONTROL OBRER**

PARLARAN: JOSEP GIMÉNEZ PER LA JUNTA DEL CONTROL SINDICAL ECONÒMIC; E. RUIZ I PONSETI PEL
 CONSELL D'ECONOMIA DE CATALUNYA; CLOURÀ L'ACTE JOAN P. FÀBREGAS, CONSELLER D'ECONOMIA.
 PRESIDIRÀ: L'HONORABLE LLUIS COMPANYS, PRESIDENT DE CATALUNYA

CONSELLERIA D'ECONOMIA
 GENERALITAT DE CATALUNYA

SE INVITACIONS A LA CONSELLERIA D'ECONOMIA, ALS AJUNTAMENTS I ALS SINDICATS

Cartell de la 1ª Jornada de la Nova Economia.

Vista general dels assistents a la 1ª Jornada de la Nova Economia, celebrada els dies 5 i 6 de desembre de 1936.

Paper moneda de la Federación Local de Colectividades de Sardeñaola-Ripollet.

CAPÍTOL IV

L'agrupació col·lectiva de la construcció de Barcelona

Introducció: el sector de la construcció a Barcelona

La vivenda com a producte de la indústria de la construcció i la figura del propietari que no la usufructua. La necessitat de transformar la propietat urbana i la seva no realització

Gènesi i desenvolupament de l'Agrupació

Organització i funcionament intern

Problemes, dificultats i intervenció de la Generalitat

Introducció: el sector de la construcció a Barcelona

La indústria de la construcció barcelonina, el 1936, disposava d'una capacitat productiva important(*) i d'un elevat nombre d'empreses i treballadors -unes 1.500 i més de 30.000, respectivament-, sent petita la grandària mitjana de l'empresa: d'uns 20 treballadors per empresa, encara que n'hi havia algunes, com CYT i FOC que van arribar a tenir, fins i tot, uns 300 treballadors.

Aquesta indústria tenia unes característiques específiques que la diferenciaven en el seu funcionament d'altres sectors industrials. De les dues principals, la primera característica i la més important era precisament el tipus de producte que l'esmentada indústria produïa i, per tant, havia de vendre: un bé de consum durador i de cost elevat, el que donava lloc a una forma peculiar de finançació de la indústria i a l'existència entre el productor i el consumidor d'una tercera figura fonamental: la del propietari. Tot això s'analitzarà en el proper apartat d'aquest capítol.

La segona característica era l'existència d'un nombre elevat d'empreses pertanyents als diversos rams de la construcció i, malgrat que cadascú tenia un funcionament totalment autònom dels altres, necessitaven coordinar-se i acoblar el seu treball entre si quan calia realitzar una obra, perquè cada ram, en el transcurs de l'activitat constructora, precisava el desenvolupament del treball dels altres per poder realitzar el seu propi, amb la qual cosa la paralització d'un ram produïa la paralització de l'activitat dels altres i per tant un transtorn general.

Així doncs, per a la realització de cada obra, empreses dels diversos rams de la construcció havien de coordinar-se i posar-se d'acord per a la realització del treball, i fou per això que va caldre un aglutinador que respongués a aquesta necessitat de la indústria de la construcció.

Aquest aglutinador era el contractista, damunt el qual, qui encarregava l'obra -el futur propietari de la vivenda o edifici- descarregava la responsabilitat de la seva realització. El contractista com element aglutinador era qui mobilitzava i coordinava els industrials dels diferents rams; el compliment d'aquesta tasca, a més de proporcionar-li els ingressos corresponents, el col·locava en una situació central en el procés productiu.

A més d'aquesta funció tècnica d'aglutinador, el contractista en realitzava una altra de tipus econòmic, la de facilitar el capital per posar en marxa la producció per la qual rebia també una remuneració. Aquesta segona funció, malgrat tot, semblava a primera vista molt més important del que ho era en realitat, perquè encara que avançava un capital per realitzar els primers pagaments del treball dels paletes i manobres, se'l reembossava ràpidament mitjançant els cobraments espaiats al propietari, amb la qual cosa el capital que avançava era molt més petit que el total que necessitava l'obra per aquest concepte (pagament als paletes i manobres).

Pel que fa a la resta de rams de la construcció, en general el contractista no realitzava cap avanç del capital, sinó que aquest era efectuat pels propis industrials.

Amb tot això, el contractista, amb un capital relativament reduït, controlava tots els rams de la construcció i obtenia una important remuneració pel seu pa-

(*) A més d'altres tipus de construccions, el 1935, en el municipi de Barcelona es sol·licitaren a l'Ajuntament permisos per construir 3.060 pisos i 351 magatzems (veure tercer quadre de la nota número 26).

per doble d'aglutinador i de capitalista fictici(*). La remuneració que percebia el contractista no repercutia en l'encariment de l'obra sinó que el que passava en realitat és que part dels beneficis que en un altre cas haguessin percebut els industrials, se'ls apropiava el contractista, amb la qual cosa es feia més difícil la situació dels esmentats industrials, el que repercutia desfavorablement, a l'ensem, en els salaris dels seus treballadors.

Per últim, pel que fa al paper desenvolupat pel contractista, cal assenyalar que a Barcelona, el 1936, s'havia iniciat una certa evolució, i existia algun contractista que, havent realitzat ja una capitalització de certa importància, creava en algun ram de la construcció la seva pròpia empresa, però es trobava encara lluny de tenir empreses pròpies en tots els rams de la construcció i ni tan sols en tenia en el conjunt dels rams més importants.

El que s'ha dit fins aquí respecte del paper i funció del contractista i la gran inestabilitat del nivell de l'activitat productiva, deguda bàsicament a les característiques de la seva finançació, constituïen les característiques específiques principals del funcionament de la indústria de la construcció quan, el juliol de 1936, s'inicià el seu procés de col·lectivització per empreses i rams primer, i de forma global més endavant.

La vivenda com a producte de la indústria de la construcció i la figura del propietari que no la usufructua. La necessitat de transformar la propietat urbana i la seva no realització

És àmpliament conegut, per tant no cal estendre-s'hi excessivament, que per al funcionament i desenvolupament de tot sector industrial és de gran importància que el cycle producció-consum-producció es realitzi sense interrupcions i amb la màxima velocitat possible. Tota indústria, com a resultat de la seva activitat, obté una producció determinada que precisa vendre als seus consumidors per transformar-la en capital monetari amb que tornar a iniciar el cycle productiu. Encara que, generalment, entre la indústria i el consumidor hi ha una sèrie d'intermediaris -magatzemistes, botiguers, etc.-. això no entela en absolut la transparència del cycle esmentat, i és precisament la funció d'aquests intermediaris facilitar i accelerar la venda de la producció.

El cas de la indústria de la construcció barcelonina, el 1936, constituïa, respecte a això un cas particular, diferent del de les altres indústries. L'activitat principal de l'esmentada indústria era la construcció de vivendes d'ús privat -segons estimacions de l'època d'un 70% a un 80% de la totalitat (**)-, el que autoritza a centrar la problemàtica de la construcció on es plantejava la producció de vivendes privades.

En el cycle producció-consum-producció citat anteriorment, en la generalitat de les indústries, a més de l'intermediari, la funció del qual ja s'ha descrit, hi participen dues figures bàsiques : la de l'industrial i la del consumidor. Es aquest qui, de forma directa i transparent proporciona a la indústria el capital monetari ne-

(*) Terme utilitzat per J. Grijalbo i F. Fàbregas en *Municipalització de la Propietat Urbana*. Edicions U.G.T., Barcelona, 1937, i que al meu entendre expressa amb claredat la funció econòmica exercida pel contractista.

(**) Conferència de Josep Torres Clavé davant dels arquitectes del SAC. citat per F. Roca en *El decret de Municipalització de la Propietat Urbana de l'11 de juny de 1937, i la "Nova economia urbana"*.

cessari per prosseguir i, en el seu cas, ampliar el procés productiu. En la indústria de la construcció barcelonina, el 1936, al contrari, en general s'interposava entre ambdós una tercera figura, la del propietari que no feia servir la vivenda, sinó que mitjançant el cobrament d'un lloguer la cedia en ús al consumidor, la qual cosa interferia el cicle producció-consum-producció, i en particular el seu flux monetari.

El propietari(*), que era el qui adquiria el producte de la indústria de la construcció proporcionant-li el capital monetari, no realitzava aquesta adquisició amb la finalitat d'utilitzar -consumir- la vivenda, sinó amb la de realitzar una inversió per tal d'obtenir uns beneficis, que aconseguia precisament cedint l'ús de la vivenda a un tercer, el llogater, qui com a contrapartida havia de satisfer un lloguer que li donava dret a la utilització de la vivenda però mai, per molts anys que passessin, a la seva propietat, que romanía a mans del propietari.

L'existència de la figura del propietari separada de la del consumidor, a diferència del que passa de manera generalitzada amb els altres productes de consum a la societat capitalista, provenia fonamentalment de les pròpies característiques de la vivenda: producte de consum generalitzat de cost elevat i de llarga durada. El ser de consum generalitzat implicava que la major part de la demanda provenia dels perceptors de rendes baixes, el que unit al seu cost elevat feia, per a la major part dels consumidors potencials, impossible la seva adquisició. Ara bé, com que es tractava d'un producte amb una vida útil llarga, el que sí era factible per a l'usuari era realitzar periòdicament el pagament de quantitats més petites que li eren assequibles. L'import de la suma d'aquestes quantitats -els lloguers percebuts pel propietari durant la vida útil de la vivenda- no cobria solament el preu de la compra i les despeses de manteniment de la vivenda, sinó que els superava amb escreix, donant lloc al benefici del propietari.

Per això, la interposició de la figura del propietari, qui per una part era el qui proporcionava a la indústria de la construcció el capital monetari necessari per al seu funcionament, i per una altra, el que mitjançant el lloguer feia assequible l'ús de la vivenda als qui no tenien prou capital per adquirir-la, i també als qui malgrat de disposar-ne, preferien invertir-lo en una altra activitat; per aquest "servei" el propietari obtenia un benefici sanejat i segur.

Per tant, el paper exercit pel propietari de la vivenda era molt més important i decisiu que el de l'intermediari existent en els altres sectors, perquè era ell qui, al mateix temps, feia possible el funcionament, de la indústria de la construcció i assequible la vivenda al consumidor, el que li conferia una situació privilegiada respecte a ambdues parts.

Aquesta dependència de l'industrial i del consumidor respecte al propietari es trobava, a més, agreujada per la seva pròpia independència, perquè ell no tenia cap interès ni en la producció, en no participar amb el seu capital en el procés productiu, ni en el consum, perquè ell no consumia el producte, i perseguia exclusivament la seguretat i rentabilitat del seu capital que podia aconseguir, tant invertint-lo en la compra de vivendes com en d'altres activitats. Aquesta situació conferia al propietari, *de facto*, un important control sobre la producció i el consum de la vivenda.

(*) Si no s'especifica el contrari, es refereix al propietari que no usava la vivenda.

Tot això repercutia greument sobre la indústria de la construcció, ja que com que aquesta no podia oferir directament el seu producte als consumidors, no podia obtenir tampoc amb les seves aportacions el capital monetari que precisava. Aquesta indústria es trobava subjecta a les decisions del propietari -receptor dels ingressos derivats del consum de la vivenda- que podia decidir reinvertir o no en la construcció la renda obtinguda procedent dels lloguers, el que, unit a la possibilitat que capitals que fins llavors s'havien dedicat a d'altres activitats, s'invertissin en la compra de vivendes, provocava que l'afluència de capital monetari al sector de la construcció es caracteritzés per una inestabilitat gran. Això comportava oscil·lacions importants en el nivell d'activitat del sector amb els conseqüents efectes negatius que se'n derivaven.

El que s'ha exposat fins aquí permet comprendre perquè el procés de col·lectivització-socialització de la indústria de la construcció, iniciat poc després del 19 de juliol de 1936, precisava per poder desenvolupar-se i fer front als problemes de finançació del sector, que es dugués a terme una transformació de la propietat urbana en consonància amb la transformació econòmico-social que s'estava desenvolupant en la indústria i els serveis.

Encara que no és possible estendre's aquí en aquesta qüestió, sí que cal assenyalar que, tenint en compte el context de la situació general que hi havia -continuava existint el diner i els consumidors per adquirir els productes que necessitaven havien de satisfer un preu- i les característiques del producte de la indústria de la construcció que s'han exposat anteriorment, el desenvolupament de la col·lectivització-socialització en aquesta indústria exigia la transformació de la propietat de la vivenda, sobre la base de l'eliminació del propietari i a què, en conseqüència, els ingressos provinents de la venda de l'habitable afluïssin directament a la indústria. Calia establir, donades les esmentades peculiaritats del producte, una forma de pagament -lloguer o alguna altra forma de pagament a termini- que el fes accessible a tots els ciutadans, sense que, al mateix temps, en representés un encariment.

En realitat, no obstant això, la transformació en l'àmbit de la propietat urbana es limità, durant les primeres setmanes, a la incautació d'edificis per a la realització d'activitats polítiques, sindicals, culturals, educatives, etc, al no pagament dels lloguers i a l'ocupació de vivendes buides. Posteriorment es donaren intents dispersos, per part de partits i sobretot sindicats, de fer efectiu el cobrament de lloguers, al marge tant de l'antic propietari com de la Generalitat.

Quant a l'actuació de la Generalitat, aquesta es va plasmar en una sèrie de disposicions legals -decrets del 12 d'agost i 18 de setembre de 1936 i del 9 de gener, 1 de febrer i 27 de febrer de 1937 i l'ordre del 8 de gener de 1937- que no modificaven el caràcter de la propietat immobiliària existent abans del 19 de juliol de 1936 i que, no sent acceptat pels treballadors i les seves organitzacions -especialment la CNT-, la seva incidència fou nul·la o mínima.

Finalment, després d'una sèrie de propostes i contrapostes de les organitzacions sindicals i dels òrgans del govern, l'11 de juny de 1937 es promulgà el Decret de Municipalització de la Propietat Urbana, l'aplicació del qual, malgrat que s'hi exclouien, en bona part, els plantejaments dels defensors de la col·lectivització-socialització, hagués possibilitat la finançació autònoma de la indústria de la construcció. A la pràctica, malgrat tot, en no arribar a constituir-se la Caixa Immobiliària Municipal de Barcelona, peça fonamental del decret, aquest va estar faltat d'operativitat i va romandre, d'aquesta forma, sense resoldre el problema

de la propietat de l'habitatge, el que va comportar greus i funestes conseqüències per a la col·lectivització-socialització de la indústria de la construcció.

Gènesi i desenvolupament de l'Agrupació

La posada en marxa de la col·lectivització global o socialització de la indústria de la construcció de Barcelona fou el fruit dels acords aconseguits entre el Sindicat Únic del Ram de la Construcció (CNT) i el Sindicat de la Construcció (UGT), tots dos de Barcelona. El 5 de gener de 1937 s'aprovà la creació d'un Comitè d'Enllaç entre ambdós sindicats i va quedar constituït en la reunió de l'11 de gener de 1937, en la qual també els esmentats sindicats van firmar l'acord de col·lectivitzar globalment la indústria de la construcció, com consta en els punts següents:

"PRIMERO - Ir conjuntamente a la colectivización general de la industria de la Construcción en Barcelona, de acuerdo con el Decreto de Colectivizaciones y la orden de fecha 28 de noviembre de 1936, Diario Oficial de 1º de diciembre del mismo año...

SEXTO - El comité de enlace asume la responsabilidad legal, en plena representación de los sindicatos, para llevar a termino la legalización de la agrupación de la industria de la construcción...." ¹

Ara bé, malgrat això, qui en realitat va impulsar el procés de creació de l'Agrupació de la Construcció i va fer pressió per a la seva realització fou, sense cap dubte, el Sindicat de la Construcció de la CNT. El propi acord amb la UGT fou conseqüència d'aquestes pressions perquè la UGT es va veure forçada a arribar a un acord per a la socialització del sector si no volia córrer el risc de desaparèixer-hi com a sindicat. Tot això es posa clarament de manifest en els informes interns i en les actes de les reunions d'ambdós sindicats, així com en la correspondència que van mantenir. Respecte a això, cal citar per la claredat de la seva exposició l'informe sobre col·lectivització de la Federació Nacional d'Edificació (UGT) firmat pel seu President i pel seu Secretari General el 10 de gener de 1937. Aquest informe es troba gairebé exclusivament dedicat a la formació de l'Agrupació de la Construcció de Barcelona, i en el seu resum final es diu:

"La gravedad de este problema reside en que esta Federación Nacional no quiere, de buen grado, llegar a la municipalización de la vivienda y mucho menos a la sindicalización de la industria; pero contra este criterio prudente que toda la atención debe ser fijada en todos los problemas que la guerra nos plantea, la CNT insiste y se obstina en llegar rápidamente a la colectivización de la industria...

En el caso de que nuestra organización se negara a hacerlo, como es una Ley la que concede este derecho a la que se acoge la CNT, si nuestros compañeros se niegan a aceptarlo, quedarían excluidos de toda intervención y tendrían que estar sujetos a lo que ellos determinasen y llegarían incluso a la anulación de nuestra organización al practicar la colectivización de la industria que es la idea más arraigada entre los Sindicatos Únicos de Cataluña." ²

L'esmentat informe també fa referència als perills de contagi que la situació a Catalunya pot tenir per a la resta d'Espanya i encara més si es té en compte la crisi que travessa el sector, per dir a continuació:

*Creemos que en el resto de España se llegue a decretar igualmente la colectivización de nuestra industria o habrá que llegar a una solución que ponga término o atenúe los efectos de la crisis de trabajo que padecen los obreros de la construcción para hacer posible que contengan los deseos preconizados constantemente en nuestras propagandas de la desaparición del patrono, aspecto simpático y que encuentra eco entre los trabajadores."*³

L'Agrupació de la Construcció de Barcelona, es constituí legalment en virtut del decret de la seva legalització del 10 de febrer de 1937 i va passar posteriorment, a ran del decret del 14 de maig de 1937, a denominar-se Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona.

La formació de l'Agrupació de la Construcció, segons el decret de legalització, consistia en la concentració en una empresa única de les diferents seccions de la indústria de la construcció i estava formada per tots els treballadors manuals, tècnics i administratius del sector. La nova empresa amb aquesta constitució havia d'abastar per tant, totes les empreses, tant les col·lectivitzades com les privades, com consta en l'article 6è. del decret de legalització, i també les col·lectivitzacions conjuntes de les seccions que ja existien, ubicades a Barcelona, i que fins llavors havien desenvolupat independentment la seva activitat. L'agrupació es feia càrrec dels seus corresponents actius i passius i també de les obres que estaven en curs de realització.

Tanmateix, en el decret s'establia també, que a partir de la constitució del Consell d'Empresa de l'Agrupació, aquesta es constituïa en l'empresa única del sector i era l'encarregada, en exclusiva, de dur a terme totes les obres i construccions realitzades en el municipi de Barcelona. Va quedar, en virtut d'això, facultat el Consell d'Empresa per recaptar els medis que caiguessin per a la continuació de la indústria de la construcció (Arts. 4 i 8).

En realitat, malgrat tot, l'acoblament de les diverses seccions i empreses a l'Agrupació de la Construcció fou més lent que el que s'havia previst i al final no va arribar a completar-se totalment, com es posa en evidència en diferents comunicats i publicacions de la CNT(*) i especialment en el decret de 6 de juny de 1938, on, després d'assenyalar que una sèrie d'empreses -169- pertanyents a diverses seccions només formaven part de l'agrupació en el paper però no a efectes pràctics, perquè encara no s'hi havien acoblat, disposa que les esmentades empreses deixin legalment de formar part de l'agrupació. A l'article 1er. de l'esmentat decret es diu:

*"Art. 1. Les empreses relacionades a l'annex del present Decret, i que figuraven en les Circulars que s'esmenten com incorporades a l'Agrupament Col·lectiu de la Construcció, de Barcelona, com que no han estat fins avui integrades de fet al susdit Agrupament, conservaran llur personalitat jurídica individual i llur llibertat d'actuació amb absoluta independència de [Agrupament Col·lectiu de la Construcció, de Barcelona, que havia d'absorbir-les..."*⁴

(*) En particular el "Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración", el "Boletín de Información" i "Tierra y Libertad".

El nivell de socialització que sí es va assolir plenament, pràcticament a tota la indústria de la construcció de Barcelona, fou el de la concentració d'empreses i treballadors per seccions o rams, com el propi decret de 10 de setembre de 1938 reconeix. Al mateix temps, es donà el cas d'alguna secció que, malgrat que treballava per a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció (a Barcelona era l'única empresa amb capacitat per realitzar obres i recaptar per aquest fi), mantenia, no obstant això, una administració separada, degut a no haver-s'hi integrat plenament:

"Per a constituir les seccions industrials base de l'Agrupament a què fa referència el primer paràgraf d'aquest preàmbul s'han anat concentrant la major part de les empreses de cada ram..," ⁵

"La Agrupación Colectiva de la Construcción nació al calor del esfuerzo titánico que todos los obreros del Sindicato hicieron en las primeras jornadas de la sublevación fascista. Mas tarde fue reconocida oficialmente como única empresa constructora. . . Está llamada muy pronto a acoplar varias secciones que, aunque trabajando por ella, hoy se administran por separado." ⁶

Els motius pels quals l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció no va absorbir totes les empreses del sector es troben principalment en la crisi que patia a tota Espanya la indústria de la construcció, degut a la guerra, com es veurà més endavant, i també a la falta de solució adequada al problema de la propietat urbana. Tot això no feia més que crear dificultats al desenvolupament de l'Agrupació. Un altre motiu era la progressiva disminució d'influència que patiren els defensors de la col·lectivització-socialització, amb la pèrdua consegüent d'impuls del procés de socialització.

No obstant això, l'Agrupació de la Construcció de Barcelona constituí una de les realitzacions més importants de les esdevingudes durant aquest període en el camp de les socialitzacions sectorials, si es té en compte el nombre de treballadors -uns 11.000-(*) i d'empreses que incloïa, així com la capacitat productiva de què disposava, sent la seva organització d'una complexitat considerable.

(*) Alguns autors que han tractat aquest tema donen la xifra aproximada d'uns 30.000 treballadors; aquesta xifra, al menys en sentit estricte, no correspon al nombre de treballadors que en realitat formaren part de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció. Aquests autors el que fan és donar la xifra global de treballadors que pertanyien a la indústria de la construcció de Barcelona, amb la qual cosa o be incorren en l'error en ignorar que en la practica l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció no va arribar a absorbir totes les empreses i treballadors del sector, o be fan una interpretació amplia i inclouen -i per tant comptabilitzen- com a treballadors seus als qui pertanyent a empreses i seccions que treballaven per a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, però sense que s'hi hagués realitzat el seu acoblament. En aquest cas, i en no especificar-ho, confonen i indueixen el lector a l'error.

El nombre de treballadors que pertanyien a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció no es pot precisar amb exactitud total perquè no existeix cap font, o al menys m'ha estat impossible de trobar-la, capaç de proporcionar-la. La xifra que es dona s'ha obtingut examinant detingudament i comprovant diverses fonts -fullets, publicacions internes i externes, informació oral-, i es pot afirmar la seva validesa com a xifra aproximada però no exacta.

Veure *La Municipalització de la Propietat Urbana*, de J. Grijalbo i F. Fàbregas; *Socialización de las fincas urbanas y municipalización de servicios*, de J. Oltra Picó; El Decret de Municipalització de la Propietat Urbana de l'11 de juny de 1937 i la "*Nova economia urbana*" de F. Roca; "*Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración*" de data 10 de novembre de 1937 i el suplement al número de gener de 1938; "*Tierra y libertad*" de data 29 de gener de 1938; "*Oficio del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración sobre la situación de la Agrupación Colectiva de la Construcción*", i "*Llibre d'actes del Sindicat de la Indústria d'Edificació de Barcelona*", 3 de novembre de 1936 a 13 d'octubre de 1938.

Organització i funcionament intern

L'organització de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, segons consta al decret de la seva legalització, estava basada en 21 seccions diferents. La secció, tal com es definia en els seus Estatuts consistia en:

"Art. 7º . Se entiende por sección (a los efectos de la agrupación) el conjunto de trabajadores manuales, administrativos y técnicos, que forman cada una de las especialidades que integran el ramo de la construcción." 7

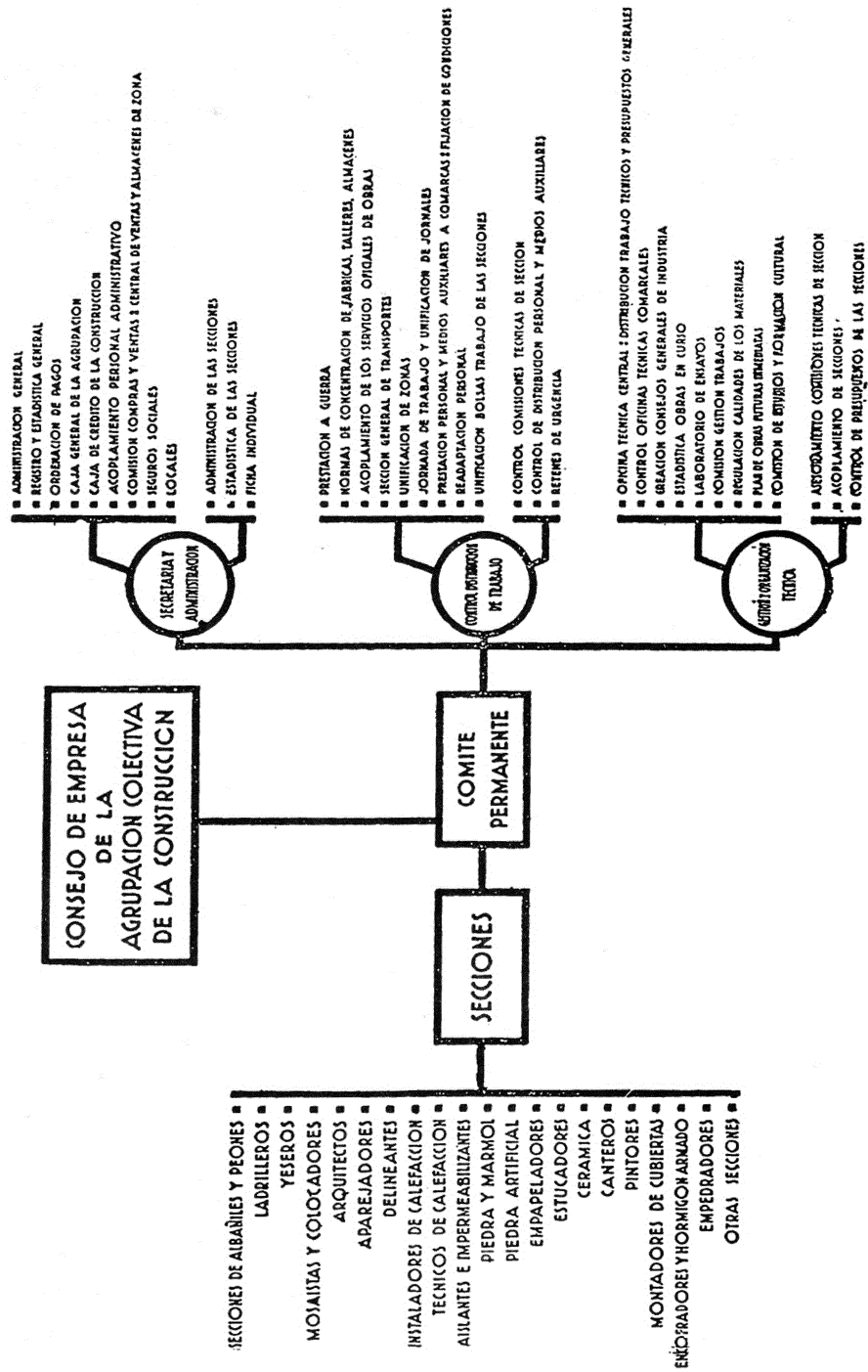
Les seccions que formaven part de l'Agrupació de la Construcció eren les següents:

*"Albañiles y peones
Ladrilleros
Yeseros
Mosaístas y colocadores
Arquitectos
Aparejadores
Delineantes
Instaladores de calefacción
Técnicos de calefacción
Aislantes e impermeabilizantes
Piedra y mármol
Piedra artificial
Empapeladores
Estucadores
Cerámica
Canteros
Pintores
Montadores de cubiertas
Encofradores y hormigón armado
Empedradores
Almacenes de venta de materiales para la construcción" 8*

L'organització interna, global, de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció va quedar plasmada en el esquema organitzatiu de la pàgina 117⁹ on es posa de manifest la seva complexitat:

Si bé la socialització global del sector es posà en marxa a principis de 1937, el procés de socialitzacions parcials -per seccions o part d'elles- ja s'havia iniciat bastant abans, com indirectament reconeix el decret de legalització quan diu a l'article sisè:

"Art. 6º. Atendiendo a la especial situación del ramo de Construcción y para preparar el tránsito de la actual organización a la propuesta por este Decreto, el Consejo de Empresa empezará legalmente a actuar a partir de su constitución y acoplará en seguida dentro del Agrupamiento a las secciones que ya actúan en régimen colectivo y sucesivamente las restantes y todas las empresas privadas y colectivizadas." 10

Com a mostra d'aquestes socialitzacions per seccions cal esmentar-ne tres de les seccions més importants de la indústria de la construcció:

a) La secció de paletes i manobres. Es va socialitzar l'octubre de 1936, segons consta a l'informe presentat per la seva secció administrativa(*) el 31 de maig de 1937 on s'exposa el balanç de la seva gestió, i va iniciar les seves operacions amb un capital nul. Comptava per al desenvolupament de la seva activitat només amb el crèdit concedit per alguns dels seus proveïdors; malgrat això el 31 de maig de 1937 havia obtingut un benefici de 722.603,15 ptes. En passar a formar part de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, aquesta es va fer càrrec, com estava establert, del seu actiu i del seu passiu, i als electes dels quals la Secció Paletes i Manobres va presentar el següent balanç:¹¹

A C T I V O

Mobiliario	Su importe	Ptas.	s.	4.916'15
Utillaje. * »			3.372'65
Reforma Almacenes ...	» »			6.171'55
Banco H. Colonial	Saldo a nuestro favor .			515,72
Caja	Existencia en el día de hoy			1.244'55
Deudores	Saldo a n/. favor.			1.511.556'46
				1 527.777'08
	TOTAL SUMAN PESETAS			

P A S I V O

Capital	Beneficio obtenido . . .	Ptas.		722.603'15
Acreedores	Saldo a su favor. . . . »			805.173'93
	TOTAL SUMAN PESETAS			1.527.777'08

Barcelona, 31 de Mayo de 1937.

b) la secció de rajolers. Fou socialitzada segons es fa constar en un informe de la Comissió de Control i de la indústria rajolera de Barcelona(**), el 6 de setembre de 1936; comprenia 35 fàbriques (bòbiles i forns) i comptava amb un capital col·lectivitzat de 3.570.000 ptes.

(*) Reproduït en el "*Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración*" del 10 d'octubre de 1937.

(**) Reproduït en el "*Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración*" del 15 de maig de 1937.

c) La secció de guixaires. Aquesta secció reunida en Assemblea va decidir "començar a obrar en Col·lectivitat federativa a partir del 12 d'octubre de 1936" (*), va aprovar el seu reglament i va designar els components dels òrgans directius; adoptà la denominació de Central Col·lectiva de Construccions en Guix. Una de les seves primeres actuacions consistí en l'habilitació d'un nou taller, situat al carrer Calàbria 126, on es concentraren totes les activitats de taller. S'utilitzava també com a magatzem de totes les eines i estris de què disposava la Central Col·lectiva.

Una altra de les seves realitzacions importants fou la creació de l'Escola Tècnic-Professional d'Aprenents, inaugurada el dos de juny de 1937 (**); allí els aprenents rebien una educació àmplia al mateix temps que se'ls proporcionava els coneixements propis de l'ofici.

Les característiques principals del funcionament intern de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció plasmades als Estatuts aprovats a les Assemblees de conjunt celebrades els dies 17 i 19 de març de 1937 al teatre Olímpia i que van regir l'actuació d'aquesta agrupació fins la seva intervenció (***), foren les següents;

-L'òrgan encarregat de dirigir l'Agrupació de la Construcció era el Consell de l'Agrupació, que estava compost pels representants de les diverses seccions, elegits en les respectives Assemblees i tenint en compte el nombre d'afiliats de cada sindicat. Hi figurava també en l'esmentat Consell un delegat de la Generalitat:

"Art. 12. La Agrupación Colectiva de la Construcción de Barcelona estará regida y administrada por un Consejo integrado por un delegado de cada una de las secciones de la sindical que tenga mayoría total de afiliados y tantos delegados representando a todas las secciones de la otra sindical como le corresponda por la proporción del total de sus afiliados y un delegado de la Generalitat nombrado por el Consejo de Economía de acuerdo con los trabajadores..."

*Art. 13. Los delegados en el Consejo de la Agrupación serán elegidos en Asamblea general de los trabajadores de la sección correspondiente y en proporción y número establecido en el artículo anterior."*¹²

El Consell de l'Agrupació de la Construcció es trobava subdividit, en funció de les tasques que havia de desenvolupar, en tres departaments, constituint-se a la vegada amb un membre de cadascun d'ells i el delegat de la Generalitat, el Comitè Permanent:

"Art. 15. Corresponde al Consejo de la Agrupación, la Dirección y administración total de la Agrupación."

(*) Vegeu el "Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración", del 10 de setembre de 1937.

(**) Vegeu el "Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración" del 10 de juliol de 1937.

(***) El febrer de 1938, els Estatuts de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció no estaven encara legalitzats. Es pot afirmar gairebé amb tota seguretat que no ho van arribar a estar mai, perquè si la situació era així per aquestes dates, sembla molt poc probable que posteriorment, quan l'Agrupació es trobava intervinguda, tingués lloc la seva legalització, la qual cosa es confirma perquè no s'ha trobat cap indici de la seva legalització posterior. Aquest fet, malgrat tot, no va impedir que l'Agrupació de la Construcció es registrés pels esmentats Estatuts.

Para su mejor funcionamiento se dividirá en tres departamentos: Secretaría y Administración; Control y Distribución de Trabajo; Gestión y Organización Técnica.

*Ostentará la representación legal del Consejo un Comité Permanente formado por un representante de cada uno de dichos departamentos conjuntamente con el delegado de la Generalitat..."*¹³

- El Consell de l'Agrupació de la Construcció havia de donar comptes del seu desenvolupament a l'Assemblea General Ordinària i també recollir les propostes i rectificacions que s'hi exposessin. Aquesta Assemblea s'havia de reunir dues vegades l'any, però també es podien celebrar, si les circumstàncies ho requerien, les Assemblees Generals, Extraordinàries que calguessin:

"Art. 17. El Consejo de la Agrupación convocará Asamblea General Ordinaria de los trabajadores de todas las Secciones por medio de las Centrales Sindicales en las segundas quincenas de enero y junio de cada año para dar cuenta de la situación económica y del trabajo de la Agrupación y al mismo tiempo para aceptar aquellas sugerencias que puedan hacer los trabajadores en beneficio de la Colectividad.

*Art. 18. También podrán celebrarse Asambleas Generales Extraordinarias cuando el Consejo de la Agrupación lo crea conveniente y de acuerdo con las normas establecidas en el artículo 17, o cuando sea solicitado por la Asamblea de alguna Sección al objeto de exponer y hallar solución a los asuntos que no haya podido resolver el Consejo de la Agrupación."*¹⁴

- Els components del Consell de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, no percebien cap tipus de remuneració extra, i el seu salari era el que els corresponia per la seva categoria professional. No representava, per tant, el fet de formar part del Consell de l'agrupació, cap avantatge econòmic:

*"Art. 20. El sueldo de los delegados en el Consejo de la Agrupación será el mismo que les corresponda en la clasificación de su sección."*¹⁵

- Pel que fa a les seccions que formaven part de l'Agrupació de la Construcció, estaven administrades per una Comissió Tècnica de Secció, elegida en l'Assemblea general de la secció, davant la qual havien de donar compte de la seva gestió. L'esmentada Assemblea era també l'òrgan amb capacitat per destituir el delegat de la secció al Consell de l'Agrupació. Les Assemblees de Secció s'havien de celebrar, com a mínim, cada tres mesos:

*"Art. 10. Cada una de las Secciones estará regida por una Comisión Técnica de Sección compuesta por un mínimo de tres y un máximo de siete compañeros elegidos en la Asamblea General de su Sección..."*¹⁶

A l'article 11è., que tracta sobre els assumptes d'incumbència de les Comissions Tècniques de Secció, apartat m), es diu:

*"m) Convocar las Asambleas de Sección que serán como mínimo una cada trimestre, y en la que se darán cuentas de la marcha de la Sección y del cumplimiento de las funciones encomendadas."*¹⁷

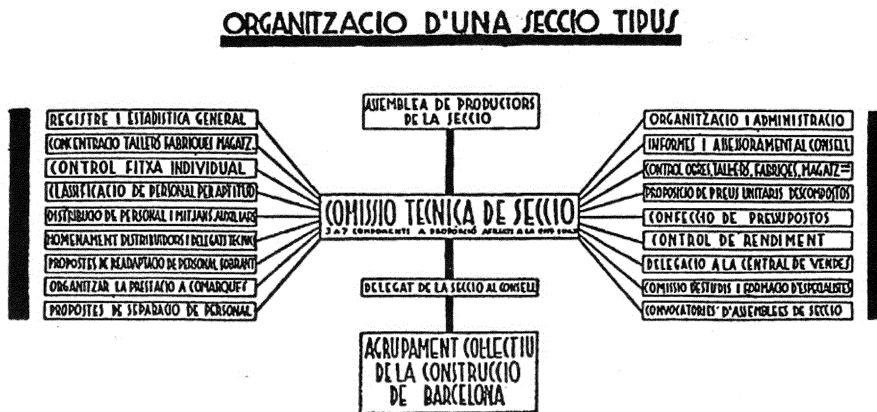
"Art. 21. La destitución de un delegado al Consejo, solamente podrá ser acordada por la Asamblea de Trabajadores de la Sección a propuesta de la misma o del Consejo de la Agrupación." ¹⁸

- Les diferents seccions disfrutaven d'una autonomia àmplia pel que fa a la seva pròpia administració, encara que ho havien de fer d'acord amb les normes generals establertes per a tota l'agrupació. Pel que fa als pagaments, la secció solament es feia càrrec de realitzar els corresponents als salaris. La resta els efectuaven els òrgans centrals de l'agrupació:

"Art. 23. La administración de la Agrupación se establecerá de acuerdo con las siguientes líneas generales: Las Secciones llevarán su administración autónomamente pero de acuerdo con las bases comunes que fije la administración central. La administración de cada Sección por medio de su Comisión Técnica, presentará las nóminas de jornales a la oficina correspondiente de la administración central y verificada la oportuna revisión, recibirán en caja el importe correspondiente cuidando de hacerlo efectiva a los trabajadores en las obras, fábricas, talleres y almacenes.

Se entiende que este pago de jornales constituirá la única transacción monetaria en que intervendrán las Secciones ya que al resto les corresponderá únicamente la tramitación de pedidos, suministros y comprobación de facturas que serán todos ellos formalizados por la administración central..." ¹⁹

- L'organització interna d'una secció tipus era esquemàticament la següent:²⁰

Així doncs, l'organització i el funcionament de l'Agrupació de la Construcció estaven basats en els mateixos principis en què es fonamentava l'organització i el funcionament de l'empresa col·lectivitzada: propietat col·lectiva dels mitjans de producció, la seva gestió directa pels seus propis treballadors mitjançant les Assemblies, Consell d'Empresa o Agrupació... etc., revocabilitat permanent dels membres dels òrgans encarregats de la direcció quotidiana, inexistència de cap compensació econòmica per a ells... etc. Constituïa, al mateix temps, un exemple concret de la socialització sectorial que es desenvolupà durant aquest període; so-

cialització sectorial que per a l'alternativa col·lectivització-socialització representava un pas intermedi en el procés de socialització global de l'economia realitzat de baix a dalt, és a dir, des de la imitat productiva bàsica fins al conjunt de l'activitat econòmica.

L'Agrupació de la Construcció s'emmarca en aquest procés de socialització. Quan es va constituir, en part, ho va fer partint de la base d'anteriors socialitzacions subsectorials -paletes, rajolers, guixaires... etc-, com ja s'ha assenyalat i estava previst, encara que no va arribar a plasmar-se a la pràctica, que una vegada que l'Agrupació de la Construcció tingués acoplades i en ple funcionament totes les seves seccions s'uniria o ampliaria amb d'altres sectors relacionats amb la construcció, com Fusta i Lampisteria, la qual cosa ja figurava a l'acord que van arribar la UGT i la CNT per constituir l'Agrupació de la Construcció. A l'últim paràgraf del punt segon de l'esmentat, acord es diu;

*"Todas aquellas secciones que al constituirse los Sindicatos de Industria pasen a pertenecer a la construcción: como Madera, Lampistería, etc. quedaran incluidas en la concentración?, en las mismas condiciones que las anteriores (se refiere a las actuales secciones de la Agrupación)."*²¹

Per completar l'anàlisi de l'organització i funcionament de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció cal fer referència també, a la seva descentralització de tipus territorial. Degut al nombre elevat de treballadors que composaven l'esmentada agrupació, unit a la dispersió geogràfica del desenvolupament de la seva activitat, i per tal d'evitar una excessiva centralització, amb l'augment corresponent de burocràcia, congestió de l'organització central i, per tant, pèrdua d'eficàcia en l'atenció als usuaris de la vivenda per una part, i per altra, a fi de facilitar el compliment de la seva tasca al treballador i evitar-li despeses de desplaçaments i pèrdua de temps, s'agrupà els treballadors destinats a les reparacions d'edificis en les anomenades comissions de barriada, cadascuna amb el seu àmbit d'actuació corresponent, la qual cosa naturalment no impedia que en cas de necessitar-ho, els treballadors d'una determinada comissió de barriada es poguessin traslladar a realitzar el seu treball a una altra diferent.

Les comissions de barriada eren les encarregades de dur a terme les reparacions dels edificis i havien de comunicar a l'administració central de l'agrupació el detall dels materials utilitzats i dels jornals, a fi que pogués confeccionar i tramitar la factura corresponent. Al mateix temps també havien de confeccionar les seves nòmines salarials, les quals quan l'administració central les havia comprovades les feia efectives (*).

En l'organització complexa de l'Agrupació de la Construcció es combinava, per tant, la descentralització de les tasques i decisions allí on era possible (d'aquí ve l'autonomia administrativa de les seccions i la formació de les comissions de barriada) amb la centralització en les qüestions que afectaven el conjunt de la col·lectivitat, que estava encaminada, prioritàriament, a la racionalització econòmico-social de la producció: obtenció d'economies d'escala (Art. 11è., apartat b dels Estatuts), eliminació de la mútua competència i dels intermediaris (Art. 24è.

(*) Vegeu Acta de la reunió de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona, CNT-UGT, del 20 d'abril de 1937 i el text de J. Grijalbo i F. Fàbregas *La municipalització de la propietat urbana*, Edicions UGT.

dels Estatuts) i a la igualació de les condicions de treball dels seus components: repartiment equitatiu del treball quan n'hi havia poc, organització col·lectiva de la seguretat social dels membres de l'agrupació (Art. 25è. dels Estatuts), salari igual per als treballadors amb la mateixa qualificació, etc. Pel que fa als salaris, cal assegurar que no desaparegueren les diferències entre les diferents categories encara que sí es va afavorir les que percebien remuneracions més baixes:

"Art. 27. La Agrupación de la Construcción de Barcelona empezará a actuar con una regulación de jornales adaptada al principio siguiente: La incorporación plena de las clases productoras para regir la economía exige atender el cumplimiento de las necesidades materiales de los compañeros que hasta el movimiento revolucionario habían obtenido una insuficiente compensación y en el otro extremo no abandonar ni despreciar a los especialistas y técnicos que pueden aportar su esfuerzo necesario a la colectividad, propugnando el mejoramiento del individuo por su propio esfuerzo y responsabilidad colectiva.

Así se establecen las bases de una escala de salarios para todas las secciones que comprende: aprendices, obreros manuales y obreros técnicos..." ²²

En aquests paràgrafs es troba resumida la filosofia que va guiar la fixació dels salaris.

Problemes, dificultats i intervenció de la Generalitat

El funcionament de l'activitat de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, a més d'haver de superar els problemes que sempre planteja la posada en marxa de qualsevol organització nova i els provocats per l'actitud reticent, d'una de les dues centrals sindicals -la UGT-, tal com s'ha indicat, es va veure entorpida per una sèrie de factors que no depenien directament d'ella sinó de la situació general existent. Cal destacar-ne els tres següents:

a) Dificultat en l'aprovisionament de matèries primeres i de combustible necessaris per a la seva producció; dificultat que no afectava exclusivament a l'agrupació sinó al conjunt de la indústria de la construcció i amb la qual, de manera general, s'havia d'enfrontar l'economia industrial catalana. Aquesta carència es posa de manifest reiteradament en declaracions i informes. Així en unes manifestacions de la junta de la Secció Edificació del Sindicat de la indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració de gener de 1938, al parlar de les dificultats amb que es troba la indústria, es diu:

"Falta de materias primas como todas las industrias, escasez de transporte y falta de cohesión entre nosotros y los centros oficiales, pues parece ser que sistemáticamente los organismos citados se niegan a pagar las facturaciones..." ²³

I segons un informe de la Comissió de Control i Venda de la indústria rajoleira de Barcelona, consta que:

"Desde dicha fecha (se refiere a la de su colectivización) ha facturado a las Obras de Barcelona por valor de pesetas 5.500.000, de cuyo volumen un 50 por 100 ha debido traerlo de las fábricas de otras zonas o comarcas, por impedir la falta de corn-

bustible poderlo producir en las de Barcelona, a pesar de tener elementos suficientes incluso para mayor producción..." ²⁴

Aquesta, no obstant això, no va constituir la dificultat més gran amb què va haver d'enfrontar-se l'Agrupació de la Construcció. Van tenir més gravetat les dues següents;

b) La crisi general que afectà el ram de la construcció a tota l'Espanya republicana, degut a la guerra i la nova situació socio-econòmica nascuda a ran del 19 de juliol que van provocar la desaparició de la inversió privada a la construcció, la qual cosa si es té en compte que abans del 19 de juliol la major part de l'activitat de la indústria de la construcció (d'un 70% a un 75%) (*) estava finançada per la iniciativa privada i les característiques específiques de l'esmentada finançació va provocar una important paralització de la seva activitat.

En un informe intern de la Federació Nacional de l'Edificació (UGT) de gener de 1937 es reconeix clarament i explícitament aquesta situació en els següents termes:

*"Crisis de trabajo en la Construcción.- El estado de la industria, es desde luego muy precario ya que por distintas razones y fundamentalmente las que produce la Guerra, la industria de la Edificación en España sufre una paralización casi total"*²⁵

Malgrat que la paralització de la construcció a Catalunya fou una mica més petita que en el conjunt de l'Espanya republicana i a Barcelona ciutat, a la vegada també fou menor que en el conjunt de Catalunya, no obstant això, el descens en la construcció de vivendes fou molt considerable, com es pot apreciar en els quadres de les pàgines 125, 126 i 127. ²⁶

Per afrontar amb èxit la problemàtica de la finançació de la construcció de vivendes, davant la comprensible absència de la inversió privada, era imprescindible dur a terme una transformació radical de la propietat de la vivenda en consonància amb la realitzada a la indústria i els serveis, malgrat tot, aquesta transformació, tal com s'ha vist a l'apartat segon, no es realitzà i la que es va desenvolupar fou tardana i incompleta, en el paper, i la seva posada en pràctica va ser parcial i totalment insuficient, la qual cosa va tenir conseqüències nefastes per a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció perquè estava íntimament lligat l'èxit de la col·lectivització de la indústria de la construcció amb la transformació de la propietat de la vivenda, com es posa de manifest a l'apartat que s'ha esmentat abans.

c) El retard en els pagaments que els organismes oficials havien de realitzar a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció pels treballs realitzats.

L'activitat principal de la indústria de la construcció va estar dirigida primer a cobrir l'elevat dèficit existent en equipament col·lectiu. Realitzà en aquest aspecte un esforç important, especialment pel que fa a la construcció, adaptació i acondicionament d'escoles, doncs sense això el CENU (Comitè Escola Nova Unifi-

(*) Josep Tarrés Clavé en una conferència pronunciada davant els arquitectes del SAC (Sindicat d'Arquitectes de Catalunya, adherit a les dues centrals UGT i CNT), deia que la dificultat més gran amb què s'enfrontava la indústria de la construcció era la de la seva finançació, i situava en un 70% del total la inversió procedent de la iniciativa privada abans del 19 de juliol de 1936. Veure "Arquitectura i Urbanisme" d'octubre de 1936, revista de l'Associació d'arquitectes de Catalunya.

CONSTRUCCIÓ A BARCELONA I ALTRES POBLACIONS DE CATALUNYA DE MÉS DE 10.000 HABITANTS:

	Nombre de pisos	PERMISOS DEMANATS A L'AJUNTAMENT		
		Index 1925 = 100	Magatzems	(index 1925 = 100)
		91,6	495	102,1
1923.	5,080			
1924.....	6,668	120,2	457	94,2
1925.	5,548	100,0	485	100,0
1926.....	3,484	62,8	410	84,5
1927.	3,405	61,4	398	82,1
1928.....	3,583	64,6	425	87,6
1929.....	4,370	78,8	476	98,1
1930.	5,764	103,9	387	79,8
1931.....	5,766	103,9	383	79,0
1932.....	3,464	62,4	117	65,4
1933.....	3,025	54,5	335	69,1
1934.	3,402	61,3	348	71,8
1935.....	5,301	95,5	669	137,9
1936.....	4,070	73,4	291	60,0
1935		47,2	46	113,8
Gener.....	218	43,7	39	96,5
Febrer.....	202	52,3	44	108,9
Març.....	242	68,8	42	103,9
Abril.....	318	80,2	75	185,6
Maig.....	371	128,7	63	155,9
Juny.....	595	105,8	50	123,7
Juliol	489	104,9	53	131,1
Agost.....	485	106,8	60	148,5
Setembre. . . .	494	106,4	58	143,5
Octubre....	492	111,8	65	160,8
Novembre... ..	517	190,1	63	155,9
Desembre	879			
1936		159,6	35	86,6
Gener.....	738	174,3	42	103,9
Febrer.	806	127,0	43	106,4
Març ²	587	87,4	33	81,6
Abril ²	404	77,0	33	81,6
Maig ²	356	84,8	27	66,8
Juny ²	392	52,1	25	61,9
Juliol ²	241	32,4	15	37,1
Agost ²	150	29,8	10	24,7
Setembre ² ...	138	29,6	11	27,2
Octubre ²	137	15,4	7	17,3
Novembre ² ...	71	10,8	10	24,7
Desembre ² ...	50			

I) Comprèn les detallades a les pàgines anteriors.

CONSTRUCCIÓ A BARCELONA

	PERMISOS DEMANATS		A L'AJUNTAMENT	
	Nombre	Index	Mags!»	Index
	<u>de pisos</u>	<u>1925=100</u>	<u>zems</u>	<u>1925= 100</u>
	2,788		322	111,0
1923. . .				
1924. . *	3.877	125,7	269	92,8
1925. . .	3,083	100,0	290	100,0
1926. . .	1,888	61,2	216	74,5
1927. . .	1,813	58,8	219	75,5
1928. . .	2.305	74,8	521	86,6
1929. . .	2,657	86,2	234	80,7
1930. . .	3,780	122,6	180	62,1
1931. . .	3,794	123,1	203	70,0
1932. . .	1,604	52,0	110	37,8
1933. . .	1,309	42,5	161	55,5
1934. . .	1,619	52,5	143	49,3
1935. . .	3,060	99,3	351	121,0
1936. . .	3,132	101,6	193	66,6
1935	32	12,4	12	49,7
Febrer. . .				
Març. . .	76	29,6	21	86,9
Abril. . .	118	46,3	18	74,5
Maig. . .	162	63,1	42	173,8
Juny. . .	391	152,2	44	182,1
juliol . .	297	115,6	34	140,7
Agost » »	297	115,6	26	107,6
Setembre,	226	88,0	29	120,0
Octubre .	302	117,5	21	86,9
Novembre.	338	131,5	42	173,8
Desembre.	733	285,3	40	165,5
1936	591	230,0	20	82,8
Febrer. . .	698	263,9	33	136,5
Març . . .	422	162,3	30	124,1
Abril. . .	259	100,8	18	74,5
Maig. . .	225	91,5	18	74,5
Juny. . .	237	92,5	11	45,5
Juliol . .	180	70,0	20	82,8
Agost . . .	115	44,8	13	53,8
Setembre.	107	41,6	8	33,1
Octubre .	113	44,0	9	37,2
Novembre	56	31,8	5	30,7
Desembre	39	15,2	8	33,1

cada) no hagués pogut portaria terme la seva tasca; construcció i adaptació d'instal·lacions sanitàries; construcció de serveis annexos a les fàbriques (dutxes, vestidors, etc); millores a les porteries de les vivendes; etc. En una segona etapa l'activitat de la construcció es concentrà fonamentalment en l'esforç de guerra i en les seves conseqüències, en particular en la construcció de fortificacions i refugis i en l'enderrocament de les runes causades pels bombardeigs.

Aquest canvi en l'activitat principal de la construcció es degué en primer lloc a les noves prioritats existents, bé fos per la transformació socio-econòmica que s'estava desenvolupant -cas de l'equipament col·lectiu-, bé per la guerra, s'ha de tenir present que el problema immediat de la vivenda va quedar en la seva majoria cobert amb l'ocupació de les vivendes buides; i en segon lloc al problema de la finançació de la vivenda, citat anteriorment.

L'activitat important desenvolupada per l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció en aquests aspectes, abans inexistent o mínima, va compensar en part, la disminució forta en la construcció de vivendes i podia constituir una important font de finançació.

No obstant això, els organismes oficials van seguir la política de retardar el pagament de les obres que havien encarregat, tant les de caràcter públic -que generaren la major part del deute que van contraure amb l'Agrupació de la Construcció-, com les que realitzaven com administradors de la vivenda particular. El seu deute amb l'Agrupació de la Construcció, va arribar a assolir un volum molt important, amb la qual cosa la seva situació financera es féu insostenible.

La gravetat del problema que plantejava el deute contret pels organismes oficials amb l'Agrupació de la Construcció de Barcelona -deute que va anar augmentant constantment- es posa de manifest en la preocupació que, en reunions i escrits, mostraren al respecte els sindicats del ram, tant el de la CNT com el de la UGT:

A l'acta de la reunió del ple de Junttes Directives, membres del Consell d'Empresa i Delegats Tècnics del Sindicat de la Indústria de l'Edificació de Barcelona (UGT), celebrada el 15 de juliol de 1937 es diu:

"... le deben a la Agrupación cuatro millones de pesetas el Gobierno de Valencia y otra cantidad importante la Generalidad, pero que a pesar de los esfuerzos hechos para cobrar estas cantidades, los resultados han sido infructuosos. Existe además el problema de las primeras materias, transports, etc..."

*No obstante estos inconvenientes económicos del momento, y si tenemos en cuenta el activo y el pasivo de la Agrupación, esta tiene una economía buena, pero existe el desequilibrio de cobros que dificulta la vida normal de la misma."*²⁷

Fent referència a una Assemblea general de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció celebrada el 5 de gener de 1938, el Butlletí del sindicat de ram de la CNT deia;

*"En la asamblea aludida en la que, además de estar presentes todos los trabajadores de la Agrupación lo estaban también la totalidad de los que componen el Sindicato, se tomó el acuerdo de que como mal menor, en vista de que los estamentos oficiales demoran el pago de los catorce millones de pesetas que por trabajos realizados adeudan a la Agrupación..."*²⁸

En un escrit que la Junta del Sindicat de l'Edificació, Fusta i Decoració de Barcelona (CNT) va dirigir el 27 de desembre de 1937 al President de la Generalitat Lluís Companys, se li adjuntà el següent resum de l'import del que devien a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció els diversos Departaments del Govern de la República, Generalitat i Ajuntament:²⁹

RESUMEN de todas las relaciones de crédito que la "Agrupación Colectiva de la Construcción, de Barcelona" tiene contra diferentes organismos oficiales, y las cuales se adjuntan en el presente detalle:

	Pesetas
Importe total de nuestros créditos contra:	
Estado según resumen	960.131'20
Junta Mixta de Urbanización y acuar- telamiento de Barcelona >	592.569'86
Generalidad de Cataluña » »	681.800'99
Comisión mixta de administración y control de la propiedad urbana.	
Barcelona >	2.635.659'45
Ayuntamiento de Barcelona »	745.590'23
Ayuntamientos varios y dependen- cias oficiales > >	<u>9.146.195.96</u>
TOTAL PESETAS:	<u>14.761.947'69</u>

Barcelona, 23 Diciembre de 1937,

Aquesta xifra de 14.761.947,69 pessetes, pot considerar-se com la més exacta, en formar part d'un escrit dirigit precisament a un organisme oficial, que no tenia dificultat en detectar-hi qualsevol inexactitud. A més, si tenim en compte que es tractava d'un escrit on es demanava que s'arbitressin les mesures oportunes per a la solució del problema, no té sentit qualsevol intent de manipular la xifra o bé presentar-la sense la deguda seguretat i comprovació. Per una altra banda, no existeixen diferències significatives amb la xifra que apareix en altres escrits, excepció feta de la que es recull en el llibre d'actes del Sindicat de la Indústria de l'Edificació de Barcelona (UGT) -nota núm. 27- on s'atribueix una quantitat molt més gran al deute contret pel Govern de València, però, sembla que a l'esmentada acta no es pretén reflectir amb exactitud la quantia ni la distribució del que es deu a l'Agrupació de la Construcció sinó solament posar de manifest la gravetat i importància del problema, perquè junt amb aquesta quantitat més elevada atribuïda a l'Estat, no indica a quant puja el deute de la Generalitat i omet tota referència al deute de l'Ajuntament i d'altres organismes oficials.

Per poder calibrar la importància de la magnitud de la xifra que els organismes oficials de devien a l'Agrupació de la Construcció, es reproduïx el següent

paràgraf d'un ofici que el Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració, envià per aquestes dates, al president de la Generalitat:

*"El de tener que nutrirse la Agrupación, para el pago de las cuatrocientas mil pesetas que suponen semanalmente la masa de materiales en maniobra y las novecientas mil también semanales a que monta el importe de los jornales..."*³⁰

I el que figura a l'acta del Sindicat del ram de Barcelona de la UGT, del dia 21 d'octubre de 1937:

*"Torres, hace una documental exposición, haciendo saber que la cifra semanal que necesita la Agrupación es de 1.600.000 pesetas..."*³¹

És a dir l'import que se li devia a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, a finals de 1937, era l'equivalent al total dels salaris que percebien, els seus treballadors i del valor dels materials que precisava per desenvolupar la seva activitat durant més d'onze setmanes, segons la primera referència, o bé l'equivalent al total de pessetes que precisava l'agrupació durant més de nou setmanes, segons la segona referència.

Aquesta sèrie d'obstacles i dificultats amb què va haver d'enfrontar-se l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, si bé en part foren deguts als desajustaments propis del període d'adaptació que precisava la ràpida transformació socio-econòmica que s'estava desenvolupant en el país i a les conseqüències de la guerra desencadenada pels militars, en gran mesura, també, foren afavorides, o si més no provocades, per l'actuació dels organismes oficials que, malgrat que en teoria, donat que es tractava d'una agrupació legalment constituïda, havien d'afavorir el seu desenvolupament, a la pràctica van fer el contrari: van posar entrebancs en lloc de facilitar el suministrament de primeres matèries i de combustible, van retardar la solució del problema de la propietat de la vivenda, per arribar finalment a una solució a mitges que no es va arribar a aplicar i finalment van retardar o incomplir el pagament de nombroses obres realitzades per encàrrec seu. Tot això, amb la finalitat de limitar i, a ser possible, eliminar l'autonomia de l'Agrupació de la Construcció i la seva gestió directa pels treballadors i les seves organitzacions i poder exercir, així, la seva pròpia direcció i control a la indústria de la construcció barcelonina.

Aquesta actuació dels organismes oficials fou reiteradament criticada i denunciada especialment pel sindicat de ram de la CNT:

*"Si la Agrupación Colectiva de la Construcción sale a flote, si logra vencer -cosa que es lo más probable- todos los obstáculos que hasta hoy ha tenido, retraso en el pago de las facturaciones, falta de transportes y primeras materias, reajuste en los presupuestos, etc, entonces se verá bien claramente, sin necesidad de argumentar que por parte de todos los organismos oficiales, a pesar de reconocerse la suficiente capacidad técnica-industrial a la Agrupación por mediación de un Decreto de Colectivizaciones, lo que se le hacía era un sabotaje, un boicot cerrado y continuo..."*³²

"Los mayores obstáculos, en nombre de la guerra, se ponen desde el Gobierno. Se alega la necesidad del transporte para Intendencia, Sanidad, etc. La inseguridad en los pagos por trabajos efectuados, el control, la intervención y la incautación por parte del Estado de varios centros de producción que antes facilitaban materiales de

*primera necesidad arguyendo las premisas de la guerra, son la parte básica que dificulta el engrandecimiento de la Agrupación...*¹³³

L'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona, no va poder superar aquest conjunt de dificultats, i va arribar, a finals de 1937 i principis de 1938, a una situació econòmica insostenible, que la va conduir a haver de sol·licitar la seva intervenció per la Generalitat, la qual fou establerta per decret de data 22 de gener de 1938 i publicat al Diari Oficial de la Generalitat el dia següent.

A partir de la intervenció de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, la seva direcció i control passà de fet a mans de la Generalitat encara que els representants dels treballadors conservessin, en el paper, certes atribucions de fiscalització. Amb això es va posar fi a l'experiència dels treballadors de la construcció de Barcelona, d'organitzar, dirigir i gestionar mitjançant les seves pròpies organitzacions la indústria de la construcció barcelonina.

NOTES

1. Indústria de la construcció. "Acuerdo de las dos Centrales Sindcales CNT y UGT para la colectivización general de dicha industria en Barcelona", pp. 1 i 3, Barcelona, 11 de gener de 1937.
2. Federació Nacional de l'Edificació (UGT). "Informe sobre colectivización", pp. 24 i 25, Madrid, 10 de gener de 1937.
3. Federació Nacional de l'Edificació (UGT). "Informe sobre colectivización", p. 25, Madrid, 10 de gener de 1937.
4. Decret de la Generalitat. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 10 de setembre de 1938.
5. Decret de la Generalitat. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 10 de setembre de 1938.
6. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. (CNT), p. 6, Barcelona, 10 de novembre de 1937.
7. Estatuts de l'Agrupació de la Construcció de Barcelona. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 6 de març de 1937.
8. Decret de Legalització de la Col·lectivitat de la Construcció de Barcelona, Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 6 de març de 1937.
9. Agrupació Col·lectiva de la Construcció. Organigrama intern. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, pp. 8 i 9, Barcelona, 10 d'octubre de 1937.
10. Decret de Legalització de la Col·lectivitat de la Construcció de Barcelona. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 6 de març de 1937.
11. Secció Paletes i Manobres (Administrativa). Informe, Dades-Balanç. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 10, Barcelona, 10 d'octubre de 1937.
12. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 10 d'abril de 1937.
13. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 6 d'març de 1937.
14. Agrupació de la Construcció de Barcelona, Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 10 d'abril de 1937.
15. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 6 d'març de 1937.
16. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 10 d'abril de 1937.
17. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 6 d'març de 1937.
18. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la **Industria** de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 6 d'març de 1937.
19. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 2, Barcelona, 10 d'abril de 1937.
20. J. Grijalbo i E Fàbregas. *Municipalització de la Propietat Urbana*, p, 149, Edicions UGT, Barcelona, 1937.

21. Indústria de la Construcció. "Acuerdo de las dos centrales sindicales CNT y UGT para la colectivización general de dicha industria en Barcelona", p. 2, Barcelona, 11 de gener de 1937.
22. Agrupació de la Construcció de Barcelona. Estatuts. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 5, Barcelona, 6 de març de 1937.
23. Declaració dels membres de la Junta de la Secció de l'Edificació del Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració. "*Tierra y Libertad*", Barcelona 29 de gener de 1938.
24. Comissió de Control i Venda de la Indústria Rajolera de Barcelona. Informe. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 11, Barcelona, 15 de maig de 1937.
25. Federació Nacional de l'Edificació. "*Informe sobre Colectivización*", p. 1, Madrid, 10 de gener de 1937.
26. J. Grijalbo i F. Fàbregas. *Municipalització de la Propietat Urbana*, pp, 101,102 i 102 bis, Edicions UGT, Barcelona, 1937.
27. Sindicat de la Indústria de l'Edificació (UGT) de Barcelona. Llibre d'Actes. Acta del dia 15 de juliol de 1937, p. 69, Barcelona.
28. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Editorial, p. 1, Barcelona, 15 de gener de 1938.
29. Junta del Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració. Escrit al President de la Generalitat de 27 de desembre de 1937. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 7, Barcelona. Suplement al número de gener de 1938.
30. Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració. Ofici sobre la situació de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció, p. 2, Barcelona.
31. Sindicat de la Indústria de l'Edificació de Barcelona. Llibre d'Actes. Acta del dia 21 d'octubre de 1937, Barcelona.
32. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Editorial, p.1, Barcelona, 15 de gener de 1938.
33. Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta y Decoració. Declaració dirigida a tots els seus afiliats i al poble en general. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 4, Barcelona. Suplement al número de gener de 1938.

Cartell del Sindicato de la Industria de la Edificaci3n, Madera y Decoraci3n, CNT-AIT.

Obrers de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona treballant en un terrat.

Obrers de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona construint un paviment atèrmic.

Taller de guixaires de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona.

La fusta socialitzada de Barcelona

Introducció

El procés de socialització: Gènesi i desenvolupament

Organització i funcionament intern

Dificultats, consecucions i realitzacions

Introducció

El juliol de 1936, la indústria de la fusta barcelonina estava en plena crisi, es trobaven nombrosos patrons amb el fet de no poder fer front als compromisos monetaris que havien contret i ni tan sols podien satisfer el pagament dels jornals que devien. Aquesta situació era deguda en bona part a l'estructura empresarial existent en el sector.

El ram de la fusta estava constituït bàsicament per un elevat nombre d'empresaris petits que eren els qui proporcionaven la major part de la producció, i pels magatzemistes que adquirien la producció als primers i s'encarregaven de la seva distribució.

Aquesta estructura donava lloc a que els magatzemistes imposessin condicions desfavorables de venda als empresaris que desenvolupaven l'activitat productiva, alhora que venien als consumidors la producció del sector a preus molt més alts, especialment quan, com passava amb freqüència, la venda es realitzava a terminis. Amb tot això, qui s'apropiava de la part més important del benefici de la indústria era el magatzemista, mentre que el petit empresari que desenvolupava la seva activitat a l'esfera de la producció tenia dificultats per poder subsistir i el consumidor havia de satisfer preus alts per l'adquisició dels productes d'aquesta indústria.

Tot això repercutia de forma desfavorable sobre els treballadors del sector, ja que el petit empresari, per intentar paliar l'espoliació de la qual era objecte per part del magatzemista, sotmetia els seus treballadors a una més gran explotació. Això donava lloc a que els esmentats treballadors es trobessin entre els pitjors remunerats de la indústria catalana, al mateix temps que havien de realitzar la seva feina en locals amb condicions pèssimes d'espai, salubritat i higiene.

"La cadena de explotación puesta en marcha por la mentalidad patronal, en su afán de hacer más ricos a los ricos y más pobres a los pobres, rodaba incesante: el almacénista oprimía al pequeño burgués; éste, para resarcirse, fuera como fuese, de la tiranía del almacénista, asfixiaba al obrero, escamoteándole el jornal.

El gran burgués almacénista era quien realizaba su agosto; una patente de contribución autorizaba y legalizaba esa forma de la usura, consistente en cobrar los muebles, en las ventas al plazo, con un aumento del cien por cien.

Los obreros trabajaban en locales insanos, lóbregos, sin luz ni ventilación; en la eterna penúria de los talleres que imprimía al trabajo un sello de fosquedad, opuesto a la alegría creadora del producir.

Los pequeños burgueses estaban diseminados. Los torneros, que apenas si llegan al centenar, tenían ochenta y tantos talleres. Los cesteros, y aún los manufactureros del mueble de junco, producían en pisos de vivienda, sin organización, sujetos a lo que querían pagarles por su labor. Lo mismo sucedía con los esparteros y escoberos. Los embaladores, a su vez, formaban otra dispersión de microscópicos talleres, y así las diversas ramas..."¹

El procés de socialització: Gènesi i desenvolupament

Després del 19 de juliol de 1936, el Sindicat Únic del Ram de la Fusta (CNT) va acordar socialitzar la indústria de la fusta. La tasca s'inicià fent-se càrrec, en primer lloc, dels tallers petits, ja que, com consta en les seves pròpies

declaracions, consideraren que el que era més urgent, donada la situació del sector, era que el sindicat prengués al seu càrrec i racionalitzés la producció dels esmentats tallers. El motiu era la crítica situació econòmica en què es trobaven, situació que amenaçava fins i tot la seva pròpia existència, amb el consegüent perjudici que la seva fallida hagués representat per a tots aquells, propietaris i treballadors, el manteniment dels quals depenia d'aquests tallers:

"Se comenzó por lo más difícil y penoso: por los pequeños burgueses insolventes, que no podían pagar a los obreros, que carecían de materias primas, que sólo disponían de míseros locales, semilleros de tuberculosis." ²

Immediatament després de fer-se càrrec dels esmentats tallers el sindicat dedicà els seus esforços més grans a la reorganització de l'estructura productiva del sector. Va procedir a la concentració i racionalització industrial, va canviar l'estructura bàsica de taller per la de fàbrica, amb la qual cosa s'obtingué un augment de la producció i una disminució de les despeses,

S'eliminaren els tallers petits -equipats malament i on l'obrer havia de realitzar el seu treball en condicions pèssimes- i foren substituïts pels grans tallers de nova creació, els anomenats tallers confederals, de naus àmplies, amb bona il·luminació i ventilació, als quals se'ls va dotar de la maquinària i demés elements necessaris. En el de menys gent, n'hi laboraven vint-i-cinc, en d'altres cent, en alguns fins i tot dos-cents cinquanta i en un es va assolir la xifra de quatre-cents, que era el més gran d'aquesta indústria, no solament de Barcelona sinó d'Espanya. Així, per exemple, els somieristes que abans del 19 de juliol de 1936 treballaven en 80 o 90 tallers, foren agrupats en 4 tallers de producció confederals, i també es va realitzar el mateix en les altres especialitats de la indústria de la fusta.

Es procedí també, a l'especialització, de manera que cada taller es dedicava solament a un tipus determinat de producció: embalatges, fabricació de somiers, ebenisteria, escultura, torneigament, xapatges, cistelleria, modelatges, moble americà, etc.

La socialització al sector de la fusta de Barcelona fou realitzada amb gran rapidesa, de forma que ja el desembre de 1936, la Fusta Socialitzada comptava amb més de 3.000 treballadors fins a aconseguir una xifra entre els 7.000 i 8.000 treballadors el desembre de 1937(*).

Aquesta socialització abastà els diversos tipus d'activitats del sector, de manera que la transformació realitzada pel sindicat no consistí solament en la reestructuració de la producció sinó que va tenir també en compte i va reestructurar el sistema de distribució i l'explotació forestal, d'on provenia la primera matèria bàsica de la producció del sector. D'aquesta manera, la Fusta Socialitzada abastava i coordinava els tres aspectes fonamentals del sector: el de les primeres matèries, el de la producció i el de la venda.

Respecte a la distribució, la subsecció de vendes de la Fusta Socialitzada comptava amb uns quants magatzems-dipòsit grans i amb més d'un centenar de botigues dedicades a la venda, disseminades per tota la ciutat, i metoditzà el sistema comercial, de forma que el comprador pogués trobar el que necessités en qualsevol establiment i amb un preu uniforme en tots ells.

Quant a la fusta necessària per a la producció del sector, la Fusta Socialitzada

(*) Vegeu *"Tierra y Libertad"* de l'1 de gener de 1938 i 29 de gener de 1938; *"Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración"*, suplement gener de 1938; *Hoy* de desembre de 1937; *"Solidaridad Obrera"* de 24 de desembre de 1936.

establí diverses serradores i organitzà el transport corresponent, seguint la política de substitució d'importacions i intensificant de forma racional l'explotació forestal del país, és a dir, augmentant l'explotació de l'esmentada riquesa sense destruir-la, amb l'objectiu de crear una indústria catalana pròpia des de l'obtenció de la primera matèria fins l'elaboració final del producte. La consecució d'aquest objectiu que era considerada factible donada la varietat i importància de la riquesa forestal (existent i potencial) de Catalunya, representava un estalvi important de divises (*) i una reducció de l'atur dels treballadors del camp. En declaracions i publicacions de la Fusta Socialitzada, es troben declaracions com les següents:

*"Se intenta crear una industria propia, sin depender del exterior. Todos sabemos que a pesar de disponer España de medios naturales para cubrir en buena parte sus necesidades, invierte anualmente cantidades fabulosas en materias primas..."*³

*"Fue precisa la socialización de la Industria de la Madera, para que, al pasar a nuestras manos la explotación forestal, tan rica en nuestro suelo, se redujera en gran parte el paro obrero de los trabajadores de la tierra, dejando las divisas para ganar la guerra."*⁴

La realització d'aquesta política va representar substituir les fustes que abans del juliol de 1936 s'importaven de diversos llocs:

- D'Amèrica del Nord: Setí, sicòmor, *sap, melis, roures, sapelly i tulipier*.
- De Noruega, Suècia i Finlàndia: *Flandes* i abet.
- De Cuba: Caoba, cedre, eben, *chicaranda, guayacan i granadillo*.
- De Iugoslàvia: Roure, faig, sicòmor, *tulipier* i abet.
- D'Àfrica: *Okumé, zambra, ukola*, caoba i *caobilla*.
- De Mèxic: Caoba i *caobilla*.

per les fustes que produïen els boscos de Catalunya: pollancre, vern, plàtan, faig, om, àlber, pi, acàcia, freixe, roure, castanyer, alzina, cirerer, noguer i carolina. Això plantejà problemes d'adaptació de la producció, que generalment van ser superats amb èxit, com fou el cas de la construcció de taulers contraxapats que abans del 19 de juliol es fabricaven amb fustes d'*okumé* i que més tard, després de diversos assaigs, foren fabricats amb fusta de pi, els quals van assolir resultats excel·lents.

La Fusta Socialitzada realitzà, per tant, un procés doble de concentració: horitzontal i vertical, que comprenia les diverses activitats del sector de la fusta, des de la seva obtenció i explotació, passant per la seva transformació industrial en productes de consum -mobles, juguets, productes de fusteria, etc-, fins la venda d'aquests productes. Va reunir al seu si un nombre considerable de tallers, magatzems i botigues, reestructurà i racionalitzà les diferents activitats del sector i les va coordinar entre elles, el que representà tant un augment important de la productivitat i rentabilitat del sector com una millora dels serveis al consumidor.

Aquesta transformació del ram de la fusta fou realitzada íntegrament pel Sindicat de la Fusta de la CNT, que el juliol de 1936 s'anomenava Sindicat Únic del Ram de Treballar Fusta i que posteriorment va passar a formar part del Sindicat

(*) Segons les estadístiques oficials sobre el Comerç Exterior d'Espanya, el valor de les importacions de fusta, excloses les destinades a la indústria del paper i de la seda artificial, que utilitzaven la celulosa a la seva producció, l'any 1926 va pujar a 164,88 milions de pessetes, l'any 1927 a 132,33 milions de pessetes i l'any 1928 a 154,59 milions de pessetes.

de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració, que es creà en virtut de l'acord d'unió entre el Sindicat Únic del Ram de la Construcció i el Sindicat Únic del Ram de Treballar Fusta, al qual s'arribà en l'Assemblea General de conjunt d'ambdós sindicats celebrada a la Plaça de Toros Monumental, realitzada a ran dels acords sobre la constitució dels Sindicats d'Indústria adoptats en el Congrés Regional de Sindicats (CNT), celebrat el febrer de 1937.

El Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració estava constituït per les seccions d'ofici, que s'agruparen en dos blocs grans o conjunts, el de les Seccions de la Construcció i Similars i el de les Seccions de la Fusta i Similars. (A la pàgina següent es reproduïx un gràfic on hi figuren les diferents seccions que formaven part d'aquest sindicat i la importància numèrica de cadascuna d'elles.)⁵

La transformació que es va dur a terme al sector de la fusta de Barcelona, constitueix un dels exemples més característics d'allò que els partidaris de la col·lectivització-Socialització entenien per socialització d'un sector: reunir les diverses empreses i activitats d'un ram industrial en una única entitat socialitzada, gestionada pels seus propis treballadors -manuais, tècnics i administratius - a través del sindicat corresponent, concebut com l'organització genuïna dels treballadors.

La posició adoptada pel Sindicat de la Fusta de la CNT de Barcelona fou molt clara, des dels primers moments:

"HIGIENIZACIÓN NECESARIA

Nosotros vamos por el todo y tenemos el deber de hacernos imponer y nos imponemos como sector Revolucionario.

Los pequeños patronos, los trapaires del ramo, los localizamos en talleres grandes y, conseguido esto, controlamos toda la producción.

Al crearse nuestros talleres confederales tenemos que imprimir nuevo ritmo a nuestras actividades.

Nosotros queremos, y cuando lo decimos es que estamos seguros de su realización, el poder contar, en plazo corto, ser los únicos que tengamos bajo nuestro control toda la producción. Todos los trabajos han de hacerse por medio de los Sindicatos, ya que, si bien es verdad que antes fueron organismos de lucha contra el capital, hoy han de ser los que regularicen la producción... " ⁶

"El Sindicato de la Madera, con un sentido amplio de responsabilidad, dándonos cuenta del momento, quisimos, no tan sólo seguir la marcha de la revolución, quisimos encauzarla teniendo en cuenta nuestra economía, la economía del pueblo. A tal efecto recogimos todos los pequeños propietarios, aquellos pequeños patronos insolventes, sin medios propios de vida; nos hicimos cargo de los microscópicos talleres, compuestos de insignificante número de operarios sin preguntarles a qué central sindical pertenecían, no viendo más que obreros que estaban inactivos, perjudicando la economía; pues bien: de estos talleres, valiéndonos de nuestros propios medios y de las cuotas de los trabajadores, montamos talleres confederales de docientos y más trabajadores, como jamás existieran en Barcelona y poquísimos en el resto de España." ⁷

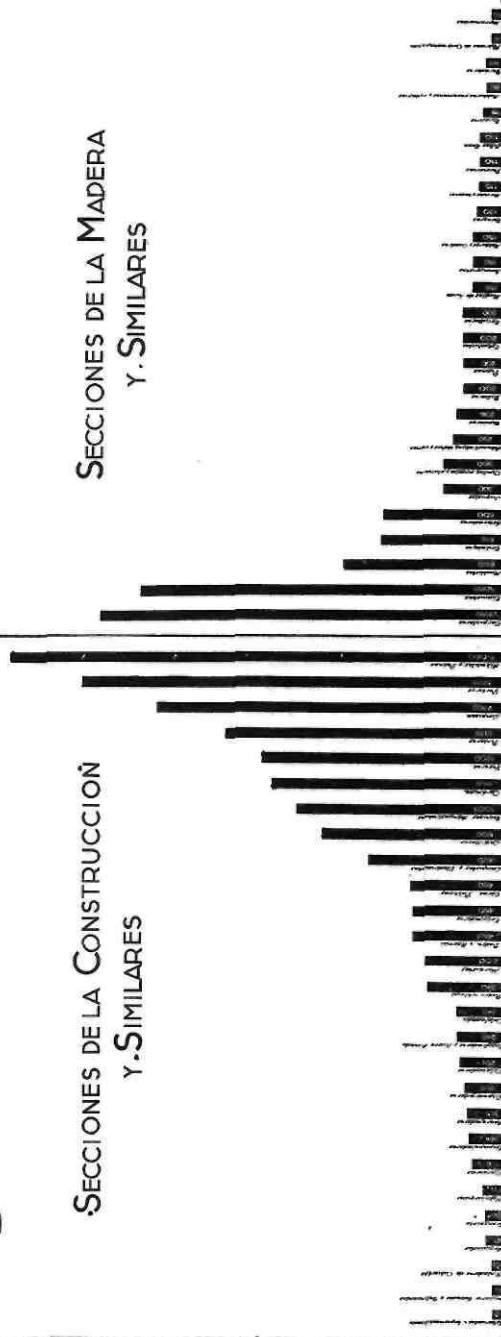
En aquestes declaracions hi apareix, també, clarament exposada, la transformació de la naturalesa del sindicat, que d'instrument de lluita contra el capital que era abans del 19 de juliol, va passar a convertir-se després d'aquesta data en

NT SINDICATO DE LA INDUSTRIA **AIT**
 DE LA
 EDIFICACIÓN MADERA Y DECORACIÓN

GRAFICO COMPARATIVO DE LAS DISTINTAS SECCIONES

SECCIONES DE LA CONSTRUCCION
 Y-SIMILARES

SECCIONES DE LA MADERA
 Y-SIMILARES

element organitzador i gestor dels mitjans de producció, la propietat dels quals es transformà d'individual en col·lectiva. Això constitueix una peculiaritat fins avui exclusiva de l'experiència que s'està analitzant i que el Sindicat de la Fusta de Barcelona, entre d'altres, va portar a la pràctica.

L'actuació del Sindicat de la Fusta, pel que fa a la petita burgesia del sector, fou la de suprimir els seus tallers petits i concentrar la producció en tallers nous molt més grans i equipats millor on, a més dels treballadors del ram, hi podien treballar també els ex-patrons en les mateixes condicions que els primers. La posició que va mantenir el sindicat no fou mai la d'afalagar els patrons petits ni la de defensar el seu status anterior o fer-los promeses en aquest sentit, sinó, precisament, de crítica a la seva mentalitat i actuació de petits burgesos. Però al mateix temps els oferí la possibilitat d'integrar-se en igualtat de condicions al procés de transformació revolucionària que s'estava operant. Aquesta fou la manera com va intentar d'atreure'ls al seu costat, diametralment oposada a com ho intentaren d'altres organitzacions polítiques i sindicals que van procurar fer-ho mitjançant intentar salvaguardar la posició que aquests tenien abans del 19 de juliol. Un exemple de la posició mantinguda pel Sindicat de la Fusta respecte la petita burgesia ens l'ofereixen les línies següents:

"CAPTACIÓN DE LA PEQUEÑA BURGUESÍA DE PEQUEÑOS PATRONOS A OBREROS LIBRES.- En todas las revoluciones se ha contado de una forma desinteresada con aquellos que han sentido ansias de liberación, ya que realizaban el ideal de toda su vida. Los trabajadores, los idealistas, han estado prestos a la lucha para conseguir su emancipación económico-moral; pero en todas las revoluciones ha habido un peligro: el de la contra-revolución alimentada por los que se han sentido perjudicados: La pequeña burguesía, clase que por su condición social, ha estado al margen de toda organización obrera, ya que se ha visto relegada al olvido por su posición ambigua, porque siempre ha esperado el desenlace de todas las revoluciones para no perder la tutela de las clases adineradas en caso del fracaso de la revolución.

El Sindicato de la Madera se ha ocupado, se ocupa de la pequeña burguesía y vela por su bienestar; considerando a sus componentes obreros libres, les ha resuelto el problema de forma desinteresada, sacrificándose por ellos, igual, exactamente igual que por los mismos trabajadores de nuestro Sindicato.

¿Quién no conoce el desarrollo, la vida de privaciones, la falsa vida arrastrada por los pequeños patronos de nuestro ramo? Horas interminables de trabajos, privaciones sin límite...; y todo esto para que al terminar las interminables semanas, que nunca han sabido de cuantas horas se han compuesto, al ir a ofrecer su trabajo -el trabajo que suponía el pan de sus familiares- a los almacenistas, hallaban que éstos les hacían rebajas y más rebajas, hasta tal extremo, que el esfuerzo que tanto les costó, en manos del mercader, se traducía en una cotización miserable.

Pues bien; el Ramo de la Madera, los ha acogido con cariño, sin violencias..., contrastando su pasado con el presente halagador, prefieren, han preferido dejar de ser pequeños patronos para convertirse en obreros libres. He aquí nuestra obra, la obra del Sindicato de la Madera: atraer colaboradores a la causa de la revolución, hacer renacer la confianza en las clases predispuestas al descontento, llevar la paz a los hogares, hacer amigos, i hacer hombres libres!"⁸

Aquesta actuació del Sindicat de la Fusta, que comportà que primer s'ocupés

dels tallers petits, en situació crítica, en lloc de començar per apropiàr-se dels establiments amb abundants recursos i pròspers econòmicament, unit a la difícil situació en què es trobaven els petits patrons abans del juliol de 1936 i que amb les circumstàncies noves no podia fer altra cosa que empitjorar, comportà que un percentatge elevat de la petita burgesia del ram de la fusta col·laborés plenament amb la Fusta Socialitzada. Naturalment van haver-hi les seves excepcions, que es posaren de manifest especialment cap al final de la guerra, quan l'alternativa col·lectivista, a nivell general, es trobava a la defensiva i en retrocés.

Conseqüentment amb l'alternativa de la col·lectivització-socialització i per tant amb que el control i gestió de la indústria corresponia als seus propis treballadors, el Sindicat de la Fusta s'oposà a qualsevol tipus d'intervenció o ingerència de l'Estat o d'altres institucions oficials. Al mateix temps, s'oposà també a que la Generalitat o qualsevol altre organisme oficial es fes càrrec del finançament, a fons perdut -avalada per factures de cobrament problemàtic-, dels salaris dels treballadors dels tallers en crisi i això no solament per la dependència i control que podia implicar, sinó també perquè considerava que era una forma d'empobrir el país i perquè representava una càrrega per al conjunt dels seus habitants.

Per aquest motiu el Sindicat de la Fusta criticà el pagament de salaris que realitzava la Generalitat en algunes indústries i no va permetre aquesta pràctica al sector que controlava:

"Ahora que el gobierno de la Generalitat se ha adueñado de todos los valores monetarios, admite el pago de deudas imaginarias y distribuye cantidades tan fabulosas que los que así proceden se arrepentirán cuando -llegado el momento de rendir cuentas- se vea cuántos millones han sido gastados sin producir, causándose a la economía un perjuicio considerable..."

También nosotros habríamos podido seguir la corriente, y tolerar que se siga ordeñando la vaca de leche gubernamental, sacando dinero de la Generalitat para talleres no rentables y pagando facturas hipotéticas que no seran reembolsadas por deudores insolventes.

*Llegados a este punto, pensamos mostrar -con realizaciones parciales- nuestra capacidad de productores, y al mismo tiempo salvar a la economía y eliminar a la burguesía con todos sus rodajes de intermedios parasitarios, su contabilidad trampa y sus prebendas."*⁹

El Sindicat de la Fusta, a la vegada, va combatre també, de forma clara i contundent, el burocratisme, pel que representava de càrrega per als treballadors i perjudici per a l'economia del país mantenir una sèrie d'elements improductius i no va permetre la seva existència a la Fusta Socialitzada:

"Si se combatía a la burguesía por la burocracia que empleaba, nosotros tenemos que demostrar nuestra capacidad no perdiendo el tiempo miserablemente, sino haciendo algo útil por y para la guerra,

*Nosotros, el Ramo de la Madera, sin decir que tengamos la patente de hacer las cosas mejor que todo el mundo, por lo menos nos esforzamos en eliminar lo inútil; y de forma radical hemos suprimido los burócratas."*¹⁰

*"Se ha creada una cantidad enorme de burócratas parasitarios, que el Ramo de la Madera ha procurada aminorar en los trabajadores que controla..."*¹¹

El Sindicat de la Fusta, s'oposà, al mateix temps, al neocapitalisme obrer present en algun sector de la classe obrera perquè significava l'establiment de la desigualtat entre els propis treballadors, segons l'empresa o ram a què pertanyien, la qual cosa era contrària als objectius de la col·lectivització-socjalització:

*"Hay un malentendido al afirmar que nosotros no aceptamos el Decreto de colectivización. Todo lo contrario, lo aceptamos, solo que en el terreno práctico le damos otra interpretación. Lo fácil, lo lógico para algunos hubiese sido hacer esas colectivizaciones que no son otra cosa que grandes cooperativas, en las cuales, sólo las industrias con vida propia tendrán asegurada su existencia. Pero en cambio, dejan abandonadas a las pobres a sus propios medios, que no es otra cosa que crear dos clases: los nuevos ricos y los eternos pobres. ¡Desigualdad que no se puede consentir! Nosotros aceptamos la colectivización de todas las industrias, pero con una sola caja, llegando al reparto equitativa. Lo que no aceptamos es que haya colectividades pobres y ricas..."*¹²

Organització i funcionament intern

L'organització de la Fusta Socialitzada va quedar definitivament estructurada segons les resolucions aprovades a l'Assemblea General Extraordinària, celebrada el 25 d'abril de 1937 al Teatre Victòria.

La Fusta Socialitzada estava constituïda per les tres seccions següents: Secció Moble i Decoració, Secció Fusters i Similars i Secció Forestal. Cadascuna d'elles estava formada pels següents oficis:

Secció Mobles i Decoració: Ebenistes, Envernissadors, Cadiraires, Tapissers, Tallistes, Torners, Serradors Mecànics, Dauradors, Motllures i Quadres, Somiers, Mobles jonc, Cadires Boga, Fabricants d'estoigs, Billars, Pianos, Antiguitats, Raspalls, Pinzells, Plomalls, Magatzems i Botigues Venda.

Secció Fusters i Similars: Fusters, Embaladors, Boters, Persianes, Motllures, Passamans i Sòcols, Serradors Mecànics, Eines, Joguines, Fornies i Talons.

Secció Forestal: Conservació Forestal, Talladors, Serradors Mecànics, Magatzems de Fusta i Fàbriques de Contaplacat.

L'òrgan màxim de la Fusta Socialitzada era l'Assemblea General de les Seccions Socialitzades de la Fusta que decidia en les qüestions generals i d'importà-

La direcció quotidiana de la indústria fou assumida pel Consell econòmic de la Fusta Socialitzada. Hi radicava el timbre responsable de l'agrupació i també la seva Caixa Central. Podia orientar i controlar totes les activitats de la indústria. Estava format per set membres, quatre dels quals eren nomenats i revocables per l'Assemblea General i els altres tres, cadascun per les respectives Assemblees de les seccions. La durada del seu mandat era d'un any:

"El Consejo Económico estudiará todos los problemas y orientará a todas las secciones en todo aquello que pueda ir en beneficio de toda la Industria Socializada de la Madera y recogerá todas las sugerencias que dimanen de las Secciones, no teniendo el Consejo facultades para ejecutar en asuntos de orden general, sin antes consultar con la Asamblea General de las Secciones Madera. En casos parciales y aislados, que deban resolverse urgentemente el Consejo Económico tendrá atribuciones para solucionarlos..."

Este Consejo se compondrá de siete miembros: Presidente, Vice-Presidente, Secretario, Tesorero y un Delegado de cada una de las tres Secciones, siendo nombrados los cuatro primeros en Asamblea General de las Secciones Socializadas de la Madera y los tres restantes en Asamblea de sus secciones respectivas...

Los cargos en el Consejo Económico, durarán un año y podrán ser reelegidos en Asamblea General." ¹³

La base de l'organització de la Fusta Socialitzada estava constituïda pels diversos centres de treball, a partir dels quals s'estructurava fins arribar als òrgans de decisió a nivell general, que ja s'han assenyalat.

A cada taller o centre de treball, s'elegien un delegat orgànic-sindical i un delegat tècnic. El delegat orgànic-sindical estava en relació constant amb la Secretaria de Tràmit, on s'hi presentava cada tarda després de sortir de la feina. El delegat tècnic estava també en contacte amb la Secretaria. La funció d'ambdós era d'exposar les dificultats, propostes i suggeriments del seu centre de treball en els assumptes de la seva incumbència -que el propi nom ja indica- i transmetre les orientacions emanades de la Secretaria.

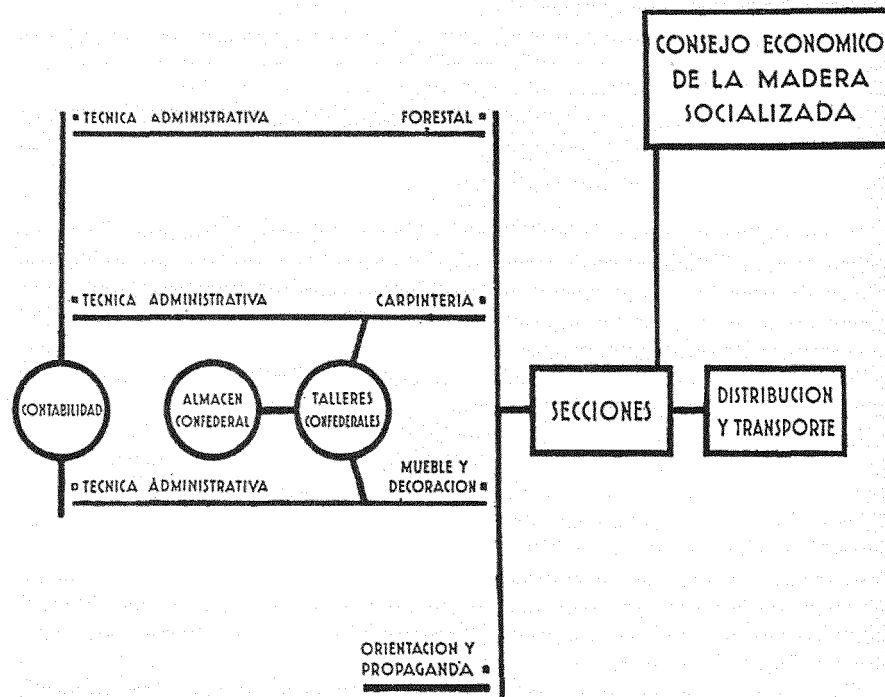
Cada un dels oficis que formava part de les seccions de la Fusta Socialitzada tenia la seva Secretaria de Tràmit, que recollia les iniciatives dels delegats tècnics i orgànic-sindical, disposava d'un fitxer professional amb anotacions socials, coneixia les primeres matèries que precisava el seu departament, els seus inconvenients, la seva escassetat o abundor, productes substitutius per utilitzar en cas d'escassetat, etc. i resolva els assumptes sindicals i orgànics del seu àmbit, encara que abans de prendre cap determinació que afectés el conjunt de la socialització havia de consultar amb la Comissió Tècnica, o bé en cas de gravetat i urgència, amb el Consell Econòmic.

Cadascuna de les seccions que componia la Fusta Socialitzada tenia la seva corresponent Comissió Tècnica, que estava formada per un representant de cada una de les Secretaries Tècniques dels oficis que constituïen la secció. Analitzava i resolva els assumptes de tipus tècnic dels oficis representats en el seu sí, coordinava la producció i el consum, coneixia el personal a disposició de la secció, decidia sobre la seva intercanviabilitat en cas necessari, etc. En definitiva, tenia per missió impulsar i millorar la producció en tots els seus aspectes, coordinant els oficis perquè amb el mínim esforç es pogués aconseguir el màxim rendiment.

La Comissió Tècnica mantenia una relació directa amb la Comissió Administrativa que era l'encarregada de portar l'administració de la seva secció corresponent: tramitava les demandes, elaborava els pressupostos, controlava l'administració interna dels centres de treball, etc. Les tres Comissions Administratives mantenien, a la vegada, un contacte estret amb Comptabilitat, la qual recollia i refonia la labor de les Administratives, de manera que pogués reflectir totes les activitats de la Fusta Socialitzada.

La Fusta Socialitzada, a més d'estar constituïda pels centres de treball i pels òrgans que s'han exposat, comptava també amb el Magatzem Confederal i amb l'Oficina d'Orientació i Propaganda. El Magatzem era el subministrador de les primeres matèries necessàries per a la producció, per la qual cosa mantenia una relació directa i quotidiana amb els tallers i amb Comptabilitat. L'Oficina d'Orientació i Propaganda era, com indica el seu nom, una oficina, la tasca de la qual consistia en la divulgació de l'experiència que s'estava desenvolupant.

Aquesta fou, exposada sintèticament, l'estructura de l'organització de la Fusta Socialitzada. La seva representació gràfica s'exposa a continuació:¹⁴

De l'organització de la Fusta Socialitzada cal destacar-ne les següents característiques:

a) L'òrgan màxim de decisió era l'Assemblea General de tots els treballadors, on s'informava, discutia i decidia sobre les qüestions d'interès general de la Fusta Socialitzada. Es determinaven les directrius a seguir pel Consell Econòmic i també era on s'elegien quatre dels components de l'esmentat Consell.

b) El Consell Econòmic, òrgan màxim de direcció de l'activitat quotidiana de la Fusta Socialitzada, estava format per quatre membres elegits a l'Assemblea General a fi i efecte que el conjunt de treballadors pogués escollir els elements que considerés més adequats per exercir aquesta direcció, independentment del seu lloc de treball i per tres membres elegits en les Assemblees de Secció, per tal que cadascú pogués traslladar al Consell la problemàtica i iniciatives de la seva secció respectiva.

c) L'organització de la Fusta Socialitzada estava basada en la divisió de funcions, amb la finalitat d'aconseguir l'eficàcia màxima i d'evitar la concentració de poder que implica la seva reunió en un òrgan o persona. Per això existia un delegat orgànic-sindical i un delegat tècnic, per centre de treball, una Comissió Tècnica i una Comissió Administrativa, per secció, i la Comptabilitat i el Magatzem Confederal, a nivell general.

d) La descentralització de les decisions, de forma que allò que afectava exclusivament un centre de treball es decidia a l'esmentat centre. A nivell d'ofici i de secció també passava el mateix, fins a arribar a les qüestions que afectaven tota la Fusta Socialitzada, que es decidien a nivell general. D'aquesta manera es facilitava i s'agilitava la presa de decisions, s'afavoria la participació de tots els treballadors i s'evitava la sobrecàrrega i la burocràcia, producte de la concentració de les decisions en un òrgan o centre decisonal.

e) Per als acords, decisions i iniciatives generals, de caràcter quotidià, existia un corrent doble, des dels centres de treball fins als òrgans generals passant pels intermedis i viceversa, D'aquesta forma es mantenia una estreta comunicació i coordinació:

"Las Secretarías de Trámite llevarán sus peticiones e iniciativas a la Comisión Técnica y la Comisión Técnica, por medio de su delegado, al Consejo Económico.

Las iniciativas y resoluciones del Consejo Económico, las trasladarán los delegados a sus Comisiones Técnicas respectivas, las Comisiones Técnicas a la Secretaría de Trámite y éstas a los delegados de taller; éstos a su vez, las transmitirán a los trabajadores, con el buen entendido que todos los acuerdos sean de la periferia al centro y del centro a la periferia. Además se llevarán por escrito para que no hayan falsas interpretaciones." ¹⁵

f) L'organització de la Fusta Socialitzada es caracteritzà per la seva gran simplicitat, expressament aconseguida, per tal de reduir al mínim, imprescindible la burocràcia. Així, una indústria de més de set mil treballadors estava administrada per un centenar de persones, la qual cosa posa en evidència el que s'ha afirmat anteriorment:

"Para su administración hay empleados 102 compañeros, lo que demuestra la sencillez de la nueva organización." ¹⁶

La constitució i desenvolupament de la Fusta Socialitzada va ser obra exclusiva del Sindicat de la Fusta de la CNT sense que el de la UGT hi participés gens ni mica. La posició mantinguda pel Sindicat de la Fusta de la CNT fou la que els acords havien d'assolir-se partint de les opinions manifestades pels treballadors de baix a dalt, al marge del sindicat a què pertanyessin i no mitjançant reunions de comitès d'ambdues organitzacions, mentre que la UGT refusava aquest plantejament i era partidària de desenvolupar les relacions orgàniques entre ambdós sindicats. El resultat d'això fou que el Sindicat de la Fusta de la CNT va aixecar l'agrupació Fusta Socialitzada, i la UGT, com a organització, se'n mantingué al marge. Un exemple de l'actitud defensada pel sindicat de la CNT ens l'ofereixen les línies següents:

"Nosotros, el Sindicato de la Madera, queremos terminar con este estado de cosas; no queremos perder el tiempo en discutir los asuntos que se sucedan entre Comités de Enlace a espaldas de los trabajadores.

Nosotros, y que se entere quien pueda, estamos dispuestos a unificar esfuerzos; estamos dispuestos a llegar a la verdadera unión del proletariado; queremos la verdad, hacer la verdadera alianza, el frente único; y nada mas fácil que escuchar la voluntad del proletariado. Los acuerdos, las determinaciones, han de partir de abajo a

*arriba, de los trabajadores a los Comités, Pues bien: el Ramo de la Madera, brinda la ocasión para saber lo que piensa el pueblo y proponemos públicamente, con el compromiso formal de saber cumplir nuestra palabra, lo siguiente: Celebrar una reunión de todos los trabajadores del Ramo de la Madera de Barcelona, y allí que los representantes de la UGT y de la CNT pidan la opinión y el parecer de todos, y que se inclinen por una u otra central sindical. Que sea la voluntad soberana del proletariado donde han de pertenecer..."*¹⁷

La Fusta Socialitzada de Barcelona fou una agrupació que malgrat ser de les primeres que es va constituir i de mantenir-se en ple funcionament fins l'entrada de les tropes franquistes, mai no es legalitzà(*), i va mantenir en tot moment una acritud contrària a qualsevol presència de la Generalitat en la reestructuració de l'activitat econòmica, com ja s'ha indicat, i una posició crítica respecte al Decret de Col·lectivitzacions. Quan se'n feia referència es manifestaven judicis del tipus següent:

*"Decreto que si bien fue hecho por el Consejo de la Generalitat, no es menos cierto que es un documento de pocos alcances revolucionarios, puesto que con él se comió una doble habilidad: la de engañar a la clase trabajadora de pequeño pensamiento y la de aparentar dar un amplio cumplimiento a las máximas aspiraciones".*¹⁸

Dificultats, consecucions i realitzacions

La Fusta Socialitzada va haver de fer front a una sèrie d'actituds i actuacions, per part dels organismes oficials, tendents a dificultar i obstruir el seu desenvolupament, en la qual cosa aquests organismes tenien encara més interès que en el cas de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona, el que és perfectament lògic donat que la Fusta Socialitzada es constituí sobre la base d'una sola central sindical -la CNT- mentre que l'Agrupació de la Construcció es va constituir partint de l'acord aconseguit entre les dues centrals sindicals -CNT, UGT- i donat que la primera no estava legalitzada, mentre que la segona complí amb tots els requisits legals.

Malgrat tot l'anterior, la Fusta Socialitzada va poder superar les dificultats amb què es trobà, tant les derivades de les circumstàncies del moment com les que provenien de l'oposició exercida pels contraris a la col·lectivització-socialització, i va aconseguir èxits notables en la producció i distribució fins la seva destrucció a ran de l'ocupació militar de Barcelona per les tropes franquistes. Això fou degut, principalment, per una part, a la seva cohesió -no es donaven les rivalitats ni les diferències d'objectius entre la UGT i la CNT com passava en d'altres agrupacions- i vitalitat internes, el que li permetia afrontar les dificultats amb decisió i unanimitat, i, per una altra part, a la integració vertical realitzada al si de la

(*) Respecte a això existeix algun autor, d'aquells que han escrit sobre el tema bastants anys després d'haver tingut lloc l'experiència de la col·lectivització-socialització, que cita la Fusta Socialitzada com una agrupació legalitzada, incorrent amb això en una confusió perquè no existeix cap decret de la seva legalització i a més en els propis escrits de la Fusta Socialitzada així es reconeix (la seva no legalització). Aquest error prové d'haver confós la Fusta Socialitzada de Barcelona amb l'"Agrupament de Magatzems de Fusta de Barcelona", que sí que va ser una agrupació legalitzada, per decret de data 28 d'abril de 1937. Es tracta, no obstant això, de dues agrupacions diferents, com fàcilment es pot comprovar només confrontant les empreses que van constituir una i altra agrupació.

seva organització, que comprenia des de l'obtenció de les primeres matèries -al menys les bàsiques- fins la venda del producte al consumidor, el que li conferia un grau elevat d'autonomia.

Les dificultats que els organismes oficials oposaren al desenvolupament de la Fusta Socialitzada van ser en part semblants a les que oposaren a l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona: obstaculitzar l'obtenció dels materials d'altres indústries que precisava, retardar o simplement incomplir els pagaments que aquests organismes havien de realitzar per compres o encàrrecs a la Fusta Socialitzada, etc. Com a mostra del boicot que es va fer, cal esmentar el paràgraf següent d'una declaració pública del Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració:

"Para dar a comprender el empeño marcado que existe en hacer fracasar a las Secciones Socializadas de la Madera señalaremos solamente una de las muchas artimañas de que se valen los citados organismos "oficiales" y es que ni con las pesetas en la mano les autorizan la adquisición de materias primas dando a los intermediarios y comerciantes pertenecientes a la UGT prioridad en todas las operaciones." ¹⁹

La Fusta Socialitzada, tanmateix, va tenir dificultats més petites que l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció per superar aquest tipus d'obstacles perquè disposava d'una autonomia d'aprovisionament de materials molt més gran i perquè la venda de la seva producció als organismes oficials representava un percentatge, sobre el total, molt més petit.

Els organismes oficials, no utilitzaren solament mesures de tipus econòmic, com les que s'han descrit, per dificultar el desenvolupament de l'activitat de la Fusta Socialitzada, sinó tot tipus de pressions, incloses les policiaques i militars.

Una de les actuacions que respongué a aquest tipus de pressions fou l'escorcoll realitzat per la policia als locals administratius i sindicals de les Seccions Socialitzades de la Fusta, situats al carrer Tapioles 10 i Blai 34. Aquest escorcoll motivat, segons les autoritats, per una denúncia sobre l'existència d'armament en aquests locals, s'inicià el 5 d'octubre de 1937 i es va allargar durant més de tres mesos. Aquest escorcoll prolongat, a més de la presència constant de la policia, va incloure l'aixecament del terra del garatge confederal, excavacions a la recerca de les armes, etc. Això va transtornar el transport de la Fusta Socialitzada, va dificultar les seves tasques administratives i sindicals, i fins i tot posà en perill l'estabilitat dels edificis afectats i en conseqüència la vida dels qui hi treballaven:

"Tres meses hace desde el día, 5 de octubre hasta hoy, que dichos locales estan invadidos por la policia, haciendo excavaciones que no conducen ni conducirán a nada, en busca de no sabemos qué clase de objetivos."

El garaje, desarrollo esencial de la industria, ha sido tomado y no abandonado por los representantes del Gobierno, imposibilitando toda la buena labor que allí se esta realizando. Se han socavado el suelo y los cimientos del edificio, de forma tal que ha sido preciso llamar a dos arquitectos para una inspección los cuales han emitido informe escrito al Ministerio de Gobernación diciendo que la gran mole de piedra de treinta y cinco metros de altura y en conjunto todo el edificio que era la iglesia de Santa Madrona esta a punto de desplomarse con el inminente peligro de aplastar a varias casas del vecindario." ²⁰

Després d'haver realitzat diverses gestions amb les autoritats locals per posar fi a l'esmentat escorcoll i amb ell els perjudicis que comportava, el Ple Local de Juntes de Sindicats de Barcelona dirigí el 22 de desembre de 1937 -més de dos mesos i mig després d'iniciar-se l'escorcoll- un escrit al Ministeri de la Governació de la República Espanyola on, entre d'altres coses, es deia:

"Primero.—... A los quince días del tiempo transcurrido y en vista, de que el registro continuaba, se desplazó una segunda delegación para entrevistarse con el nuevo Director General señor De Juan, obteniendo por contestación que se mandarían retirar las fuerzas antedichas porque ya se había comunicado la terminación del registro con resultado negativo, manifestando lo mismo en una segunda entrevista efectuada unos días después...

Segundo.- Por todo lo expuesto entiende el Pleno de Juntas Sindicales, que dos meses y medio es un tiempo suficiente para dar por terminado el mencionada registro.

Tercera.- Que la presencia de la Fuerza Pública en los locales de este Centro de producción produce un malestar lamentable...

Cuarto — Que a consecuencia de que el Registro ha sido infructuoso se aceptaría como buena medida de cordialidad y justicia el retirar de los locales—talleres citados, las fuerzas de Orden Público allí destacadas." ²¹

Amb tot el que s'ha exposat fins aquí, es pot afirmar sense cap dubte, que l'esmentat escorcoll, de més de tres mesos de durada, no va tenir per finalitat la recerca de unes suposades armes, sinó la de dificultar i boicotejar el desenvolupament de l'activitat de la Fusta Socialitzada,

A mitjan 1938, la Fusta Socialitzada va haver de lliurar dos dels seus tallers confederals al Ministeri de Defensa Nacional, perquè aquest li va sol·licitar per necessitats bèl·liques, la qual cosa encara que, donades les circumstàncies podia estar perfectament justificat, no per això va deixar de perjudicar també la seva activitat. La Fusta Socialitzada es va avenir a aquesta cessió si es realitzava mitjançant un contracte entre ambdues parts -Fusta Socialitzada i Ministeri de Defensa-, on s'especificuessin els drets i obligacions mutus així com els dels treballadors dels tallers cedits i que la cessió, realitzada en virtut del fi prioritari de guanyar la guerra, tenia caràcter temporal, fins que el Ministeri de Defensa ho considerés oportú, però havia de finalitzar, en tot cas, en acabar la guerra.

Aquest contracte, firmat el 15 de juny de 1938 entre el Ministeri de Defensa i la Fusta Socialitzada -entitat no legalitzada i per tant no reconeguda oficialment- de manifest que encara a mitjan 1938, quan l'alternativa col·lectivista es **troben** ple retrocés i a la defensiva, la Fusta Socialitzada disposava de força suficient com per exigir i aconseguir l'esmentat contracte per la cessió de dos tallers, en lloc d'arrabassar-els-hi mitjançant un decret, com va succeir en altres casos.

Per últim, cal destacar, pel seu interès, una sèrie d'aspectes de l'activitat desenvolupada per la Fusta Socialitzada:

a) La Fusta Socialitzada seguí una política de substitució de les importacions, en primer lloc, referent a les fustes utilitzades en la seva producció, que constituïa la primera matèria bàsica de la indústria i, en segon lloc, pel que fa a les indústries annexes que produïen coles fredes, vernissos, alcohols, cargols, etc, productes que abans de 1936 s'importaven, en bona part, d'Alemanya. Tot això amb

la finalitat d'estalviar divises, eliminar l'atur i construir una indústria catalana autosuficient, però sense descurar el mantenir i millorar la qualitat de la producció,

b) Degut a les noves condicions socials i a la guerra que s'estava mantenint, sense abandonar el tipus de producció que fins llavors s'havia realitzat, s'obriren o ampliaren noves línies de producció, com la producció de material per a les noves escoles que precisava l'"Escola Nova Unificada" (ENU), les escoles de formació professional, les biblioteques de barris, empreses o agrupacions, etc. i la producció exigida per les necessitats de la guerra:

"Gracias a eso, que es entusiasmo y generosidad, se ha conseguido hacer en pocas jornadas, respondiendo a las exigencias urgentísimas de la guerra, nada menos que 500.000 camas turcas, para los luchadores, sin abandonar ni relegar por un segundo el abastecimiento de las necesidades de la plaza, y más de 400 barracones, capaz cada uno para que en su interior se reúnan a descansar, amplia y cómodamente, cien milicianos de la libertad." ²²

c) Respecte a la producció tradicional, a més de mantenir-la a un nivell suficient per cobrir folgadoament les necessitats existents, de procurar obtenir una producció de qualitat i a preus assequibles, es posà interès especial en l'aspecte artístic, que es va abordar en el triple vessant d'educació del públic, de respondre a les seves aspiracions i de llibertat d'iniciativa per a les creacions noves i amb això es va aconseguir renovar la pròpia producció tradicional:

"En el aspecto artístico, podemos intentar la educación del público, al mismo tiempo que pulsamos sus aspiraciones." ²³

"Desechado el sistema de producción sin arte, desechado el espíritu comercial, hoy hacemos nuevas creaciones, adaptando las materias primas a las exigencias de las construcciones y estimulamos al pueblo. Nuestros dibujantes y proyectistas tienen libertad de iniciativas, dando rienda suelta a su espíritu creador.

Nacen nuevos estilos. La sencillez, la elegancia natural queda aunada con la economía y la higiene, fabricándose el mueble proletario, que al ser esencialmente funcional, es esencialmente moderna y asequible..." ²⁴

d) La Fusta Socialitzada, amb la sots-secció de vendes que en formava part, va eliminar els intermediaris entre la producció i el consum, que abans del 19 de juliol de 1936 s'apropriaven de la major part del benefici de la indústria i encarien considerablement el preu de venda del producte. I en incloure al seu si tant la realització de la producció com la seva venda va poder establir un nivell més gran de coordinació entre la producció i el consum, atansar la primera al consumidor i ajustar al màxim els preus de venda. Tot plegat representà un benefici tant per a la indústria de la fusta com per als consumidors:

"Prendemos demostrar la gran ventaja y simplicidad, que con esta estructuración consigue nuestro Sindicato desahuciando, para siempre, a los intermediarios y parásitos que vivían a costa del trabajo de los demás.

Sigamos pues, con el método analítico empleado y demostraremos claramente que el único intermediario que ha de existir entre el productor y el consumidor es la regularización de ambas funciones para coordinar las necesidades humanas...

Al formar parte integrante la Sub-Sección de ventas, armonizamos lo que el régi-

men capitalista nunca hubiese logrado: la coordinación del consumo y la producción.

*Si los compañeros especializados de las tiendas, hoy de ventas, mañana de distribución, fijan como base las necesidades de la colectividad, quedarán de hecho encargados de orientar la producción tanto en especialidad como en calidad."*²⁵

e) Mereix una menció a part l'anomenada Primera Exposició del Moble de Barcelona que realitzà la Fusta Socialitzada, com a mostra de la potencialitat i capacitat constructiva d'aquesta indústria i amb la finalitat de donar a conèixer tan àmpliament com es pogués la seva producció al públic barceloní en particular i al de la resta de Catalunya en general.

Aquesta exposició, inaugurada el 14 d'agost de 1937 i clausurada el 22 del mateix mes i que va tenir lloc al locals del carrer Consell de Cent 327 i 329, reuní la varietat més àmplia de tipus i estils de mobles procedents dels diversos tallers que formaven part de la Fusta Socialitzada, i va constituir, tant segons els informes interns com segons les notícies aparegudes a la premsa, un èxit que posà en evidència els resultats brillants aconseguits per la Fusta Socialitzada. L'assistència de visitants fou molt nombrosa -es donà la xifra de més de cent mil- i va produir un augment important de les vendes durant aquella setmana. Degut precisament a l'èxit aconseguït es decidí donar a l'exposició un caràcter permanent mitjançant la renovació dels models exposats:

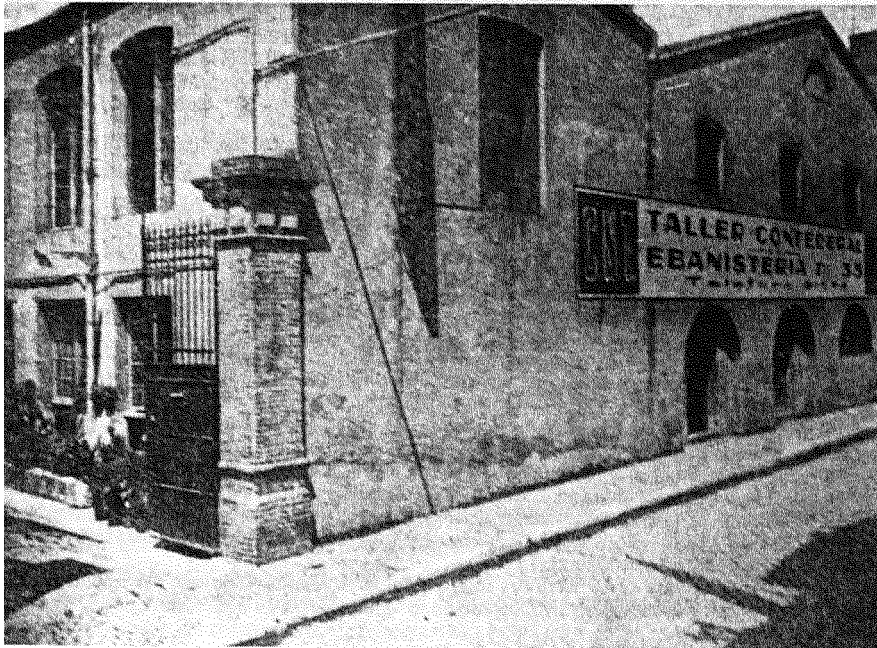
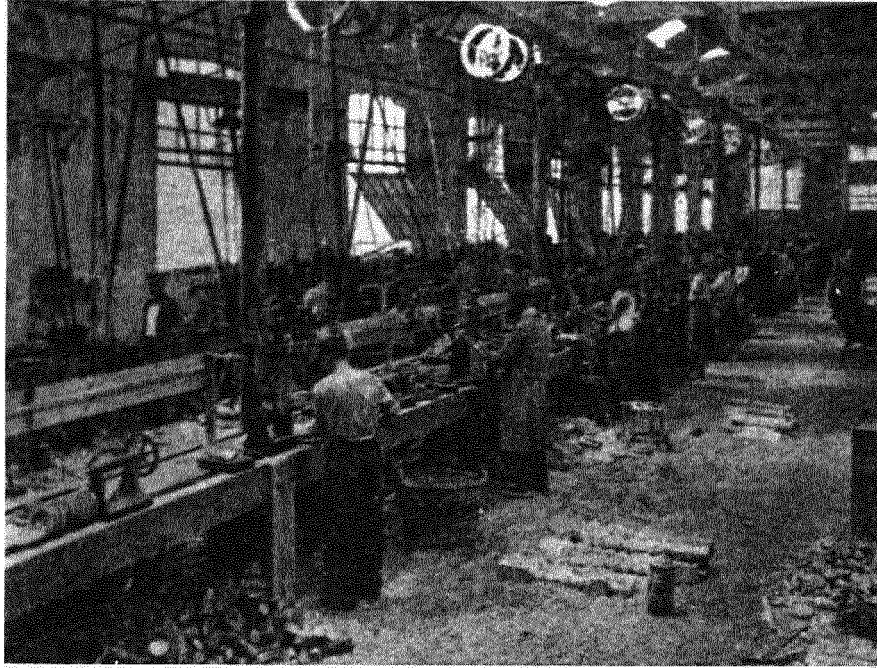
*"Es preciso, no obstante, poner de relieve que con la Exposición se ha creado un órgano importantísimo, por mediación del cual y puesto que debido al éxito obtenido se ha dado a la misma un carácter permanente, renovándose los modelos, el pueblo podrá adquirir aquello que sea de su agrado, y además podrá apreciar prácticamente la capacidad constructiva de los obreros..."*²⁶

f) À més de la tasca realitzada per adequar a les noves necessitats, renovar i potenciar la producció de la indústria, importa assenyalar també, que la Fusta Socialitzada introduí millores importants a la higiene i a l'atenció sanitària als centres de treball. Els va dotar de dutxes, lavabos, guarda-robes, etc, així com de farmacioles i sales de primers auxilis i va desenvolupar, al mateix temps, una labor educativa física i intel·lectual dels seus components. Es va dotar d'instal·lacions esportives, com la piscina del taller confederal d'ebenisteria, situat al carrer Galileu, organitzà biblioteques, sales de lectura i conferències, cursos de preparació d'ensenyament primari, etc. Existia també, en una fase avançada, el projecte de creació d'una Escola d'Arts i Oficis, que havia de comprendre una gamma àmplia d'aspectes: ensenyament, arxiu, biblioteca, conferències, estudi i realització de models professionals, reproducció de talles dignes de museu, moble funcional, estudi, comparat d'estils, etc., projecte que no es pogué dur a terme degut al desenllaç de la guerra.

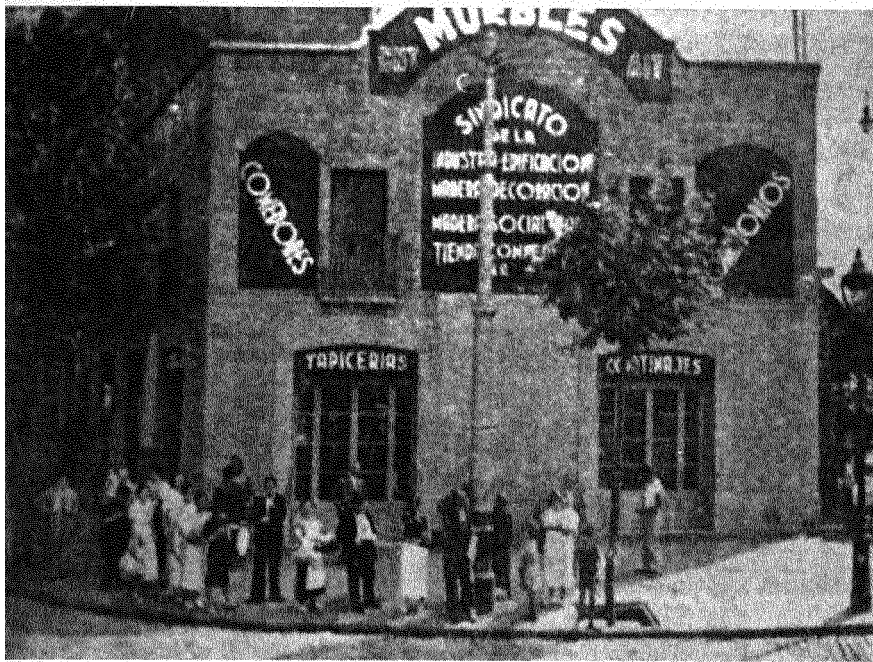
Per acabar, només resta fer una referència breu a que la Fusta Socialitzada va establir un sistema de seguretat social per als seus treballadors i realitzà un nivellament considerable de salaris, encara que no va arribar a la seva igualació total, establint un ventall que anava des de les 105 pessetes per als mossos i peons a les 150 pessetes per als dibuixants i projectistes.

NOTES

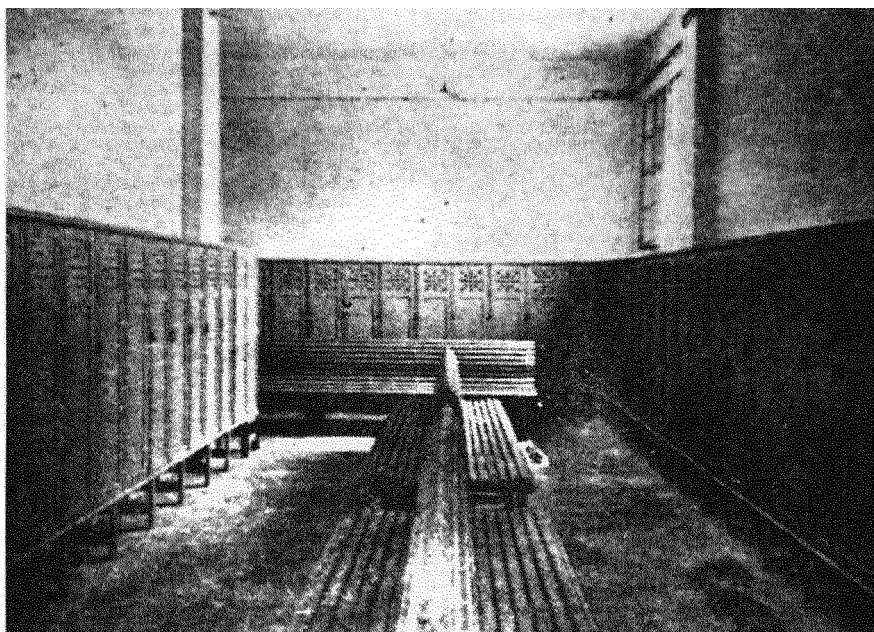
1. "El Ramo de la Madera y sus talleres confederales". Solidaridad Obrera, p. 4, Barcelona, 24 de desembre de 1936.
2. "El Ramo de la Madera y sus talleres confederales". Solidaridad Obrera, p. 4, Barcelona, 24 de desembre de 1936.
3. "Tarea iniciada por la Madera Socializada". HOY, p. 13, Barcelona, desembre de 1937.
4. "La industria de la Madera". Tierra y Libertad, Barcelona, 1 de gener de 1938.
5. CNT-AIT. Gràfic comparatiu de les seccions diferents del Sindicat de la Indústria de l'Edificació, Fusta i Decoració. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Barcelona, 15 de gener de 1938.
6. "Sindicato de la Madera. Higieneización necesaria. Nosotros vamos por el todo". Boletín de Información CNT-FAI, p. 8, Barcelona, 2 d'octubre de 1936.
7. "Sindicato Único del Ramo de la Madera". Boletín de Información CNT-FAI, p. 5, Barcelona, 25 de desembre de 1936.
8. "Sindicato Único del Ramo de la Madera. Captación de la pequeña burguesía, de pequeños patronos a obreros libres". Boletín de Información CNT-FAI, p. 5, Barcelona, 30 de desembre de 1936.
9. Sindicato de la Madera. Manifest Cit. per Leval, Gastón a *Colectividades Libertarias en España*, tom 2, pp. 15 i 16, Editorial Proyección, Buenos Aires, 1974.
10. "Sindicato Único del Ramo de la Madera. Dos palabras sobre el malentendido de los llamados Comités de Empresa y Comités de Control". Boletín de Información CNT-FAI, p. 7, Barcelona, 30 de desembre de 1936.
11. "Sindicato Único del Ramo de la Madera". Boletín de Información CNT-FAI, p. 5, Barcelona, 25 de desembre de 1936.
12. "Sindicato Único del Ramo de la Madera". Boletín de Información CNT-FAI, p. 6, Barcelona, 25 de desembre de 1936.
13. "Asamblea General Extraordinaria de las Secciones Socializadas de la Madera. Dictamen sobre la organización y funcionamiento de las Secciones Socializadas de la Madera". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, pp. 3 i 4, Barcelona, 15 de maig de 1937.
14. Fusta Socialitzada. Organigrama organitzatiu. Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 9, Barcelona, 10 d'octubre de 1937.
15. "Asamblea General Extraordinaria de las Secciones Socializadas de la Madera. Dictamen sobre la organización y funcionamiento de las Secciones Socializadas de la Madera ". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 4, Barcelona, 15 de maig de 1937.
16. "Tarea iniciada por la Madera Socializada". HOY, p. 13, Barcelona, desembre de 1937.
17. "Madera Socializada. Palabras finales, que oiga quien oír pueda". Boletín de Información CNT-FAI, p. 8, Barcelona, 30 de desembre de 1936.
18. SOSA, **Paulino**. "Salvar las colectividades es un alto sentido de **responsabilidad** de las Organizaciones CNT-UGT". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 4, Barcelona, 15 d'octubre de 1938.
19. "**La Junta** del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Declaración". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 5, Barcelona, gener 1937.
20. "**La Junta del** Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Declaración". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 5, Barcelona, gener 1937.
21. "**La Junta del** Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. **Declaración**". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 5, Barcelona, gener 1937.
22. "El Ramo de la Madera y sus talleres confederales". Solidaridad Obrera, p. 4, Barcelona, 24 de desembre de 1936.
23. "Tarea iniciada por la Madera Socializada", HOY, p. 13, Barcelona, desembre de 1937.
24. "La Industria de la Madera". Tierra y Libertad, Barcelona, 1 de gener de 1938.
25. "Asamblea General Extraordinaria de las Secciones Socializadas de la Madera, del 25 de abril de 1937. Dictamen". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 3, Barcelona, 15 de maig de 1937.
26. "La obra cumbre de las Secciones Socializadas de la Madera". Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración, p. 7, Barcelona, 10 de setembre de 1937.

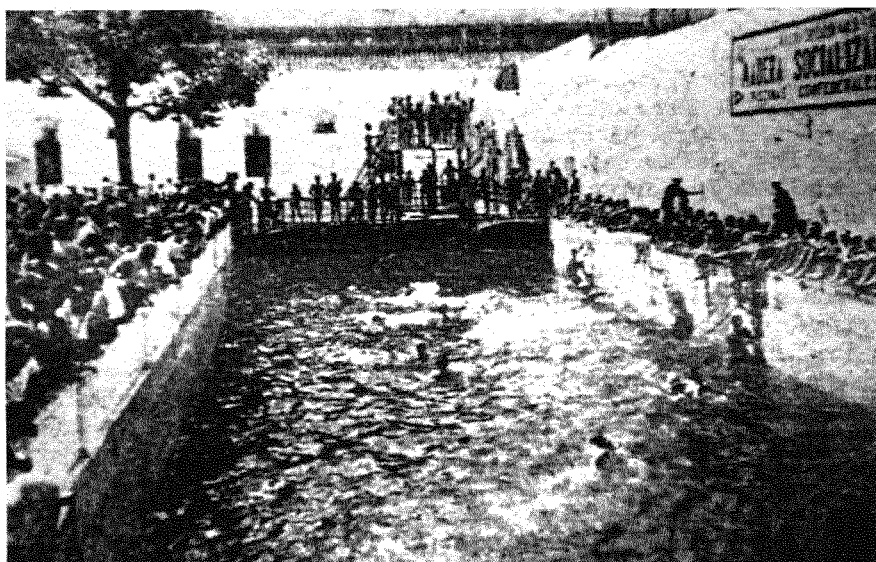
Taller de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

Centre de vendes de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

Guarda-roba dels obrers d'un taller de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

Piscina de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

La indústria fabril, tèxtil, del vestir i annexes de Badalona i el seu Radi

Introducció: la indústria tèxtil de Badalona

Antecedents i procés de formació de l'Agrupació

L'estructura i funcionament del Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi i l'Agrupació, de fet, de la Indústria Tèxtil de Badalona

Desenvolupament, consecucions i realitzacions

Introducció: la indústria tèxtil de Badalona

El 1936, Badalona era una ciutat que comptava amb uns 80,000 habitants i amb un cens laboral d'una mica més de 20.000 treballadors distribuïts entre la indústria i els serveis.

La indústria tèxtil de la localitat, que era la que ocupava un nombre més elevat d'obrers, constava de 37 fàbriques on hi treballaven una mica més de 8.000 persones. Les altres branques econòmiques importants, a més de la indústria tèxtil, eren la indústria del transport, la indústria metal·lúrgica, que va formar part de la indústria de guerra i que comptava entre d'altres amb l'empresa "Metalgraf Española" de 800 treballadors, la indústria alimentària, on hi figurava l'empresa "Galletas Victoria", que amb més de 500 treballadors era la més important de tota Espanya en la seva especialitat, la indústria química, la indústria de la pell, la indústria de la construcció i l'activitat agrícola.

Badalona era, per tant, el 1936 una ciutat industrial important, els habitants de la qual vivien principalment del producte de la indústria i la tèxtil era la d'envergadura més gran i la que comptava amb el nombre major de treballadors. Tot això li conferia un pes específic important a la localitat.

Les 37 fàbriques que componien la indústria tèxtil de Badalona no estaven dedicades a un mateix tipus de producció sinó que al contrari, comprenien diverses activitats i especialitats del ram tèxtil. Unes estaven dedicades a filar, teixir i acabar robes de cotó, de llana i de fibres artificials; d'altres al blanqueig, tenyit i acabat dels productes filats i dels teixits. Algunes a la confecció, d'altres al gènere de punt. N'hi havia d'especialitzades en la fabricació de tota classe de cordills, cordes i xarxes per a la pesca; tres d'elles es dedicaven a l'aprofitament de les borres i deixalles, una de les quals estava especialitzada en la fabricació d'apòsits per a sanitat. També hi havia una empresa dedicada a la confecció de mantons de Manila, catifes i tapissos, i també algun, taller de brodats i calats. Així doncs, la indústria tèxtil de Badalona, en conjunt, era d'una gran complexitat i diversitat.

Aquesta indústria estava formada per empreses de tipus mitja, que ocupaven com a mitjana, una mica més de 200 treballadors cadascuna i disponien generalment d'una maquinària i instal·lacions tècniques obsoletes. Això donava lloc a un nivell baix de competitivitat a escala internacional que, unit a una deficient estructura i política comercial, provocà la pèrdua progressiva de mercats internacionals, que havien estat considerablement ampliat a ran de la primera guerra mundial -1914-1918- i feren perillar, fins i tot, els mercats de l'Orient Mitjà i dels Balcans -Romania, Bulgària, Grècia, Turquia i Egipte-, que es tractava amb dificultat de mantenir-los mitjançant la Mancomunitat de Fabricants de Teixits, organisme semi-autònom de la Federació de Fabricants de Filats i Teixits de Catalunya:

"...Éstos (se refiere a los empresarios del sector) -los que quedaron y los que se ausentaron-pese a tener una capacidad de operación de empresarios medianos..., se habían movido en las claras y concluyentes condiciones de un artesano mayor, ignorando la proyección técnica en sus empresas y por ende social. Los más modernos sistemas ya en boga en aquellos años en la Industria Textil los ignoraban y, además, sin los más mínimos conocimientos indispensables para lograr una incidencia en la lucha competitiva, de los productos que manufacturaban con relación a los productos en el exterior del país..."¹

Per tant la situació econòmica i d'equipament en què es trobaven la generalitat de les empreses del sector, el juliol de 1936, era de molta precarietat:

*"...Desde los primeros momentos apreciamos que la mayoría de las empresas se encontraban sin disponibilidades económicas, algunas arruinadas. No disponían de materiales de mantenimiento y menos de materias primas, sin carbón, sin colorantes, apenas con lo necesario para lubricar el utillaje y sin elementos para repararlo..."*²

Pel que fa al nivell i característiques de la sindicació dels treballadors, cal assenyalar que abans del 19 de juliol de 1936, l'únic sindicat existent a la indústria tèxtil de Badalona era el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi (CNT), que posteriorment -març de 1937- canvià la seva denominació per la de Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexes de Badalona i el seu Radi, que agrupava una mica més de 5.000 treballadors. A partir del juliol de 1936 la sindicació es féu obligatòria i era d'opció lliure el sindicat on enquadrarse. Fou a partir d'aquesta data que es formà el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil i Annexes de Badalona (UGT-UHP) que va arribar a comptar entre 1.500 i 1.800 treballadors. La resta de treballadors no afiliats va passar a engrossir les files del sindicat de la CNT.

Antecedents i procés de formació de l'Agrupació

El 18 de juliol de 1936 es produí la rebel·lió militar, davant la qual els sindicats convocaren la vaga general revolucionària, i els treballadors van sortir al carrer per combatre-la.

Una vegada derrotada aquesta rebel·lió a Barcelona i a la resta de Catalunya, no tenia sentit prosseguir la vaga i mantenir paralitzada la producció. Per això el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi (CNT), el dia 21, va convocar una reunió a l'Ajuntament amb tots els directors, encarregats i contramestres i també els patrons que havien romàs a la localitat -la major part dels empresaris davant la derrota dels militars desaparegueren- on se'ls comunicà que al dia següent -22 de juliol- havien de reincorporar-se al seu lloc de treball, però tenint en compte que a partir d'aquell dia les ordres i instruccions les rebrien del sindicat.

Posteriorment el sindicat de la CNT publicà una nota on s'instava a la represa del treball. En aquesta nota es deia:

"Treballadors afiliats al Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexes de Badalona i els seus voltants:

S'ha acabat la lluita a Catalunya per la defensa de les llibertats de la classe obrera. La Junta Central i les Juntes de Secció professionals, i en espera de celebrar una Assemblea general de tots vosaltres per dar-vos compte de les tasques portades a cap durant el curs de la setmana que va del 13 al 19 de juliol, us preguem torneu demà al treball...

*La convocatòria, a part d'informar-vos, tindrà per finalitat el tractar amb tot detall i responsabilitat el futur de les nostres activitats. Pel bé de tots i dels instruments de treball avui a les mans vostres, us recomanem la més estreta disciplina, tant per vosaltres com per nosaltres, imposant-nos mútuament l'acompliment dels nostres deures perquè el naixement de la nova situació no es malmeti."*³

El dia 23 de juliol va tenir lloc la reincorporació dels treballadors a la feina, els quals transformaren els Comitès Sindicals de Fàbrica, que existien abans del 19 de juliol, en Comitès de Control. Aquests van passar a controlar i dirigir l'activitat de la fàbrica i exerciren, de fet, les funcions que anteriorment havia realitzat el patró.

El 30 de juliol el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi (CNT) comunicà als esmentats Comitès de Control una sèrie de directrius i instruccions amb la finalitat de poder disposar ràpidament d'una informació veraç i global de la situació de la Indústria -els seus problemes, dificultats i possibilitats- i poder així, a partir d'ella, reorganitzar-la i reorientar-la en funció de l'estat econòmic en què es trobava i dels pressupostos de la col·lectivització-socialització. Aquestes instruccions foren elaborades conjuntament pel Ple de les juntes de Secció i per la Junta Central del Sindicat i aprovades en Assemblea General pels treballadors de les 37 fàbriques que constituïen la indústria;

"Misión de los Comités de Control

A) Saber el valor exacta de nuestro trabajo y la relación existente entre lo que producimos y lo que consumimos, todo ello para poder establecer el equivalente destinada al intercambio que se tenga que realizar.

B) Saber el valor, que en concepto de impuestos, carga el Estado a las empresas y al comercio, esto para determinar la sobrecarga al valor de coste de la producción incorporando, como es natural, el precio de las materias primas, de dirección técnica y de administración.

C) La labor del Comité de Control será la que sigue: averiguar lo difícil, fiscalizar todo el aparato empresarial, estudio de todas las energías, conocimiento de todos los fraudes, conocer el valor verdadero de la calidad y la cantidad de las materias utilizadas en la producción del presente, esto para poder determinar con certeza la producción del futuro. Para obtener tales datos y efectuar su resumen, ha sido creada, en el seno del Sindicato, el «Consejo de Control y de Economía de la Industria Textil, Vestir y Anexos de Badalona y su Radio».

Este Consejo se regirá por lo que a continuación sigue, a saber;

1º).- El Consejo, de acuerdo con las instrucciones dadas por el órgano de administración del Sindicato, tendrá plena competencia para organizar el control de las unidades de producción y en las mejores condiciones técnicas y económicas posibles; tendrá cuidado de mantener toda clase de relaciones con los organismos de control de las unidades de producción y talleres y prestará atención a todas las peticiones de los mismos facilitándoles todas aquellas informaciones que les fuesen pedidas por aquellos.

2º).- Los Comités de Control de fábrica tendrán siempre cuidado y el conocimiento exacto del estado económico de la empresa; controlarán todo cuanto tenga relación con la productividad, con el fin de poder determinar con certeza el verdadero valor de la producción enviada a los lugares de venta o intercambio,

3º).- Los Comités de Control han de saber lo que sigue: a) existencia de maquinarias, clase de las mismas y su valor en pesetas; b) cantidad de materias primas ne-

cesarias por semana; c) especialidades de producción y cantidad de ellas, así como su valor en pesetas, también por semana; d) lugares de procedencia de las diversas materias primas necesarias a la empresa y precios de ellas puestas a pie de fábrica,

4),- Los Comités de Control de cada fabrica tendrán siempre conocimiento del

origen de toda clase de pedidos y el precio de las materias primas empleadas en el lugar de procedencia. También controlarán el valor de las transacciones sucesivas de productos antes de llegar al mercado, como también el precio de venta y el producto liquido del negocio.

5º).- Lugar de colocación y venta de los productos fabricados y precios de los mismos.

6º).- Importe de los salarios semanales y mensuales.

7º).— Personal obrero empleada en fábrica y despacho.

8º).— Gastos de todas clases por causa de impuestos a fábrica y despacho.

9º).- Existencia de materias primas y productos manufacturados.

10º).- Estado económico general de caja; activo y pasivo.

11º).- Relación semanal y mensual de gastos de fábrica y despacho.

12º).— Relación semanal de los no asistentes al trabajo por accidente o enfermedad; otras causas.

13º).- Relación semanal y mensual de todos aquellos casos no previstos en el pre-sente cuestionario.

Badalona, 29 julio 1936" 4

Amb el que s'ha exposat fins aquí es pot establir clarament que el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi, immediatament després del 19 de juliol de 1936, prengué a les seves mans la direcció i gestió de la indústria tèxtil de Badalona. En primer lloc convocà els patrons i càrrecs dirigents de les fàbriques d'aquesta indústria perquè es reincorporessin al treball i per comunicar-los que assumia la direcció de les empreses del sector, al temps que feia una crida als treballadors perquè reprenguessin l'activitat productiva. Pocs dies després, els Comitès Sindicals de Fàbrica que existien abans del 19 de juliol foren transformats en Comitès de Control i el sindicat va donar a conèixer una sèrie d'instruccions generals que havien de servir com a base d'actuació per als esmenats comitès. D'aquesta manera el control de cada empresa en particular va passar a exercir-lo el seu corresponent Comitè de Control i el de la indústria en general, el sindicat.

Als primers moments s'establí, per tant, un control obrer de la indústria, encara que, en realitat, en tractar-se d'un control exercit de forma exclusiva pels treballadors, sense que els patrons poguessin decidir sobre la política de l'empresa, pràcticament equivalia a la seva col·lectivització, la qual es va dur a terme plenament poc temps després, per la iniciativa del sindicat de la CNT i prèvia realització d'assemblees a totes les fàbriques, que era on es prenia la decisió. D'aquesta forma, abans de finalitzar l'any 1936, i abans també de promulgar-se el Decret de Col·lectivitzacions, totes les empreses de la indústria tèxtil de Badalona foren col·lectivitzades llevat de tres, una per tractar-se d'una empresa on els seus treballadors estaven afiliats majoritàriament al sindicat de la UGT i aquest s'oposà a la seva col·lectivització, i les altres dues perquè el seus propietaris eren estrangers, francès un i suís l'altre.

D'aquesta forma, el Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi va passar de ser un òrgan de lluita, un sindicat de defensa dels interessos dels treballadors en el si d'una societat capitalista -abans del 19 de juliol de 1936- a ser un organisme de gestió, un sindicat d'enquadrament dels treballadors per a la posada en pràctica de l'autogestió dels mitjans de producció -des del 23 de juliol de 1936 al gener de 1939-. Aquesta transformació vingué facilitada per la pròpia

estructura organitzativa que tenia aquest sindicat abans del 19 de juliol de 1936, L'organització del Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi era, ja abans del 1936, la d'un sindicat d'indústria, el que significava que el sindicat englobava tots els treballadors manuals, administratius i tècnics que treballaven per a aquesta indústria, fos quin fos el seu ram o professió. Així, per exemple, els conductors i els mecànics que treballaven per a la indústria tèxtil pertanyien a aquest sindicat. Amb aquest tipus d'organització el sindicat disposava d'una autonomia àmplia d'acció.

L'estructura i funcionament del Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi i l'Agrupació, de fet, de la Indústria Tèxtil de Badalona

L'estructura organitzativa del sindicat es basava en la secció que, a la vegada, es dividia en subseccions segons la professió o ofici dels seus components. Les seccions que formaven el sindicat eren les següents:

- Secció de Teixits: era numèricament la més important i estava formada per tots els treballadors de les diferents especialitats que laboraven a les naus de fabricació de teixits.

- Secció de Filats de cotó, pèl i estam: agrupava els treballadors de les diverses especialitats que operaven en la preparació i fabricació dels filats.

- Secció de Conferia i Annexes: englobava els productors d'un dels sectors especialitzats més importants del país que fabricava tota classe de corderies i cordam. Utilitzaven per a això diverses primeres matèries: el jute, el cànem, l'abacà, la pita, etc. que eren totes importades a excepció feta del cànem, que provenia de la conca del Segura.

- Secció de borres i buates: estava constituïda pels treballadors de les fàbriques que operaven les deixalles de cotó i residus industrials del tèxtil. Una de les seves produccions més importants, en especial durant la guerra, era la d'apòsits i gasa i cotó hidròfil, destinada la major part, durant el conflicte bèl·lic, a cobrir les necessitats dels serveis de sanitat dels combatents. Posteriorment, aquesta secció passà a formar part de la Secció de Filats.

- Secció de Tintorers i Ram de l'Aigua: enquadrava els treballadors de les indústries dedicades al blanqueig i tintat dels filats i a l'acabament de les peces.

- Secció dels Auxiliars d'Indústria: comprenia tots aquells treballadors la professió o ofici dels quals no era el ram tèxtil, com mecànics reparadors, fusters, paletes i manobres, transportistes, electricistes, dependents de comerç del tèxtil, etc. però que la seva activitat la desenvolupaven en el si de la indústria tèxtil.

- Secció de Tècnics de la Indústria: estava formada per tots els tècnics, ja fossin d'alguna especialitat del ram tèxtil o no, que treballaven a la indústria tèxtil. Els treballadors de l'administració estaven també enquadrats en aquesta secció i constituïen una de les seves subseccions.

- Secció del Vestir: aquesta secció fou creada amb posterioritat al 19 de juliol de 1936, i estava constituïda pels treballadors dels rams de sastreria i confecció.

Les diferents seccions que componien el sindicat disposaven d'una àmplia autonomia i capacitat de decisió i resolien pel seu compte i amb independència total, totes aquelles qüestions i problemes que no afectaven l'interès general del sindicat.

L'òrgan màxim de decisió de la secció era la seva Assemblea General, que decidia l'actuació que calia seguir i resolvia els problemes i qüestions importants i

d'interès general de la secció. Al mateix temps era la que elegia la Junta Administrativa i podia revocar-la totalment o parcialment en qualsevol moment.

La junta Administrativa de secció constituïa l'òrgan màxim de gestió i decisió dels assumptes quotidians i estava formada pels representants de cada una de les subseccions, amb la finalitat de garantir el coneixement i la resposta adequada davant de qualsevol problemàtica específica d'una subsecció. Alhora, la Junta Administrativa enviava els seus representants a la Junta Central del sindicat.

A nivell global del sindicat, l'òrgan màxim era la seva Assemblea General, que decidia sobre les qüestions importants que afectaven el sindicat en el seu conjunt i constituïa, al mateix temps, l'aglutinant i el lloc de discussió comú de tots els seus membres i la garantia del pacte federatiu establert entre les diferents seccions. L'Assemblea General era també qui elegia els membres que formaven part de la Junta Central com a representants del sindicat en el seu conjunt.

L'òrgan màxim de decisió entre Assemblees i l'encarregat de resoldre els problemes i qüestions diàries del sindicat, és a dir, l'òrgan màxim de decisió quotidiana, era la Junta Central del sindicat, la qual, malgrat tot, no prenia cap decisió d'importància sense consulta prèvia a les Assemblees de secció i a l'Assemblea general del sindicat. Una de les funcions importants de la Junta consistia en donar a conèixer al conjunt del sindicat totes les informacions, propostes i discussions que procedien tant dels òrgans centrals com de les seccions i subseccions. La junta Central estava composta per quatre membres -President, Secretari, Comptador i Caixer- elegits a l'Assemblea general del sindicat i per un o dos representants de cada una de les Juntes d'Administració de secció. Aquests últims eren variables, perquè cada Junta Administrativa disposava de llibertat plena per designar, en cada moment, els representants que considerés més adequats, en funció de les qüestions que havien de tractar-se a la junta Central.

Les següents línies ofereixen una exposició clara del funcionament intern del sindicat, de quin era el procés de presa de decisions que seguia:

"Nunca los acuerdos decididos en el seno de la Junta Central eran aplicados directamente; se recogían por los Delegados de Sección y eran llevados a la Junta de esta, la cual los trasladaba a las Asambleas de sus afiliados para su estudio, rechazo o modificación. Muchas veces eran las Asambleas de Sección las que sugerían temas, para que a través de la Junta Central fuesen presentados a las demás Secciones, las cuales invariablemente llevaban el tema a la Asamblea general de todos los componentes del Sindicato. El pacto federativa de unidad de propósitos quedaba garantizado por esta última Asamblea, máxime cuando se trataba de aquellos problemas que por su importancia afectaban las reivindicaciones comunes a todos, procurando respetar las características profesionales de cada Sección. Por lo demás, éstas resolvían aquellos problemas concretos que no afectaban al interés general del pacto, con toda independencia..."

*En realidad, la Junta Central, era como un pequeño comicio en donde se debían todos los problemas generales del Sindicato..."*⁵

En ocasions excepcionals en què s'havia de prendre una decisió important amb caràcter urgent, podia reunir-se el Ple de les Juntes de secció conjuntament amb la Junta Central del sindicat, per resoldre sobre el problema o qüestió plantejats, no obstant això, s'havien de convocar, el més aviat possible, Assemblees de secció i Assemblea general del sindicat perquè ratifiquessin o modifiquessin els acords d'aquest Ple.

Per completar l'explicació sobre l'estructura i el funcionament del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi, resta solament fer una referència a la seva organització en l'àmbit de la unitat de producció. Igual que als altres nivells, l'òrgan màxim el constituïa l'Assemblea, en aquest cas de fàbrica, que reunia tots els afiliats de la fàbrica per decidir sobre l'actuació que calia seguir i s'hi elegia també el Comitè Sindical de Fàbrica on s'hi trobaven representades les diverses seccions, dependències i especialitats que existien a la fàbrica. Aquest era l'encarregat de dur a terme les resolucions de l'Assemblea i de resoldre les qüestions que diàriament es plantejaven.

El funcionament i l'organització del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi, després del 19 de juliol de 1936, va seguir sent bàsicament el mateix. El que sí que canvià totalment fou el seu caràcter, que tal com s'ha indicat, va passar de ser el d'un sindicat de lluita a ser el d'un sindicat de gestió. Va ser precisament l'estructura organitzativa de sindicat d'indústria -que ja tenia abans de 1936-, el que li va permetre de passar amb facilitat de realitzar un tipus de funcions a unes altres de diferents.

La nova situació que existia i la transformació del caràcter del sindicat van donar lloc a la creació de dos nous òrgans:

- A nivell d'empresa, si bé als primers moments de la represa de l'activitat productiva, els Comitès Sindicals de Fàbrica que hi havia, es transformaren en Comitès de Control, als pocs dies es va procedir a l'elecció, en assemblea de tots els treballadors, dels nous Comitès de Control, que incloïen també, quan n'hi havia, treballadors afiliats a la UGT. A partir d'aquest moment van haver-hi a la fàbrica dos òrgans diferents, El Comitè de Control i el Comitè Sindical de Fàbrica, cada un amb les seves funcions específiques. El primer realitzava les tasques de control i gestió de l'empresa i el segon defensava els interessos immediats dels treballadors.

A les instruccions del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi als Comitès de Control, el 30 de juliol de 1936, -que s'han reproduït anteriorment-, hi figuraven a continuació una sèrie d'apartats on s'exposaven les relacions que havien d'existir entre els dos comitès, que no s'han reproduït, ni ara cal entendre's en la seva explicació, perquè tant les funcions d'aquests comitès com les seves relacions i les raons de la seva existència diferenciada han estat explicades ja quan s'han exposat l'organització i funcionament de les empreses col·lectivitzades.

Quan es passà a la plena col·lectivització de les empreses de la indústria tèxtil de Badalona, el Comitè de Control va ser substituït pel Consell Obrer, encarregat de la direcció i gestió de l'empresa, i va romandre inalterat el Comitè Sindical de Fàbrica, així com les relacions que hi havia entre ells.

- A nivell general, el Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi va crear el Consell d'Economia i Control de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona, que estava compost per tècnics i especialistes dels diversos rams de la indústria. Aquest òrgan era purament consultiu, sense que disposés de cap poder de decisió. Era l'encarregat de l'elaboració d'informes sobre la situació tècnico-econòmica en què es trobava la indústria, d'analitzar les dificultats, d'aquest ordre, que es presentessin i de proposar-hi solucions. Al mateix temps col·laborà també, mitjançant informes i dictàmens, a l'intent que es va realitzar d'agrupar tota la indústria tèxtil de Catalunya, intent que no arribà a concretar-se a la realitat.

En definitiva, doncs, les característiques generals de l'estructura i funcionament organitzatiu d'aquest sindicat, mitjançant el qual els treballadors dirigiren i

gestionaren la indústria tèxtil de Badalona (cal tenir en compte la seva importància numèrica, perquè més del 80% dels treballadors del sector hi pertanyien), coincideixen bàsicament amb les característiques de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona i amb les de la Fusta Socialitzada, també de Barcelona, per la qual cosa no cal estendre's en la seva anàlisi. Cal destacar-ne només a continuació, les més significatives;

- El funcionament del Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi es basava en l'exercici de la democràcia directa i n'era l'òrgan màxim de decisió als diferents nivells, l'Assemblea corresponent, que també elegia i revocava els membres dels òrgans de decisió quotidiana, els quals, a la vegada, havien de seguir les directrius fixades a l'Assemblea i donar-li compte de la seva actuació,

- A cadascun dels diferents nivells existents, de centre de treball, especialitat o secció, en les qüestions que li afectaven, es prenen les decisions de forma totalment autònoma, i només era en aquelles qüestions que afectaven l'interès general, quan la decisió era presa també a nivell general. Per això disposaven de tanta autonomia les seccions que componien el sindicat.

- Igual també que en les agrupacions analitzades anteriorment i per motius idèntics, es donà la divisió funcional entre els diversos òrgans. Per això, l'existència del Consell Obrer i del Comitè Sindical de Fàbrica, a nivell de centre de treball i la de la Junta Central del Sindicat i del Consell d'Economia i Control de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona a nivell general.

- De forma també semblant als altres casos analitzats, l'òrgan general de decisió quotidiana estava integrat en part per membres elegits a nivell general i en part per membres elegits a les respectives seccions -algun component de la seva Junta Administrativa- amb la particularitat, en aquest cas, que aquests no eren fixos sinó variables, en funció de no fer recaure sempre la responsabilitat damunt els mateixos elements i d'aconseguir al mateix temps l'eficàcia màxima. Per això era un o un altre, segons el tema o qüestió que es tractés.

A mitjan 1937, el Sindicat Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi, prèvia la manifestació favorable de totes les seves seccions, proposà en el Comitè d'Enllaç CNT-UGT que totes les empreses del sector s'unissin, constituint-se legalment en agrupació -segons el que s'estipulà al Decret de Col·lectivitzacions i altres textos legals que regulaven la creació d'agrupacions- i, a la vegada, el Consell d'Economia i Control de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona elaborà i presentà per a la seva discussió un avantprojecte d'Agrupació de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona. Amb aquest avantprojecte el que en realitat es pretenia era formalitzar i legalitzar l'organització i funcionament de la indústria tèxtil, que fins llavors havia existit per obra del sindicat de la CNT i es va procurar adaptar-lo, al menys formalment, als requisits legals.

S'oposaren a aquesta proposta el Sindicat de la UGT i Joan Comorera, que des del 30 de juny de 1937 era el titular de la Conselleria d'Economia del Govern de la Generalitat, que van adduir que alguna de les empreses tenia dificultats d'ordre econòmic. Aquesta oposició aconseguí impedir la constitució legal de l'agrupació del sector tèxtil de Badalona, degut especialment al paper decisiu d'en Comorera, perquè la seva Conselleria era l'encarregada de donar la conformitat per a la creació d'agrupacions noves.

Amb tota probabilitat, si la Conselleria d'Economia hagués estat ocupada per un membre de la CNT, com havia succeït fins el 30 de juny de 1937, s'hagués constituït legalment l'esmentada agrupació si tenim en compte la majoria aclapa-

radora que disposava el Sindicat de la CNT en aquest sector i la política seguida pels titulars de la Conselleria d'Economia anteriors a Comorera, favorable a la creació d'agrupacions. I això malgrat haver existit també l'oposició del sindicat de la UGT, que molt probablement hagués estat més petita per temor a quedar-se desplaçat, com passà al sector de la construcció de Barcelona. Malgrat tot, amb Comorera -dirigent del PSUC i enemic acèrrim de les col·lectivitzacions- a la Conselleria d'Economia les coses foren diferents, ja que va fer tot el possible per impedir la creació de noves agrupacions i procurà que les que ja existien es debilitessin i, fins i tot, es dissolguessin.

Fracassat l'intent de constituir legalment l'Agrupació de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona, el Sindicat Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexes de Badalona i el seu Radi, continuà dirigint i gestionant globalment aquesta indústria, com ho havia vingut realitzant fins llavors. Va fer fracassar els intents d'en Comorera de posar-la sota el control de la Generalitat, per la qual cosa aquest utilitzà, per una part, la col·laboració del sindicat local de la UGT i, per una altra, diverses formes de pressió econòmica i financera, com la de promoure la pignoració d'empreses, que si ho hagués aconseguit de manera generalitzada, hauria col·locat la indústria, o al menys una bona part d'ella, de fet, sota el seu control. No obstant això, l'actitud decidida del sindicat de la CNT i la força important de què disposava, impedí que es trenqués la unitat de la indústria i amb això que aquesta passés a ser controlada i dirigida per la Generalitat.

Així, per tant, havent fracassat l'intent de constituir l'agrupació legal de la indústria tèxtil de Badalona, per una part, i, per una altra, havent fracassat també l'intent del seu control per la Generalitat, fou el sindicat del ram tèxtil de Badalona de la CNT qui dirigí i gestionà directament aquesta indústria, de forma global, durant tot el període que s'està analitzant, que va comptar, de vegades, amb la participació supeditada i forçada del sindicat de la UGT.

El sindicat de la CNT agrupà les empreses que formaven el sector i va constituir a la pràctica una nova unitat econòmica de dimensions més grans -una agrupació-, la qual gestionava mitjançant els òrgans de la seva pròpia organització sindical i dels Consells Obrers de les empreses. Es poden considerar, per tant, aquests òrgans com els de l'agrupació -de fet, encara que no legalitzada ni formalitzada- de la indústria tèxtil de Badalona.

Encara que els Consells Obrers es trobaven constituïts no solament per afiliats de la CNT sinó també per membres de la UGT, proporcionalment al nombre d'afiliats de cada central sindical, l'àmplia majoria de què disposava el sindicat de la CNT va permetre que la gestió de la indústria es realitzés tal com s'ha exposat, sense dificultats més grans, incloses les tres empreses que van romandre sota control obrer sense arribar a la seva total col·lectivització, ja que la dinàmica general de la indústria, unida a les circumstàncies del moment, no els permetia d'escollir una altra alternativa, fins i tot en el cas d'haver-ho desitjat.

Desenvolupament, consecucions i realitzacions

Respecte al funcionament i a l'activitat de la indústria tèxtil de Badalona, durant aquest període, cal citar per la seva significació, els següents aspectes, que, a més, fan palès i corroboren el que ja s'ha afirmat anteriorment, que aquesta indústria globalment constituïa una unitat econòmica: una agrupació de fet, gestionada pels treballadors mitjançant la seva organització sindical:

- Una de les primeres accions realitzades pel sindicat de la CNT d'aquesta indústria fou intervenir els fons que les empreses del sector tenien dipositats als bancs, amb la finalitat que la indústria pogués prosseguir amb normalitat la seva activitat productiva, sense veure's entrebancada per dificultats financeres.

- Els Consells Obrers de les respectives empreses podien disposar dels seus propis fons només per fer front a les despeses considerades com a necessàries, com el pagament dels salaris, el de les matèries primeres i les despeses de manteniment de la maquinària i instal·lacions; la resta va quedar a disposició del conjunt de la indústria.

D'aquesta forma aquelles empreses que degut a que disposaven d'un utilatge en més mal estat, a tenir dificultats més grans per vendre la seva producció, o que per la raó que fos es trobaven en condicions econòmico-financeres difícils, van poder fer front als seus compromisos de pagament amb els fons procedents de la venda de la producció d'altres empreses del sector la situació econòmica de les quals era més pròspera. En el cas que les empreses amb dificultats no haguessin format part de la nova unitat, de fet, constituïda pel conjunt de la indústria tèxtil de Badalona, aquestes empreses no haurien tingut cap més possibilitat de subsistir que la de recórrer a la pignoració.

- Les fàbriques que per l'estat de la seva maquinària i instal·lacions i/o el dels seus locals es considerà que no disposaven de les condicions necessàries per aconseguir una productivitat adequada i poder realitzar-hi dignament el treball, foren suprimides, i es van traslladar els seus treballadors, manuals, tècnics i administratius a d'altres fàbriques:

"Suprimimos, paralizándolas, aquellas fábricas mal utilizadas, trasladando especialistas y técnicos a las que reunían mejores condiciones de rentabilidad y eficacia." ⁶

- Des dels primers moments s'establiren unes condicions de treball comuns per a tots els treballadors de la indústria (vegeu annex núm. 1), algunes de les quals, com la quantia dels salaris, foren experimentant diverses modificacions, però sempre per decisió sindical -decisió conjunta d'ambdós sindicats, el de la UGT i el de la CNT- i per a tots els treballadors de la indústria. No es va fer cap cas de les disposicions de la Generalitat sobre aquestes qüestions.

Referent a això, cal assenyalar que la Generalitat, i més en particular des que en Comorera es va fer càrrec de la Conselleria d'Economia, tingué interès especial en fixar els salaris, tarifes, etc. de les diverses empreses i sectors econòmics. Això anava clarament en contra dels plantejaments col·lectivistes, segons els quals eren els mateixos treballadors, mitjançant la seva organització autònoma i estructurada des dels centres de treball fins al nivell general de tot el país, els que havien de decidir al respecte. En el cas de la indústria tèxtil de Badalona, la Generalitat no aconseguí, com s'ha dit, fer prevaler les seves decisions sobre les esmentades qüestions.

Quan es fa referència a la pugna mantinguda amb en Comorera sobre aquest tema, es diu:

"Incluso -repetimos- cuando intentó reglamentar salarios y condiciones de trabajo, antes que la Consejería de Economía intentase algo sobre la materia, nuestro Sindicato ya había tornado las medidas pertinentes para que no tuviera viabilidad todo cuanto se proponía dicho «camarada»..." ⁷

- El Consell d'Economia i Control de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona elaborà plans de fabricació i especialització per al conjunt del sector, basats en els estudis i estadístiques que prèviament havia confeccionat, plans que una vegada discutits i aprovats per les Assemblees de fàbrica, de secció i general eren posats en pràctica:

"Se hizo una estadística completa en cuanto a mano de obra especializada, maquinaria, lubricantes, fuerza energética, materias primas, colorantes, especialidades textiles dominantes como manufacturados, producciones de promedio (trabajo a destajo ya abolida) y estado económico, empresa por empresa... Establecimos planes de fabricación y especialización, todo dentro del contexto de las necesidades de la hora..."⁸

- El Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi establí contractes importants de subministrament de teixits i uniformes, així com d'apòsits, gases i cotó hidròfil, amb el Ministeri de Defensa Nacional del Govern de la República. Amb això, la major part de la producció de la indústria fou venuda a aquest Ministeri i es va aconseguir d'aquesta manera esquivar, en bona part, els problemes derivats de la pèrdua de mercats, que la guerra i la transformació revolucionària havien provocat, al mateix temps que va obtenir més facilitats per a l'obtenció de primera matèria:

"El Sindicato contrató con el Ministerio de Defensa Nacional del Gobierno de la República extensas contratas para la tejeduría de telas destinadas al Ejército que luchaba contra la sublevación fascista. Aquel organismo nos facilitaba la materia prima necesaria y nosotros tejíamos y confeccionábamos los equipos. El trato fue siempre de tú a tú, como si se tratara de un gran consorcio industrial privado..."⁹

"Quasi tota la Indústria Tèxtil de Badalona va treballar per compte del Ministeri de Defensa Nacional, tant pel que fa referència als apòsits com el teixir les teles, així com la confecció dels abillaments per als soldats de l'Exèrcit republicà, per contactes pel dit Consell d'Economia..."¹⁰

La firma d'aquests contractes constituí un reconeixement de fet, per part d'un organisme oficial tan significatiu com el Ministeri de Defensa, que la indústria tèxtil de Badalona formava una unitat, dirigida i gestionada sindicalment i això malgrat que aquesta realitat no estés legalitzada mitjançant la constitució d'una agrupació reconeguda per la Generalitat.

- Establiment d'uns serveis sindicalitzats comuns per a tota la indústria tèxtil de Badalona. El Sindicat (**CNT**) decidí acabar amb el següent estat de coses: les pèssimes condicions en què es trobaven els treballadors pel que fa a atencions sanitàries en els casos de malaltia, embaràs, part, accident, etc. i la falta de mitjans de subsistència dels jubilats, perquè no existia cap previsió col·lectiva, amb la qual cosa els més previsors comptaven amb petites quantitats de diners procedents de les mutualitats, del tot insuficients per cobrir les seves necessitats i la resta, la majoria, amb no-res, i per tant, havien de viure a costa de la seva família o de la caritat pública quan ja no eren aptes per al treball. Per tot això, el Sindicat va establir els esmentats serveis sindicalitzats (una espècie de seguretat social).

La iniciativa i posada en marxa dels serveis sindicalitzats comuns fou obra ex-

elusiva del sindicat de la CNT. En un principi es va negar a col·laborar-hi el sindicat de la UGT que defensava que la prestació d'aquests serveis l'havia de realitzar l'Estat. Posteriorment, no obstant això, una vegada en funcionament els esmentats serveis, degut al benefici indubtable que representaven per als treballadors i davant l'absència total de prestacions similars per part de l'Estat, el sindicat de la UGT va sol·licitar participar-hi i que els seus afiliats poguessin també beneficiar-se'n. El sindicat de la CNT hi va accedir i amb això el de la UGT passà a formar part dels òrgans de gestió i control dels serveis sindicalitzats, de forma proporcional al nombre d'afiliats.

En primer lloc fou el Consell d'Economia i Control de la Indústria qui elaborà un projecte, que després d'haver estat criticat i esmenat en alguns aspectes, fou aprovat per l'Assemblea general del Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexes de Badalona i el seu Radi, i es va crear la Mútua de la Indústria Tèxtil de Badalona i el seu Radi,

Pel que fa als jubilats, tots ells, independentment del nombre d'anys que haguessin treballat en alguna empresa del sector, van passar a percebre una quantitat igual al salari de la seva categoria professional, que anava variant en la mateixa mesura que ho feien els salaris; aquesta quantitat anava a càrrec de l'última empresa on havien treballat.

Quant a l'assistència sanitària, s'establiren serveis totalment gratuïts, tant d'assistència mèdica en cas de malaltia, accident, embaràs i part, com d'adquisició de medicaments. Per això s'establiren contractes amb el Sindicat de Sanitat, entre els seus metges podien escollir lliurement els treballadors inscrits a la Mútua de la Indústria Tèxtil de Badalona i el seu Radi (vegeu annex núm. 2), amb la secció farmacèutica de l'esmentat Sindicat de Sanitat i amb una cooperativa de farmàcia creada abans del 19 de juliol, perquè proporcionessin els medicaments i amb una clínica col·lectivitzada de la localitat per atendre els parts.

Una altra de les prestacions dels serveis sindicalitzats consistí en abonar una quantitat equivalent al salari o a una part d'ell a aquells treballadors/es que no podien assistir al treball per malaltia, accident o embaràs, com figura al "Reglamento de enfermedades":

"Artículo 1º.- Los obreros inscritos a la Mutua de la Industria Textil de Badalona y su Radio, en caso de enfermedad, cobrarán el jornal integro durante los tres primeros meses; el 75% los tres meses siguientes y el 50% a partir de los seis meses hasta el día del alta.

Artículo 9º.-Las enfermedades de embarazo comprobadas, tanto si dependen del embarazo en si como si son derivadas de este estado, seran consideradas bajo la norma general de toda enfermedad y cuando no, habrá de prevalecer el criterio del medico inspector del control. Las enfermas comprendidas en este articulo, durante el curso de su enfermedad, cobraran el 75% de su salario durante el primer mes; el 50% durante el segundo mes y el 30% durante el tiempo restante, a excepto del con sabido período de las 10 semanas.

Artículo 10º.- La convalecencia en los partos normales, será de 40 días, y en los partos «distósicos» queda a criterio del médico inspector el determinar su duración." ¹¹

La finançació d'aquests serveis provenia en la seva major part de les empreses i una petita part era descomptada del salari de cada treballador en actiu. Els recursos econòmics estaven centralitzats en una comissió o secció del Consell d'Eco-

nomia i Control i es crearen, al mateix temps, els mecanismes de control i abusos que es van considerar pertinents. El control dels abusos era portat a terme pels òrgans de gestió de cada unitat de producció, mentre que per al control de les insuficiències es creà una comissió específica en el si de la Junta Central del sindicat. Per evitar caure en la burocratització, aquells elements que s'ocupaven dels esmentats controls ho van fer sense deixar de complir amb les obligacions corresponents al seu lloc de treball i realitzaven la nova labor en les seves hores de descans.

Cal assenyalar també, que tant la socialització de la indústria tèxtil de Badalona pel sindicat (CNT), com les formes de gestió i direcció adoptades, i les transformacions dutes a terme, van ser realitzades atenint-se a les decisions i criteris expressats a les Assemblees de fàbrica, de secció i generals. No es va fer cap cas de la normativa emanada de la Generalitat, que com a màxim era acceptada formalment, però no posada a la pràctica:

"Pese a lo que decía el decreto, promulgado por el Gobierno de la Generalitat de Catalunya, el Sindicato Textil de Badalona siguió dirigiendo globalmente todas las industrias según los planes previstos y las posibilidades que se ofrecían; se limitó a acatar sus disposiciones en el papel a título formulario pero nada más..."¹²

Aquesta socialització de la indústria pel Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi fou realitzada reduint al mínim la burocràcia, fins l'extrem que la major part dels components de la direcció quotidiana, en els nivells diferents, seguien exercint normalment el seu treball i es van encarregar de les feines de direcció un cop acabada la seva jornada laboral. Així, segons el testimoni del que fou Secretari del sindicat durant la major part d'aquest període (des del juliol de 1936 fins el març de 1938, quan es va incorporar al front):

"No existió la más mínima burocracia, salvo la indispensable que el Consejo de Control y de Economía y el Sindicato tenía necesidad de ella, pero los llamados «dirigentes», todos los que teníamos la responsabilidad de un cargo por elección, trabajábamos en nuestras respectivas empresas y terminada la jornada, coordinábamos la marcha administrativa y de planificación de todo aquel conjunto sindical y autogestionario, no en cada caso particular de una empresa, que esto ya lo efectuaban los propios interesados trabajando en una de ellas, sino en el conjunto de la Industria..."¹³

Un dels problemes importants a què va haver de fer front la socialització de la indústria tèxtil de Badalona fou el de l'atur que existia al sector, que va ser eliminat incorporant a les empreses que es trobaven en millors condicions, tots els treballadors de la indústria que estaven a l'atur. Es realitzà un esforç important per augmentar la producció i el mercat per a la seva venda, fet que va motivar els contractes amb el Ministeri de Defensa, Però encara en els períodes en què escassejà el treball o, si més no, n'hi havia menys del que podia desenvolupar la indústria, es preferí reduir el nombre d'hores setmanals de tots els treballadors -fins a 32 hores- a l'existència de l'atur, perquè es considerava que tant el treball com el salari, fos quin fos, s'havia de repartir entre tots els treballadors.

Una altra de les dificultats amb què es trobà fou el de l'escassetat de primera matèria, especialment la procedent de la importació. Aquesta dificultat va ser causada, en primer terme, per les circumstàncies derivades de la guerra i la revo-

lució i, en segon lloc, per la política desenvolupada per la Generalitat, en particular a partir de mitjan 1937 quan utilitzà el seu poder per dificultar el funcionament d'aquesta indústria i poder així obtenir-ne el control. Per fer front a l'escassetat de primera matèria importada, es realitzaren, amb èxit, assajos de substitució, com el del cotó pel cànem de la conca del Segura que fou convertit en floc apte per ser filat a les mateixes màquines de filar cotó. Aquesta transformació es pogué realitzar durant el temps en què es disposà del producte químic necessari per fer-ho. Una altra forma de la qual es va valer la indústria per fer front a l'escassetat de primera matèria foren els contractes amb el Ministeri de Defensa, que incloïen el subministrament de primera matèria per part d'aquest Ministeri. Amb tot això, malgrat que la indústria tèxtil de Badalona va tenir dificultats d'aprovisionament en determinats moments, les pogué superar i mantenir la seva activitat productiva fins el gener de 1939.

Una problemàtica que tenia certes semblances amb l'anterior, fou la que va haver de fer front la indústria tèxtil de Badalona per poder vendre la seva producció. Per una part aquesta indústria va veure considerablement reduïts els seus mercats degut a les dificultats que presentava l'exportació -en particular, el perill de no cobrar, si l'antic propietari, des de l'estranger, feia valer els seus drets com a tal(*)- i a la pèrdua de part del mercat espanyol -el que es trobava en zona franquista i el de difícil accés a causa de la guerra-. No obstant això, pogué compensar en bona part aquestes pèrdues mitjançant els contractes de subministrament amb l'Exèrcit Republicà, el que representà una adaptació de la indústria a les noves necessitats i possibilitats.

Estretament relacionada amb els contractes amb el Ministeri de Defensa i l'adaptació de la indústria es troba la creació, amb fons del sindicat (CNT), de la "*Cooperativa Industrial de Tejidos y Confección Confederal*", que era un complex petit compost d'una fàbrica de teixidor -d'uns cinquanta telers en bon estat-, fàbrica que el 19 de juliol estava tancada per fallida del seu propietari i d'un taller de confecció de nova creació, que s'instal·là en un dels locals que el sindicat havia ocupat el juliol de 1936 i es va equipar amb maquinària moderna de costura. Aquest complex treballà, durant tot el temps, exclusivament per a l'exèrcit.

Per últim, respecte a les diferències salarials entre les diverses categories existents a la indústria tèxtil de Badalona, cal assenyalar, encara que només sigui breument, que durant aquest període van disminuir considerablement aquestes diferències, mitjançant el procediment d'augmentar en més quantia els salaris baixos, encara que sense arribar a una total igualació salarial. Això queda clarament reflectit en el següent paràgraf de les "*Bases materiales para la Industria Fabril y Textil de Badalona y su Radio, que han de empezar a regir a partir de la semana 18*", del 22 d'abril de 1937:

"Los trabajadores que no perciban aumento, deben comprender la justicia con que hemos procedido. Hemos atendido a las necesidades más apremiantes, por lo que los sueldos que en la actualidad (32 horas) son superiores a 110 Pts. no sufrirán ninguna clase de aumentos.

*Con esta medida hacemos justicia de aumentar a todos los que no llegan a 90 Pts..."*¹⁴

(*) Les empreses col·lectivitzades i les agrupacions no podien exportar com a tals perquè en no estar reconegudes pels governs estrangers, l'ex-propietari podia incautar-se de la producció exportada; en canvi, qui sí podia exportar era el Govern de la Generalitat perquè es trobava reconegut a les nacions estrangeres.

NOTES

1. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, p. 8, Barcelona.

2. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, p. 8, Barcelona.

3. Costa, J. Text de la conferència pronunciada a la Biblioteca de Catalunya, p. 5, Barcelona, 1975.

4. Costa Font, Josep. Ponència presentada al Secretari d'Organització de la Segona Conferència Internacional sobre la Participació, el Control Obrer i l'Autogestió, celebrada a París, pp. 6 i 7, Barcelona, maig 1977.

5. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, p. 4, Barcelona.

6. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, p. 10, Barcelona.

7. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, pp. 17 i 18, Barcelona.

8. Autors varis. *"Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española"*, p. 11, Barcelona.

9. Costa Font, Josep. Ponència presentada al Secretari d'Organització de la Segona Conferència Internacional sobre la Participació, el Control Obrer i l'Autogestió, celebrada a París, p. 8, Barcelona, maig 1977.

10. Costa, J. Text de la conferència pronunciada a la Biblioteca de Catalunya, p. 7, Barcelona, 1975.

11. Sindicats de la indústria fabril i tèxtil. Comitè d'Enllaç CNT-UGT. Reglament de malalties, pp. 1 i 2, Badalona.

12. Costa Font, Josep. Ponència presentada al Secretari d'Organització de la Segona Conferència Internacional sobre la Participació, el Control Obrer i l'Autogestió, celebrada a París, p. 8, Barcelona, maig 1977.

13. Costa Font, Josep. Ponència presentada al Secretari d'Organització de la Segona Conferència Internacional sobre la Participació, el Control Obrer i l'Autogestió, celebrada a París, pp. 8 i 9, Barcelona, maig 1977.

14. Junta Central del Sindicat de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestir i Annexes de Badalona i el seu Radi. CNT i la seva Junta del Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil i Annexes de Badalona. UGT Bases Materials per a la Indústria Fabril i Tèxtil de Badalona i el seu Radi, que han de començar a regir a partir de la setmana 18, p. 1, Badalona, 22 abril de 1937.

Nueva Reglamentación de Trabajo que empezará a regir, a partir del día 2 de Noviembre de 1936, en la Industria Textil y Textil y sus anexos de Badalona y su Radio.

BASES DE CARÁCTER MORAL

Todas las obreras durante el periodo del embarazo disfrutará de un mes de descanso, uno antes y otro después del parto.

La obrera que resucite en caso de parto cobrará a razón de 75 por ciento del jornal, comprendido el seguro de maternidad.

En consideración al estado en que se pueda encontrar la obrera, podrá exigir del patrono el pago del salario correspondiente con anterioridad al parto y después del mismo.

El patrono deberá hacer efectivo el jornal en los lugares de trabajo, viéndolo a su cargo las gestiones de percibir el sueldo de maternidad por parte del Estado.

Los obreros tendrán derecho durante la época de lactancia a hora diaria reparada en dos etapas durante el término de un año.

Los obreros que desistan de trabajar serán indemnizados con el jornal, con el pago que el Estado será abonable para los efectos de vacaciones retribuidas de lunes a viernes.

Los turnos serán de siete horas y media, mientras se hace un estudio por el patrono.

Para efectuar la limpieza de la maquinaria se parará la prima el último día laborable media hora antes de dar por terminado el trabajo en los talleres.

Todos los obreros u obreras que se dediquen a cualquiera especialidad y se consideren como oficiales, ganarán el sueldo mínimo de operario. Trabajo igual, sueldo igual, para mujer y para hombre.

Los que trabajen menos de 24 horas a la semana, cobrarán a razón de 24, los que trabajen 24 horas, cobrarán a razón de 32 horas y los que trabajen 32, cobrarán a razón de las 40 horas de jornada normal.

Por enfermedad se percibirá el 75 por ciento del jornal, sin embargo obligados los obreros a presentar un certificado del médico de carácter debidamente controlado por la organización sindical a la que pertenecen, corriendo los jornales, los quites obreros hacen efectivos los patronos.

En concepto de enfermedad se cobrarán durante trece semanas el 75 por ciento y otras tres semanas a razón del 50 por ciento.

En total 26 semanas.

Por caso de accidente de trabajo se cobrará el jornal íntegro.

Toda aprendiz que lleve trabajado en una fábrica el mínimo de un año, y no tenga telares para trabajar, cobrará el jornal correspondiente a un telar.

BASES DE CARÁCTER MATERIAL

HILADOS (PREPARACIÓN)

Balates: 70 pesetas a la semana.

Canalero: 70

Ayudantes de 14 a 3 años: 40 pesetas a la semana, de 16 a 18, 50 pesetas a la semana, de 18 a 20, 60 pesetas y de 20 en adelante, 70 pesetas a la semana.

Manuflera: 45 pesetas a la semana.

Mecheras: 47

Todas las maquinistas mecheras tendrán un ayudante, las cuales cobrarán el jornal de 40, 50 y 60 pesetas.

HORARIO DE TRABAJO NORMAL

40 horas, a trabajar en cinco días y distribuidas de la manera que sigue: Mañana, de 8 a 12 y tarde, de 2 a 6.

HORARIO CORRESPONDIENTE A LOS TURNOS

37 horas y media semanales y distribuidas de la manera que sigue:

TURNO INTENSIVO

Mañana: De 5 y media a 8 y media; y de 9 a 1 y media.

Tarde: De 1 y media a 6 y de 6 y media a 9 y media.

TURNO ALTERNATIVO

Mañana: De 5 y media a 8 y media.

Tarde: De 1 a 6 y de 6 a 8 y media.

CONTINUAS

Hilados: 48, 50 pesetas a la semana.

Ayudantes: 40, 50 y 60 pesetas.

FORGIDOS

Dobladores: 50 pesetas a la semana.

Reductores: 45

Ochiladores: 45

Ayudantes: 40, 50 y 60

ES ALBRE Y PELO

Hiladores: 85 pesetas a la semana.

Ayudantes: 72

Ayudantes de bobas: 45

Puntos especiales: 77

Puntos especiales: 70

LA JUNTA

Por el Sindicato de la Industria Textil y Textil de Badalona y su Radio (C.N.T.-A.I.T.)

Badalona, 2 de Noviembre de 1936.

ANNEX N° 2

QUADRE D' ASSISTÈNCIA SANITÀRIA ESTABLERTA PEL SINDICAT DE LA INDUSTRIA FABRIL, TEXTIL, DEL VESTIR I ANNEXES DE BADALONA I EL SEU RADI.

C. N. T.

Sindicato de Industria Fabril y Textil, Vestir y Anexos de Badalona y su Radio

¡A TODOS LOS AFILIADOS A ESTE SINDICATO: SALUD!

Consecuentes con lo apuntado en la última Asamblea del día 5 del próximo pasado mes de Octubre, la Junta Central somete a vuestra consideración este cuadro de especialidades de los dos Clínicos de la localidad, como asimismo los médicos que los mismos destinan para el servicio a domicilio.

Ya sabemos que una gran parte de asociados llenaron las hojas declaratorias que esta Junta facilitó para poder saber la opinión de cada cual respecto a querer permanecer a una u otra Clínica, pero muchos otros, por desdoro o por no saber la importancia que eso tiene, se abstuvieron de hacerlo, y también porque muchos que se mostraron partidarios de ser inscritos en uno, hoy desean inscribirse en otro, obligando a esta Junta Central a presentar este cuadro para que cada cual y libremente, dé su opinión al ser llamado a dicho efecto por parte de un miembro del Consejo de Empresa o Comité de Control, quien al efecto confeccionará unas listas incluyendo en ellas el personal de esta fábrica afiliado a la C. N. T. en las que se señalarán nombre y apellidos, a cual Clínica se desea estar inscrito o a un servicio que se realiza y domicilio respectivo. Debemos advertir que en el acto de hacer la inscripción se deberá acompañar una fotografía del interesado, con su nombre y apellidos y también el nombre de la clínica a la que se quiere escribir en el respaldo de la mencionada fotografía.

Todo compañero en situación de tal o cual se desea dar a luz en la Clínica que haya primeramente establecido, lo podrá hacer sin tener que abonar ninguna cuota de cantidad y si solamente percibe el correspondiente al Sindicato. La Junta Central dará su control, pudiendo estar en la Clínica caso de no presentarse el compañero hasta un plazo no superior a 10 días, tras lo que se le dará de baja en los servicios de la Clínica, pero que si hay posibles errores de interpretación, que sobre todo, valdria las prevenciones que se figuran en el programa del Sindicato. Debemos advertir, por otro lado, que si hay posibles errores de interpretación, que sobre todo, valdria las prevenciones que se figuran en los cuadros facultativos de las Clínicas "MÉDICA BADALONA", y Cooperativa Sanitaria "GERMANOR", no cambiándose sistemáticamente en el momento de la inscripción en las respectivas Clínicas.

CUADRO FACULTATIVO DE LA CLÍNICA "MÉDICA BADALONA"

QUIRURGA GENERAL Dr. SEBASTIAN CASANEJAS AMIGO
Operador Oficial del Hospital Clínico de Barcelona. Visita: los Viernes, de 12 a 1.

QUIRURGA GENERAL Y TRAUMATOLOGIA Dr. RAFAEL VILA ESPARRAGO
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Lunes, Miércoles y Viernes, de 3 a 5 de la tarde.

RATOS X Y TERAPÉUTICA FÍSICA Dr. JUAN PARES VILAHUR
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Martes y Jueves de 5 a 7 y de 1 a 2 de la tarde.

PIEL Y VIAS URINARIAS Dr. JOSÉ MONNÉ FARRE
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Martes y Viernes de 12 a 1.

TOCOLOGIA (Partos) Dr. JAVIER CASANOVAS SERRA
Médico del Hospital Municipal, de Badalona. Visita: Jueves, de 7 a 8 de la tarde.

ENFERMEDADES DE LA MUJER Dr. VALENTIN CABESTANY
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Miércoles de 12 a 1.

GARGANTA, NARIZ Y OÍDO Dr. JOSE TRASERRA
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Martes de 3 a 6 de la tarde y Viernes, de 12 a 1.

OCULISTA Dr. JOSÉ M. ARMENGOU
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Miércoles y Viernes, de 7 a 8 de la tarde.

INFANCIA Dr. JOSÉ M. CULLELL ROIG
Médico del Hospital Clínico, de Barcelona. Visita: Miércoles y Viernes de 12 a 1.

Dr. JESUS SAMSO DE VIALTA
Médico de la Casa de Maternidad, de Barcelona. Visita: Lunes, Miércoles y Viernes, de 12 a 1.

APARATO CIRCULATORIO Y RESPIRATORIO Dr. MARTI ROSSETTS REINA
Médico del Hospital General de Esparrago. Visita: Miércoles y Viernes de 12 a 1.

APARATO DIGESTIVO Y NUTRICION Dr. JAVIER ESPARRAGO
Médico del Hospital General de Esparrago. Visita: Miércoles y Viernes de 12 a 1.

TRANSFUSIONES DE SANGRE Y ANALISIS QUÍMICOS Dr. MARTI ROSSETTS REINA
Médico del Hospital Clínico de Barcelona. Visita: Clínicas, según necesidades y presencia.

ORTOPÉDICO Dr. JOSE SALES
Médico del Hospital General de Barcelona. Visita: Clínicas, según necesidades y presencia.

MEDICINA GENERAL Y UROLOGIA Visita: según necesidad.

Dr. IGNACIO FERNANDEZ BARCON
Visita: Martes, Jueves y Sábados, de 7 a 9 a. m.

Dr. J. FORT. Visita: Jueves y Sábados, de 12 a 1.

Dr. RAMON FARRUGER SÉSASTIÁN. Visita: Jueves y Sábados, de 12 a 1.

Dr. JESUS SAMSO DE VIALTA.
Visita: Lunes, Miércoles y Viernes, de 12 a 1.

Dr. ANTONIO ALZAMORA ALBENZ.

DENTISTA Drs. JOSE VERDIEL Y PILAR SUAREZ
Visita: Martes, Jueves y Sábados, de 12 a 1.

COMADRONAS Todas las de la localidad.

NOTA: Este cuadro puede ser modificado si las actuales circunstancias lo exigen, en los casos que se indiquen, por el COMITÉ DE DIRECCION.

CUADRO FACULTATIVO DE LA COOPERATIVA SANITARIA "GERMANOR"

Director Dr. J. BONIFACI

QUIRURGA GENERAL Dr. I. GUBERN SALISACHS

VIAS RESPIRATORIAS Dr. M. BALLESTER FONT

GINECOLOGIA Y PARTOS Dr. J. M. MASCARÓ PORCAR

ENFERMEDADES DE LOS OJOS Dra. C. TORRENTE

GARGANTA, NARIZ Y OÍDO Dr. P. SALVÁ

DERMATOSIFILOGRAFIA Dr. J. SERRANO

CONSULTORIOS

Dr. GUBERN, Miércoles y Sábados, a las 7 de la tarde.

Dr. BALLESTER, Viernes, a las 4 de la tarde.

Dr. MASCARÓ, Miércoles y Sábados, a las 7 de la tarde.

Dr. TORRENTE, Viernes, a las 3 y media de la tarde.

Dr. SALVÁ, Lunes y Jueves, a las 5 y media de la tarde.

SERVICIO MÉDICO A DOMICILIO

Dr. J. M. RUBIES, domicilio A. Guimerá, 1.

Dr. J. DOMINGO, domicilio Prat de la Ribera, 24.

MEDICINA GENERAL Dr. J. MARTI

RADIOLOGIA Dr. F. ESCOFET MONGAY.

VIAS URINARIAS Dr. PARES

TRANSFUSIONES DE SANGRE Drs. G. LORCA Y E. ALBELDA.

LABORATORIO Dra. C. ESTILES

DENTISTA Dr. RODRIGUEZ MENA

ÓPTICO Sr. JALENCAS

CONSULTORIOS

Dr. VALLES, según la actualidad en el frente.

Dr. SERRANO, Lunes y Viernes, a las 5 y media tarde.

Dr. MARTI, (diariamente) a las 7 de la tarde.

Dr. ESCOFET, Jueves, a las 12 del mediodía.

Dr. RODRIGUEZ MENA, los Martes, Jueves y Sábados, a las 12 y media de la tarde.

SERVICIO MÉDICO A DOMICILIO

Dr. RIBAS COSIDÓ, domicilio Falu y Vagüés, 15.

Dr. ESCOFET, domicilio Prat de la Ribera, 62.

EL CONSEJO ADMINISTRATIVO

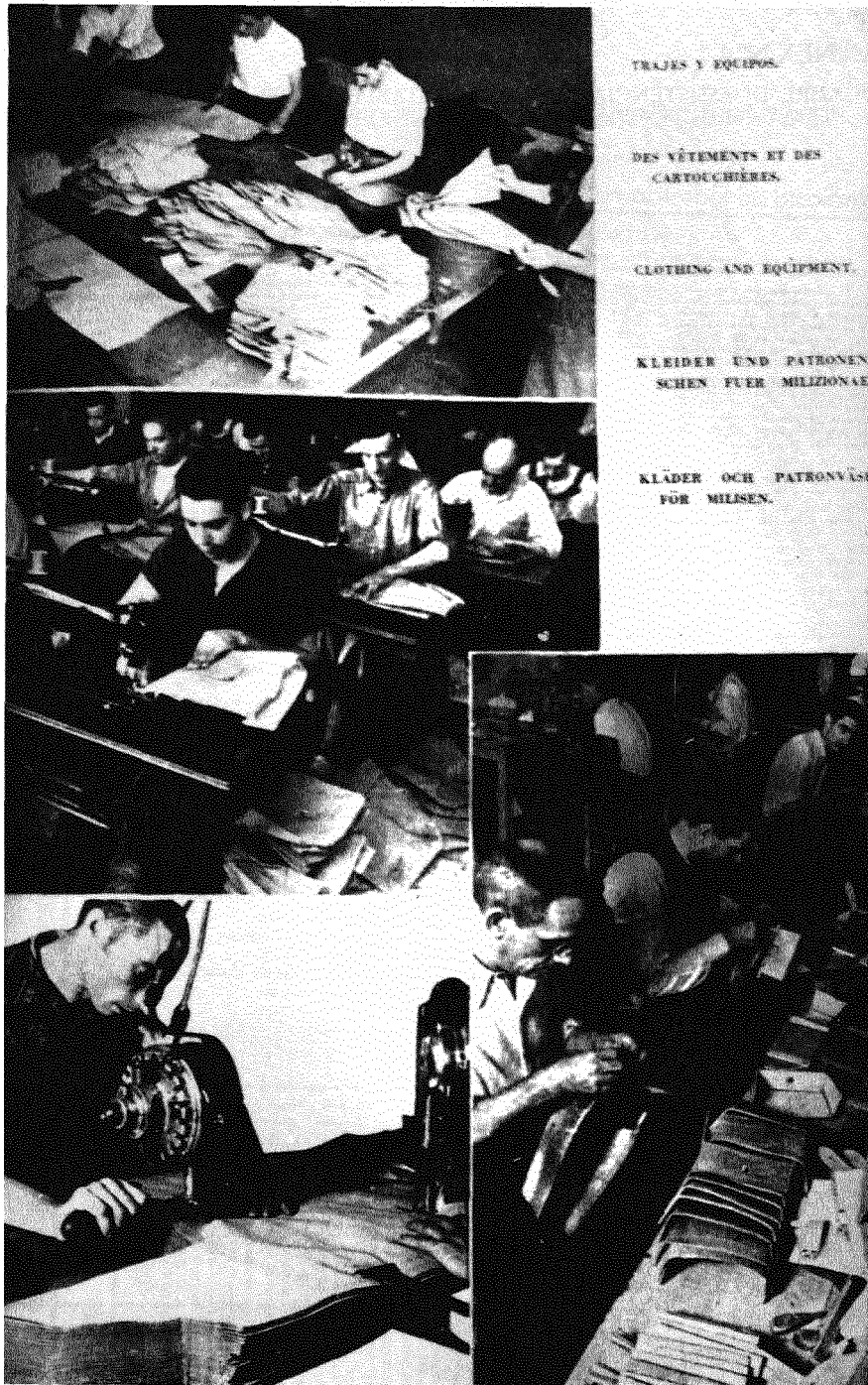
La Junta Central de este Sindicato es recomiendo la fiel observancia de todo lo establecido al comienzo de este cartel y la misma espera que cada cual elija los conveniencias, el lugar que desea ser asistido en caso de enfermedad. Este cartel entra en vigor el primero de año.

Por la unidad de los productores ¡Viva la solidaridad!

Os saluda:
LA JUNTA CENTRAL

Badalona, Diciembre de 1937

Agrupament de la Imprenta Gráfica de Badalona

Tallers col·lectivitzats de la indústria de la confecció.

Empresa tèxtil
col·lectivitzada.

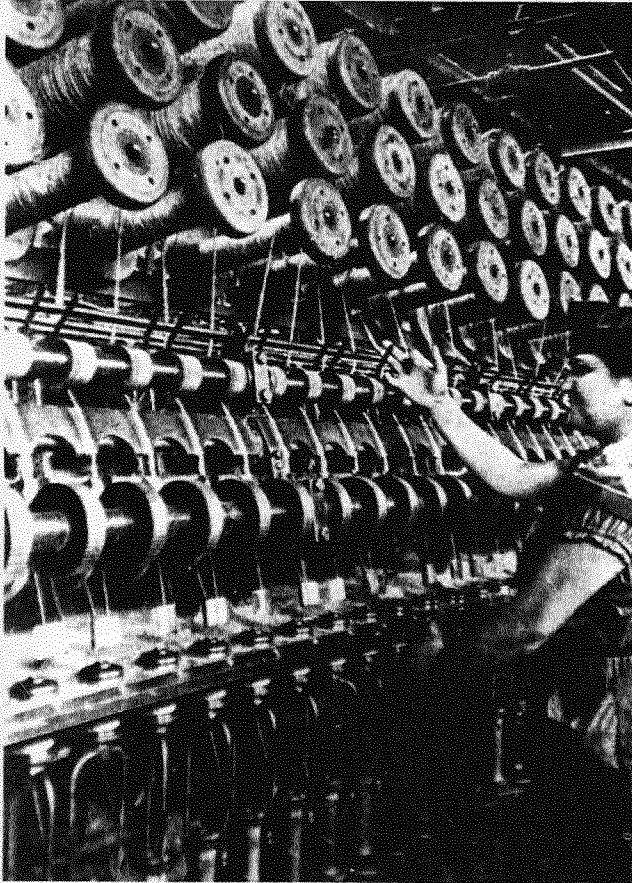
Fàbrica tèxtil col·lectivitzada.

Taller col·lectivitzat de la indústria de la confecció.

Fàbrica tèxtil socialitzada.

Empresa tèxtil col·lectivizada.

CAPÍTOL VII

Altres agrupacions d'àmbit local

Introducció

La Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls
i Vidres Plans

La Col·lectivitat Òptica de Barcelona

La Indústria de la Foneria Col·lectivitzada

L'Agrupació dels Establiments de Barberia i Pe-
rruqueria Col·lectivitzats de Barcelona

Els Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats

Introducció

Als capítols precedents s'ha analitzat la concentració o agrupació d'empreses que es va dur a terme a escala local a tres sectors industrials diferents: la indústria de la construcció de Barcelona, la indústria de la fusta de Barcelona i la indústria tèxtil de Badalona.

Aquestes tres agrupacions posseïen, com s'ha posat en relleu, un conjunt important de trets i característiques comuns, degut a que el seu procés de constitució i desenvolupament es trobaven basats en la mateixa alternativa: la de la col·lectivització-socialització. Per aquesta les agrupacions constituïen un pas intermedi entre la col·lectivització de les empreses i la socialització global de l'economia.

Al mateix temps, amb tot, entre aquestes agrupacions es donaren també una sèrie de diferències motivades bàsicament, per una part, per les diferents característiques i situació econòmica de les respectives indústries el juliol de 1936, així com per les dificultats a què van haver de fer front per poder desenvolupar la seva activitat econòmica en aquelles difícils circumstàncies, i, per una altra part, pel diferent pes específic i formes d'actuació dels partidaris de la col·lectivització-socialització, en cadascuna d'aquestes indústries.

Tot això donà lloc tant a que els resultats econòmics aconseguits per cada una de les tres agrupacions fossin diferents, com a diferències entre elles quant a la seva formalització i legalització i a la diferent participació dels respectius sindicats de la CNT i de la UGT a la seva constitució i desenvolupament.

És, pel que s'ha exposat fins aquí, que s'han escollit aquestes tres agrupacions per procedir a una anàlisi més detallada, perquè hi concorre la circumstància que a més de compartir una sèrie de trets generals comuns, posseeixen unes característiques diferencials, que autoritzen a presentar-les com a tres tipus d'agrupació distints i representatius de la varietat que existí a nivell general.

En aquest capítol s'analitzaran, de forma més succinta, d'altres agrupacions d'àmbit local -la Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans, la Col·lectivitat Òptica de Barcelona, la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, l'Agrupació dels Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona i els Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats-, i s'assenyalaran especialment les seves característiques que s'aparten de les contemplades als tres casos analitzats als capítols precedents.

La Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans

El juliol de 1936, la indústria del vidre pla de Barcelona estava constituïda per un conjunt d'empreses petites -57-, que entre fàbriques o tallers i magatzems comptaven amb 100 centres de treball on hi treballaven, en total, uns sis-cents treballadors, és a dir uns 10 treballadors per empresa i 6 per centre de treball com a mitjana.

Degut principalment a la crisi, al mal estat de l'utilatge i a l'excessiva fragmentació del sector, la situació econòmica de la indústria era desastrosa, el que donava lloc a l'existència d'un important contingent de treballadors a l'atur -uns quatre-cents- i a que els que treballaven -uns sis-cents- ho fessin per uns jornals que es trobaven entre els més baixos dels que es percebien a Barcelona, que a més, en nombroses ocasions cobraven amb retard i encara, a vegades, no tot sen-

cer. A tot això cal afegir que entre els que treballaven, una bona part ho feia en empreses on només es laborava tres dies a la setmana. En aquest cas els seus ingressos que ja eren prou escassos, quedaven reduïts pràcticament a la meitat.

A les primeres setmanes posteriors al 19 de juliol, la situació de la indústria s'agreuja encara més, i van haver de recórrer, la major part dels patrons, a l'ajut de la Generalitat per poder fer front al pagament dels jornals.

Davant d'aquesta situació crítica, la Secció del Vidre Pla -afecta al Sindicat de la Indústria Vidriera de Barcelona (CNT), que era l'únic existent a la indústria- va mantenir una sèrie d'entrevistes amb els patrons que no havien desaparegut. A principis d'agost van arribar a un acord mitjançant el qual aquests cedien els locals, maquinària, etc. al sindicat que, a la vegada, es feia càrrec de totes les empreses del sector amb els actius i passius corresponents.

D'aquesta forma el sindicat passà a dirigir i gestionar la indústria, que ja a mitjan agost de 1936 constituïa una agrupació de fet, tal com reconeix el propi Consell d'Economia de Catalunya, en un informe sobre la constitució de l'agrupació: Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans, de data 11 de març de 1937:

*"Que aquest agrupament funciona des de mitjan agost passat, amb absolut acord entre els obrers i els petits industrials que el formen, com ho prova una acta signada i segellada per tots els patrons i la subjunta del Vidre Pla del Sindicat de la Indústria Vidriera de Barcelona, que exhibeixen els interessats a la junta de Control Sindical Econòmic. Així ho manifesta l'esmentada Junta en document dirigit al Consell d'Economia."*¹

L'acord a què van arribar el sindicat i els patrons quedà plasmat per escrit poc temps després, el 20 de setembre de 1936. Posteriorment, l'1 d'octubre del mateix any, es formalitzà la constitució de l'agrupació, que es va denominar Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans de Barcelona.

Una vegada constituïda formalment l'agrupació i aprovat el Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer, el 15 de novembre de 1936, se sol·licità al Consell d'Economia la seva legalització, que li fou concedida per decret, el 19 d'abril de 1937.

A l'informe del Consell d'Economia, previ a la seva legalització, es pot constatar el volum de les empreses que constituïren l'agrupació:

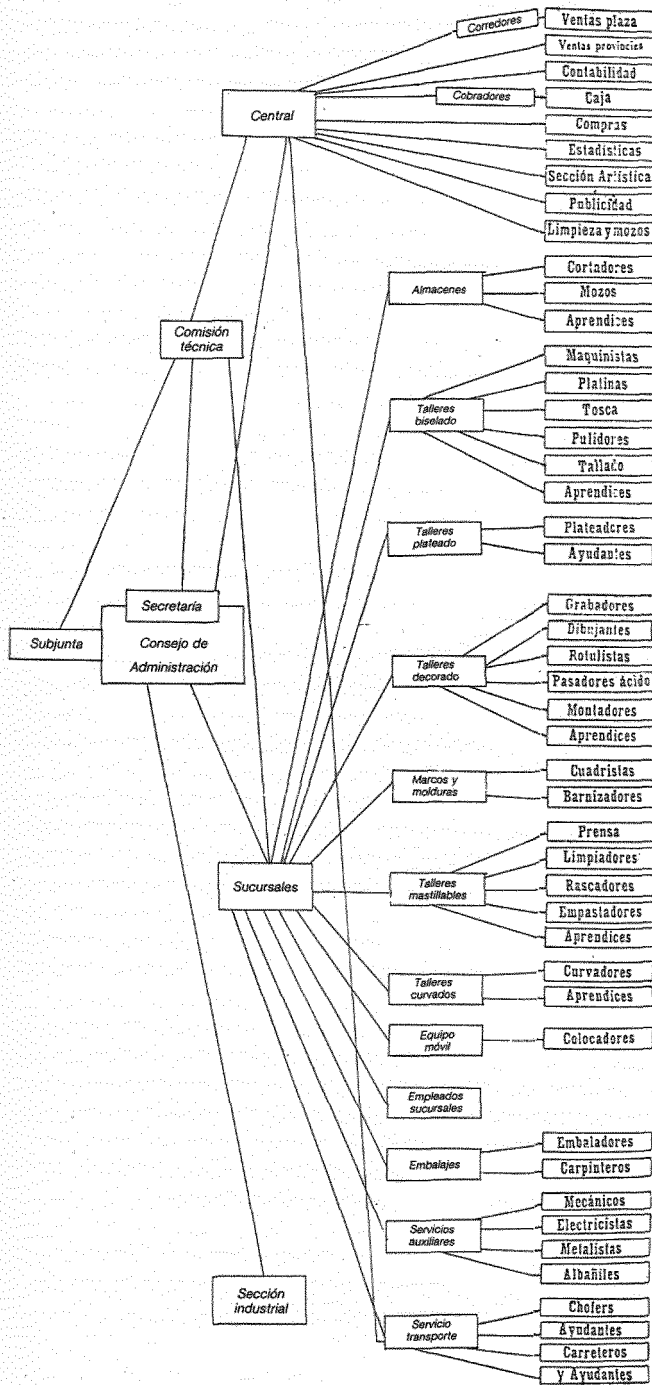
"De la relació d'empreses presentada per Miralls, Cristalls i Vidres Plans se'n pot fer la següent classificació:

Empreses amb un capital de menys de 5.000 pessetes. 12
Empreses amb un capital comprès entre 5.000 i 20.000 pessetes, 9
Empreses amb un capital comprès entre 20.000 i 50.000 pessetes. 6
Empreses amb un capital comprès entre 50.000 i 100.000 pessetes. 7
Empreses amb un capital superior a 100.000 pessetes. 16

A aquesta classificació cal afegir-hi 7 empreses el capital de les quals no va detallat i totes juntes formen un total de 1.070.817'93.

*El total de capital aportat per les empreses que formen aquest Agrupament és de 6.000.000 de pessetes."*²

L'organització i funcionament d'aquesta agrupació foren similars al dels casos exposats anteriorment. El seu organigrama organitzativa era el següent:³

La Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans, procedí a seleccionar els locals que es trobaven en condicions millors, on hi va concentrar els treballadors, hi situà la maquinària i instal·lacions que estaven en bon estat -bona part de la maquinària era de gran antiguitat, i es trobava en condicions pèssimes-, així com les d'adquisició nova. D'aquesta manera va reduir les 100 fàbriques i magatzems del sector a 29, alhora que establí tres centres nous de venda a poblacions pròximes a Barcelona,

Als centres de treball d'aquesta agrupació es fabricava o venia una gamma àmplia de productes i manufactures. Els principals -pel volum de la producció- eren, segons la revista "*Espejos, Cristales y Vidrios Planos*", els que es relacionen a continuació:

"Productos

Transparentes,

Cristales, Cristalinas, Vidrios dobles y sencillos, blancos y de color, planos y curvados, Cristales inastillables chapados y Cristales de temple especial para locomoción y seguridad, etc.

Traslúcidos.

Impresos, Catedrales, Decorativos y Opalinos para iluminación, blancos y de color. Vidrios prismáticos, Baldosillas armadas y sin armar. Baldosas brutas, estriadas y prismáticas, Tejas y Ladrillos, etc.

Opacos.

Marmolitas, Vidrios aporcelanados y chapeados, blancos y de colores, etc.

Manufacturas

Espejos, Biselados, Tallados, Grabados al ácido y al chorro de arena. Vidrieras al plomo. Esmaltes. Policromados. Y todos los diversos trabajos complementarios para distintas aplicaciones.

*Escribanías. Aparatos y elementos de iluminación. Artículos para reclamo. Marcos, etc. "*⁴

L'agrupació va posar fi a l'atur important que hi havia al sector mitjançant la incorporació als seus centres de treball de tots els treballadors de la indústria que es trobaven sense feina, amb la qual cosa el nombre de treballadors de l'agrupació, inclosos els ex-patrons que no havien abandonat l'empresa i que es convertiren en un treballador més, arribà a la xifra d'un miler. Degut a la reducció del nombre de centres de treball i a l'augment del nombre de treballadors en actiu i per tal d'obtenir la rendibilitat màxima de la maquinària i instal·lacions, s'establiren dos torns de treball de sis hores diàries cada un.

La reestructuració i reorganització realitzades per l'agrupació, es traduí en una millora ràpida i important de la situació econòmica del sector, de manera que va passar de dependre de l'ajut de la Generalitat durant les primeres setmanes, quan la indústria es trobava dispersa i encara no s'havia col·lectivitzat, no solament a poder abonar íntegrament uns salaris més elevats sense cap ajut, sinó a convertir-se fins i tot en creditora de la Generalitat que li devia, a finals de 1936, 300.000 pessetes en concepte de compres realitzades i no abonades:

*"Pues bien; hace cuatro meses que trabajamos en común y hoy es la Generalitat la que nos debe a nosotros 300.000 pesetas en concepto de material que se le ha servido, y nuestros camaradas ganan más que antes y cobran todas las semanas."*⁵

La Col·lectivitat Òptica de Barcelona

Abans del 19 de juliol de 1936, la indústria del vidre òptic estava constituïda per uns setanta tallers, la majoria molt petits, i s'havien d'importar de l'estranger la major part dels productes propis del sector. La part més considerable dels beneficis de la indústria, se'ls apropiaven per una part els importadors i per una altra els metges oculistes, perquè existia el costum, convertit en norma, que percebessin una comissió de l'import de la venda dels productes receptats per ells.

El juliol de 1936, l'única organització existent entre els treballadors era la Societat Professional de Treballadors d'Òptica, que no es trobava adscrita a cap central sindical. Als pocs dies d'haver-se iniciat, a nivell general, el procés d'incautació d'empreses pels treballadors, els obrers de la indústria òptica, reunits en assemblea general, decidiren disoldre la seva Societat Professional i ingressar al sindicat de la CNT. Fou a partir de les resolucions d'aquesta assemblea que es va constituir la Secció d'Òptica afectada al Sindicat del Vidre i Annexes de Barcelona i el seu Radi (CNT).

Immediatament després de la creació de la Secció d'Òptica es nomenaren Comitès de Control a totes les empreses del sector, com a pas previ per a la seva col·lectivització. Poc després es formà el Comitè de Relació de la Secció d'Òptica, el qual tenia com a tasca la coordinació i unificació del funcionament econòmic de la indústria en el seu conjunt:

*"Luego se constituyó el Comité de Relación de la Sección de Óptica, para unificar los precios, fijar la distribución de los stocks y resolver las dificultades y conflictos que se presentaran."*⁶

La Secció d'Òptica, mitjançant l'esmentat Comitè de Relació, va mantenir una sèrie d'entrevistes i reunions amb la majoria dels patrons i d'acord amb ells procedí a col·lectivitzar i agrupar la indústria, de forma que a principis de setembre de 1936, aquesta ja funcionava com una agrupació de fet. Es va sol·licitar el 12 de setembre la seva legalització al Consell d'Economia de Catalunya, que momentàniament no es pronuncià. Va fer constar que es trobava en espera d'una normativa general al respecte que estava a punt d'aparèixer (*).

Al mateix informe del Consell d'Economia, relatiu a la constitució de l'agrupació Col·lectivitat Òptica de Barcelona, del 16 de febrer de 1937, es reconeix l'existència, de fet, d'aquesta agrupació abans del Decret de Col·lectivitzacions:

*"La solución que es pugui donar a la demanda de col·lectivització d'aquest ram, no pot deixar de tenir en compte d'acord amb l'esperit del Decret de Col·lectivitzacions i les resolucions posteriors adoptades pel Consell d'Economia, l'estat de fet plantejat, puix que, en realitat, la concentració del ram ha estat duta a terme amb anterioritat al Decret de Col·lectivitzacions."*⁷

El 10 de novembre de 1936 es concretà per escrit l'acord aconseguit entre la majoria de patrons i el sindicat, pel qual els primers cedien els seus locals, ma-

(*) Vegeu "Informe relatiu a la constitució de l'Agrupament «Col·lectivitat Òptica de Barcelona» del Consell d'Economia de Catalunya", de data 16 de febrer de 1937.

quinària, eines, etc. al sindicat, i aquest es feia càrrec de les empreses amb els seus actius i passius corresponents.

Al mateix mes de novembre es formalitzà la constitució de l'agrupació que es va denominar Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Es va crear una central de distribució, de venda a l'engròs i es va regularitzar la xarxa de sucursals, al temps que es procedia a unificar la producció.

El 14 de desembre de 1936, se sol·licità de nou, al Consell d'Economia, la legalització de l'agrupació, que fou aprovada per decret el 19 d'abril de 1937.

Aquesta agrupació va haver de fer front a la problemàtica que representà la presència de capital estrangera empreses ubicades a Catalunya. Quan s'havia inclòs de fet, a la Col·lectivitat Òptica l'empresa "*Optical Franco Española C. Cottet S. Ltda.*", el Cònsol de França a Barcelona va presentar una reclamació a la Generalitat en contra d'aquesta inclusió al·legant l'existència d'interessos francesos a l'esmentada empresa, la qual cosa impedí que es legalitzés la seva inclusió a l'agrupació:

*"El Cònsol de França a Barcelona ha presentat a la Generalitat una reclamació per l'absorció, per Col·lectivitat Òptica de Barcelona, de l'empresa «Optical Franco Española C. Cottet S, Ltda.», al·legant que a part del fet que la direcció de la mateixa és francesa, un 33% del seu capital pertany a súbdits de la veïna República."*⁸

La Col·lectivitat Òptica que s'organitzà i funcionà de manera semblant a les agrupacions anteriorment analitzades, i va arribar a comptar amb uns cinc-cents treballadors, concentrà la producció i distribució de la indústria. Va eliminar la major part dels tallers petits existents, i els va substituir per una nova fàbrica, de proporcions més grans, composta de diverses seccions. Va suprimir els magatzems existents i els va concentrar en un sol, d'envergadura més gran, des d'on es realitzava la distribució a les sucursals.

Amb la nova organització de la indústria es suprimiren les comissions que percebien els metges oculistes per la venda dels seus productes, la qual cosa provocà l'enemistat dels oculistes amb l'agrupació.

L'agrupació de la indústria òptica, malgrat que va haver també d'enfrontar-se al problema de l'escassetat de primeres matèries, pogué funcionar amb normalitat i desenvolupar-se. Va experimentar en particular un avanç tècnic important, que li va permetre la fabricació de productes que abans s'havien d'importar. D'aquesta manera es va realitzar, en part, un dels objectius que s'havia proposat, el d'emancipar-se de la dependència estrangera.

*"Nuestra misión social desde que nos hicimos cargo, la cifrábamos en que su finalidad era emanciparnos totalmente si ello era posible de toda dependencia extranjera."*⁹

*"Además contamos con ofertas valiosísimas y entusiastas las cuales nos permitirán muy en breve poder independizar esta industria que hasta ahora dependía en su mayor parte del extranjero para lograr que incluso las materias primas como son las placas científicas se fabriquen en España."*¹⁰

La Col·lectivitat Òptica prestà una atenció especial a la construcció i reparació dels aparells òptics necessaris per a la guerra. És significatiu en aquest sentit que a finals de 1937 la Comissió de la Indústria de Guerra li degué la quantitat d'una mica més de 200.000 pessetes.

Tanmateix, les desavinences amb la comissió esmentada abans i amb el Ministeri de Defensa Nacional del Govern de la República, van impedir que s'establissin acords en ferm per al subministrament del material que precisava l'exèrcit. Això va donar lloc a que la contribució de la Col·lectivitat Òptica a l'esforç bèl·lic no aconseguís la importància que les seves possibilitats li permetien, el que repercutí negativament i de forma bastant greu en l'avitallament de material òptic a l'exèrcit, perquè aquesta agrupació constituïa de bon tros, la indústria òptica més important d'Espanya, tant per la seva capacitat quantitativa com per la qualitat dels seus productes i les seves possibilitats tècniques,

A més, aquesta agrupació inicià la posada en marxa de la creació d'un Institut Òptic, que havia de constituir el centre de formació dels futurs tècnics i especialistes de la indústria. Podia expendre títols d'Optometrista Diplomada, Mestre en Òptica i Tècnic Òptic.

Per últim, pel que fa als salaris, la Col·lectivitat Òptica establí el sou únic mensual, igual per a tots els treballadors, tant homes com dones, més un plus familiar per cada persona passiva la manutenció de la qual recaigués sobre els recursos del treballador, fos casat o solter, i la persona o persones al seu càrrec, familiars seus o no. El principi que informava aquesta política salarial queda clarament explicat al Reglament Interior de Treball de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona, aprovat a l'Assemblea General Extraordinària, celebrada al teatre Parthenon, els dies 1 i 8 d'agost de 1937. En el seu article primer es diu:

*"Article 1.- Els treballadors de "Col·lectivitat Òptica de Barcelona" (manuels, tècnics, d'oficines i de venda) constitueixen en règim de treball una agrupació de treballadors igualitaris, consagrats en la forma, al principi moral de: cadascú segons la seva capacitat i les seves forces, i a cadascú segons les seves necessitats."*¹¹

La indústria de la Foneria Col·lectivitzada

La indústria de la foneria catalana estava formada, com bona part de la indústria del país, per empreses de dimensions excessivament reduïdes, el que les impedia desenvolupar la seva producció al nivell que la tecnologia de l'època exigia. Això constituïa una causa important que s'hagués d'importar de l'estranger una part molt considerable (un 60% aproximadament) dels productes d'aquest sector.

El setembre de 1936, la secció corresponent del Sindicat Sidero-Metal·lúrgic de la CNT decidí socialitzar la indústria de la foneria. Per fer-ho va demanar la col·laboració del sindicat de la UGT i aquest va accedir-hi. A continuació es va procedir a la col·lectivització i agrupació de la indústria a Barcelona i amb el projecte d'ampliar l'agrupació a totes les empreses de foneria situades a Catalunya. A efectes d'organització de la nova empresa o agrupació constituïda -la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada- es dividí Catalunya en nou zones, cadascuna de les quals havia de comptar amb la seva representació al consell d'agrupació.

A la constitució i desenvolupament d'aquesta agrupació hi participaren, per consegüent, tant el sindicat de la UGT com el de la CNT, encara que qui portà la iniciativa i va tenir interès en el bon funcionament de l'agrupació fou el segon, mentre que el sindicat de la UGT col·laborà en contra de la seva voluntat, forçat per les circumstàncies del moment i la superioritat numèrica de l'altra sindical -el

juliol de 1937 el Consell Permanent de l'agrupació estava compost per set membres de la CNT i un de la UGT-, i va boicotejar, a la mesura de les seves possibilitats, el desenvolupament de l'agrupació. Això es fa palès clarament en les declaracions i informes d'ambdós sindicats. Es pot citar com a exemple el que es diu referent a això en un informe intern -per tant sense finalitat propagandística- de la CNT, i en unes declaracions públiques de la UGT:

"Tampoco y por lo que afecta, a esta organización (UGT), pueden estar de acuerdo los compañeros de la CNT que formamos parte de esta Industria, pues que mientras en sendos artículos y palabras hueras, proclaman a los cuatro vientos la necesidad de la unión; de formar el frente único del trabajo; y otras tantas cosas rimbombantes en la práctica, hacen todo lo contrario, ya que acuerdo que se toma con el asentimiento de las dos juntas Sindicales de Industria, mientras nuestra organización se responsabiliza y lo lleva a la práctica, la UGT lo vulnera, no pudiendo ser llevados a la práctica, si para ello es precisa la colaboración de las dos organizaciones..."

Seguramente, guiados por el bureau político del PSUC, la UGT se demuestra el peor enemiga de la Colectividad (se refiere a la agrupación) y de las mejoras de carácter social..."

Enumerar uno por uno todos los acuerdos que han sido vulnerados por la UGT, haría de este informe un escrito interminable; sólo os baste saber, que ni uno solo de los acuerdos tomados y que para su aplicación precisaba de la colaboración de la UGT ha sido posible aplicarlo, pues que acuerdo que haya sido tornado hoy, ha sido vulnerado mañana." ¹²

A continuació, a l'informe, es citen una sèrie d'acords vulnerats per la UGT.

"Como es sabido, el Sindicato Sidero-Metalúrgico de la CNT tomó el acuerdo de colectivizar la industria de la fundición. Dicho acuerdo fue comunicada a nuestra sindical y nosotros, dándonos perfecta cuenta de que estábamos en pleno período de fiebre de colectivizaciones, las cuales lo único que conseguían era entorpecer la buena marcha de la guerra opusimos algunos reparos, pero, para evitar un mal mayor, decidimos no oponernos, y de acuerdo con el Decreto de la Generalidad de Cataluña se fue a la creación de la Industria de la Fundición Colectivizada, acoplando a la misma toda la fundición de Cataluña.

El acoplamiento, deber es confesarlo, solo ha sido una realidad en Barcelona-ciudad (...) y creemos llegada la hora de que se ponga fin a este estado de cosas nacionalizando de una vez dicha industria, como debía haberse hecho ya desde un principio." ¹³

Posteriorment se sol·licità la legalització de l'agrupació, i després de realitzats els tràmits pertinents li fou concedida per decret l'11 de gener de 1937. En aquest decret hi constava, també, que l'àmbit territorial de l'agrupació era el de tota Catalunya:

"Art. 1. Es creat a Catalunya, amb la denominació d'Agrupament de la Foneria, el conjunt de les empreses fonedores de ferro, acer i altres metalls a continuació expressats.

Art- 4. Passats trenta dies després de la data de publicació del present Decret al

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya no es podran fer operacions comercials de compra-venda, importació o exportació a Catalunya de peces foses per part d'elements aliens a la nova empresa." 14

Malgrat que tant al moment de la constitució de la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, com en el decret de la seva legalització, hi figura que aquesta havia d'incloure totes les empreses de Catalunya dedicades a la foneria, de fet, les empreses que efectivament s'acoblaren a l'agrupació foren únicament les de Barcelona, i no es va arribar a culminar el procés d'acoblament de les empreses de la resta de Catalunya.

La Indústria de la Foneria Col·lectivitzada va tancar nombroses foneries i concentrà els treballadors i les instal·lacions en les que es trobaven en millor estat. Les va ampliar i modernitzar tècnicament, al temps que les dotà de menjadors, lavabos, dutxes, etc. i en va crear alguna nova. D'aquesta manera el centenar de foneries corresponents a les empreses que formaven l'agrupació, es reduïren a vint-i-quatre.

Un dels principals problemes amb què va haver d'enfrontar-se aquesta agrupació fou el de l'aprovisionament de primeres matèries. Tot i això va poder desenvolupar-se i, degut a les millores tècniques introduïdes, aconseguí produir alguns tipus d'acers especials i tots els acers ràpids per a eines, que abans de 1936 s'havien d'importar de l'estranger.

Pel que fa als salaris, se'n realitzà un anivellament important. Es va tancar el ventall salarial, però sense arribar a la seva igualació total.

És conegut de sobres que la indústria de la foneria constitueix la indústria bàsica de la sidero-metal·lúrgica i que té una importància de primer ordre per al desenvolupament de qualsevol país; importància que es veu incrementada quan el país es troba en guerra. En el cas que ens ocupa, la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada es dedicà gairebé totalment a la producció de guerra.

Degut, doncs, al lloc que ocupava en l'economia de guerra d'aquell període, la indústria de la foneria tenia un paper estratègic de primer ordre, el que provocà que la lluita entre les diferents tendències per aconseguir el seu control, assolís una gran duresa. Això no fou privatiu d'aquesta indústria, sinó que pot generalitzar-se per al conjunt de les indústries la producció de les quals majoritàriament estava destinada a la guerra.

La Indústria de la Foneria Col·lectivitzada va haver de fer front, en particular a partir del maig de 1937, a una forta oposició i boicot dels anticol·lectivistes, especialment tant del sindicat de la UGT -la seva posició pel que fa a aquesta agrupació ja s'ha indicat-, com del Govern de la Generalitat i del Govern de la República. Els interessos d'aquests dos governs, a més, a part la seva oposició a la col·lectivització-socjalització, no solien coincidir entre ells. A continuació s'assenyalaran algunes de les manifestacions d'aquesta oposició:

- La sots-secretaria d'Armament del Ministeri de Defensa del Govern de la República, requisà la indústria de la foneria barcelonina, però davant del fracàs d'aquesta acció -va descendir la productivitat, es desorganitzà parcialment la indústria, etc-, va decidir aixecar la requisita el 12 de març de 1938. Es va fer un inventari al moment de la requisita i un altre quan es va aixecar. La Sots-Secretaria d'Armament va quedar deutora de l'agrupació per un valor superior als quatre milions de pessetes i en lloc de restituir-los de forma immediata, comunicà que ho faria una vegada finalitzada la guerra, i això malgrat que aquest deute prove-

nia, bàsicament, de les diferències de primeres matèries en poder de l'agrupació, les quals, tal com s'ha dit, escassejaven. El seu aprovisionament era un dels problemes més greus que tenia plantejats la indústria.

- Quan es va aixecar la requisita, l'agrupació es trobà amb que només podia disposar d'un saldo als bancs de 900.000 pessetes, amb les quals com a màxim podia cobrir-se la nòmina de dues setmanes.

- Retards i dificultats en el cobrament de les factures generades pel lliurament de material a la Sots-Secretaria d'Armament.

- La Sots-Secretaria, un cop aixecada la requisita, va mantenir en la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, un servei d'Inspectors, que en teoria havien de col·laborar amb l'agrupació. S'havien d'encarregar específicament que no faltés primera matèria a les Comunals, però a la pràctica, el que van fer fou intentar controlar els treballadors i dificultar el funcionament de l'agrupació:

*"Estos Inspectores, parece que en muchos casos, olvidan la misión específica para la que han sido creados... En muchos casos, pretenden dar ordenes directamente a los obreros; impiden la salida de materias primas que son necesarias en una Comunal por carecer de ellas y que en otras les sobran, con lo cual, se sabotea a la Colectividad; procuran poner trabas, tantas como estén a su alcance, para el recepcionamiento de los materiales fabricados, con lo cual se merma grandemente la economía de la Colectividad."*¹⁵

- La Conselleria d'Economia de la Generalitat, a més de no facilitar l'aprovisionament de primeres matèries, tal com exigia la importància que tenia la indústria per a la guerra, dificultà l'ampliació de l'agrupació fora de l'àmbit de Barcelona (ciutat), com el propi decret contemplava.

- Així mateix, la pugna que mantenien el Govern de la Generalitat i el Govern de la República per aconseguir el màxim d'incidència en la indústria de la foneria, dificultà també el desenvolupament de l'agrupació perquè va donar lloc a l'existència d'instruccions contradictòries i incompatibles entre elles:

*"Debido a la pugna política que existe entre el Gobierno de la Generalidad y el Gobierno central, también hemos de sufrir nosotros algunas consecuencias, pues que mientras por el Decreto de Colectivizaciones, debemos dar a la Consejería de Economía, todos los datos de fabricación, situación económica, etc. Subsecretaria de Armamento, nos prohíbe terminantemente, dar datos de fabricación, enclavamiento de Comunales, etc. prohibición con la consiguiente adicional, de que de vulnerarla, seremos juzgados por el Tribunal de Alta traición y por lo que como es lógico suponer y en atención de que en la actualidad se debe todo para la guerra, al atender como es nuestro deber las ordenes de Subsecretaria de Armamento, tiene como consecuencia una distinción con la Consejería de Economía."*¹⁶

' - Per últim, el 15 d'octubre de 1938, la Generalitat intervingué la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, i va posar fi, d'aquesta manera, a la direcció i gestió directa dels treballadors en aquesta indústria, de forma similar al que s'esdevingué al ram de la construcció de Barcelona.

L'Agrupació dels Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona

El juliol de 1936 existien a Barcelona un gran nombre d'establiments dedicats a la prestació de serveis de barberia i perruqueria - pocs més de 1.100-. Aquests establiments en termes generals es dividien en dues categories, els comuns o "*normals*", que representaven una mica més del 80% del total, i els de luxe. Als primers les condicions d'higiene del local, roba, utensilis, etc. eren pèssimes, el que donava lloc a que bastant sovint, els clients, com a conseqüència dels serveis prestats, agafessin malalties, en especial de la pell. En els de luxe, al contrari, cuidaven les mesures d'higiene que es trobaven en bones condicions.

L'elevat nombre d'establiments que hi havia donava lloc a que s'establís una competència dura entre ells, que en desenvolupar-se entre empreses petites d'una importància econòmica semblant, que prestaven un servei de qualitat també similar -dins de cada categoria-, i amb poques possibilitats de variació, conduïa no a l'eliminació i per tant a la reducció del nombre d'establiments, sinó a que aquests portessin una existència econòmica molt precària. Això anava en perjudici no solament dels patrons del sector sinó també, i de forma encara més accentuada, dels treballadors d'aquesta indústria:

*"Naturalmente, este excesivo número de establecimientos constituía una competencia intestina, que repercutía, no solamente en perjuicio de la burguesía, sino de la clase trabajadora de esta industria que, ni de una forma ni de otra, podía exigir reivindicaciones económicas; porque la industria, en virtud de su infinita ramificación, no daba el suficiente rendimiento económico."*¹⁷

Com a conseqüència del que s'ha exposat anteriorment, el nivell salarial dels treballadors de les barberies, es trobava bastant per sota del dels treballadors de la majoria dels altres sectors econòmics. Un 70% d'ells treballava a preu fet, sense cap salari fix, rebent, només com a remuneració pel seu treball, un tant per cent de la recaptació efectuada, això venia a representar, com a terme mitjà, un setmanal que oscil·lava entre les 25 i 30 pessetes; un 20% percebia un salari fix que no superava les 52 pessetes setmanals; i el 10% restant arribava a cobrar setmanalment fins un màxim de 70 pessetes. Aquestes remuneracions corresponien a una jornada laboral de nou a deu hores diàries com a mitjana(*).

Quan l'agost de 1936 la Generalitat acordà un augment general de salaris del 15% i l'establiment de la jornada laboral en 40 hores setmanals, la immensa majoria dels patrons de les barberies van ser incapaços de prosseguir la seva activitat i complir amb les mesures emanades de la Generalitat. Uns van abandonar els seus establiments, i d'altres van demanar al sindicat que se'n fes càrrec. Davant d'aquesta situació els treballadors van intervenir les perruqueries.

L'atur forçós constituïa un altre dels greus problemes que afectaven els treballadors del sector. Es xifrava, el juliol de 1936, en uns tres-cents el nombre de

(*) Vegeu "*Sindicato Único de Barberos*". Estudi que sobre la col·lectivització dels establiments de barberia ha realitzat el Sindicat Únic de Barbers, Barcelona, 12 d'agost de 1936; i Boletín de **Información** CNT-FAI, Barcelona, 28 d'octubre de 1936.

desocupats i s'havia d'afegir a aquest número, el dels treballadors que només laboraven tres o quatre dies a la setmana, el que representava per a ells una reducció dràstica dels seus ja reduïts emoluments(*)).

Fou a la segona quinzena del mes d'agost de 1936, quan els treballadors, mitjançant el Sindicat Únic de Barbers de Barcelona (CNT), iniciaren la col·lectivització de les barberies, començant per les dels barris perifèrics.

El sindicat de Barbers va manifestar clarament des del primer moment que la col·lectivització global del sector que s'estava posant en marxa constituïa un pas intermedi entre el sistema de la propietat individual i la socialització total de l'economia del país:

*"Queremos sí, trabajar para labrar los primeros surcos de la socialización, ya que la colectivización de una industria determinada, si no otra cosa, es uno de los primeros pasos orientados a la consecución de la socialización de la economía general de un país; es un intermedio colocado entre el interés individualista y el comunista, representado en el aspecto económico de nuestras ideas con el nombre de socialismo integral."*¹⁸

El 27 de setembre de 1936, es celebrà al Gran Price una Assemblea General, on es van analitzar els resultats aconseguits fins llavors a la col·lectivització. Es va constatar que més de 500 barberies s'havien ja col·lectivitzat i funcionaven amb bons resultats, per la qual cosa es prengué la resolució de completar la col·lectivització ampliant-la als establiments del centre de la ciutat. Als acords presos en aquesta Assemblea hi figuraven les directrius generals de la política a desenvolupar al futur pròxim:

*"Las principales características de l'acord pres són les següents: Dissolució de l'entitat patronal del ram, Federació de Patrons Barbers de Barcelona i pobles límits, sense indemnització; d'acord amb les bases de treball, col·locació i consideració dels fins ara patrons, en qualitat d'obers, sense distincions d'edat, i proporcionar-los treball com altres operaris; d'acord amb els ingressos, distribució equitativa entre tots els obrers pel que es refereix a llur remuneració o salari, i implantació del sistema d'ací a quinze dies."*¹⁹

Les resolucions d'aquesta Assemblea General foren posades immediatament en pràctica, de forma que durant la primera quinzena d'octubre va quedar completat el procés de col·lectivització de totes les barberies de Barcelona, tant les de la perifèria com les del centre de la ciutat.

D'aquesta manera es constituí una agrupació, de fet, que incloïa tots els establiments de barberia i perruqueria de Barcelona i els seus voltants, gestionada i dirigida directament pel Sindicat Únic de Barbers de Barcelona, que agrupava pràcticament tots els treballadors del sector. Va arribar a comptar aquesta agrupació amb uns 4.000 treballadors (**).

(*) Vegeu *"Sindicato Único de Barberos de Barcelona"*. Informe que sobre la col·lectivització dels establiments de barberia ha realitzat el Sindicat Únic de Barbers. Barcelona, 12 d'agost de 1936; i Solidaridad Obrera. *"La Colectividad de Barberos de Barcelona"*, Barcelona, 23 de novembre de 1938.

(**) Vegeu Sindicat Únic de Barbers de Barcelona. Estudi que sobre la col·lectivització dels establiments de barberia, ha realitzat el Sindicat Únic de Barbers, Barcelona, 12 d'agost de 1936; i Extracte de la Conferència donada pel company Joan Papiol, Secretari del Sindicat Únic de Barbers, a l'emissora ECN1 Ràdio CNT-FAI.

Una de les primeres actuacions de la Col·lectivitat de Barbers de Barcelona fou la de procedir ràpidament a una dràstica reducció del nombre de barberies i perruqueries. Es va passar d'uns 1.100 establiments a uns 235(*), en els quals s'agruparen tots els treballadors i ex-patrons del ram, transformats en treballadors. Aquesta reducció del nombre de locals, va comportar per a l'agrupació un estalvi important al capítol de despeses generals (lloguers, consum d'aigua, de llum, etc): unes 150.000 pessetes mensuals, de les quals unes 80.000 corresponien a lloguers(**).

El criteri principal que es va tenir en consideració per seleccionar els locals que havien de seguir en funcionament, no fou l'estat en què aquests es trobaven perquè es considerava que es podia millorar amb relativa facilitat, sinó el de la seva ubicació. Per això es va tenir en compte que totes les zones i barris de Barcelona poguessin comptar amb aquest servei i atendre amb preferència aquells punts o llocs de la ciutat que per la seva densitat de població elevada -motivada per la concentració de la vivenda, o per raons de treball- o per ser llocs de trànsit habitual, les barberies acostumaven a tenir una afluència de clientela més gran.

Aquesta concentració de locals, que tal com s'ha dit van quedar reduïts a uns 235, si es té en compte el nombre de treballadors, uns 4.000, significà que cada establiment comptava, com a terme mitjà, amb 16 o 17 treballadors. N'hi havia alguns que fins i tot el seu nombre s'elevava fins a 25 treballadors(***), el que, malgrat l'existència de dos torns, constitueix una xifra molt alta per aquest tipus d'establiments.

Es fixà un horari nou d'atenció al públic, de forma que tots els establiments estaven oberts durant 13 hores al dia, amb la qual cosa s'amplià el nombre d'hores que l'usuari podia utilitzar aquest servei. L'horari que es va establir de manera general fou el de 8 del matí a 9 de la nit, encara que es podia modificar en funció de les característiques del lloc on estava emplaçada la barberia. Així, l'establiment situat al Born, obria a les 6 del matí i tancava a les 7 de la tarda, perquè degut a les característiques del treball que allí es realitzava, l'afluència de públic començava i acabava més aviat que a d'altres llocs.

Per cobrir aquest horari, s'establiren dos torns de treball, de sis hores i mitja de durada, de matí un i de tarda l'altre, amb la qual cosa s'amplià l'horari de prestació de servei, i es va reduir la jornada laboral dels treballadors del sector.

Una qüestió en què la Col·lectivitat de Barbers de Barcelona va posar especial afany fou en la de millorar les condicions d'higiene i sanitat de les barberies, que tal com s'ha indicat, si es posen al marge les de luxe, la resta -la gran majoria- deixaven molt que desitjar. Es van portar a terme, al respecte, millores impor-

(*) Les dades referents al nombre de barberies existents abans i després de la reducció realitzada per l'agrupació divergeixen una mica, segons la seva font de procedència. Ara bé, les xifres que aporten, encara que no totalment coincidents, són bastant semblants, per la qual cosa, al meu entendre, les diferències que existeixen entre elles, són irrelevants a l'hora de valorar la magnitud de la reducció del nombre d'establiments que es va dur a terme.

(**) Vegeu extracte de la Conferència donada pel company Joan Papiol, Secretari del Sindicat Únic de Barbers, a l'emissora ECN1 Ràdio CNT-FAI. Boletín de información CNT-FAI, Barcelona 28 d'octubre de 1936 i Colectivizaciones la Obra Constructiva de la Revolución Española. CNT-FAI, p. 128, Toulouse, 1973.

(***) Vegeu "La Colectividad de Barberos de Barcelona". Solidaridad Obrera, Barcelona, 23 de novembre de 1938.

tants que van donar com a resultat l'elevació del nivell d'higiene i sanitat i es van evitar d'aquesta manera els contagis freqüents de malalties que es produïen abans de 1936.

En l'aspecte econòmic, a més de l'estalvi que en el capítol de despeses generals va representar per al sector la reducció del nombre de locals, l'agrupació obtingué també d'altres reduccions de despeses. Cal destacar-ne les derivades de la compra conjunta dels articles que consumien les barberies, per la qual cosa s'establí el servei corresponent de compres i es va crear un magatzem d'avituallament que proveïa totes les perruqueries, i les que provenien del muntatge d'un rentador mecànic, equipat amb maquinària moderna, on es rentava tota la roba utilitzada al treball. Amb aquest rentador, a més d'obtenir un abaratiment important de costos, s'elevà el nivell d'higiene de la roba feta servir.

Pel que fa a l'atur forçós que hi havia al sector quan fou col·lectivitzat, es va eliminar de forma immediata. Es van incorporar els treballadors que estaven a l'atur a les barberies de la Col·lectivitat de Barbers de Barcelona, la qual no només proporcionava treball als barbers en l'atur de Barcelona, sinó també als que procedien d'altres parts d'Espanya i es trobaven a Barcelona per causa de la guerra, i que el desembre de 1936 ascendien a uns 350(*).

Per últim, quant als salaris, a partir de la col·lectivització del sector s'augmentaren considerablement -l'octubre de 1936 havien augmentat, com a mitjana, un 40% respecte el juliol de 1936, i se situaven en 200 pessetes setmanals l'octubre de 1938(**)-, i es va establir el salari únic, igual per a tots, independentment del treball que cadascú realitzés i de la funció que cada un exercís, inclosos, naturalment, els ex-patrons convertits en treballadors. S'establí també una pensió setmanal per als jubilats, així com per a les vídues dels ex-patrons:

"Desde el que sustenta el cargo de más responsabilidad, hasta la compañera que presta sus servicios en la limpieza de las colectivas, todos percibimos el mismo jornal. No hemos podido comprender aún la razón de categorías económicas en régimen colectivo!" ²⁰

Aquesta agrupació desenvolupà normalment la seva activitat fins al final de la guerra a Barcelona, i cal destacar de la seva actuació el que, a més d'establir una igualtat total entre els seus membres, estés dirigida tant a aconseguir uns bons resultats econòmics, que efectivament va obtenir, com, ho prova el que va fer front sense dificultat, amb els ingressos que obtenia per la prestació dels seus serveis, a l'increment de les despeses que representà, l'elevació important dels salaris, l'eliminació de l'atur, la inclusió a la Col·lectivitat dels barbers procedents d'altres localitats, el pagament de les pensions de jubilació, la posada en marxa del rentador mecànic, dotat amb maquinària moderna -encara que una vegada en funcionament representà un estalvi important-, etc. Per una altra banda, també estava dirigida a proporcionar el màxim de facilitats a l'usuari i millorar la prestació del

(*) Veure *"Colectivización de las peluquerías bajo el signo de la CNT"*. Boletín de Información CNT-FAI, Barcelona, 11 de desembre de 1936; i *"La Colectividad de Barberos de Barcelona"*. Solidaridad Obrera, Barcelona, 23 de novembre de 1938.

(**) Vegeu Extracte de la Conferència donada pel company Joan Papiol, Secretari del Sindicat Únic de Barbers, a l'emissora ECN1 Ràdio CNT-FAI. Boletín de Información CNT-FAI, Barcelona, 28 d'octubre de 1936; i *"La Colectividad de Barberos de Barcelona"*. Solidaridad Obrera, Barcelona, 23 de novembre de 1938.

servei, per això s'explica el criteri utilitzat per determinar la ubicació de les perruqueries -que a la vegada comportava el màxim de comoditat per a l'usuari i facilitava l'augment dels ingressos-, l'establiment d'un horari més ampli d'atenció al públic -també es tenia en compte en la seva fixació les conveniències dels clients-, les millores realitzades als locals, la implantació d'unes bones condicions d'higiene i sanitat a la prestació del servei, etc.

Els Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats

Anteriorment als esdeveniments del juliol de 1936, els components de les diverses professions i oficis que laboraven al ram de l'espectacle s'enquadraven en diferents organitzacions. Uns formaven part d'organitzacions de tipus corporatiu, com la Societat d'Autors i la Societat Autònoma de Músics, i d'altres com els operadors cinematogràfics, els electricistes, els porters, etc. del sindicat de la CNT.

Pocs dies després de sufocada la sublevació a Barcelona -els dies 23 i 24 de juliol- els treballadors d'aquest ram realitzaren diverses assemblees generals on van decidir ingressar col·lectivament al Sindicat de la Indústria de l'Espectacle (CNT), per la qual cosa aquesta organització passà a enquadrar la pràctica totalitat dels treballadors del sector.

En Assemblees posteriors, realitzades durant la segona quinzena de juliol i la primera d'agost, es va prendre la resolució de reorganitzar el sector sobre noves bases. Com a primera mesura es va decidir la incautació dels locals on es desenvolupaven els espectacles públics. A continuació es reproduïen alguns dels punts aprovats en aquestes assemblees:

Respecte la socialització de les sales de cinema;

"Art. 32",- Todos los locales que en Barcelona y su radio se abran en lo sucesivo para ser explotados como salas de cine, ingresarán para todos sus efectos dentro del sistema de socialización que ha establecido el sindicato. La plantilla íntegra del local en todas las características de trabajo será servida por la Bolsa de Trabajo de la respectiva sección.

Art. 35°.- Los locales de cine, tal y como están en la actualidad, pasan íntegramente a depender directamente del Sindicato para su normal funcionamiento, y todas aquellas reclamaciones que con justificación se presenten serán resueltas por el Comité económico de cines..."¹²¹

Referent a la socialització del teatre:

"Animados todos por un elevada espíritu social, se han limado asperezas, se han borrado aureolas, se han estrechado los lazos y ha sido posible el milagro de que, con remuneración única y mínima, con fraternidad absoluta -que estaba dormida hasta ahora-, la gran familia teatral, enrolada en un programa de socialización, sin intervención de capitalista alguno, dándose cuenta de la importancia histórica y social del momento actual, se lanza a la renovación, en todos los aspectos de la vida del teatro..."

No se trata solamente de una renovación económica. El teatro va a renovarse espiritualmente. De divertimento burgués va a ocupar un rango educador..."

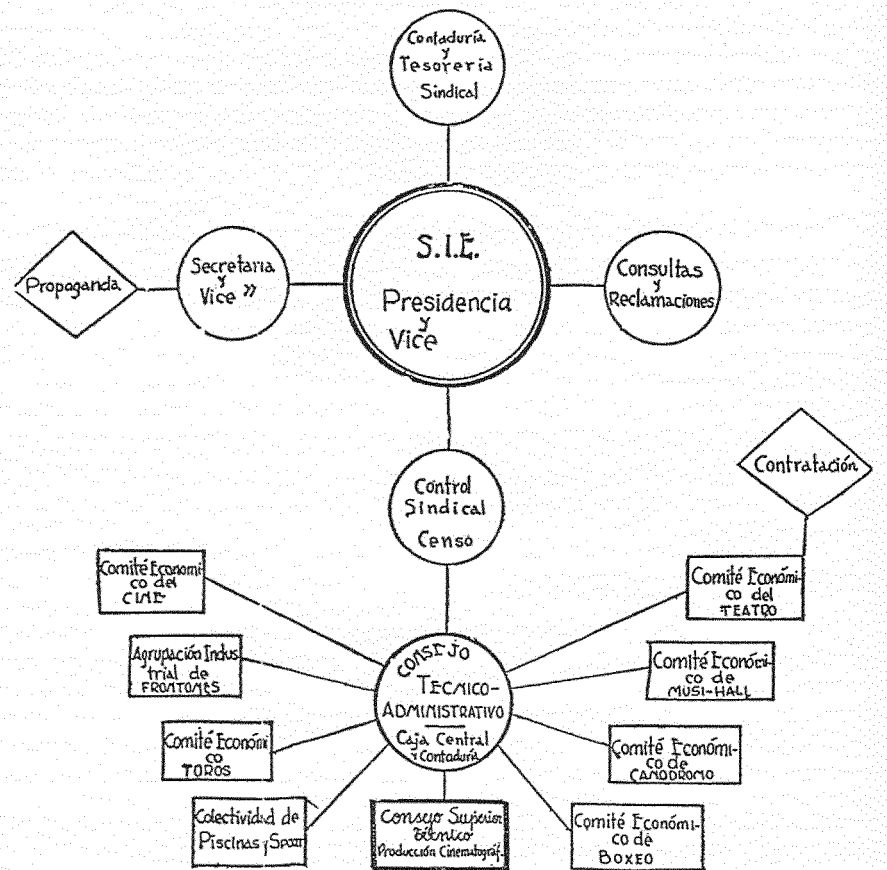
Base de la nueva reforma es lograr la desaparición de todo aquello que atentaba contra el interés y la libertad del público. Por eso en los teatros se suprime desde ahora la CLAUQUE, LA REVENTA, LA CONTADURÍA, LA PROPINA, LA ENTRADA GRATIS. En todos los teatros serán gratuitos todos los servicios...

Este esfuerzo debe merecer del pueblo de Barcelona la comprensión de su apoyo. El pueblo es el único empresario. Por este motivo, por ser el pueblo el que marida, igualitario en todas sus decisiones, quedan suprimidas todas las entradas de favor. Todos los espectadores pagaran poco pero pagarán algo." ²²

La represa generalitzada de l'activitat dels espectacles públics de Barcelona, que va tenir lloc el 15 d'agost de 1936, es realitzà, per tant, quan ja s'havien incautat els treballadors dels locals i sota la seva direcció i gestió, exercida mitjançant el sindicat.

D'aquesta forma es va constituir una agrupació, formada per uns 10.000 treballadors que la gestionaven directament, a través de l'organització del sindicat; agrupació que mai no fou legalitzada.

L'estructura organitzativa que va aixecar el Sindicat de la Indústria de l'Espectacle per a la direcció i gestió d'aquest sector, fou la següent:²³

Al gràfic anterior no hi figuren les diverses seccions de què es composava el Sindicat de la Indústria de l'Espectacle, les quals constituïen el lloc d'enquadrament dels seus components. Aquestes seccions eren les següents:

"Actores
Artistas cinematográficos
Autores y Compositores
Maestros, Directores y Concertadores
Músicos
Cines y Teatros
Variedades y Circos
Music-Halls
Parques y Atracciones
Frontones
Canódromos
Boxeo
Industria Cinematográfica
Operadores y Ciclistas
Picadores y Banderilleros
Escenógrafos
Tramoyistas
Apuntadores
Electricistas
Coristas y Utileros"²⁴

Els treballadors d'una mateixa secció podien treballar per a diferents subsectors, com era el cas dels músics, que podien prestar els seus serveis als cinemes, teatres, producció cinematogràfica i music-halls. Al mateix temps, en un mateix subsector hi podien treballar membres de diverses seccions, com en el de la producció cinematogràfica, en el qual hi participaven indústries i artistes cinematogràfics, mestres directors concertadors, músics, autors i compositors i varietats i circ.

La problemàtica a la qual va haver de fer front l'agrupació dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats, si bé per una part posseïa una sèrie de característiques comunes a tot el sector, per una altra incloïa també diferències importants, degut a les diverses característiques dels diferents subsectors. Partint de la base de les diferències principals es poden distingir dos tipus d'espectacles: a) aquells espectacles -cinema, teatre, música, piscines i esports- que podien constituir un mitjà d'entrenament, difusió de cultura, formació i ensenyament a la nova societat que s'estava construint; i b) aquells altres -frontons, cinòdroms, music-halls, boxa i toros-, que per basar-se en el joc, la pornografia, la prostitució, la violència o la crueltat, es trobaven en contradicció amb la moral propugnada per l'alternativa col·lectivista.

Als espectacles del primer tipus (a) se'ls va donar un impuls nou. S'augmentà el nombre de locals i funcions, es van fer més assequibles els seus preus, etc. i s'introduïren canvis en el seu contingut:

- Teatre: Es van posar en funcionament de forma permanent i simultània uns 15 teatres -encara que quan la guerra estava avançada se'n tancà algun per necessitats d'aquella-, quan anteriorment, funcionaven de forma simultània com a mà-

xim 4 teatres, i això només durant la temporada d'hivern -uns quatre mesos- i es van rebaixar els preus per tal que fossin més assequibles. Quant a l'aspecte artístic, a més de prosseguir les representacions "clàssiques" i les que estaven en voga el 1936, es donà la possibilitat d'expressar-ne els nous corrents i es recolzaren les noves iniciatives, el que es materialitzà mitjançant el "Teatre Experimental" i el "Teatre de l'Art".

- Cinema: De 52 cines que funcionaven abans de 1936 es passà a 116, xifra que va anar disminuint degut a les dificultats en el subministrament de fluid elèctric i a que es van cedir locals per a la guerra i per a menjadors infantils, de forma que els últims mesos de la guerra el nombre de cines en funcionament era de 83. S'amplià la prestació del servei suprimint-se la jornada de tres dies a la setmana -dijous, dissabtes i diumenges- vigent a la major part dels cines de barriada. Es van rebaixar considerablement els preus de les entrades -així al cine Capítol on el preu de les entrades era de 5 i 6 pessetes, durant bastants mesos fou de 2 pessetes-, de forma que l'octubre de 1938, i malgrat la pujada general de preus que havia tingut lloc, els preus de les entrades eren sensiblement inferiors als del juliol de 1936. Amb la finalitat de poder atendre adequadament la conservació del material utilitzat, s'habilitaren els Tallers de Reparacions de la Indústria on es procedia a la seva conservació i reparació.

El Sindicat de la Indústria de l'Espectacle va escometre també la tasca de la producció cinematogràfica. Per això va haver de superar importants obstacles materials i artístics, com el de l'adaptació dels actors de teatre a la producció cinematogràfica.

- Músics: Els membres d'aquesta secció, que tal com s'ha indicat, treballaven en diversos subsectors, a Barcelona arribaven a la xifra d'uns 1.500, dels quals el 1936 només treballaven uns 500 i encara la majoria d'ells amb dificultats. Els Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats, els proporcionà ocupació a tots ells -els 1.500-, repartint les seves actuacions als cines, teatres, music-halls i cafès. D'aquesta manera van eliminar l'atur que afectava tan durament aquesta secció.

- Piscines i Esports: Es va fer funcionar una piscina que hi havia a Sarrià, així com el frontó annex. S'utilitzaren amb finalitats exclusivament esportives.

Respecte als espectacles del segon tipus (b), en fer-se càrrec de la seva direcció i gestió els col·lectivistes, es van trobar davant la contradicció existent entre les seves conviccions morals, que implicava la desaparició d'aquests espectacles i el fet que la seva desaparició immediata significava la pèrdua del treball per a un nombre elevat d'empleats. Per tant, aquesta desaparició, a fi i efecte de reduir al màxim el cost social que representava la pèrdua de llocs de treball, s'havia de realitzar de forma gradual, donant temps tant a que els treballadors poguessin adquirir noves habilitats, com a que la seva capacitat de treball pogués ser absorbida per altres sectors. Referint-se als music-halls el Sindicat de la Indústria de l'Espectacle, manifestava:

*"Después del 19 de julio los compañeros del SIE se encontraron con que tal «espectáculo» no podía subsistir y que, por otra parte, su desaparición lanzaría al hambre o a la «vida» a numerosas mujeres en él ocupadas. Consiguientemente, optaron por un término medio solucionador, manteniendo los Music-Halls pero alterándolos radicalmente en orden a moralidad y organización."*²⁵

Fent referència als cinòdroms i frontons, espectacles la rendibilitat dels quals es basava en el negoci de les apostes; i als toros i boxa, espectacles cruels i violents, el Sindicat deia:

"La continuación de estos espectáculos en un movimiento revolucionario de dignificación social, origina una palpable contradicción, pues nada más repugnante que la sistematización de la tortura de un animal, o el que dos hombres se magullen a puñetazos por unas pesetas, o que la competición de unos galgos sirva de base al detestable juego de azar.

Pero lamentablemente la práctica opone una serie de obstáculos a la supresión fulminante de estas modalidades, que suele imponer su subsistencia, si bien se procura reducir al mínimo sus consecuencias características censurables.

Así, los compañeros del Sindicato se encontraron con que la supresión pondría en la calle a varios millares de individuos que así malganaban el sustento, individuos que no podían ser acoplados a otras ramas del Espectáculo, ya rebosantes de personal. Además, la asimilación a otras labores de muchos de estos ciudadanos resultaba difícil, como en el caso de los pelotaris, dedicados exclusivamente al juego de su especialidad." ²⁶

La forma com el Sindicat de la Indústria de l'Espectacle s'enfrontà a aquesta contradicció i en la qual va basar la política que ell mateix va desenvolupar, fou per una part la de reduir al mínim, compatible amb la possibilitat de cobrir les necessitats dels treballadors, el nombre de locals i/o funcions, i per una altra la de transformar, en la mesura del possible, el caràcter d'aquests espectacles.

- Music-Halls: Se'n reduí el nombre, i es van transformar els que es van mantenir, uns en teatres de "varietés", com el "Sevilla", i d'altres en teatres de revista, com el "Pompeya". Es prohibí radicalment que les artistes alternessin amb el públic, suprimint-se els avantlloges i els reservats, així com, en els casos que n'hi havia, el bar i la sala de joc annexes. El sindicat de la CNT no va voler englobar en l'agrupació els "Ball Muset", on les noies que hi treballaven havien de ballar i beure amb tots els clients que els ho demanessin. Dels "Ball Muset" i dels music-halls la "Marina" i el "Cau d'Art", en els quals es continuà el flirteig, se'n va fer càrrec el sindicat de la UGT. Fou aquesta l'única presència seva al sector dels espectacles públics de Barcelona.

Les transformacions introduïdes en aquest subsector, malgrat que hi van incloure la millora de la qualitat artística de l'espectacle i es posés interès especial en embellir l'escenografia, van donar com a resultat una disminució dels ingressos d'una magnitud tan gran que provocaren pèrdues importants per a l'agrupació -d'unes trenta a quaranta mil pessetes setmanals com a mitjana-

- Boxa; Es reduí el nombre habitual de funcions, i es va procurar, segons es desprèn de les seves declaracions, reduir l'aspecte cruel de l'espectacle -es van prohibir els combats desiguals, la participació de boxejadors sense la preparació física suficient, etc- i potenciar d'altres aspectes com el de l'habilitat i competició esportives.

- Toros: Es reduí molt considerablement el nombre de corregudes, i es cediren els beneficis obtinguts a entitats de socors: pro-ferits, pro-hospitals, etc,

- Frontons i Cinòdroms: Dels primers se'n reduí el nombre de locals de 5 a 2 i es suprimiren les quinieles, amb la qual cosa els ingressos disminuïren dràstica-

ment. Quant als segons, es reduí també el nombre dels seus locals de 5 a 2, però en canvi en aquests es van obtenir importants ingressos.

Considerant globalment el desenvolupament econòmic dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats fou, fins a la seva intervenció per la Generalitat, netament positiu, de manera que després d'un any de funcionament -l'agost de 1937- l'agrupació disposava ja d'un cert superàvit en efectiu, malgrat haver iniciat la seva activitat amb les arques totalment buides i les despeses importants realitzades durant aquest període. El dèficit permanent d'algun subsector, com el dels music-halls, fou àmpliament compensat amb els superàvits obtinguts en d'altres subsectors.

Pel que fa als salaris, durant els primers mesos s'establí una igualtat total a cada subsector, però ja a finals de 1936 es van començar a establir certes diferències de remuneració en funció del tipus de treball que desenvolupava cada un; amb tot, les diferències salarials van ser en tot moment molt inferiors a les que existien abans del juliol de 1936.

À aquesta organització i gestió dels espectacles públics de Barcelona, s'hi oposaren els anticol·lectivistes, primer des de l'Ajuntament, i després, com que no podien aconseguir els seus propòsits mitjançant aquesta institució, i a l'haver augmentat considerablement el seu poder al govern, des de la Generalitat. Així, a l'Ajuntament de Barcelona els representants del PSUC formularen una proposta que bàsicament consistia en:

- Que l'administració i direcció dels espectacles públics fos portada a terme conjuntament per representants del Municipi i dels treballadors.

- Que la seva aportació econòmica a l'Ajuntament de Barcelona havia de consistir en:

- Cinemes: el 15% sobre la recaptació bruta

- Teatres: el 5% sobre la recaptació bruta

- Music-halls: el 15% sobre la recaptació bruta

- Balls: el 25% sobre la recaptació bruta

- Frontons i Cinòdroms: el 10% sobre les entrades i el 5% sobre les quinielles

- Futbol i altres Esports: el 15% sobre la recaptació bruta(*)

Posteriorment, el 19 de gener de 1938, aparegué una ordre del Conseller d'Economia, J. Comorera, en la qual s'acordava la intervenció de tots els espectacles públics de Catalunya, a excepció d'aquells que estaven municipalitzats. D'aquesta manera es va posar fi a la gestió directa dels treballadors dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats. Aquesta mesura encara que abastava tot l'àmbit català, va estar dirigida, essencialment, a aconseguir el control dels Espectacles Públics de Barcelona per part de la Generalitat.

Aquesta intervenció ordenada pel Conseller d'Economia, així com les reaccions que ella provocà, constitueixen un exemple il·lustratiu de com es desenvolupà a principis de 1938 l'ofensiva contra les conquestes col·lectivistes, i de la posició adoptada al respecte per part de la Generalitat, les centrals sindicals i els treballadors.

La situació econòmica dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats era globalment, com ja s'ha indicat, sanejada, per la qual cosa la seva intervenció per la Generalitat no estava justificada per aquest motiu, malgrat que l'article 1er. de

(*) Vegeu "Projecte que la minoria socialista presenta de municipalització d'espectacles públics. Ajuntament de Barcelona".

l'ordre d'incautació dels espectacles públics de Catalunya així sembla suggerir-ho:

"Primer- Es acordada la intervenció tècnica i administrativa de totes les empreses d'espectacles públics de Catalunya amb l'objecte d'assegurar llur existència i aconseguir el màxim d'avantatges econòmics. Aquesta intervenció serà realitzada per una Comissió Interventora composta de tres Interventors nomenats pel Conseller d'Economia i un Delegat del Conseller de Finances, de conformitat amb l'establert en les disposicions vigents," ²⁷

En realitat l'existència dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats no corria cap perill des del punt de vista de la seva viabilitat econòmica, el que a més de posar-ho en evidència les informacions procedents del sindicat (*) mai no fou desmentit per la Generalitat -sembla obvi que en cas d'haver existit un motiu d'aquesta naturalesa, la Generalitat hagués tingut interès especial en destacar-lo, i més encara si tenim en compte l'oposició que aquesta mesura va suscitar entre els treballadors del sector-. I per sí pogués quedar algun dubte al respecte, només cal tenir en compte que es tractava d'una agrupació no legalitzada. Per tant, en cas d'haver tingut dificultats econòmiques no hagués rebut cap ajut, i que el realisme que imposa la pròpia supervivència hagués produït amb tota seguretat, en cas de trobar-se amenaçada econòmicament la seva existència, l'acceptació de la intervenció per part dels treballadors -així succeí efectivament en el cas d'altres agrupacions, com el de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona, analitzada anteriorment-, mentre que, al contrari, el que es va produir fou el seu rebuig i oposició, fins arribar a la vaga general del sector.

Quant a l'expressió *"aconseguir el màxim d'avantatges econòmics"*, bastant vaga i poc precisa, referida al cas dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats, pot voler significar coses diferents, des que la intervenció reportaria avantatges econòmics per a la Generalitat, el que no faria més que confirmar la bona salut econòmica d'aquesta agrupació, fins a que s'havien de prescindir dels principis morals dels col·lectivistes, amb la qual cosa podia obtenir-se una rentabilitat més gran dels music-halls, boxa, toros, cinòdroms i frontons.

Ara bé, malgrat el que pugui suggerir l'article que s'ha citat anteriorment i del que va manifestar el Sindicat de la Indústria de l'Espectacle (CNT);

"Naturalmente, el volumen de lo manejado por el Sindicato abrió el apetito del camarada consejero de Economía, quien en enero del año actual decretó la intervención de la Generalidad. ." ²⁸

la raó principal de la intervenció de la Generalitat, no es troba bàsicament en una motivació econòmica de caràcter immediat i puntual, com podia ser beneficiar-se del control exercit sobre un sector que es desenvolupava bé econòmicament, o el d'augmentar el seu rendiment econòmic, encara que aquestes raons poguessin exercir també la seva influència en la decisió, sinó que la raó principal es troba en l'ofensiva general que s'estava desenvolupant contra la col·lectivització-socialització i a favor del control de l'activitat econòmica per la Generalitat, o més exactament, de l'estatització de l'economia. Així, en el preàmbul de l'ordre d'inter-

(*) Vegeu també Solidaridad Obrera. Barcelona, 26 d'agost de 1936; Tierra y Libertad. Barcelona, 15 d'octubre de 1938 i 22 d'octubre de 1938.

venció, on s'exposen, els motius pels quals aquesta es dona, es cita de forma destacada el fet de l'existència de nombroses empreses col·lectivitzades, la situació de les quals no estava legalitzada, i la conveniència del control de la Generalitat sobre el conjunt de les empreses del sector; i a l'article setè de l'ordre s'exclouen de la intervenció els espectacles públics d'aquelles poblacions on estaven municipalitzats.

En l'exposició de motius de l'ordre d'intervenció es diu:

"D'altra banda, moltes de les empreses d'aquest ram, es troben en situació d'il·legalitat en no haver legalitzat llur Consell d'Empresa o Comitè de Control malgrat haver transcorregut amb escreix el termini fixat per la Circular feta pública el dia 11 d'agost del 1937 (Diari Oficial del 19) pel Consell d'Economia de Catalunya en compliment del seu acord unànim signat per totes les organitzacions sindicals i polítiques de la nostra terra.

*Altrament, en les presents circumstàncies, és aconsellable que el Govern de la Generalitat tingui un control efectiu sobre les empreses d'espectacles públics."*²⁹

L'article setè de l'ordre:

*"Setè- Queden exceptuats d'aquesta intervenció, aquells Espectacles Públics que en la data de publicació d'aquesta ordre, estiguin- municipalitzats."*³⁰

Aquesta ofensiva, impulsada principalment per la Generalitat i les organitzacions que s'oposaven a la col·lectivització, no es trobava ja per aquestes dates amb l'oposició de la CNT com a central sindical, sinó que, al contrari, la recolzava, encara que de forma no tan clara i una mica vergonyant, però per això no menys eficaç.

L'ordre d'incautació d'en Comorera provocà una reacció forta dels treballadors dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats, els quals després de la celebració d'una sèrie d'assemblees i d'entrevistar-se amb els representants de la Generalitat, decidiren declarar la vaga general del sector. Poc després, no obstant això, degut a les indicacions i pressions procedents dels òrgans superiors de la CNT, els treballadors cediren i es van sotmetre a la intervenció decretada per la Generalitat,

A les negociacions mantingudes amb la Generalitat, a més dels representants dels treballadors dels espectacles públics, hi van intervenir també, i de forma molt activa, els representants dels òrgans superiors de la CNT. Aquests com a única contrapartida a la seva acceptació de la intervenció d'aquesta indústria obtingueren que dels quatre membres que constituïen la Comissió Interventora d'Espectacles, designats tots ells per la Generalitat, tres fossin de la CNT, el que concorda perfectament amb la política que desenvolupava aquesta central sindical per aquelles dates. Aquesta consistia en acceptar l'estatització de l'economia sempre que es permetés als seus militants estar presents als òrgans de control i decisió de la nova estructura estatal, cada vegada més extensa i poderosa. Aquesta política es trobava en total contradicció amb l'alternativa col·lectivització-socialització, que la pròpia CNT havia difós entre la classe treballadora.

A continuació es transcriu el testimoni de Marcos Àlcón, membre destacat del Sindicat de la Indústria de l'Espectacle i un dels protagonistes de primera fila d'aquests fets, testimoni que constitueix una exposició clara i rotunda dels fets que van esdevenir-se:

"En asamblea de Juntas de Sección, delegados y militantes, fuimos nombrados Jaime Nebot, Miguel Espinar, José Barriendos y el que esto escribe, con el mandato

de oponernos a las maquinaciones de Comorera y del Partido Comunista, que era quien maniobraba tras de cortina.

Para que nos acompañasen, pedimos -en mala hora lo hicimos- una representación del Comité Regional de la Confederación Regional de Cataluña y otra de la Federación Local de Barcelona.

En el lugar de la reunión nos encontramos con Pretel y del Llano, secretario ge-

neral de la Federación y tesorero de la Ejecutiva de la UGT, el primero, y tesorero, el segundo, del primer organismo; con el Presidente del Sindicato ugetista de Barcelona y con Ferrer, secretario general de la UGT catalana.

Planteado el problema por el Subsecretario de Economía, empezó la discusión, que duro como cuatro horas. He de confesar que infinidad de veces, ante la transigencia de mis compañeros de delegación, tuve que situar la polémica en el terreno que nos imponía la voluntad de nuestros representados. Terminó la reunión sin acuerdo alguno, puesto que cada cual mantenía sus puntos de vista.

En las asambleas expusimos a los trabajadores lo discutido. En la primera de ellas, se rompió la unidad de criterio tenido por los militantes. Y J. Nebot y yo tuvimos que enfrentarnos con los compañeros de Comisión, Barriendos y Domenech, ya que éste, con la fuerza moral que da el ser Secretario General de la Regional Catalana, favorecía el criterio de los primeros, que consistía en aceptar la intervención de la Generalidad, si se nos concedía mayoría en la Comisión Interventora.

Pasados unos días, Comorera publicó el Decreto de Intervención, y nuestra respuesta fue la huelga general de la Industria.

Asambleas agitadas. Discusiones vehementes y apasionadas. La inmensa mayoría de compañeros rechazábamos la intervención; pero los partidarios de aceptarla con modificaciones, alentados por el Secretario del Comité Regional y otros claudicantes, se apoyaron en los advenedizos de última hora, y nos ganaron la partida, cuando propusieron consultar al Comité Ejecutivo creado por la Organización de Cataluña.

Este organismo, del cual era presidente García Oliver, nos contestó que, debido a las circunstancias, debíamos aceptar la Intervención.

Y así, por causa de una actuación cuajada de claudicaciones, desapareció una obra eminentemente constructiva, igual que antes habían fenecido tantas otras que patentizaron definitivamente que los anarquistas, sin dejar de ser soñadores, somos capaces de construir un Mundo Nuevo."³¹

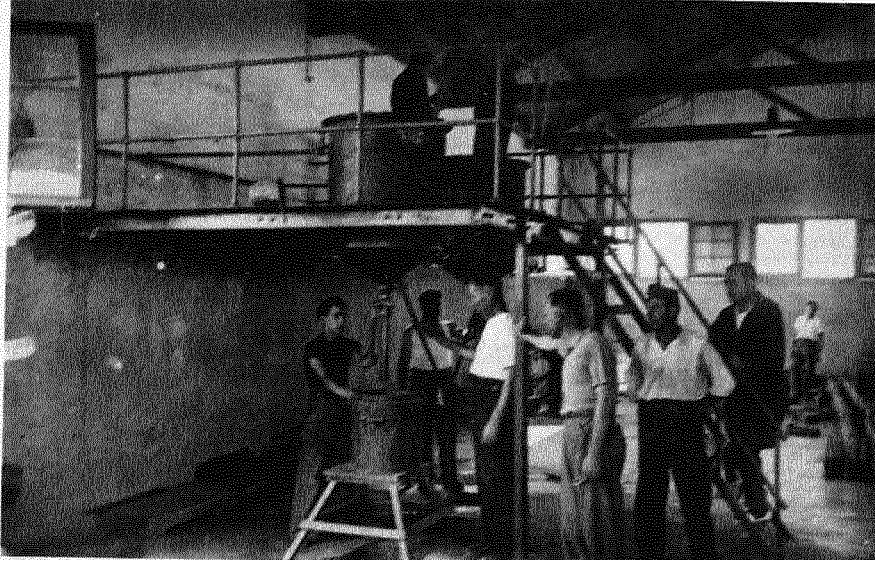
D'aquesta exposició es desprèn clarament que fou amb l'actuació decidida i decisiva dels òrgans dirigents de la CNT que va dividir primer els treballadors per fer-los claudicar després, com la Generalitat aconseguí trencar la forta resistència que la majoria dels treballadors dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats oposaren a la intervenció, la qual va posar fi a la gestió directa dels treballadors en aquest sector.

NOTES

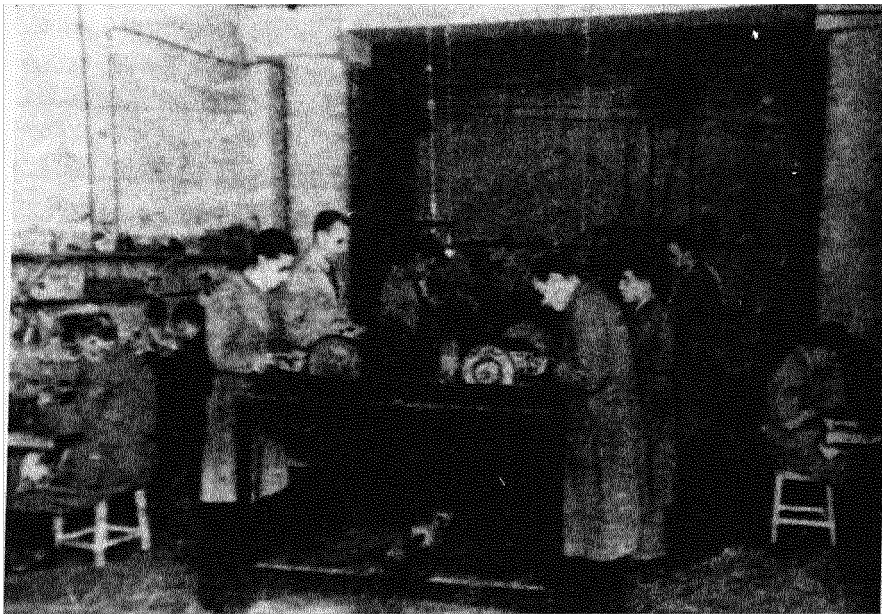
1. Consell d'Economia de Catalunya. Informe relatiu a la constitució de l'Agrupament Miralls, Cristalls i Vidres Plans, p. 1, Barcelona, 11 de març del 1937.

2. Consell d'Economia de Catalunya. Informe relatiu a la constitució de l'Agrupament Miralls, Cristalls i Vidres Plans, p. 2, Barcelona, 11 de març del 1937.

3. "El trabajo organizado por los obreros". Tierra y Libertad, p. 4, Barcelona, 23 de gener de 1937.
4. "Espejos, Cristales y Vidrios Planos". Secció Vidre Pla del Sindicat de la Indústria Vidriera de Barcelona, Barcelona, 1936.
5. "El trabajo organizado por los obreros", Tierra y Libertad, p. 4, Barcelona, 23 de gener de 1937.
6. "Los talleres de la Sección Óptica", Tierra y Libertad, Barcelona, 15 de gener de 1938,
7. Consell d'Economia de Catalunya. Informe relatiu a la constitució de l'Agrupament Col·lectivitat Òptica de Barcelona, Barcelona, 16 de febrer de 1937.
8. Consell d'Economia de Catalunya. Informe del vocal conseller de producció química sobre la reclamació presentada pel Cònsol francès a Barcelona. Barcelona, 25 de maig de 1937.
9. "Sección Óptica, afecta al Sindicato del Vidrio y Anexos de Barcelona **y su Radio**". Informe confidencial. Barcelona.
10. "La Colectivización en Barcelona, La Industria Óptica", CNT-FAI. Boletín de Información, p. 1, Barcelona, 7 d'agost de 1936.
11. Assemblea General Extraordinària de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Reglament Interior de Treball de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Barcelona, 1 i 8 d'agost de 1937.
12. Informe que emeten els companys de la CNT que formen part del Consell d'Empresa de la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, per a coneixement dels organismes superiors de la CNT, pp, 2 i 3, Barcelona, 1938.
13. "Comité de Enlace de la Industria Metalúrgica de Sindicatos **UGT**. La necesidad de nacionalizar las industrias de guerra". Vida Sindical, p. 2, Barcelona, 1 de juliol de 1937,
14. Generalitat de Catalunya. Decret. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 20 de gener de 1937.
15. Informe que emeten els companys de la CNT que formen part del Consell d'Empresa de la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, per a coneixement dels organismes superiors de la CNT, p. 2, Barcelona 1938.
16. Informe que emeten els companys de la CNT que formen part del Consell d'Empresa de la Indústria de la Foneria Col·lectivitzada, per a coneixement dels organismes superiors de la CNT, p. 4, Barcelona, 1938.
17. Papiol, Joan. "Extracto de la Conferencia dada por el compañero Joan Papiol, Secretario del Sindicato Único de Barberos, en la emisora ECN1 Radio CNT-FAI." Boletín de Información CNT-FAI, Barcelona, 28 d'octubre de 1936.
18. Sindicat Únic de Barberos. Estudi que sobre la col·lectivització dels establiments de barberia ha realitzat el Sindicat Únic de Barberos, Barcelona, 12 d'agost de 1936.
19. "Col·lectivització de les barberies de Barcelona". Última Hora, Barcelona, 28 de setembre de 1936.
20. "La Colectividad de Barberos de Barcelona". Solidaridad Obrera, Barcelona, 23 de novembre de 1938.
21. Peirats, Josep. *La CNT en la Revolución Española, Tom 1*, pp, 330 i 331, Ruedo Ibérico, París, 1971,
22. Peirats, Josep. *La CNT en la Revolución Española, Tom 1*, pp. 331 i 332, Ruedo Ibérico, París, 1971.
23. "El Sindicato de la Industria del Espectáculo". Tierra y Libertad, Barcelona, 15 de octubre de 1938.
24. "El Sindicato de la Industria del Espectáculo". Tierra y Libertad, Barcelona, 15 de octubre de 1938.
25. "El Sindicato de la Industria del Espectáculo". Tierra y Libertad, Barcelona 22 de octubre de 1938.
26. "El Sindicato de la Industria del Espectáculo". Tierra y Libertad, Barcelona, 22 de octubre de 1938.
27. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 21 de gener del 1938.
28. "El Sindicato de la Industria del Espectáculo". Tierra y Libertad, Barcelona, 15 de octubre de 1938.
29. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 21 de gener del 1938.
30. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 21 de gener del 1938.
31. "Datos para la Historia". Cultura Proletaria. Nova York, 22 de maig de 1943. Citat per Richards, Vernon a *Enseñanzas de la Revolución Española*, pp. 230 i 231, Belibaste, París, 1971.

Producció indústries de guerra.
Fàbrica de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona.

CONT. A.I.F.

TEATROS SOCIALIZADOS DE CATALUÑA

APOLO. - Compañía de dramas sociales. Director Salvador Sierra. Todos los días *España en pie.*

BARCELONA. - Compañía de comedia castellana. Director Juan Bonafé. Todos los días *La educación de los padres.*

CIRCO BARCELONÉS. - Debut de la Compañía del Teatro del Pueblo, con la representación de *¡Vandata, Monstrot!*

CÓMICO. - Compañía de Revistas. Director Angel Garzo. *Las Inevitables.*

ESPAÑOL. - Compañía de vodevil. Director José Santpere. *¡Al...! ¡Quin homel!*

NOVEDADES. - Compañía lírica castellana. Director Antonio Palacios. *Romanza húngara.*

NUEVO. - Compañía lírica castellana. Director Alberto López.

OLYMPIA. - Compañía de variedades. Todos los días *selecciones números.*

POUORAMA. - Compañía de drama catalán. Director Enrique Borrás. Todos los días *Fortitud.*

PRINCIPAL PALACE. - Compañía de operetas. Director Miguel Tejado. *Soy una mujer fatal.*

ROMEA. - Compañía de comedia castellana. Director Manuel Salvat.

TÍVOLI. - Compañía de Revistas. Director J. O. Calle. Todos los días *Arte 1937.*

VICTORIA. - Compañía lírica castellana. Director Pedro Segura. *La boda del señor Bringsa y La chica de Mari-Papa.*

MUSIC-HALLS

POMPEYA. - Compañía de Revistas. Primer actor y director Lepe. *Lluvia de Estrellas.*

BATACLÁN. - Compañía de Revistas. Primer actor y director Leoncio Martín. *En los cuernos de la luna.*

APOLO. - Varietés al aire libre. *Formidable programa.*

BUENA SOMBRA. - Varietés.

MOULIN ROUGE. - Varietés.

STAMBUL. - Varietés.

BARCELONA DE NOCHE. - Varietés.

SEVILLA. - Varietés.

CINES

CAPITOL. - *El bailarín Pirata.*

Programació de "Els Espectacles públics de Barcelona Socialitzats".

Año 1 Barcelona, 15 de junio de 1957 Núm. 1

UMBRAL

En estos instantes de inquietudes colectivas, momentos de incertidumbre para el individuo y de transformación político-económica para la sociedad, surge a la palestra «MARTILLO» como un símbolo de la aversión creadora que nos anima. Viene a batir en el espacio de la polémica los anarquismos, las jerarquías, los burocratismos, toda la gama de errores y laberintos que aún existen. Naturalmente, en el corazón de los artífices de la vida. Será un símbolo para los otros delicias y un desafío para los fuertes. Invigila la valentía y la oscuridad, promueve a la visibilidad pública.

...nuestro, integrando toda colaboración y pacífica colaboración en nuestro campo en el de los otros y en el de nuestra sociedad. ...a falta de voluntad para colaborar con la gloria. ...completa aspiración de responsabilidad, de solidaridad, de honestidad, que encierra toda actividad y responsabilidad con el bienestar del mundo ajeno. ...a todos, en sus acciones, de actividad en conciencia pública y particular, particular y sindical, de planear en la realidad el futuro personal, asociado en la lucha contra el mal de su contemporáneo. ...elaboración del Mundo, acción.

¡POR FIN LA UNIÓN SERÁ UN HECHO!

A última hora recibimos la agradable noticia de haberse firmado un convenio de colaboración de la Industria Siderometalúrgica entre nuestro Sindicato y el Sindicato Metalúrgico de la U. G. T.

¡Fuerza, organización y participación activa de los trabajadores en el mundo de todos los sectores por la liberación de los trabajadores para que...

Portada de "Martillo", portavoz de la Industria Siderometalúrgica,

Portada de l'òrgan de l'agrupació "Espejos, Cristales y Vidrios Planos".

CAPÍTOL VIII

Agrupacions d'àmbit nacional

Introducció. Les agrupacions d'àmbit nacional

Les Indústries del Gas i de l'Electricitat de Catalunya. Introducció

El procés de formació dels SGUC i els SEUC.
Dificultats i desenvolupament

Organització i funcionament intern dels SGUC i els SEUC. Posició de la UGT davant el desenvolupament de la col·lectivització-socialització en aquestes indústries

Dificultats, consecucions i realitzacions dels SGUC i els SEUC. La intervenció de la Generalitat i la del Govern de la República

Introducció. Les agrupacions d'àmbit nacional

En els capítols anteriors s'ha procedit a realitzar l'anàlisi d'una sèrie d'agrupacions, constituïdes en diversos sectors de la indústria i els serveis, totes elles d'àmbit local, la qual cosa respon al fet, ja assenyalat anteriorment, que el procés de formació d'agrupacions abastà pràcticament tots els sectors industrials i de serveis i que, al mateix temps, la seva immensa majoria foren d'àmbit local.

Amb tot, també van haver-hi algunes agrupacions -poques- d'àmbit nacional, per la qual cosa l'anàlisi de les agrupacions seria incomplet si s'oblidés o es prescindís de les d'aquest àmbit. Les agrupacions que efectivament van abastar tot el territori de Catalunya foren:

- La Col·lectivitat Catalana del Zinc (COLZI): aquesta agrupació, amb seu central a Bossost (Vall d'Aran), incloïa les empreses existents a Catalunya dedicades a l'explotació i transformació del zinc, i també a la venda d'aquest metall a les indústries i comerços. També eren de la seva incumbència totes les operacions d'importació i exportació de zinc i derivats.

- La Col·lectivitat Catalana de la Sal (COLSA): formaven aquesta agrupació les empreses catalanes que tractaven de la producció, transformació i comercialització de la sal, incloses la seva importació i exportació.

- L'Agrupació de Productors de Maquinària i Material Frigorífic (FRIGER): aquesta agrupació estava formada per les empreses del sector de refrigeració artificial que actuaven a Catalunya.

- La Col·lectivitat Catalana del Plom (CIPLO): constituïren aquesta agrupació el conjunt d'empreses, existents a Catalunya, dedicades a l'extracció, transformació, fosa, manipulació i comercialització del plom.

- Col·lectivitat de Bàscules, Arques, Mobles Metàl·lics i Balances (BAMB): aquesta agrupació estava composta per les empreses ubicades a Catalunya, dedicades a la fabricació, distribució, venda i importació de balances, bàscules i d'altres aparells per pesar, caixes fortes i mobles metàl·lics.

- Els Serveis de Gas Unificats de Catalunya (SGUC): formaren aquesta agrupació totes les empreses de producció i distribució de gas de Catalunya.

- Els Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya (SEUC): agrupació constituïda amb les empreses de producció i distribució d'energia elèctrica, ubicades a Catalunya.

Aquestes set agrupacions posseïen la característica -comú a totes elles- que el seu àmbit era nacional, el que constitueix una de les seves principals particularitats, ja que tal com s'ha dit, a diferència de la majoria de les agrupacions -que eren d'àmbit local-, aquestes incloïen empreses ubicades a diferents localitats de Catalunya.

Algunes d'aquestes agrupacions, com FRIGER, CIPLO i BAMB, posseïen també una altra particularitat que les diferencia de totes les agrupacions que s'han analitzat fins aquí, i és que el Consell d'Economia de Catalunya facilità i impulsà la seva creació i constitució(*). De manera que en la formació d'aquestes agrupacions l'impuls vingué, en part, dels òrgans superiors de la Generalitat, a diferència del que va ocórrer amb la major part de les agrupacions, que des dels òrgans de la Generalitat, o bé simplement se les legalitzà i intentà encarrilar, o bé

(*). Vegeu Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya del 25-XII-1936, 20-I-1937 i 9-II-1937; 20-III-1937; 30-III-1937.

se les ignorà i fins i tot se les boicotejà, tal com s'ha posat en relleu. Aquest suport, per part del Consell d'Economia, els facilità, a la vegada, la seva implantació al conjunt del territori català.

Pel que fa a l'organització i funcionament de les agrupacions d'àmbit nacional, van ser en les seves característiques bàsiques, semblants als de les agrupacions d'àmbit local analitzades als capítols precedents, amb les adaptacions exigides per l'extensió més gran de l'àmbit territorial que abastaven. A títol d'exemple, es reproduïx a la pàgina 217 l'esquema organitzatiu de la COLZI que ens mostra l'organigrama dels seus òrgans de decisió quotidiana, inclosa la relació d'aquesta agrupació amb la Generalitat mitjançant un delegat del departament corresponent.

A continuació, en els pròxims apartats d'aquest capítol, es procedirà a l'anàlisi de dues de les agrupacions més importants d'àmbit nacional: els SGUC i els SEUC

Les Indústries del Gas i de l'Electricitat de Catalunya. Introducció

El 1936 la indústria elèctrica de Catalunya estava formada per un nombre elevat d'empreses -610-, de les quals, malgrat tot, només una tercera part, aproximadament, eren productores d'energia elèctrica -203 segons unes fonts i 215 o 227 segons d'altres-. Les restants eren simples distribuïdores i revenedores de fluid elèctric (*).

Entre aquest nombrós grup d'empreses, a més de la diferència ja esmentada entre productores-distribuïdores i simples distribuïdores, existien també d'altres diferències importants entre les quals calen destacar: diferències de grandària, coexistint les grans empreses al costat d'altres molt petites; diferències respecte al caràcter nacional de la propietat del capital i el control de l'empresa, des d'empreses de propietat i control exclusivament nacional fins a empreses amb participació del capital estranger i sota el seu control; i diferències quant a la forma jurídica, des de les societats anònimes a les cooperatives.

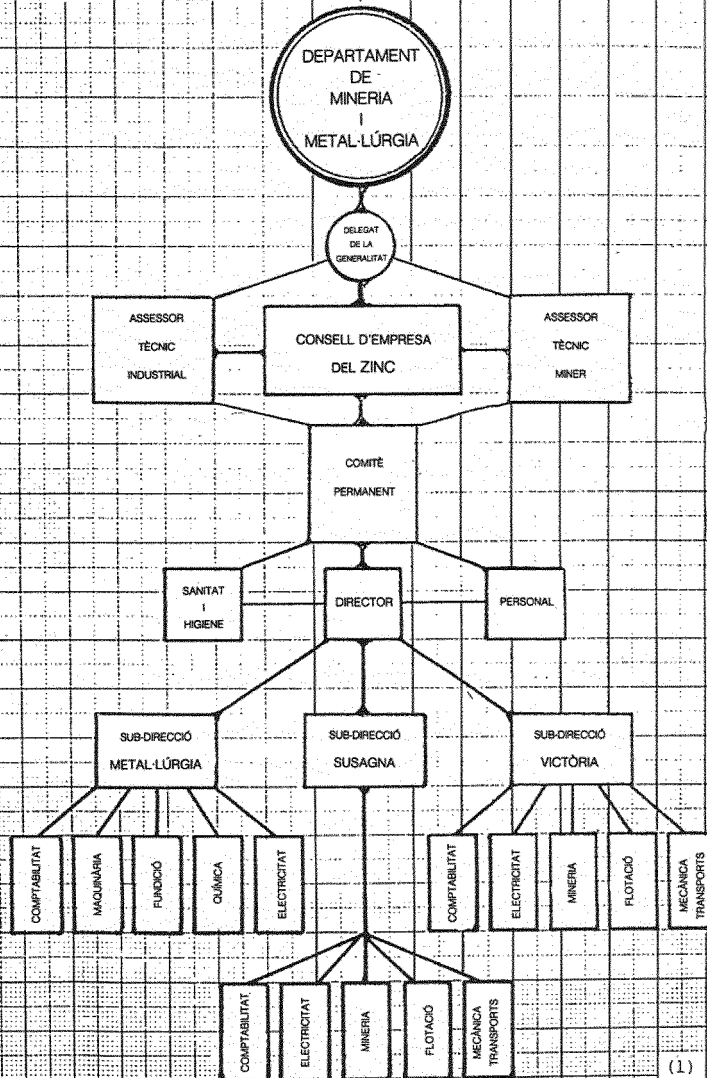
L'empresa més important, amb molta diferència, del sector, era "*Riegos y Fuerza del Ebro, SA.*", popularment coneguda per la "*Canadiense*", perquè estava controlada per la "*Barcelona Traction Light and Power Co. Ltd.*" amb seu a Toronto. Aquesta empresa posseïa les centrals hidràuliques més importants, distribuïa fluid elèctric a la major part de ciutats i pobles de Catalunya, i a la seva nòmina hi havia uns 6.000 empleats(**), xifra realment important i encara més si es té en compte que el nombre total de treballadors del sector era el d'uns 12.500. "*Riegos y Fuerza del Ebro, SA.*" es trobava el 1936 en plena fase d'expansió; ja havia absorbit un important nombre d'empreses i tenia en perspectiva noves absorcions. Va ser precisament aquesta expansió, que estava portant a la monopolització del sector elèctric, el motiu principal de la constitució de nombroses co-

(*) Vegeu Informe sobre el "*projecte d'unificació dels serveis elèctrics i de gas, presentat al Secretariat Regional de la Federació Catalana de treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat per l'Associació d'empleats i obrers de Gas i Electricitat de l'Alt Empordà*"; Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT, Actes del 12-XI-1936, 27-XI-1936 i 11-I-1937; "*Luz y Fuerza*", Òrgan de la Federació Nacional de les Indústries d'Aigua, Gas i Electricitat. Núm. 1, Barcelona, desembre de 1936; Leval, Gaston, *Colectividades Libertarias en España*, Tom 2, pp, 35 i 36, Editorial Proyección, Buenos Aires, 1974.

(**) En aquesta xifra s'hi troben inclosos també els empleats de la secció de gas de "*Riegos*", el nombre dels quals, tanmateix, no arribava als 500.

ESQUETX D'ORGANITZACIÓ DE LA COL·LECTIVITAT CATALANA DEL ZINC

"COLZI"
(VALL D'ARAN)

(1)

operatives a la indústria elèctrica -el nombre total de les existents a Catalunya era de 72-, a fi i efecte de sostreure's a les impositcions de "Riegos",

La indústria de la fabricació i distribució de gas, de menor importància econòmica que la indústria elèctrica, comptava amb un nombre considerablement inferior d'empreses -25-, La més important era Catalana de Gas i Electricitat (*).

El procés de formació dels SGUC i els SEUC. Dificultats i desenvolupament

Immediatament després del 19 de juliol, ja des del mateix dilluns, davant de l'abandonament dels seus llocs de treball de la major part dels caps, directors i enginyers, bona part d'ells estrangers, i per tal d'evitar el col·lapse que hagués representat la interrupció del subministrament de gas i d'electricitat, els treballadors d'aquestes indústries se'n van fer càrrec i van establir provisionalment el control obrer. D'aquesta manera es va prosseguir amb normalitat la producció i distribució a les indústries del gas i de l'electricitat.

A la primera quinzena del mes d'agost de 1936, els treballadors de les cinc empreses més importants de gas i electricitat, totes elles amb seu a Barcelona [Unió Elèctrica de Catalunya, S.A., del grup "Riegos y Fuerza del Ebro" (RFE), Catalana de Gas i Electricitat (CGE), Cooperativa de Fluid Elèctric (CFE), Societat Espanyola de Construccions Elèctriques (SECE) i Societat Productora de Forces Motrius (PFM)] d'acord amb els dos sindicats, la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat (UGT) i el Sindicat Únic Regional de Llum i Força de Catalunya (CNT), decidiren la posada en marxa del procés de concentració industrial del sector del gas i del de l'electricitat i van constituir el Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, com a òrgan màxim de control obrer de les cinc empreses, supeditat solament a les decisions de les Assemblees (**).

A finals d'agost de 1936, el Comitè Central de Control, amb el ple suport dels treballadors de les indústries del gas i de l'electricitat i d'acord amb les organitzacions sindicals, procedí a la incautació de les empreses que fins llavors es trobaven només sota control obrer, aixecant-se les corresponents actes d'incautació (***),

A la premsa obrera del 29 d'agost aparegué la nota següent;

*"El Sindicato Único Regional de Luz y Fuerza, nos comunica que desde hoy quedan incautadas y bajo la dirección de los obreros, las industrias agua, gas y electricidad de Cataluña, lo que publicamos para conocimiento de la organización confederal y de la opinión pública."*²

I en un informe dels treballadors de les indústries de gas i electricitat de l'Alt Empordà s'explica el desenvolupament dels fets de la següent forma;

(*) Vegeu Text de la conferència del Secretari general de la Federació Catalana de treballadors

d'Aigua, Gas i Electricitat, Figueres, 24 d'agost de 1937; Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT, Acta del 21-VI-1937; i Leval, Gaston, *Colectividades Libertarias en España*, Tom 2, p, 36, Editorial Proyección, Buenos Aires, 1974,

(**) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de 13 d'agost a 30 d'octubre 1936.

(***) Vegeu còpia de l'acta d'incautació de les empreses de gas i electricitat. Barcelona, 28 d'agost de 1936; Solidaridad Obrera, p. 12, Barcelona, 30 d'agost de 1936.

*"Aquesta indústria de llum i força, a l'esdevenir el moviment revolucionari provocat per la reacció feixista en el mes de juliol darrer, fou primerament intervinguda pels treballadors i més tard incautada per part dels mateixos, D'una i altra se signaren les corresponents Actes per part dels representants legals de les organitzacions obreres i les representacions patronals, implicant això que mentre no sortissin unes normes legals, dictades pel Govern de la Generalitat, que servissin de base per encastrar la continuació d'aquestes indústries dins del nou ordre social que hom està estructurant, la plena responsabilitat per part dels treballadors de continuar l'explotació d'aquests serveis públics, conservant i millorant les instal·lacions incautades. Si no s'hagués fet així, en molts casos hauria estat paralitzada aquesta branca tan important de la nostra indústria, serveis ja de sí imprescindibles en època normal i del tot necessaris en època de guerra com la que estem, vivint: creiem amb això haver demostrat i seguim demostrant els treballadors de llum i força, la nostra capacitat constructiva i la nostra preparació moral i tècnica per portar la direcció i administració d'aquestes Empreses que semblava era cosa exclusiva de les persones estrangeres, en la seva majoria i dels magnats de les finances, durant el règim capitalista passat."*¹³

El procés d'incautació i agrupació de les empreses de gas i electricitat, va donar lloc a la constitució de dues agrupacions: els Serveis de Gas Unificats de Catalunya (SGUC) i els Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya (SEUC), amb un òrgan màxim comú: El Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, l'existència del qual permet també considerar que es tractava d'una sola agrupació: la de les indústries del gas i de l'electricitat amb dues sots-agrupacions: els respectius Serveis Unificats de Gas i Electricitat.

La circular número 30, de data 7 d'octubre de 1936, que el Comitè Central de Control Obrer va dirigir als Sots-Comitès Centrals de Control i als Comitès Locals de Control, constitueix una mostra significativa del nivell en què es trobava la unificació de les indústries del gas i de l'electricitat a principis d'octubre de 1936:

"Trobat-se en vies d'organització la unificació de tots els serveis de Gas i Electricitat, el Comitè Central de Control Obrer, d'acord amb les dues Organitzacions CNT i UGT, tenint en compte la creació de la Comissaria dels Serveis Elèctrics, segons Decret data 23 setembre proppassat, i la pròxima creació de la Comissaria de Gas, ha pres l'acord següent:

En començar el 1r d'octubre, quedaran unificats tots els serveis d'Electricitat, sota la denominació de «Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya». En aquests serveis, restaran compresos, de moment, les següents ex-Empreses:

UEC annexes i filials, CFE, SECE, PFM, Manresana d'Electricitat, Electrò-Metal·lúrgica de l'Ebre i totes les xarxes de petits productors i revenedors d'Electricitat nodrides des de Catalunya.

Els Serveis de Gas restaran així mateix unificats sota la denominació de «Serveis de Gas Unificats de Catalunya». Aquests serveis comprendran totes les instal·lacions de Gas de l'ex-Empresa CGE i les seves annexes i filials i les que depenien de l'ex-UEC, així com els demás petits productors.

Les comptabilitats de les extingides Empreses es tancaran en data 30 de setembre del 1936 i l'1 d'octubre de 1936 donarà començament la comptabilitat de les noves entitats...

Les distintes seccions del Comitè Central de Control Obrer estudiaran, en el

més breu termini possible, la manera d'agrupar tot el personal de les extingides Empreses en els diferents locals existents en l'actualitat.

Mentre no es porti a terme aquesta agrupació, els serveis continuaran portant-se de la mateixa manera que en l'actualitat, però actuant com si estiguessin ja agrupats els diferents departaments...

El CCCO espera obtenir l'estreta col·laboració de tots els Sots-Comitès Centrals, Comitès Locals i demés companys per portar a terme aquest projecte per al nostre èxit i el de la Revolució."⁴

Els Serveis Unificats de Gas i Electricitat es constituïren partint de les cinc empreses més grans, abans esmentades, de desigual volum productiu i capacitat econòmica. Una idea aproximada d'aquestes diferències ens la pot proporcionar el repartiment proporcional de despeses entre aquestes empreses realitzat el novembre de 1936:

"ex-Riegos y Fuerza del Ebro.....40%
ex-Catalana de Gas y Electricidad.....20%
ex-Cooperativa de Fluida Eléctrico.....20%
ex-Sdad. Española de Construc. Eléctricas.....10%
*ex-Sdad. Productora de Fuerzas Motrices..... 10% "*⁵

Posteriorment a aquestes cinc es van anar afegint d'altres empreses, i es va realitzar el procés d'agrupació i concentració d'empreses amb una gran rapidesa, de manera que quan fa referència als Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, Gaston Leval diu:

*"A los seis meses de comenzada la socialización, el 70% de las empresas -que representaban el 99% de la producción- constituían una organización técnica perfectamente homogénea; y un 30%, que solo representaba el 1% de esta misma producción, quedaba al margen."*⁶

D'altres fonts, procedents de la direcció de la UGT, donen un número més petit d'empreses elèctriques unificades. Malgrat tot, el que es pot afirmar sense cap dubte, tenint en compte la capacitat de les empreses que amb tota seguretat es trobaven agrupades, és que en finalitzar el primer trimestre de 1937, més d'un 85% de la totalitat de la producció i distribució elèctrica era realitzada pels SEUC(*).

Respecte a la indústria del gas, coincideixen les diverses fonts en que a principis del segon trimestre de 1937, la totalitat de les empreses d'aquest sector formaven part dels SGUC. (*)

El que s'ha exposat fins aquí sobre el procés d'incautació i agrupació de les empreses de gas i electricitat als Serveis Unificats, no significa que aquest procés es realitzés amb facilitat i sense dificultats, sinó que precisament n'hi van haver i algunes d'elles d'importància, en especial a la indústria elèctrica. La presència de capital estranger en aquestes indústries, el nombre elevat d'empreses elèctriques i la seva gran varietat, així com que algunes d'elles tinguessin importants interessos fora de Catalunya, constituïren les dificultats més grans,

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de 13 d'agost 1936 a 30 març 1937. Text de la conferència del Secretari general de la Federació Catalana de treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat, Figueres, 24 agost 1937. Leval, Gaston, *Colectividades Libertarias en España*, Tom 2, pp. 35 i 36, Buenos Aires, 1974.

Un dels problemes d'envergadura més gran, amb què van haver d'enfrontar-se els treballadors de gas i electricitat, fou el de la presència important de capital estranger en aquestes indústries i en particular el control que exercia sobre l'empresa més gran del sector; *"Riegos y Fuerza del Ebro, S.A."*

Tant la Generalitat com les dues centrals sindicals -UGT i CNT- propugnaren des dels primers dies, una actuació prudent davant dels interessos estrangers, argumentant que en cas de lesionar-los es predisposaria en contra els governs estrangers que podrien prendre represàlies en contra del país. Això no faria sinó augmentar les dificultats per guanyar la guerra. Ara bé, al mateix temps, feien constar també que el respecte als interessos estrangers no podia representar cap minva de la pròpia sobirania nacional, el que implicava el poder decidir lliurement la implantació de l'organització social que es considerés més adequada sense que els interessos estrangers poguessin interferir-hi. Per tant, en cas que el propi desenvolupament econòmic-social ho exigís era possible l'expropiació del capital estranger existent al país. En aquest cas havia de decidir-se la forma d'indemnització que amb justícia pogués correspondre-li.

El capital estranger, per la seva part, forçat per les circumstàncies, generalment va tolerar l'existència del Control Obrer a les seves empreses, però s'oposà totalment a la incautació de les indústries controlades per ell.

Va ser per tot això que, a la majoria de les empreses controlades pel capital estranger, els propis treballadors establiren el Control Obrer, sense dur a terme la incautació de l'empresa tot esperant la fi de la guerra, el que havia de donar lloc a la resolució definitiva del tipus de propietat. No fou aquesta, tanmateix, l'actuació dels treballadors del gas i l'electricitat, els quals van procedir a la incautació total de les seves indústries, incloses les empreses controlades pel capital estranger.

La raó principal d'aquesta actuació, fou, a més de la importància estratègica que aquestes indústries tenien per al país, la que en elles, i en especial a la indústria elèctrica, la situació el 1936, tal com s'ha vist, era la de l'existència d'un nombre excessiu d'empreses, amb gran diversitat de tensions i voltatges, amb línies paral·leles sots-utilitzades, **etc**, el que feia encarir enormement les despeses de producció i d'explotació en perjudici dels treballadors de la indústria i dels consumidors. Davant d'aquesta situació els treballadors i les seves organitzacions es proposaren eliminar les explotacions antieconòmiques i racionalitzar el conjunt de la producció i distribució del sector i per aconseguir-ho decidiren l'eliminació de les empreses existents i la seva agrupació en una nova empresa amb una direcció unificada. Per dur a terme aquest projecte, evidentment no es podia excloure de l'agrupació l'empresa de més volum i capacitat: *"Riegos y Fuerza del Ebro"*, encara que es trobés controlada pel capital estranger, sent per tant necessària la seva incautació i posterior desaparició al si de l'agrupació: els SEUC.

"Riegos y Fuerza del Ebro", el 1936, estava dirigida i controlada per la *"Barcelona Traction Light and Power Co. Ltd."*, amb seu a Toronto, la qual a la vegada formava part de SOFINA (Société Financière de Transports et d'Entreprises Industrielles), poderosa multinacional, l'imperi de la qual abastava nombroses empreses amb seu a diferents ciutats com Brussel·les, Lisboa, Buenos Aires, Bolonya, Venècia, París, Alger, Berlín, Londres, Toronto, Barcelona, Budapest, etc. SOFINA, el 1936, mitjançant l'actuació típica d'aquest tipus d'empreses (creació de societats anònimes, control de capitals molt més grans pel sistema de les participacions, etc.) era la que controlava la part més important de la indústria **elèc-**

trica de Catalunya, i s'obstinava en aconseguir la seva monopolització, al mateix temps que mantenia una presència important a la indústria del gas. Fou, per tant, contra aquesta poderosa multinacional amb qui van haver d'enfrontar-se els treballadors del gas i de l'electricitat de Catalunya,

L'actuació dels treballadors respecte a la part de la indústria controlada pel capital estranger fou, tal com s'ha dit, la de procedir, ja els primers mesos (finals d'agost de 1936), a la seva incautació. Quant a les indemnitzacions a què pogués donar lloc aquesta incautació, la seva posició queda clarament reflectida- en el següent paràgraf d'un informe del sindicat de la CNT:

"Pero nosotros no somos unos «gansters» como nos dijo Mr. Lawton al abandonar aquí los intereses que SOFINA le había confiado, y no queremos quedarnos con un capital que no sea fruto de nuestro trabajo.

*Si SOFINA puede demostrar el desembolso, por parte de personas que no sean de nuestro país, de un capital originaria suyo y por lo tanta extranjero, no sometido a inflación de ninguna clase, no pondremos ninguna dificultad al Gobierno nuestro para negociar un sistema de reembolso. Es un servicio de demasiado interés nacional para que quieran que quede en manos de capitalistas extranjeros. Es más, es una cosa demasiado vital para que no queramos conservarlo de propiedad nacional."*⁷

Davant la incautació de les indústries del gas i electricitat pels treballadors, una part dels tècnics estrangers que hi treballaven abandonaren el país, però una altra part, bastant nombrosa, hi va romandre i es va reincorporar als seus llocs de treball una vegada passats els primers moments de desconcert. I això, malgrat les pressions rebudes pels seus respectius cònsols perquè tornessin als seus països d'origen. Aquesta situació es mantingué fins la reaparició de Mr. Lawton, director de "*Riegos y Fuerza del Ebro*", amb ordres de SOFINA en les quals es comminava als tècnics a que abandonessin immediatament el país, perquè segons constava en aquestes ordres, a partir del moment en què els obrers exercien el control del negoci, SOFINA consideraria que qui hi seguís treballant, ho faria en contra dels seus interessos i per tant seria inclòs a les llistes negres internacionals. Davant d'aquesta coacció, la pràctica totalitat -van haver-hi escasses excepcions- dels tècnics estrangers abandonaren Catalunya. Amb aquesta mesura SOFINA pretenia aconseguir el col·lapse de la indústria.

A més d'aquesta mesura, SOFINA, mitjançant Mr. Lawton presentà diverses protestes a la Generalitat, í el 16 de novembre de 1936, va dirigir als obligacionistes catalans de la "*Barcelona Light and Power Co. Limited*", la següent carta:

"Obligaciones Consolidadas 6.1/2% Primera Hipoteca

Obligaciones 5.1/2% Primera Hipoteca

Obligaciones 6% 45 años

El Cuerpo de Directores ruega a los tenedores de obligaciones de ver el estado publicada por la «Barcelona Traction Light and Power Co. Limited», en 3 de septiembre de 1936 referente a la situación de la empresa en España y lamenta tener que manifestarles que la misma ha empeorado, dado que el «Comité Obrero» ha cogido desde entonces el completo control, no sólo del negocio, sino que también de los fondos y cuentas de Bancos de las compañías que operaban en España.

Vistas las circunstancias arriba mencionadas, los Directores han decidida, a fin de conservar los recursos disponibles de la Compañía, que es necesario suspender, por ahora, el pago de intereses de cada una de las emisiones de las obligaciones arriba ci-

tadas, incluyendo la que vence en 1º de diciembre de 1936 y el interés trimestral de las obligaciones 6% 45 años que vencieron en 1º de septiembre último.

Esta decisión ha sido comunicada a los depositarios de las respectivas emisiones de obligaciones.

Mientras tanto, los gastos sobre cuenta corriente se están reduciendo en dondequiera que el Cuerpo de Directores considera que puede ser hecho razonablemente.

*Por orden de la Mesa. R. H. Merry. Secretario."*⁸

L'activitat desplegada per SOFINA -protestes, mesures coercitives, etc- per fer fracassar la **incautació**, i en particular la retirada dels tècnics que era el que més greument podia comprometre el futur de la indústria, fou superada, amb relativa facilitat, per la nova organització, de forma que els Serveis Unificats van poder seguir desenvolupant normalment la seva activitat.

A més d'haver **d'enfrontar-se** amb els interessos estrangers, la constitució i desenvolupament dels Serveis Unificats hagué de superar també una sèrie d'obstacles interns, entre els quals cal destacar per la seva importància;

- La resistència o oposició passiva oferta per nombrosos caps i encarregadets de secció -caps de comptabilitat, de compres, de manteniment, etc- que, primer amb la incautació i després amb la unificació de serveis, veien perillar la seva situació de privilegi, per la qual cosa procuraven posar tots els impediments i dificultats que fossin possibles per tal d'interferir el desenvolupament pràctic de la unificació dels serveis:

*"Estas suspicacias de que **hablábamos las** incuban los jefes de las pequeñas Secciones. Se creen que un jefe de RFE, por ser la **ex-empresa mayor**, continuará siendo igualmente Jefe dentro del SEUC, y en cambio los actuales jefes de las pequeñas **empresas** desaparecerán con la **nueva Organización**. Esta creencia, basada en el recelo, da origen a que estos jefes creen un ambiente que da lugar a todas estas suspicacias que lamentamos."*⁹

- **Els** recels existents en nombrosos pobles i ciutats de Catalunya davant la possibilitat que la unificació dels serveis feta des de Barcelona comportés una centralització de la indústria realitzada en benefici de Barcelona i en perjudici de les restants poblacions:

*"Hi ha un altre aspecte que no pot pas descuidar-se i és el que actualment tota la unió d'Empreses (que segons dades passen de 600) instal·lades arreu de Catalunya, per raó del consum propi dels **treballadors** de les mateixes i per l'adquisició de material i altres articles necessaris pel desenvolupament de les mateixes, donen vida a diferents pobles de la nostra terra, convertint així en poblacions econòmicament sanjades, moltes vegades pròsperes, que de no existir en elles, les nostres Empreses (únic element industrial en moltes localitats) serien sens dubte **unes poblacions** que no tindrien pas una vida econòmica pròpia i que per tant reportaria una manca de treball, agreujant d'una manera considerable el problema financer del Govern del poble: si es vol evitar que això succeeixi, cal defugir la creació de qualsevol mena de Monopolis que sempre porten aparellats les consegüents centralitzacions, reportant així un perjudici a moltes poblacions de menor importància per afavorir les grans ciutats que, per raó d'haver-hi ja centralitzats en elles altres organismes, compten actualment amb diferents i molts importants mitjans econòmics. Això equivaldria a portar un benestar a localitats que ja actualment en gaudeixen, i que per tant **no** necessiten pas absorbir les riqueses pròpies i de vegades úniques dels altres pobles germans."*¹⁰

Aquests recels van donar lloc a que en alguna població -el nombre fou molt escàs- es procedís a la municipalització dels serveis elèctrics.

- El recel d'una part dels treballadors, en especial de les empreses petites i de les cooperatives -situades totes elles fora de Barcelona-, però també dels de les quatre empreses -amb seu a Barcelona- que, juntament amb "**Riegos y Fuerza del Ebro**", constituïren la base dels Serveis Unificats, davant el temor que la unificació no es realitzés en un pla d'igualtat, i es convertís, de fet, en una absorció de la resta de les empreses per part de RFE. Aquesta por procedia del 1936 quan aquesta empresa pretenia dur a terme la monopolització del sector en el seu propi benefici, i no es referia solament al present, sinó sobretot al futur, en cas que el capital estranger pogués recuperar la seva antiga propietat sobre RFE (*).

A vegades es donaven en un mateix cas els dos tipus de recels (davant els perills possibles: el de la centralització per Barcelona i el de l'absorció per "**Riegos y Fuerza del Ebro**"), que es reforçaven mútuament. Un exemple clar d'això el va constituir el conflicte plantejat per la "**Cooperativa Popular**" de Vilanova i la Geltrú, que quan ja havia ingressat als SEUC va arribar fins a plantejar la seva sortida (**), encara que finalment no es va arribar a dur a terme.

Aquesta sèrie de recels van anar desapareixent lentament i progressivament, encara que per això van ser necessàries discussions llargues i àrdues per tal d'aconseguir dissipar-los.

- L'oposició del Consell de Defensa d'Aragó a la presència dels SEUC en aquesta regió. El motiu fou perquè els SEUC no solament desenvolupaven la seva activitat dins dels límits administratius de Catalunya, sinó que comptaven a més amb importants centres de producció a Aragó i distribuïen fluid elèctric a part de les seves poblacions. Així, un 50% dels interessos de l'ex-SECE es trobava a Aragó. La gairebé totalitat de les centrals de l'ex-CFE -Seira, Aragone, Campo, Arias, etc- i d'altres centrals pertanyents als SEUC com les de Sástago, Albacete, El Luchador, etc. es trobaven també a Aragó.

Aquesta situació donà lloc a que, el novembre de 1936, el Consell de Defensa d'Aragó, amb seu a Fraga, formulés una sèrie de protestes per la ingerència dels SEUC a Aragó, basant-se en la consigna defensada pel propi Consell de: "**Lo de Aragón para Aragón y lo de Cataluña para Cataluña**".

Això conduí a una sèrie de converses entre ambdós organismes, i en particular a una entrevista entre el Comitè Local de Lleida i Ascaso (President del Consell de Defensa d'Aragó), on aquest, després de ser informat detalladament dels objectius i labor desenvolupada pels SEUC, es va avenir a que, provisionalment, es mantingués la situació que hi havia, sempre i quan es garantís el subministrament de fluid als pobles d'Aragó que fins llavors **se'ls** havia anat proporcionant, i es cobriessin les noves necessitats que anessin sorgint (hospitals, escoles, vivendes

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes del 13 d'agost de 1936 a 9 d'octubre de 1937. Vegeu especialment acta del 12-XI-1936: discussió sobre la "Cooperativa Popular de Fluid Elèctric" de Reus i Acta de la reunió celebrada a Vilanova i la Geltrú, l'11-I-1937, entre una representació del Comitè Central de Control Obrer i els membres del Comitè Local de Control Obrer, per discutir sobre la situació de la "**Cooperativa Popular**" de Vilanova i la Geltrú.

(**) Vegeu Acta de la reunió celebrada a Vilanova i la Geltrú, el 11-I-1937, entre una representació del Comitè Central de Control Obrer i els membres del Comitè Local de Control Obrer, per discutir la situació de la "**Cooperativa Popular**" de Vilanova i la Geltrú,

noves, etc). Posteriorment no es tomà a plantejar la qüestió, en bona part, probablement, pels problemes i vicissituds que va patir el Consell d'Aragó. (*)

Organització i funcionament intern dels SGUC i els SEUC. Posició de la UGT davant el desenvolupament de la **col·lectivització-socialització** en aquestes indústries.

Pel que fa a l'organització i funcionament dels Serveis Unificats, no es diferenciaven, bàsicament, dels existents a les agrupacions analitzades anteriorment -l'Assemblea com a òrgan màxim de decisió als diversos nivells; presència als òrgans de decisió quotidiana de treballadors manuals, tècnics i administratius, així com de les dues alternatives sindicals; elegibilitat i revocabilitat dels components d'aquests òrgans, etc-, a excepció de les particularitats relatives als diferents nivells d'organització de què constaven els serveis unificats i els seus òrgans de decisió quotidiana corresponents. Tot això és el que s'exposarà a continuació.

Els diferents òrgans de decisió quotidiana dels serveis unificats eren:

- El Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat: constituït per 16 membres, era l'òrgan màxim de decisió en les qüestions tècnico-administratives, de caràcter general. Transmetia les seves decisions als Sots-Comitès Centrals de Control Obrer i als Comitès Locals de Control, els quals, a la vegada, li transmetien les suggerències, propostes, crítiques i decisions dels seus respectius àmbits, per això existia una relació estreta i directa entre el Comitè Central i els Sots-Comitès i Comitès Locals; disposava del control, i per tant, era el responsable de la Caixa Unificada de Gas i Electricitat; creava les comissions i comitès funcionals de caràcter general que considerava precisos per al funcionament i desenvolupament dels Serveis Unificats, com els Comitès Tècnics de Gas, Electricitat i Hidràulic, els Comitès de Compres, Comptabilitat, Transport, Orientació, etc, els quals responien de la seva labor exclusivament davant el Comitè Central (***) que era també el qui designava els membres que componien els esmentats òrgans funcionals.

En compliment dels acords adoptats per l'Assemblea General del 27 de març de 1937, a partir del 27 d'abril de 1937, el Comitè Central de Control es transformà en el Consell General de les Indústries de Gas i Electricitat, el qual va seguir exercint bàsicament les mateixes funcions, encara que es reestructurà internament. Va quedar constituït de la forma següent:

"Departamento de Coordinación:

<i>Permanentes:</i>	<i>V, Iglesias V. (UGT)</i>
	<i>L. Francés M. (CNT)</i>
<i>De enlace por el</i>	<i>A. Larrarte G. (CNT)</i>
<i>Departamento de</i>	<i>P. Cervera P. (UGT)</i>
<i>Electricidad:</i>	

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de novembre de 1936.

(**) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes del 13 d'agost de 1936 a 9 d'octubre de 1937.

*De enlace por el
Departamento de
Gas:* A. Melgarejo D. (CNT)
F, Ortín F. (UGT)
(prov.)

Departamento de Gas:
Permanentes: J. Pérez C. (CNT)
C. García B. (UGT)

*De enlace con el
Departamento de
Coordinación:* A. Melgarejo D. (CNT)
F Ortín F, (UGT)
(prov.)

Departamento de Electricidad:

Permanentes: J. Closas M. (UGT)
E. Abril C. (CNT)
P. Quera G. (UGT)
J. Martínez P. (CNT)
*De enlace con el
Departamento de
Coordinación:* A. Larrarte G. (CNT)
P. Cervera P. (UGT)"11

- La Comissió Permanent d'Enllaç CNT-UGT: era l'òrgan màxim de decisió en les qüestions de caràcter sindical. Aquesta Comissió i el Comitè Central de Control o el Consell General realitzaven reunions conjuntes freqüents, amb la finalitat de facilitar l'aplicació de les resolucions d'ambdós òrgans.

- Els Sots-Comitès Centrals de Control Obrer: eren els òrgans encarregats de la direcció tècnico-administrativa, a cada una de les cinc grans empreses, amb seu a Barcelona» Existien, per tant, els següents Sots-Comitès:

"Sub-Comité Central de Control de Ex-Riegos y Fuerza del Ebro" (RFE)

"Sub-Comité Central de Control de Ex-Cooperativa de Fluido Eléctrico"
(CFE)

"Sub-Comité Central de Control de Ex-Catalana de Gas y Electricidad"
(CGE)

"Sub-Comité Central de Control de Ex-Sda, Española de Construcciones"
(SECE)

"Sub-Comité Central de Control de Ex-Sda. Productora de Fuerzas Motrices"
(PFM)

À partir de l'abril del 1937, quatre d'aquests Sots-Comitès es transformaren en Consells d'Empresa -ex-RFE, ex-CFE, ex-SECE, ex-PFM-, va desaparèixer el Sots-Comitè d'ex-CGE i es constituí el Consell de la indústria del Gas, òrgan màxim a nivell tècnico-administratiu de totes les indústries de gas -25- les quals es van organitzar en quatre grups: "Grupo Catalana", "Grupo Riegos", "Grupo Mansana" i "Fábricas de Vilanova y Vilafranca". Tots els Comitès Locals de Gas van passar a dependre, orgànicament, de l'esmentat Consell d'Indústria del Gas.

Aquesta estructuració diferent dels Serveis de Gas Unificats i els Serveis Elèctrics Unificats, no fou deguda a l'existència de criteris diferents, sinó simplement a que el volum i complexitat més petits de la indústria del gas, li va permetre avançar més ràpidament vers la seva estructuració definitiva.

- Els Comitès d'Edifici: eren els òrgans encarregats de la direcció tècnico-administrativa, en cada un dels edificis i fàbriques que tot i formant part de les cinc ex-grans empreses, es trobaven ubicats a Barcelona i el seu Radi. Aquests Comitès es relacionaven, orgànicament, amb els Sots-Comitès Centrals primer i els seus substituïts després.

- Els Comitès Locals de Control, que a partir de l'abril de 1937 es denominaren Comitès Locals van ser els òrgans responsables de la direcció tècnico-administrativa a nivell de ciutat o poble, excepte Barcelona i el seu Radi. En aquelles localitats que comptaven alhora amb indústria del gas i indústria d'electricitat, hi existien també dos Comitès Locals, un per a cada indústria.

- Les Comissions de Secció; constituïen els òrgans responsables de l'organització i realització del treball a cada secció, estaven formades per tres membres de la pròpia secció, i es relacionaven orgànicament amb el Comitè d'Edifici o amb el Comitè Local corresponent. Una secció estava constituïda pel conjunt de treballadors d'una mateixa especialitat, i el nombre mínim necessari per poder constituir una secció era el de quinze treballadors. Quan en un edifici o localitat el nombre de membres d'una mateixa especialitat era menor de quinze, s'havien d'unir amb els treballadors d'una altra o d'altres especialitats, el més semblants possibles, fins arribar com a mínim al nombre de quinze i poder constituir així una secció.

L'agrupació de les empreses de gas i electricitat, als Serveis de Gas Unificats de Catalunya i als Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya fou duta a terme, com s'ha assenyalat anteriorment, amb l'acord dels dos sindicats: la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat (UGT) i el Sindicat Únic Regional de Llum i Força de Catalunya(*) (CNT).

Ara bé, mentre que el sindicat de la CNT propugnà fermament la socialització d'aquestes indústries o, amb d'altres paraules, l'agrupació de les empreses de gas i electricitat als Serveis Unificats, gestionats directament pels seus treballadors, organitzats en els sindicats, el sindicat de la UGT el que propugnà fou la nacionalització d'aquestes indústries, és a dir, que fossin dirigides i controlades per l'Estat, per la qual cosa quan l'alternativa col·lectivització-socialització va perdre la seva supremacia indiscutible a nivell general -a partir del maig de 1937- el sindicat de la UGT passà a la crítica oberta dels Serveis Unificats i a insistir en la necessitat de la seva nacionalització. Les declaracions següents del sindicat de la UGT i del de la CNT il·lustren clarament el que s'ha exposat fins aquí sobre les seves posicions respectives.

En el discurs pronunciat a Figueres pel Secretari General de la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat (UGT), el 24 d'agost de 1937, aquest va manifestar:

"Compañeros: El objeto de la conferencia de hoy es el de informaros, todo lo ampliamente que sea posible, acerca de los trabajadores de Agua, Gas y Electricidad y de los representantes de la UGT en el Consejo de Economía de Cataluña para obtener la nacionalización de las industrias de gas y electricidad. Esta era ya una necesi-

(*) Aquest sindicat, per acord de l'Assemblea General Extraordinària, celebrada el 21 de març de 1937, passà a integrar-se a un nou sindicat anomenat Sindicat de les Indústries d'Aigua, Gas, Electricitat i Combustibles de Catalunya, que abastava un nombre més gran de sectors econòmics. Estava constituït per les següents seccions: Secció d'Aigües, Secció Carbó mineral, Secció Comptadors, Secció Gas, Secció Electricitat, Secció Petrolis i Secció Cables Elèctrics.

dad sentida desde mucho tiempo y por ello no es obra de los momentos actuales sino que responde a una orientación muy anteriormente trazada, aún cuando ahora se ha creído llegado el momento de presentarla...

La socialización o sindicalización de las industrias no es programa de la UGT...

El programa de la socialización, es programa de la CNT lo que equivale a concentrar todos los beneficios de las industrias en sus sindicatos.

... la función de los sindicatos no es precisamente la de dirigir y administrar los intereses de las industrias. La función de los sindicatos ha de ser la de forjar una moral y una disciplina en el trabajo....

... Debía haberse hecho con anterioridad (se refiere al proyecto de nacionalización), pero las circunstancias no lo permitían, insistiendo en que no somos partidarios de la socialización o sindicalización de las industrias, pues estas orientaciones más bien han de servir de estímulo para la clase trabajadora, como decía antes, pero

la dirección del Control de la Economía debe depender del Gobierno para que a su vez responda a todas las necesidades del país...

Para que conozcáis el origen del trabajo del proyecto de nacionalización os diré que en una de las reuniones del Secretariado de la Federación, celebrada en el mes de marzo, se acordó ir a visitar al Secretariado de la UGT para exponerles nuestra orientación. Nos contestaron que la situación política de entonces no era bastante clara, que desde luego nuestra orientación se ajustaba al programa de la UGT y que podíamos confeccionar el trabajo, para elevarlo al Consejo de Economía en cuanto lo permitieran las circunstancias."¹²

Per aquestes declaracions del Secretari General del Sindicat de la UGT, no hi ha cap dubte tant de la posició de la UGT respecte la col·lectivització-socialització com de la tàctica emprada per la UGT: congelar la defensa pública dels plantejaments fins el moment en què "lo permitieran las circunstancias", és a dir, fins que l'alternativa col·lectivització-socialització hagués perdut la seva supremacia des del vessant polític.

A la nota del 30 d'agost de 1937 lliurada a la premsa pel Comitè Regional de Relacions del Sindicat de la CNT es diu:

"Discutida la posición de los dirigentes de la UGT de Cataluña (PSUC) con respecto a la nacionalización de nuestras industrias, todos los delegados coinciden, incluso muchos afirman que lo corroboran los trabajadores auténticos de la UGT, que no serán entregadas bajo ningún concepto al Gobierno central ni al de la Generalidad, so pretexto de que pase a manos de los ingleses, porque estiman que hay entre los trabajadores suficiente capacidad, solvencia y honradez para administrarlas y producir con arreglo a los momentos actuales, salvo en aquellos casos donde existen obstáculos creados por los mismos interesados en que sean nacionalizadas."¹³

Dificultats, consecucions i realitzacions dels SGUC i els SEUC. La intervenció de la Generalitat i la del Govern de la República.

Per aconseguir el desenvolupament normal de l'activitat productiva dels Serveis Unificats, la dificultat més gran amb què va haver d'enfrontar-se el seu Consell General fou la de l'aprovisionament de carbó, combustible necessari per a la producció de les fàbriques de gas i de les centrals tèrmiques de producció elèctrica, encara que aquestes últimes normalment es mantenien inactives i només s'uti-

litzaven quan la capacitat de les centrals hidràuliques es trobava per sota de les necessitats. És per això, que el problema de l'aprovisionament de carbó afectà durament la indústria del gas, mentre que la seva incidència a la indústria elèctrica fou petita.

El consum de carbó a la indústria del gas, el 1936, es xifrava entre les 650 i les 700 tones diàries, carbó que en la seva major part procedia de les conques mines asturianes. La guerra, en dividir el territori espanyol, va interrompre les comunicacions terrestres entre Catalunya i Astúries, i al mateix temps el transport marítim es va fer cada vegada més insegur, degut també a la guerra. Per tot això, el subministrament de carbó a les indústries del gas i electricitat de Catalunya, quedà pràcticament interromput.

El Comitè Central de Control Obrer desenvolupà, com ho posen en evidència les actes de les seves reunions(*), una activitat intensa dirigida a obtenir l'aprovisionament de carbó necessari. Alguns dels seus membres es van desplaçar a París per formalitzar l'adquisició de carbó amb companyies estrangeres, d'altres negociaven l'obtenció de divises amb les quals fer front al pagament d'aquestes adquisicions, i per últim alguns també es van desplaçar a Astúries per tal d'obtenir la represa del subministrament interromput. El transport del carbó adquirit gràcies a les gestions realitzades pel Comitè Central, ja fos estranger o asturià, havia de realitzar-se forçosament per via marítima, amb el risc consegüent que el vaixell fos enfonsat o capturat per la flota franquista o italiana, el que efectivament va passar més d'un cop.

Tot això tingué com a conseqüència un encariment extraordinari del preu del carbó, que passà de 63 pessetes el 1936 a 300 pessetes a finals d'agost, i que durant algun període de temps les existències de carbó no cobrissin les necessitats de la indústria del gas. En aquestes ocasions s'havien de reduir les hores de subministrament de gas.

El preu del gas, amb tot, no va sofrir cap increment perquè es volia evitar en la mesura del possible que les esmentades dificultats repercutissin negativament en els consumidors, el que va tenir com a conseqüència importants pèrdues econòmiques per als Serveis de Gas Unificats de Catalunya, pèrdues que foren cobertes pels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya.

Un altre problema amb què van haver d'enfrontar-se els Serveis Unificats fou el dels bombardeigs de les seves instal·lacions per l'aviació enemiga, i en especial pels soferts a les centrals hidràuliques a partir de finals de maig de 1937 amb el bombardeig a la central de Tremp, i també a les fàbriques de gas, com el de la fàbrica de la Barceloneta, que també va ser a finals de maig de 1937. Aquests bombardeigs, malgrat produir importants desperfectes, no van aconseguir pertorbar greument el funcionament d'aquestes indústries.

Aquesta sèrie de dificultats, derivades directament de la situació de guerra en què es trobava el país, no van impedir que els Serveis Unificats de Gas i Electricitat, portessin a terme la reorganització i racionalització de la producció, el que redundà tant en benefici de les indústries d'aquests sectors i per tant dels seus treballadors com dels usuaris.

Els Serveis de Gas Unificats de Catalunya, com s'ha vist, agruparen totes les fàbriques del sector, centralitzant la seva organització i serveis -caixa, compres,

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes 13 agost a 9 octubre 1937.

manteniment, distribució, **etc**- i van mantenir els preus de les tarifes, malgrat el gran increment del cost del carbó.

Els Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, realitzaren una important labor quant a la unificació de les línies d'alta tensió (AT), que el 1936 comptaven amb una diversitat gran de tensions i voltatges, degut a que la seva construcció havia estat realitzada per empreses distintes i en èpoques diferents. Connectaren línies que anteriorment pertanyien a diferents empreses, eliminant les innecessàries. Tot això unit a la reorganització dels serveis generals, representà un estalvi considerable tant pel que fa a les despeses generals i d'explotació com a la mà d'obra necessària la qual es pogué utilitzar en obres i línies elèctriques noves, com la construcció de la presa de Flix, que va augmentar el corrent disponible en 50.000 HP.

Aquests Serveis Unificats, en tenir en compte l'**interès** dels consumidors, rebaixaren el preu de les tarifes per **Kw en** un 20%, com a mitjana -fixant-se el preu en 0,50 pessetes per Kw.-, a partir de **l'1 de** setembre de 1936; suprimiren els dipòsits que en qualitat de garantia s'exigia als abonats, i es van tornar els imports que per aquest concepte es trobaven en poder de les ex-empreses; eliminaren el pagament del lloguer dels comptadors; i van abolir els segells per la "**tasa de mutualidad**".

A causa principalment del que s'ha exposat al paràgraf anterior i en menor mesura a l'augment dels ímpagats, a finals de novembre de 1936 els ingressos dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, havien baixat més d'un 30% respecte al juny de 1936(*). Malgrat això, i els efectes de l'augment del preu del carbó de la indústria del gas, els Serveis Unificats no van tenir dificultats, quant a les seves disponibilitats financeres, sent la seva una situació folgada. Així el Comitè Central a primers d'octubre de 1936 disposava en Caixa i Bancs de 23 milions de pessetes (**) i a primers de febrer de 1937 les seves disponibilitats líquides havien augmentat a 48 milions de pessetes(**). La solidesa de la seva situació referent a això ens la proven també els préstecs concedits pel Comitè Central dels Serveis Unificats: un préstec de dos milions de pessetes concedit a la Generalitat a finals d'octubre de **1936** (****), i un altre préstec de 300.000 pessetes concedit a l'Ajuntament de Vilanova i La Geltrú, el març de 1937(*****).

En definitiva, per tant, els SGUC i els SEUC, malgrat els problemes que tota reestructuració comporta i més encara si és de l'envergadura de la realitzada per aquests **serveis** unificats i de les dificultats degudes a la guerra, no gaudiren solament, en conjunt, d'una situació financera sanejada i desenvoluparen amb normalitat la seva activitat productiva (llevat de la indústria del gas en els períodes en què escassejà el carbó), sinó que a **més** van dur a terme una racionalització necessària i important de la producció i distribució en aquestes dues indústries i van establir unes millores immediates per als consumidors (en especial pel que fa re-

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT, Actes novembre 1936.

(**) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 12 octubre 1936.

(***) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 6 febrer 1937.

(****) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes octubre 1936.

(*****) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes març 1937.

ferència al cost del consum del fluid elèctric). Per tot això el balanç de la seva actuació, des de la seva constitució fins la seva intervenció per la Generalitat, pot qualificar-se de netament positiu.

Pel que fa als salaris, els SGUC i els SEUC van reduir considerablement les diferències existents en el si d'aquestes indústries, sense arribar a la seva igualació. El 10 de març de 1937 s'aprovà, amb efectes retroactius des del primer de gener del mateix any, l'agrupació de les diferents categories o especialitats de treballadors en tres grups. Es van fixar per a cada un d'ells els següents salaris:

Grup À) Auxiliars industrials i administratius: 500 pessetes mensuals.

Grup B) Industrials i administratius: 600 pessetes mensuals.

Grup C) Auxiliars tècnics industrials i administratius: 700 pessetes mensuals.

El salari corresponent a cada grup regia per a tots els treballadors que pertanyien a les categories que integraven el grup i que tinguessin 23 anys o més d'edat. Per als menors de 23 anys hi havia la següent escala de salaris:

"ESCALATS SEGONS EDAT

<i>Als 16 anys d'edat</i>	<i>.....</i>	<i>40% de la categoria A)</i>
<i>" 17 " "</i>	<i>.....</i>	<i>45% de la categoria A)</i>
<i>" 18 " "</i>	<i>.....</i>	<i>50% de la categoria A)</i>
<i>" 19 " "</i>	<i>.....</i>	<i>60% de la categoria A)</i>
<i>" 20 " "</i>	<i>.....</i>	<i>70% de la categoria A)</i>
<i>" 21 " "</i>	<i>.....</i>	<i>80% de la categoria A)</i>
<i>" 22 " "</i>	<i>.....</i>	<i>90% de la categoria A)</i>
<i>" 23 " "</i>		<i>cobraran el sou corresponent a la categoria.</i> " ¹⁴

Per últim, respecte això, cal assenyalar també que, degut a que havia treballadors que per diferents raons percebien salaris superiors als fixats per a les tres categories, s'establí que tots aquells treballadors que fins aquell moment cobraven 1.250 o una quantitat inferior, però per sobre de l'establert per a la seva categoria, se'ls mantindria el mateix salari, i que aquells altres que venien percebent salaris superiors a les 1.250 pessetes, se'ls reduiria a aquesta quantitat (*),

La importància de les indústries de gas i electricitat, tant per a l'activitat productiva com per al consum, els conferia un valor estratègic de primer ordre al conjunt de la vida econòmica del país, el que va donar lloc a que la Generalitat tingués un afany especial per aconseguir el seu control, tot això unit a que el sindicat de la UGT -oposat a la socialització- comptés, a diferència d'allò que passava a la major part de les indústries, amb un pes important en aquests sectors, de manera que la seva força era similar a la del sindicat de la CNT(**), foren els mo-

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT, Acta de 17 de març de 1937.

(**) Sobre això es fa difícil concretar exactament en percentatges quina era la presència de cada un d'aquests dos sindicats, perquè les informacions procedents d'una i altra central no són coincidents -vegeu Leval, G. *Colectividades Libertarias* en España, Tom II, p. 31, Editorial Proyección, Buenos Aires, 1974; Tierra y Libertad, Barcelona 3 de setembre de 1937; Text de la Conferència del Secretari General de la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat (UGT) del 24 d'agost de 1937. Ara bé si ens atenim a les discussions que apareixen a les actes -vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT actes de 13 agost de 1936 a 9 octubre de 1937- i a la composició dels òrgans centrals, en els quals hi havia una paritat total, es pot deduir que la força amb què comptaven ambdós sindicats era similar.

tius principals perquè no es legalitzessin els SGUC i els SEUC. Això no va impedir, amb tot, que es reconegués, de fet, plenament la seva existència i personalitat pròpies, com ho fan palès els comunicats que els dirigia la Generalitat(*), les nombroses vegades que apareixen al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (**), i els contractes realitzats amb empreses espanyoles i estrangeres, així com les cartes creuades amb elles (*).

La Generalitat va pretendre, des d'els primers moments, en la mesura en què li permetia el seu poder, exercir la màxima influència i control possibles als Serveis Unificats. Per això, a més de nomenar l'Interventor corresponent(***), quan es constituí el Comitè Central de Control Obrer del Gas i l'Electricitat, el 15 de setembre de 1936, va crear per decret la Comissaria de Serveis Elèctrics, que depenia de la Conselleria d'Economia, i, posteriorment, mitjançant un altre decret de data 4 de gener de 1937, constituí la Comissió Assessora dels Serveis d'Aigua, Llum i Força, adscrita a la Conselleria de Serveis Públics.

L'existència d'aquests dos organismes, cadascun dels quals depenia d'una Conselleria diferent, va donar lloc a que les orientacions procedents de la Generalitat no fossin sempre coincidents, sinó al contrari, moltes vegades eren contraposades, el que no feia més que afegir dificultats a que les orientacions de la Generalitat poguessin incidir en els Serveis Unificats.

Per evitar la duplictat assenyalada al paràgraf anterior, el 25 de juny de 1937, la Generalitat decretà la dissolució dels dos organismes esmentats, al temps que creava el Comissariat General d'Aigua, Gas i Electricitat, el qual va assumir les funcions dels òrgans dissolts, i passà a dependre de la Conselleria d'Economia.

Tanmateix, malgrat aquesta sèrie d'organismes i de les pressions realitzades per la Generalitat per aconseguir el control de les indústries del gas i electricitat (****), la direcció i gestió dels SGUC i dels SEUC fou realitzada directament pels treballadors, fins el 5 d'octubre de 1937, data en la qual la Generalitat decretà la intervenció directa dels SEUC i poc temps després, el 26 d'octubre de 1937, la dels SGUC, nomenant per a cada una d'aquestes dues agrupacions una Comissió Interventora, encarregada de la seva direcció. D'aquesta manera es posà fi a la direcció i gestió directa dels treballadors de les indústries del gas i de l'electricitat.

La intervenció directa de la Generalitat, dels SGUC i dels SEUC, no va posar en qüestió la unificació realitzada per aquests Serveis, sinó que fins i tot, segons consta en els propis decrets d'intervenció, el seu propòsit era el de culminar el procés d'unificació, en la part que encara es trobava pendent de realització.

Més endavant, no obstant això, avançant en el procés de reconstrucció del poder estatal i en la destrucció de l'obra revolucionària realitzada pels treballadors a Catalunya, el Govern de la República creà per decret, de data 15 d'abril de 1938, el Comissariat General d'Electricitat, a la secció A del qual encarregà la direcció de l'explotació de les empreses d'electricitat de Catalunya. Aquest Comis-

(*) Vegeu Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de 13 agost 1936 a 9 octubre 1937.

(**) Vegeu en particular el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya de l'11 de març de 1937. **20 d'abril 1937, i 6 de juny de 1937.**

(***) La designació d'un Interventor per als Serveis Unificats, malgrat no estar legalitzats, constitueix una prova addicional més del seu reconeixement, de fet, per part de la Generalitat.

(****) Com la de dificultar la disposició lliure, per part del Comitè Central de Control Obrer, dels fons que els Serveis Unificats tenien als bancs, exigint, a partir de la segona meitat del mes de novembre de 1936, la signatura dels representants de la Generalitat per poder retirar-los.

sariat va dissoldre els SEUC i posà en marxa la reconstitució de les antigues unitats econòmiques.

Algun temps després, mitjançant el decret de data 25 de maig de 1938, el Govern de la República actuà de manera semblant a la indústria del gas.

NOTES

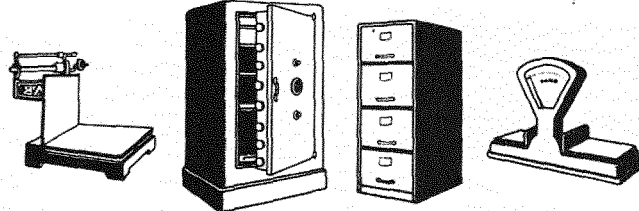
1. *Esquetx* d'Organització de la Col·lectivitat Catalana del Zinc (**COLZI**). Vall d'Aran.
2. Solidaridad Obrera, "*Los obreros de Luz y Fuerza se incautan de la industria de agua, gas y electricidad de Cataluña*". Barcelona, 29 d'agost de 1936.
3. Informe sobre el projecte d'unificació dels serveis elèctrics i de gas, presentat al Secretariat Regional de la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat per l'Associació d'empleats i obrers de Gas i Electricitat de l'Alt Empordà, p. 3.
4. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Circular **núm.** 30. Barcelona, 7 d'octubre de 1936.
5. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 27 de novembre de 1936.
6. Leval, Gaston, *Colectividades Libertarias en España*, Tom 2, p. 35. Editorial Proyección. Buenos Aires, 1974.
7. Boletín de Información. "*Informe del Sindicato Único Regional de Luz y Fuerza*". Barcelona, 16 d'octubre de 1936.
8. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 8 de gener de 1937. Carta de la "*Barcelona Traction Light and Power Co. Ltd. Toronto*."
9. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 27 de novembre de 1936.
10. Informe sobre el projecte d'unificació dels serveis elèctrics i de gas, presentat al Secretariat Regional de la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat per l'Associació d'empleats i obrers de Gas i Electricitat de l'Alt Empordà.
11. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta d'1 de juny de 1937.
12. Text de la conferència del Secretari General de la Federació Catalana de Treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat. Figueres, 24 d'agost de 1937.
13. Tierra y Libertad. "*Comunicado del Comité Regional de Relaciones sobre las resoluciones del Pleno Regional, celebrada los días 26, 27 y 28 de agosto*". Barcelona, 30 d'agost de 1937.
14. Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Acta de 17 de març de 1937.

75 ^{ans.}

CONCENTRACION DE INDUSTRIAS

BAMB

UNICOS CONSTRUCTORES EN CATALUÑA

BASCULAS · ARCAS · MUEBLES METALICOS · BALANZAS
ALDANA 3y5 TEL.33093

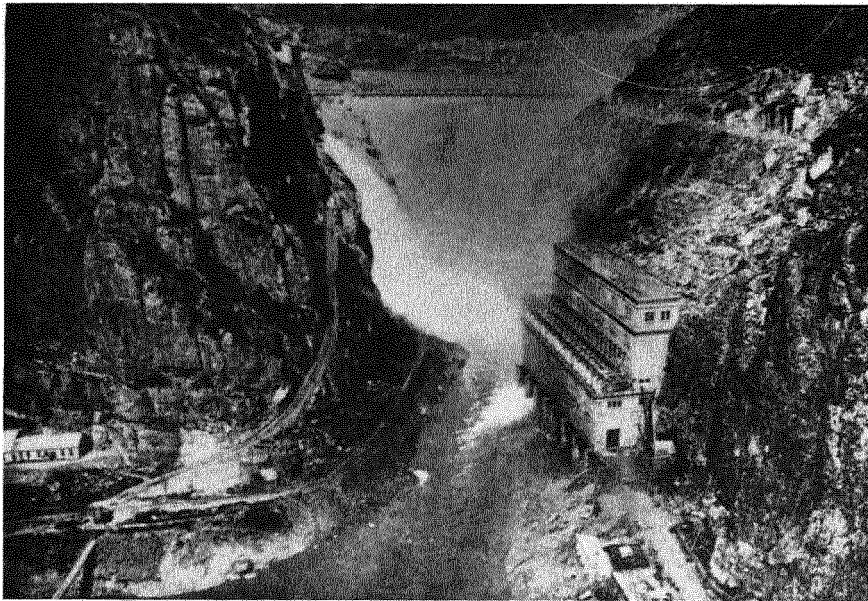
Imatge divulgativa de l'agrupació "Básculas, Arcas, Muebles Metálicos y Balanzas" (BAMB).

Logotip de l'agrupació "Col·lectivitat Catalana del Zinc" (COLZI).

Portada de "Luz y fuerza", òrgan de la "Federación de Sindicatos Únicos de Agua, Gas y Electricidad", CNT.

Presa dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya (SEUC).

CAPÍTOL IX

Les agrupacions: conclusions

Algunes conclusions generals sobre les agrupacions

Les agrupacions. El seu aspecte econòmic

Les agrupacions. El seu aspecte social

Consideració final

Algunes conclusions generals sobre les agrupacions.

1) El caràcter espontani i autònom de la posada en marxa del procés de creació de les agrupacions. La constitució i el desenvolupament de les agrupacions durant el període comprès entre el 19 de juliol de 1936 i la promulgació del Decret de Col·lectivitzacions i demés normes legals que regulaven la seva creació i funcionament -període en el qual es constituïren més agrupacions- es van realitzar de forma espontània i autònoma. Es a dir, davant la situació creada arran dels esdeveniments del 19 de juliol van ser els mateixos treballadors i els seus sindicats de ram o indústria els qui prengueren la iniciativa de constituir agrupacions i els que van posar en pràctica el seu funcionament, sense consignes ni directrius procedents dels organismes governamentals o de les centrals sindicals.

2) La legalització de les agrupacions, a partir de la promulgació de la normativa legal corresponent, només fou parcial, de forma que moltes agrupacions es constituïren i desenvoluparen normalment la seva activitat fins la seva desaparició -que va tenir lloc, en nombrosos casos, amb motiu de la victòria de les tropes de Franco- sense estar legalitzades.

L'existència d'aquesta situació, de fet, de funcionament i desenvolupament normal d'agrupacions no legalitzades, fa palès l'arrelament de l'alternativa col·lectivització-socialització entre els treballadors i el corresponent suport que proporcionaren a les agrupacions. Al mateix temps, mostra també, que en el transcurs de les transformacions econòmico-socials que estaven portant a terme els treballadors, aquests van prescindir en gran manera de la legalitat emanada dels òrgans de la Generalitat,

3) La diversitat de les agrupacions pel que fa a;

a) El seu àmbit territorial: van existir agrupacions que abastaren tot el territori català -van ser les menys-, mentre que d'altres -les més- foren de caràcter exclusivament local, i van incloure al seu sí únicament empreses d'una població determinada o d'una població i els seus voltants.

b) El tipus de concentració realitzada: les agrupacions constituïren, generalment, concentracions de tipus horitzontal, però van haver-hi casos, també, en què la concentració que van dur a terme va ser horitzontal i vertical alhora, com en el cas de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

c) Extensió sectorial: dins del seu corresponent àmbit territorial, van haver-hi agrupacions que compregueren la totalitat de les empreses del seu sector, mentre que d'altres només en van abastar una part.

Sobre això, cal tenir en compte l'autonomia de què disposaven els treballadors de cada empresa per formar part o no d'una agrupació i fins i tot per sortir-se'n una vegada que s'havia constituït i en funcionament.

d) Nombre d'empreses que formaven la base de l'agrupació: aquest número va ser molt variat. Existien, referent a això, diferències notables entre una i altra agrupació. Així, entre les agrupacions legalitzades, s'hi troben tant la que agrupa només dues empreses com la que en reuneix 708.

En el seu conjunt, aquesta diversitat en la constitució de les agrupacions, indica que els defensors de la col·lectivització-socialització, actuaren en gran manera segons els van permetre les circumstàncies en cada cas concret, agrupant el que van poder i com van poder,

4) Les agrupacions constituïren un pas intermedi entre la col·lectivització

de les empreses i la socialització global de l'economia, propugnada pels col·lectivistes.

Per això, els principals impulsors de les agrupacions van ser els treballadors col·lectivistes, enquadrats als sindicats de la CNT, i la majoria de les agrupacions es constituïren i desenvoluparen bé a partir de l'actuació del sindicat del sector de la CNT, exclusivament, bé a partir de la intervenció conjunta del sindicat de la CNT i del de la UGT del sector. En aquest últim cas, cal precisar que la participació dels sindicats de la UGT fou, la majoria de les vegades, i en particular pel que fa referència als seus comitès directius, forçada per les circumstàncies concretes de cada cas -especialment la incidència més gran que tenien els sindicats de la CNT entre els treballadors a gairebé tots els sectors-, i per l'ambient general favorable a la socialització existent entre els treballadors de Catalunya, i en conseqüència es tractà d'una participació realitzada sense entusiasme, a desgrat, i que moltes vegades dificultà més que facilità el desenvolupament de les agrupacions. L'actuació dels sindicats de la UGT es realitzà de forma coherent amb els seus plantejaments, que incloïen la defensa de la propietat de la petita burgesia -que no acostumaven a respectar les agrupacions- i la nacionalització -no la socialització- de la gran indústria.

Amb tot, es donà també algun cas en què la iniciativa de constituir l'agrupació, no procedí directament dels treballadors i de les seves organitzacions, sinó que l'impuls per a la seva creació i desenvolupament va provenir d'algun òrgan de govern. Aquest fou el cas de les agrupacions -com la CIPLO, la **FRIGER** i la BAMB- impulsades des de la Conselleria d'Economia(*), poques en nombre però importants econòmicament i d'àmbit nacional.

5) La major part de les agrupacions comptava amb petites empreses del sector entre les que constituïen la seva base, d'acord amb la seva pròpia raó de ser, de pas intermedi cap a la socialització global de l'economia, que debia abastar tant la petita com la gran empresa, i d'acord també amb les exigències de la reestructuració i racionalització de l'aparell productiu, que les agrupacions es proposaven dur a terme.

Ara bé, aquesta inclusió de la petita empresa a les agrupacions, representava, de fet, una col·lectivització indirecta de la propietat de la petita burgesia, vulnerant amb això el contingut del Decret de Col·lectivitzacions i donant lloc a una sèrie d'enfrontaments entre els col·lectivistes i els **anticol·lectivistes**, en general, i entre els col·lectivistes i bona part de la petita burgesia i les organitzacions polítiques i sindicals que la representaven, en particular.

6) La constitució d'agrupacions fou també la forma com els col·lectivistes, a partir dels centres de treball i mitjançant els sindicats sectorials, combatiren i van intentar evitar les manifestacions de **neocapitalisme** obrer a nivell d'empresa. Oposaren a l'egoisme individualista de determinats sectors de treballadors, la solidaritat entre ells, sense recórrer ni a les ordres i decrets dictats des de dalt ni a la intervenció d'organismes governamentals, que al seu entendre comportaven efectes tant o més perniciosos.

7) Organització i funcionament de les agrupacions. Encara que en les seves formes i concrecions existeixen certes variacions i diferències entre una i altra agrupació, en funció, bàsicament, de les característiques pròpies de la indústria

(*) Això va tenir lloc durant el període en què la Conselleria **d'Economia** es trobava ocupada per membres de la CNT.

o servei i de la relació de forces existent, en cada cas, entre les diferents tendències ideològiques, malgrat això, s'hi troben en totes elles uns principis i formes organitzatives i de funcionament comuns,

L'organització i el funcionament general de les agrupacions fou semblant al de les empreses **col·lectivitzades**, encara que de complexitat més gran, perquè aquelles unitats econòmiques també eren de volum i complexitat superiors. Per això a continuació, i a fi i efecte d'evitar reiteracions, només s'enumeraran breument els seus principals òrgans i característiques:

- L'Assemblea General: constituïa l'òrgan màxim de decisió de **l'agrupació**. S'hi definien les línies generals d'actuació, s'elegien els membres dels òrgans encarregats de la direcció quotidiana, es valorava i criticava la seva actuació i se'ls podia revocar totalment o parcialment en qualsevol moment.

- El Consell d'Empresa de l'agrupació: era l'òrgan encarregat de la direcció tècnico-econòmica quotidiana de l'agrupació -el que duia a terme les decisions de les assemblees, resolva els problemes tècnico-econòmics diaris, etc-.

Composició del Consell d'Empresa: quan a l'agrupació existia més d'un sindicat, es seguia el criteri que algun membre de cadascun d'ells formés part del Consell. Se'n solia determinar el nombre de forma proporcional al nombre d'afiliats de cada sindicat i s'afavoria, en cas de no donar-se estrictament aquesta proporcionalitat, el sindicat minoritari; tot això amb la finalitat d'aconseguir que les diferents tendències ideològiques estiguessin el més adequadament representades. Al mateix temps es va seguir també el criteri que al Consell hi estiguessin presents tant treballadors manuals com administratius i tècnics, amb uns criteris de proporcionalitat similars als que s'han exposat per als sindicats i també per raons de representació.

- Elecció dels membres del Consell: l'elecció dels components del Consell era realitzada sempre en assemblea i, generalment, de la forma següent: una part d'ells era elegida a les assemblees de les diverses seccions que formaven **l'agrupació** amb la finalitat que al Consell s'hi trobessin representades el més fidelment possible les problemàtiques específiques de cada secció i una altra part dels membres era elegida a l'Assemblea general de l'agrupació, a fi i efecte que entre tots els treballadors s'elegissin els elements més idonis per a la direcció quotidiana de l'agrupació, deixant de banda la secció a què pertanyessin.

- Divisió funcional: tant al Consell de **l'agrupació** com a la resta d'òrgans de direcció tècnico-econòmica quotidiana existents als diversos nivells, però especialment al primer, per l'envergadura més gran de les seves tasques, es realitzà una divisió del treball entre els seus membres. Es van formar comissions -que a vegades s'ampliaven amb elements que no pertanyien al Consell o òrgan corresponent- per a la realització de funcions o tasques concretes. Aquestes comissions eren responsables davant l'òrgan que les havia constituït i aquest, a la vegada, responia globalment de la seva actuació davant l'assemblea que l'havia elegit.

- Autonomia-centralització: a cada un dels nivells de l'agrupació -centre de treball, secció, localitat (en cas de ser nacional), etc- les seves corresponents assemblees i òrgans de direcció tècnico-econòmica quotidiana, disposaven d'autonomia en totes aquelles qüestions que afectaven exclusivament el seu àmbit; mentre que les que afectaven el conjunt de l'agrupació eren decidides pels òrgans centrals -Assemblea General, Consell d'Empresa- i havien de ser aplicades per tots els seus components. Tot això tenia per finalitat acostar al

màxim la presa de decisions als treballadors i fer-les més àgils, preservant al mateix temps els interessos comuns de l'agrupació.

- Comunicació interna: es concedí gran importància a l'existència d'una intercomunicació ràpida i fluida al si de les agrupacions que es desenvolupava tant verticalment -de baix a dalt i viceversa-, des dels centres de treball fins els òrgans centrals, com horitzontalment, entre els diversos centres de treball, seccions, localitats, etc.

- Antiburocratisme: a les agrupacions es procurà simplificar al màxim l'aparell organitzatiu decisonal i reduir al mínim el nombre d'elements improductius, dedicats exclusivament a les tasques de direcció; de manera que en moltes agrupacions, fins i tot la major part dels components del Consell d'Empresa, van continuar complint normalment amb la jornada laboral establerta, amb la qual cosa havien de realitzar les seves tasques de direcció a hores que no corresponien a aquesta jornada. En tots els casos, a més, els membres del Consell d'Empresa i els de la resta d'òrgans de direcció percebien el mateix jornal que el dels treballadors de la categoria professional a què pertanyien.

Aquesta actuació tenia com a finalitat, a més de no minvar la capacitat productiva de l'agrupació mantenint el mínim d'elements improductius, sobretot, impedir que es formés al sí dels propis treballadors, un grup específic, amb uns privilegis i uns interessos particulars, diferenciat de la resta dels treballadors, és a dir, una burocràcia interna.

- El Comitè Sindical: era l'òrgan encarregat, a nivell global de l'agrupació, de la defensa, quotidiana, dels interessos immediats dels treballadors. Igual que a les empreses col·lectivitzades, encara que la direcció tècnico-econòmica quotidiana de l'agrupació fos realitzada pel Consell d'Empresa, constituït per treballadors de la pròpia agrupació, sota les directrius de l'Assemblea, que era també qui elegia l'esmentat Consell (que el podia revocar en qualsevol moment), es considerà convenient l'existència d'un altre òrgan per a la defensa dels interessos immediats, per tal d'impedir que el Consell d'Empresa, malgrat tot, preocupat per la gestió econòmica, en l'acompliment de la seva funció pogués alguna vegada arribar a perjudicar injustament els esmentats interessos immediats. L'existència dels dos òrgans constituïa, a més, un mitjà d'evitar la concentració de poder en un òrgan i en unes persones determinades. Aquests òrgans sindicals no existien solament a nivell general de l'agrupació, sinó també als seus diferents nivells.

- L'Interventor i altres interferències de la Generalitat: a les agrupacions legalitzades existia de forma obligatòria l'Interventor de la Generalitat -nomenat per la Generalitat, d'acord amb els treballadors de l'agrupació-, que formava part del Consell d'Empresa. Igual que a les empreses col·lectivitzades, quan l'alternativa col·lectivització-socialització fou la dominant, l'Interventor no interferia ei més mínim en la direcció i gestió de l'agrupació pels seus propis treballadors, situació que canvià quan aquesta alternativa va perdre la seva preponderància a nivell general.

De forma també semblant al que va passar a les empreses col·lectivitzades, a mesura que els anticol·lectivistes van anar agafant més força i poder, la Generalitat va anar imposant -en nom de l'eficàcia- a. les agrupacions legalitzades la concentració de la direcció tècnicoeconòmica quotidiana en un reduït nombre de persones -així s'expliquen les figures i funcions del Director, Sots-director, Secretari, Comitè de Gerència, etc- allunyant-la en conseqüència del control directe del conjunt de treballadors de l'agrupació.

Per últim, la Generalitat procedí, en algun cas, a decretar la intervenció directa de l'agrupació, amb la qual cosa aquesta passava a ser dirigida i controlada directament per la Generalitat, acabant d'aquesta manera amb l'experiència autogestionària.

" §) El procés de creació i desenvolupament de les agrupacions durant el període que va des del 19 de juliol de 1936 fins el final de la guerra, pot dividir-se en quatre etapes clarament diferenciades:

a) La primera és la compresa entre el 19 de juliol de 1936 i la primera quinzena de desembre de 1936. Durant aquests mesos fou quan es van constituir i posar en funcionament el nombre més elevat d'agrupacions i això de manera espontània i autònoma, de forma que en nombrosos sectors, els treballadors i sindicats corresponents van posar en pràctica, com van entendre i com van poder, els principis generals de l'alternativa col·lectivització-socialització, que gaudia d'un suport ampli entre els treballadors catalans, ja abans del juliol de 1936. Aquestes agrupacions es crearen i funcionaren al marge de la legalitat, i no va ser fins el 23 de desembre de 1936, quan van aparèixer els primers decrets de constitució d'agrupacions.

b) L'etapa que s'estén entre la segona quinzena de desembre de 1936 i mitjan 1937. En aquesta etapa es van dur a terme el nombre més elevat de legalitzacions d'agrupacions -tant d'agrupacions constituïdes durant l'etapa anterior, com d'agrupacions de nova formació-, i se'n crearen, també de noves, encara que no tantes com a l'etapa precedent. En aquest període la central sindical CNT va fer un esforç important per augmentar el nombre, ampliar i consolidar les agrupacions com a part fonamental de l'intent d'avançar decididament envers la socialització de l'economia(*) i la legalització de la nova situació. Comptava per tot això amb la cobertura governamental -el que no deixava de representar una contradicció amb els seus propis principis- i procurà atreure's la col·laboració de la central sindical UGT.

Exemples il·lustratius d'aquesta etapa els constitueixen la formació d'agrupacions impulsades des de la Conselleria d'Economia i la creació, prèvia la firma d'un pacte entre els sindicats de la UGT i de la CNT del sector, de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona.

Aquest intent d'avançar vers la socialització en el marc de la legalitat nova, desenvolupat per la central sindical CNT, es veugué truncat, quan encara estava lluny de culminar, arran dels esdeveniments que es desenvoluparen el maig de 1937, a Barcelona i a d'altres localitats de Catalunya, el resultat dels quals fou el canvi de predomini polític, que va passar a les mans dels anticol·lectivistes.

c) La tercera etapa és la que s'estén entre mitjan 1937 i mitjan gener de 1938; en aquest període el nombre d'agrupacions constituïdes i legalitzades fou molt petit. Els organismes governamentals, i en particular la Conselleria d'Economia, al davant de la qual es trobava un anticol·lectivista acèrrim -J. Comorera-, desenvoluparen una política clarament contrària a l'extensió i consolidació de les agrupacions, el que, unit a la recuperació i augment progressius de la força del poder exercit des del govern, va permetre als anticol·lectivistes

(*) Per a això la CNT es reorganitzà internament, passant **d'estructurar-se** en Sindicats Únics de Ram a fer-ho en Sindicats d'Indústria, a partir del Congrés Regional de Sindicats de Catalunya, celebrat el febrer de 1937.

frenar completament la constitució i legalització d'agrupacions noves -els últims decrets de constitució són del 4 d'octubre de 1937- i fins i tot d'intentar posar fi a agrupacions ja existents, cosa que van aconseguir només aïlladament -com amb els SEUC el 5 d'octubre de 1937 i amb els SGUC el 26 d'octubre de 1937- degut a l'oposició forta dels col·lectivistes, els quals a partir del seu predomini als centres de treball, disposaven encara d'una força considerable. En aquesta etapa, fou també, quan els sindicats de la UGT van exposar i defensar obertament la posició contrària a les agrupacions i favorable a la nacionalització.

En definitiva, per tant, aquesta etapa és de signe contrari a les dues anteriors, passant les agrupacions d'un procés de creació i desenvolupament al seu estancament i principi de retrocés.

d) L'última etapa és la que discorre des de mitjan gener de 1938 fins al final de la guerra. En aquest període es desenvolupà una ofensiva forta en contra de les agrupacions amb la finalitat d'aconseguir la seva eliminació, sia dissolent-les i reprivatitzant les empreses que formaven la seva base, sia nacionalitzant-les, de forma que la seva gestió i control passessin a ser exercides pels organismes governamentals. Davant d'aquesta ofensiva, els partidaris de les agrupacions, es van posar a la defensiva, intentant salvaguardar els èxits aconseguits.

La central sindical CNT, fracassat el seu intent de constitució d'un macrosector econòmic gestionat i controlat directament per ella -segons les resolucions del Ple Econòmic Nacional de València, celebrat el gener de 1938-, s'avingué a acceptar la nacionalització de la indústria -en contradicció amb la seva doctrina tradicional-, sempre i quan es garantís la seva presència als òrgans governamentals de gestió. Aquesta acceptació va quedar explicitada clarament al Programa d'Unitat CNT-UGT, signat el 18 de març de 1938, però ja anteriorment s'havia manifestat clarament en la pràctica d'aquesta central sindical a Catalunya, sobre això la seva actuació en el conflicte provocat per la intervenció dels Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats és il·lustrativa. La CNT es va seguir oposant fins a la fi de la guerra a la dissolució de les agrupacions i la seva reprivatització, com ho proven els enfrontaments que van tenir lloc, fins i tot a finals de 1938, al sí del Consell d'Economia entre els representants d'aquesta central sindical i els d'Acció Republicana de Catalunya que pretenia l'esmentada dissolució i reprivatització.

Davant d'aquesta ofensiva generalitzada en contra de les agrupacions, en la qual, d'una forma o d'una altra hi participaren tots els partits polítics i centrals sindicals, van haver-hi algunes agrupacions que van desaparèixer com a tals, però hi va haver també un grup nombrós que va seguir desenvolupant la seva activitat fins al final de la guerra, el que constitueix una prova irrefutable del seu arrelament, sí més no entre una part important dels treballadors.

Les agrupacions. El seu aspecte econòmic

1) Característiques i situació econòmica de la indústria i els serveis catalans abans de la constitució de les agrupacions:

En primer lloc cal assenyalar que, el juliol de 1936, les característiques i situació econòmica dels sectors en què es van constituir agrupacions presentaven diferències considerables, atesa l'amplitud del procés de creació d'agrupacions. Així, era clarament diferent la situació existent al sector de la construc-

ció de Barcelona, que la que hi havia al tèxtil de Badalona o als espectacles públics de Barcelona o al sector del gas i l'electricitat de Catalunya, etc.

Ara bé, existien, no obstant això, una sèrie de característiques predominants a la major part d'aquests sectors -característiques que eren a més pròpies, en termes generals, de l'economia industrial catalana de 1936- que cal esmentar, encara que sigui breument:

- L'elevat nombre i la importància de les petites empreses o tallers -hi havia sectors on pràcticament la totalitat de la producció era realitzada per aquestes empreses-, que empraven un reduït nombre de treballadors: de 10 a 30, generalment, i de vegades un nombre encara més baix.

- L'existència, en especial on predominava la petita empresa, d'intermediaris entre els industrials i els consumidors, que obtenien ingressos elevats apropiant-se de bona part dels beneficis dels industrials i encarint el preu de venda als consumidors, la qual cosa tenia com a conseqüència la descapitalització dels empresaris, amb el perjudici consegüent per al desenvolupament i modernització industrial, per una part, i, per una altra, l'augment dels preus dels béns de consum que comportava l'encariment del cost de la vida.

- Degut principalment a la dura competència existent entre els petits empresaris, al nivell baix de productivitat, conseqüència, en gran part, dels instruments arcaics de treball utilitzats, i a la presència dels intermediaris la situació econòmica de la petita indústria era molt difícil, el que donava lloc a un nivell salarial baix dels treballadors que hi estaven empleats.

- Grau escàs d'especialització de l'activitat productiva de les empreses, especialment les de tipus mitjà, que empraven de 200 a 500 treballadors, el que afectava greument el seu nivell de competitivitat.

- Maquinària i instal·lacions industrials obsoletes, a nivell general, i, a més, bona part de l'equip productiu estava també envellit físicament i en mal estat de conservació.

- L'estructura empresarial deficient, l'endarreriment tecnològic i el mal estat de l'equip industrial donaven lloc a un nivell baix de productivitat i competitivitat a la majoria dels sectors industrial catalans, el que unit a les deficiències dels canals de comercialització, va dur a que les exportacions industrials catalanes es trobessin, el 1936, en franc retrocés.

- La pròpia estructura empresarial i l'estat i nivell tecnològic de la indústria eren també, en bona part, els responsables que en nombrosos sectors s'haguessin d'importar productes que li eren propis.

- Presència important del capital estranger a la indústria catalana, el qual exercia el seu control, especialment en empreses de gran volum i de primera importància en el seu sector corresponent.

- Els centres de treball, en particular els corresponents a la petita indústria, a més de trobar-se equipats deficientment, en la pràctica totalitat dels casos, estaven en pèssimes condicions d'higiene i salubritat, amb el perjudici consegüent que això comportava per als treballadors i segons a quins sectors també per als consumidors.

- Existència d'un nombre elevat de treballadors a l'atur i de treballadors que només laboraven -i cobraven- durant una part de la setmana normal de treball.

En definitiva, per tant, sintetitzant les característiques predominants a nivell general, les agrupacions es constituïren en una societat indus-

trial, amb índex d'ocupació per sectors productius semblants als dels països industrials avançats de l'època. Però la seva indústria, segons els nivells mitjos d'organització i tecnologia existents als països industrialitzats, es trobava estructurada i equipada malament, el que es manifestava en una productivitat i competitivitat baixes, patint una incidència excessiva dels intermediaris parasitaris, amb un grau elevat de dependència de les importacions industrials en sectors de la pròpia economia industrial catalana i amb una presència important del capital estranger en empreses clau. Tot això anava acompanyat d'uns índex d'atur elevats, salaris baixos i condicions de treball deficientes per als treballadors. És a dir, es tractava d'una indústria vella i en decadència, sumida en la crisi i amb sectors sencers a punt de fer fallida, la subsistència dels quals depenia, en bona part, dels mecanismes proteccionistes existents al mercat espanyol.

Aquesta precària situació de la indústria catalana, es va veure agreujada els dies següents al 19 de juliol de 1936, quan el territori espanyol quedà dividit en dues zones totalment separades i mútuament impermeables i quan els interessos de la burgesia, a la zona republicana, es trobaven clarament amenaçats.

Aquestes foren, exposades succintament, les condicions econòmiques difícils amb què es trobaren els treballadors catalans en iniciar el procés de col·lectivització de les indústries i els serveis, i de les quals van partir en constituir les agrupacions.

2) Reestructuració i racionalització de l'activitat productiva.

Les agrupacions realitzaren una tasca important de reestructuració i racionalització de l'economia catalana; labor que es va concretar principalment en els següents aspectes:

a) Es procedí a concentrar la producció en unitats de volum més gran; s'eliminaren centres de treball i es van concentrar els treballadors, maquinària i instal·lacions als locals que reunien condicions més bones i -o- quan la situació ho exigia, se'n crearen de nous. Així, els somieristes del ram de la fusta de Barcelona van reduir els seus tallers de 80 o 90 a 4; a la Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans es passà d'una centena de centres de treball a 29; a la Col·lectivitat Òptica de Barcelona s'eliminaren els tallers i magatzems petits, es va concentrar la producció en una fàbrica i es realitzà la distribució a partir d'un sol magatzem. A la indústria de la Foneria Col·lectivitzada es passà d'una centena de foneries a 24; l'Agrupació d'Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona reduí el nombre de locals d'uns 1.100 a uns 235; així mateix, a la Indústria Tèxtil, Fabril, del Vestir i Annexes de Badalona i el seu Radi també s'eliminaren les fàbriques en pitjor estat i es traslladaren els seus treballadors i maquinària. Les indústries Socialitzades del Calçat de Sitges van tancar tots els tallers petits de la localitat i van concentrar la seva producció en tres locals; la Indústria d'Adobaments de Vic va reduir les seves 26 fàbriques a 15; l'agrupació Blanqueries Col·lectivitzades de Barcelona, l'abril de 1937, havia reduït ja el nombre de les seves fàbriques de 71 a 40. La Indústria Rajolera Col·lectivitzada de Granollers concentrà els seus 17 forns en 2 fàbriques; la Indústria Làctia Socialitzada va passar de més de 50 fàbriques a realitzar la seva producció en 9; etc.

Aquesta reducció del nombre de centres de treball i la corresponent concentració dels treballadors, així com de la maquinària i instal·lacions que es trobaven en millor estat, als locals que reunien condicions més idònies va repercutir en un triple aspecte: en el de l'augment de la productivitat, en el de la

reducció de les despeses generals i en el de la millora de les condicions de treball dels treballadors.

b) S'elaboraren estadístiques amb la finalitat de preveure les necessitats de la indústria, conèixer amb exactitud els seus mitjans i possibilitats i poder així planificar la seva producció. Es van confeccionar, així mateix, comptes d'exploració per centre de treball, resums d'exploració globals, etc, per tal de poder conèixer el més exactament i ràpidament possible la situació econòmica de l'agrupació en tot moment i el seu desenvolupament.

c) S'augmentà l'especialització dels centres de treball i la racionalització global del sector per poder aconseguir d'aquesta manera un augment de la productivitat del treball i de la qualitat de la producció, i obtenir un abaratiment dels costos de producció i d'exploració de la indústria o del servei.

Així es concentrà la producció corresponent a cada especialitat, en uns- determinats centres de treball de la indústria i es va racionalitzar també a nivell general l'exploració del sector amb altres mesures, com la unificació de les línies d'alta tensió empresa pels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya; la disminució del nombre de locals de les barberies i perruqueries, unit a l'ampliació de l'horari d'atenció al públic als locals que van romandre oberts; la divisió territorial de Barcelona, en zones, per aconseguir un repartiment equitatiu del treball i un servei adequat de manteniment i reparació de vivendes i altres edificis, realitzada per l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona; etc.

d) Es millorà tècnicament i es van modernitzar les instal·lacions i la maquinària; es van retirar les màquines que estaven en mal estat i se'n van adquirir de noves, més avançades tècnicament. Se suprimiren les instal·lacions que no estaven en condicions, al mateix temps que les altres es van renovar i modernitzar dins dels límits que permetien les circumstàncies.

Per aprofitar al màxim la capacitat productiva de la maquinària i instal·lacions, tant la que existia prèviament que reunia un mínim de condicions, com la de nova adquisició, es recorregué moltes vegades a augmentar el nombre de tornos de treball.

Tot això anava dirigit a obtenir un augment de la quantitat i qualitat de la producció i a aconseguir el màxim rendiment, tant del treball com de l'equip productiu.

e) Es van centralitzar els serveis administratius, comptables i comercials de les antigues empreses que constituïen la nova unitat econòmica, el que a més de facilitar la realització dels treballs, exposats al punt b), permetia racionalitzar i especialitzar el treball, amb la qual cosa es reduïa globalment el personal necessari per a la seva realització i es podia utilitzar el personal sobrer en d'altres tasques.

Aquesta centralització va permetre la realització conjunta de les compres de primeres matèries, carburants, etc, necessàries per al funcionament i producció de l'agrupació, en unes condicions i preus més avantatjosos. Al mateix temps aquesta centralització va facilitar la venda de la producció, eliminà la mútua competència, possibilità l'establiment de canals millors de comercialització, etc. i va permetre l'obtenció d'un coneixement millor i més ràpid de la demanda global de productes del sector, el que facilitava una adaptació més ràpida i exacta de la seva producció.

f) Se suprimiren els intermediaris parasitaris, que com s'ha assenyalat, s'in-

terposaven entre la producció i el consum, en el seu perjudici, en bona part dels sectors productius catalans, i van atansar la producció al consumidor amb l'obertura de grans magatzems centrals de la pròpia agrupació, encarregats de realitzar la distribució a les botigues, amb la inclusió a la pròpia agrupació de tendes ja existents i -o- amb l'obertura de nous centres de venda al consumidor. Amb això s'aconsegüí augmentar els ingressos de la indústria i disminuir el preu de venda als consumidors.

Amb les agrupacions va minvar també, o fins i tot en segons quins casos s'eliminà totalment, l'activitat comercial específica que es desenvolupava entre les empreses d'un mateix sector productiu. D'aquesta manera es van reduir o suprimir despeses i beneficis que abans revertien en aquesta activitat comercial amb el benefici consegüent per a la indústria. L'eliminació d'aquesta activitat comercial fou especialment notòria en aquelles agrupacions que, com la Fusta Socialitzada de Barcelona, procediren conjuntament a la concentració horitzontal i vertical.

3) Principals problemes i dificultats que van haver d'afrontar les agrupacions en el desenvolupament de la seva activitat productiva.

Aquests problemes i dificultats, per la seva causa o origen es poden dividir en quatre grups:

a) Els problemes derivats de la posada en marxa de la transformació econòmico-social i de la nova organització i funcionament de l'activitat productiva que aquesta implicava, problemes que no eren exclusius de les agrupacions sinó que afectaven tota la nova organització econòmica que es començà a edificar a partir del 19 de juliol de 1936, i que es presenten en tota etapa on hi ha transformacions econòmico-socials importants. Són els problemes derivats d'haver de superar una sèrie d'inèrcies socials existents, de l'assimilació i adaptació a una nova situació, etc; nova situació que en aquest cas significava, entre d'altres coses, el pas de la propietat individual a la propietat col·lectiva dels mitjans de producció, la desaparició de la jerarquia que fins llavors havia existit, el canvi del propi subjecte social que prenia les decisions, la substitució de la disciplina imposada des de dalt per l'autodisciplina col·lectiva, etc.

Per les dades i informacions de què es disposa, malgrat que efectivament les agrupacions van haver d'afrontar problemes d'aquest tipus -el del descens de la productivitat dels treballadors, en alguns casos (en d'altres va passar tot el contrari), que foren ràpidament combatuts; el de la preparació insuficient dels membres d'alguns òrgans de direcció quotidiana; l'actitud no sempre positiva dels tècnics i quadres intermedis davant la nova situació, etc- no sembla que aconseguissin suficient gravetat ni extensió com per afectar de forma important l'activitat productiva de les agrupacions. La importància i amplitud d'aquests problemes, en termes generals, va anar disminuint.

b) Les dificultats i problemes derivats de l'existència de la guerra i de la participació d'Espanya en dos. Els més importants eren:

- L'escassetat i la dificultat d'obtenció de primeres matèries i combustibles. Aquesta fou una de les dificultats més grans -la principal, juntament amb la pèrdua de mercats- que va patir la indústria catalana i en conseqüència les agrupacions industrials, i era deguda, principalment, a la guerra i a la divisió d'Espanya. Com que Catalunya era deficitària, en proporcions elevades, de primera matèria i combustible per a la seva indústria, havia d'importar-los de la resta d'Espanya o de l'estranger. La guerra, per una part, situà en zona enemiga re-

gions d'on tradicionalment s'abastava la indústria catalana i, per una altra, les altres fonts d'aprovisionament, situades a la zona republicana -com el cas d'As-túries, subministradora tradicional de carbó- o a l'estranger, van veure minva-des les possibilitats de continuar desenvolupant la seva funció, degut a que la guerra dificultava, de vegades enormement, el transport, i especialment el marí-tim -el més econòmic-, que a més en el cas de la zona nord era pràcticament l'únic, degut al seu aïllament terrestre de Catalunya, a causa una vegada més de la guerra. En el cas de les importacions procedents de l'estranger, encara es veien més dificultades per la penúria de divises reservades a aquest efecte, per-què el Govern de la República, en poder del qual es trobaven la majoria de les divises, les destinava gairebé exclusivament per a l'adquisició de material mi-litar.

Aquest conjunt de factors provocà l'escassetat de primeres matèries i de combustible i un increment elevat del seu preu, amb un perjudici clar per a la indústria, que de vegades es va veure forçada, per aquest motiu, a reduir la du-rada de les jornades, i fins i tot dies sencers de treball, al temps que provocava un increment dels costos dels productes industrials,

- La pèrdua de mercats. Aquesta fou una altra de les dificultats greus a què va haver de fer front la indústria catalana. Degut a que el 1936, la major part de la producció industrial catalana era adquirida pel mercat espanyol, la seva divi-sió -a causa de la guerra- en dues parts, entre les quals no es realitzava cap in-tercanvi comercial, i la dificultat de comerciar, fins i tot amb zones importants lleials a la República -a causa dels greus problemes de transport, assenyalats al punt anterior-, va representar per a la indústria catalana una dràstica reducció del seu mercat tradicional, el que li reportà greus problemes per a la venda de la seva producció.

- La destrucció de fàbriques i instal·lacions industrials, provocada per l'acti-vitat bèl·lica -els bombardejos per aire i per mar- de l'enemic. Això afectà de forma especial les indústries considerades vitals o estratègiques per a l'esforç bèl·lic de la indústria catalana: la indústria siderometal·lúrgica, la indústria quí-mica, les indústries del gas i de l'electricitat, etc.

- La guerra originà, a més, d'altres problemes i dificultats de tipus més es-pecífic, com el de contribuir a la crisi de sectors determinats, com el de la Construcció -enmig d'una contesa bèl·lica disminueix la construcció de viven-des-; i l'adaptació i transformació exigida a la indústria per tal de cobrir amb prioritat total les necessitats bèl·liques (*).

c) Les dificultats derivades de l'actuació dels organismes governamentals. L'actitud general del Govern de la Generalitat -la seva actuació estava en con-sonància amb ella- fou, ja des d'abans del maig de 1937 -excepte en el cas dels organismes controlats per la CNT-, de recel i desconfiança vers les agrupacions, vers la independència i autonomia del poder polític amb què aquestes actuaven, reestructurant i dirigint sectors importants de l'economia catalana.

En general, llevat d'algunes excepcions, l'actuació dels organismes de la Generalitat consistí en tolerar les agrupacions, al temps que anava posant en marxa la seva legalització, la qual cosa facilitava l'ordenació i control del seu procés de creació i expansió. Ara bé, aquests organismes, generalment, no sola-

(*) Això va donar lloc a la creació de les indústries de guerra de Catalunya, amb la transforma-ció de la producció de nombroses empreses, de civil a militar.

ment no facilitaren el desenvolupament de les agrupacions sinó que van procurar dificultar-lo i entrebancar-lo. Aquesta actitud negativa del Govern de la Generalitat pel que fa a les agrupacions, s'aguditzà extraordinàriament a partir de la segona meitat de l'any 1937, convertint-se en un boicot clar i total cap a elles,

L'actuació del Govern de la Generalitat, en relació a les agrupacions no legalitzades fou, sens dubte, més desfavorable que la desenvolupada amb les agrupacions legalitzades, sense que això signifiqui, ni de bon tros, que no patissin també, en un grau important, l'oposició de la Generalitat al seu desenvolupament.

Pel que fa al Govern de la República la seva oposició a l'experiència col·lectivista catalana en general, i a les agrupacions en particular, fou més gran encara que la del Govern de la Generalitat, i així ho demostrà en la mesura que aconseguí imposar la seva autoritat a Catalunya, la qual cosa no va assolir més que parcialment, malgrat els seus progressos a partir del maig de 1937.

Així, doncs, les agrupacions van veure agreujades i incrementades les dificultats generals -degudes a la guerra, la posada en marxa de les transformacions econòmico-socials, la posició del capitalisme internacional, etc— a què va haver de fer front l'economia catalana durant aquest període, amb l'activitat desenvolupada, en contra d'elles, pels organismes governamentals.

La posició governamental, contrària al desenvolupament de les agrupacions, es posà en relleu en una sèrie d'actuacions diverses, entre les quals cal destacar:

- La discriminació soferta per les agrupacions, pel que fa a l'adquisició de primeres matèries i de combustibles, quan aquesta estava regulada o depenia dels organismes governamentals -el que degut a l'escassetat existent, passava normalment-, amb la qual cosa aquest problema, un dels més aguts dels que sofria la indústria catalana, en general, es veia més agreujat encara en el "cas de les agrupacions, a causa de l'actuació governamental.

- Retards considerables i fins i tot total incompliment dels pagaments que els organismes oficials debien a les agrupacions, pels productes que els subministraven o pels serveis que els prestaven.

Amb aquests retards i incompliments, es va malmetre seriosament la situació financera de nombroses agrupacions i fins i tot en alguna ocasió, com la de l'Agrupació Col·lectiva de la Construcció de Barcelona, contribuïren decisivament a fer-la insostenible,

- Mesures diverses, de caràcter no econòmic, com escorcolls policials durant setmanes senceres, requisos temporals, suport i fins i tot potenciació de demandes presentades contra l'agrupació per ex-propietaris d'ex-empreses de l'agrupació, etc. amb la finalitat de dificultar i boicotejar el desenvolupament normal de l'agrupació.

- Per últim, posar fi, de fet, a l'agrupació, encara que això no estés justificat pels resultats econòmics que havia obtingut, mitjançant un decret de la Generalitat pel qual s'establí la seva intervenció directa, o mitjançant un decret del Govern de la República, pel qual aquest passava a controlar i dirigir l'agrupació.

d) Els problemes i dificultats derivats de la posició adoptada pel capitalisme internacional i de la presència de capital estranger a Catalunya. Com es pot comprendre fàcilment, la reacció del capitalisme internacional en general, i la del capital estranger situat a Catalunya en particular, fou clarament contrària a

l'experiència col·lectivista catalana. Això va originar en l'aspecte econòmic, fonamentalment dos tipus de problemàtiques:

- La relacionada amb les exportacions de la indústria catalana: pel que fa a això, els països capitalistes en emparar els drets dels antics propietaris i no reconèixer titularitat jurídica a les noves unitats econòmiques -empreses col·lectivitzades, agrupacions-, quan duïen a terme una exportació, en arribar les mercaderies al seu destí, si l'antic propietari es trobava a l'estranger i feia valer la seva titularitat sobre l'empresa que havia realitzat l'exportació, se les apropiava i les empreses i agrupacions perdien el fruit de la seva producció.

A qui sí se li reconeixia, en els països capitalistes, capacitat jurídica per realitzar exportacions, era a la Generalitat de Catalunya, per tant aquestes es van haver de canalitzar a través d'ella.

Això representà un inconvenient greu per a l'activitat exportadora de les agrupacions perquè van perdre, en bona part, el control sobre ella i la seva llibertat d'actuació en aquesta qüestió, ja que van haver de supeditar-se a la mediatització de la Generalitat i els seus tràmits burocràtics, la qual cosa si es té en compte, a més, l'actuació dels òrgans de la Generalitat pel que fa a les agrupacions, explicada anteriorment, dificultà les ja per si mateixes difícils possibilitats exportadors de les agrupacions industrials.

- L'originada per la presència de capital estranger a la indústria catalana, la qual tenia una considerable importància, quantitativament i, sobretot, qualitativament.

El capital estranger s'oposà, lògicament, a la confiscació de les seves empreses, a que fossin col·lectivitzades individualment o incloses en una agrupació, provocant en els casos en què això va tenir lloc, fortes protestes per part del cònsol del país a què pertanyia el capital afectat. La posició de la Generalitat i la d'ambdues centrals sindicals -UGT i CNT- davant la problemàtica de les empreses pertanyents al capital estranger fou la d'evitar al màxim la seva confiscació a fi i efecte de no proporcionar motius al capitalisme internacional per a l'establiment d'un boicot de l'economia catalana, encara que, al mateix temps, i partint de la base de la defensa de la sobirania nacional sobre totes les empreses i propietats existents al territori català, es permetia la confiscació de les empreses estrangeres quan així ho aconsellés l'interès nacional i el de la pròpia indústria, havent, en aquest cas, de procedir-se a la indemnització corresponent.

La presència de capital estranger a la indústria catalana entrebançà i dificultà el desenvolupament de les agrupacions, atès que o bé no havien d'incloure al seu si les empreses amb capital estranger del sector, amb el minvament corresponent de la seva potencialitat econòmica, amb la reducció de l'àmbit i de les possibilitats globals de racionalització del sector per l'agrupació, amb la pervivència de les diferències salarials, de condicions de treball... dels treballadors de la mateixa categoria professional, etc; o bé no concedir, pel que fa a la confiscació, un tracte especial a les empreses pertanyents al capital estranger i incloure-les igualment a l'agrupació. Això comportava, per una part problemes de legalització, ja que els organismes oficials, o s'oposaven a la seva inclusió a l'agrupació aduint que no es donaven les condicions necessàries per a això -és el cas de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona amb l' "*Optical Franco Española C. Cottet S. Ltda*"-, o exigien que l'agrupació indemnitzés el capital estranger, exigència que moltes vegades l'agrupació no es trobava en condicions finances de poder-la satisfer -és el cas de les Blanqueries Col·lectivitzades de Barce-

lona amb l'empresa "*Herman Voegeli*" (Suïssa)-, a més de la reticència de molts treballadors a indemnitzar el capital estranger invertit en empreses de Catalunya, per considerar que ja havia recuperat, amb escreix, la seva inversió inicial, I, per una altra part, problemes derivats de les represàlies exercides pel propi capital estranger -retirada de tècnics, boicot comercial, etc-, molt més greus com més gran era la capacitat econòmica internacional de l'empresa inversora de què es tractés -és el cas dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya i dels Serveis de Gas Unificats de Catalunya amb "*Riegos y Fuerza del Ebro*" (SOFINA)-.

4) Principals transformacions en l'activitat productiva:

a) Canvis en els tipus o classes de productes. Aquests canvis van estar determinats, fonamentalment, per les necessitats imposades per la guerra i per les noves prioritats socials, conseqüència de la transformació revolucionària que s'estava operant a la societat catalana.

En primer lloc, la indústria catalana va haver de transformar, en bona part, la seva producció, passant de produir béns que directament o indirectament estaven destinats a cobrir les necessitats del consum civil, a elaborar els productes que requerien les necessitats de l'activitat bèl·lica. L'esforç realitzat, en aquest sentit, per la indústria catalana fou molt gran i així ho reconeixen, sense excepció, tant els testimonis del país, com els observadors de l'estranger. El fruit més significatiu, encara que no l'únic, fou la creació d'una indústria de guerra pròpia quan abans del 1936 no n'hi havia cap en absolut a Catalunya.

Aquesta transformació de la producció afectà amb diferent grau d'intensitat els diversos sectors industrials -va tenir la seva incidència màxima a la indústria siderometal·lúrgica (fabricació d'armes, vehicles blindats, motors d'aviació, etc.) i a la indústria química (producció d'explosius)-, ara bé de forma més o menys important va repercutir en la majoria dels rams de la indústria.

El fet que una part important de la producció estigués orientada a cobrir les necessitats d'armament, equipament i avituallament dels fronts de guerra, va fer que nombroses agrupacions venguessin una part de la seva producció, més o menys important segons cada cas, als organismes governamentals, concertant-hi contractes de subministrament, i això fins i tot per part d'agrupacions no legalitzades i que, per tant, la seva existència no era reconeguda oficialment.

En segon lloc, fou la transformació de les relacions socials operada a Catalunya, el que va originar canvis en els tipus de productes elaborats i de serveis prestats. Es reorientaren en el sentit d'aconseguir cobrir les necessitats individuals més peremptòries de la totalitat de la població, així com de satisfer les necessitats de tipus col·lectiu -construcció i equipament d'escoles, hospitals, biblioteques, instal·lacions esportives, etc-, en detriment de la producció d'articles de luxe i de béns considerats superflus, que abans de 1936 consumien les classes amb més capacitat econòmica.

Com a conseqüència també de la transformació social, es donà més importància als valors ètics i estètics en el desenvolupament de l'activitat econòmica, el que va donar lloc a certs canvis en els articles produïts i en els serveis prestats.

Aquests canvis introduïts en els productes i serveis, a causa de la transformació social que estava vivint Catalunya, foren, generalment, més importants a les agrupacions que a les altres unitats econòmiques, perquè les agrupacions constituïen la manifestació més desenvolupada de la nova alternativa social, en l'aspecte econòmic.

b) Desenvolupament d'una política de substitució d'importacions. Aquesta política, que va informar de forma general tota l'activitat productiva catalana, i que fou especialment potenciada des de les agrupacions, perseguia bàsicament els següents objectius;

- Obtenir un estalvi de divises, en primer lloc per disposar-ne de la quantitat més gran possible per destinar-les a l'adquisició del material, combustible, etc, que exigia l'activitat bèl·lica; i, en segon lloc, perquè Catalunya comptava amb unes disponibilitats de divises molt limitades, la qual cosa implicava, pel que fa a això, una dependència gran del Govern Central que aquest utilitzava com a element de pressió en contra de la nova experiència catalana.

- Contribuir a l'eliminació de l'atur, ja que la intensificació de l'explotació dels recursos naturals propis i la producció d'articles que abans s'importaven, implicava la creació de nous llocs de treball.

- Emancipar-se, en el grau més alt possible, de la dependència de les economies estrangeres, tant pel que fa a primeres matèries com a productes elaborats, explotant i produint al propi país el que abans s'havia d'importar.

La política de substitució d'importacions, conseguí cobrir, si més no, en part, els seus objectius. Es van dur a terme amb èxit substitucions tant de primeres matèries i de productes elaborats utilitzats a la producció industrial -diverses classes de fustes, coles i vernissos que es feien servir a la indústria de la fusta; diversos tipus de fibres naturals utilitzades a la indústria tèxtil, etc- com de productes industrials -la fabricació de diferents articles òptics, que abans s'importaven, per la indústria òptica, la producció dels diversos tipus d'acers ràpids i d'algunes varietats d'acers especials, que abans no es fabricaven al país, per la indústria de la foneria, etc.-.

c) Impulsar la investigació lligada a la producció i introduir-hi avanços tècnics. Les agrupacions, amb la concentració de la capacitat econòmic-productiva i amb la racionalització que en van fer, constituïren unitats econòmiques capaces d'impulsar la investigació i de millorar la tecnologia existent a la indústria. Amb això es pretenia primordialment:

- Augmentar la productivitat de la indústria.

- Aconseguir que la indústria catalana tingués una capacitat investigadora pròpia i autònoma -per això es van crear centres i laboratoris d'investigació, com el constituït per les Blanqueries Col·lectivitzades de Barcelona-,

- Possibilitar i potenciar la capacitat de la indústria per a la producció d'articles de tecnologia avançada.

- Servir de base i sosteniment a la política de substitució d'importacions, com a conseqüència del que s'ha exposat als dos punts anteriors.

Per últim, i per acabar aquest apartat, es pot establir de forma general -malgrat la diversitat i les diferències existents- que les agrupacions es constituïren a partir d'una realitat econòmica deprimida, en la qual la majoria dels rams productius es trobaven estructurats malament, amb empreses mal equipades i acondicionades, que utilitzaven una tecnologia obsoleta, on nombrosos sectors patien els abusos dels intermediaris, en la qual es donaven uns índex d'atur elevats, amb sectors sencers que es trobaven a punt de fer fallida, etc. Malgrat la situació de què van partir i de les dificultats greus -escassetat de primeres matèries, pèrdua de mercats, etc, degut a la guerra, el boicot governamental i el del capitalisme internacional, etc- que van haver d'afrontar, les agrupacions con-

centraren, reestructuraren i racionalitzaren la producció industrial i la seva distribució, així com la prestació de serveis. Van obtenir economies d'escala importants, eliminaren intermediaris, introduïren millores i avanços tècnics, van produir productes que abans de 1936 s'havien d'importar reduint considerablement la dependència de l'estranger, etc. És a dir, modernitzaren l'estructura productiva antiquada de la indústria i els serveis de Catalunya, augmentant el seu nivell d'eficiència i competitivitat.

Les excepcionals i difícils circumstàncies en què es desenvoluparen les agrupacions i el poc temps de què van disposar, a més d'impedir el desenvolupament ple de la tasca de modernització, privaren també que es poguessin recollir, en bona part, els seus fruits. Ara bé, malgrat això i encara que sigui difícil determinar-ho amb exactitud perquè no es pot tenir la documentació necessària, mitjançant dades significatives de què es disposa -realitzacions concretes com l'exposició del moble a Barcelona, la construcció de la presa de Flix, etc, la concessió per part d'algunes agrupacions de préstecs a organismes governamentals i municipals, així com a d'altres unitats econòmiques, etc- i del desenvolupament general de les agrupacions es pot constatar que els resultats econòmics que van obtenir foren la majoria de vegades clarament positius i encara més tenint en compte les circumstàncies ja esmentades.

Les agrupacions. El seu aspecte social.

L'actuació i desenvolupament de les agrupacions no va tenir solament importància en l'aspecte econòmic, sinó també en el social. La política que van fer en aquest aspecte es concretà principalment en:

1) Millora de les condicions existents als centres de treball. Les agrupacions van posar un afany especial a millorar les condicions, generalment molt deficients, en què es trobaven bona part dels centres de treball el 1936, -en particular en aquells sectors on abundava la petita empresa, els locals de les quals es trobaven, pràcticament sense excepció, en condicions pèssimes-, sent aquesta una de les raons que motivà la supressió de determinats locals i la construcció de nous.

Es prestà atenció especial a augmentar la il·luminació, procurant aprofitar el màxim la llum natural, la ventilació, la higiene i la sanitat; es construïren lavabos, dutxes, vestidors, menjadors, infermeries, etc, serveis que mancaven en gairebé totes les empreses; tot això amb la finalitat que el treball pogués realitzar-se en les millors condicions possibles per a la salut del treballador.

2) Disminució o eliminació de les diferències salarials. A més de suprimir els honoraris alts que percebien els càrrecs directius, consellers, etc, les agrupacions procediren a:

- Establir un salari igual per a tots els treballadors de la mateixa categoria o especialitat professional, pertanyents a l'agrupació. D'aquesta manera es van eliminar les diferències salarials entre els treballadors d'igual qualificació que treballaven a les diverses empreses que constituïen la base de l'agrupació.

- Reduir el nombre de categories professionals en els casos en què eren excessives.

- Reduir les diferències salarials entre les diverses categories -mitjançant la concessió d'augmentos més grans a les categories que percebien els salaris més baixos- en uns casos, i eliminar-les completament, en d'altres -com en els ca-

sos de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona, de l'Agrupació d'Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona, de la Indústria dels Adobaments de Vic, de les Blanqueries Col·lectivitzades de Barcelona, de la Col·lectivitat de Forners de Barcelona, etc.-. En el segon cas, s'establí un salari únic per a tots els treballadors de l'agrupació, fos quin fos el treball que realitzessin. Existiren també agrupacions, com la Indústria Rebostera-Pastissera Socialitzada de Barcelona, la Col·lectivitat Òptica de Barcelona, etc, on al salari en sentit estricte, se li afegia un plus familiar, establert en funció del nombre de persones, la manutenció de les quals es trobava a càrrec del treballador/ora.

Les agrupacions, per tant, van dur a terme una política encaminada a la igualació salarial entre els seus treballadors, que en alguns casos -els menys- es concretà en una igualtat total en els salaris, i en d'altres, en la igualtat de salaris al si de cada categoria professional i en una disminució de les diferències de remuneració entre les diferents categories, és a dir, en un tancament del ventall salarial.

3) Establiment de serveis d'assistència mèdica i previsió social. La generalitat dels treballadors catalans, pel que fa a l'assistència mèdica i a l'obtenció dels mitjans econòmics imprescindibles quan es trobaven físicament impossibilitats -temporal o indefinidament- per treballar, estava, abans del juliol de 1936, en una situació de gran precarietat: atesos malament quan precisaven dels serveis mèdics i havien de recórrer, en la major part dels casos, a l'ajut familiar o a la caritat pública, quan no podien treballar.

En l'exposició de motius per a la seva constitució i d'objectius a cobrir, de la pràctica totalitat de les agrupacions, ocupava un lloc destacat la resolució d'aquesta problemàtica i, efectivament, les agrupacions realitzaren un esforç gran per posar fi a la situació descrita al paràgraf anterior, per a la qual cosa crearen serveis d'assistència i previsió en benefici dels seus treballadors. El funcionament, prestacions, forma de finançació, etc. d'aquests serveis no eren iguals a totes les agrupacions, però sí que tenien en comú:

- El que els seus beneficiaris eren tots els treballadors que formaven part de l'agrupació.

- El que la seva gestió econòmica i el control de les prestacions eren realitzats pels propis treballadors de l'agrupació.

Aquests serveis, cobrien, bàsicament, els següents aspectes:

- L'atenció mèdica, clínica i farmacèutica, gratuïta, en els casos de malaltia, accident i embaràs -es crearen dispensaris propis, s'establiren contractes amb clíniques, hospitals, agrupacions i cooperatives farmacèutiques, etc-.

- Garantir i proporcionar uns ingressos, iguals o semblants als dels treballadors en actiu, a tots aquells que havent treballat a l'agrupació, haguessin interromput la seva prestació laboral, bé temporalment -degut a una malaltia, un accident o embaràs-, bé de forma definitiva -per jubilació (aquí s'inclouïa tots els que havien treballat a les empreses que constituïen la base de l'agrupació, encara que la seva jubilació fos anterior a la seva creació), per invalidesa i, en algunes agrupacions, per viduïtat-,

4) L'actuació contra l'atur. Tal com ja s'ha assenyalat, el juliol de 1936, existien en els diversos rams industrials uns nivells d'atur elevats. Aquesta problemàtica va patir alguns canvis bàsicament com a conseqüència de la guerra i la revolució: així, els contingents de combatents i les noves orientacions socials van fer disminuir el problema, però d'altres factors, i en especial la dificultat en

l'obtenció de primeres matèries i la pèrdua de mercats, el van aguditzar, de forma que el resultat global d'aquest conjunt de factors, segons les dades estadístiques que es disposen, fou que el problema de l'atur entre els treballadors catalans, de juliol de 1936 a novembre de 1937 -a partir d'aquesta data no se'n tenen, de dades-, globalment, experimentà unes certes modificacions. Va disminuir el nombre de treballadors en atur total, al temps que augmentava, en una proporció superior, el nombre de treballadors en atur parcial, el que en conjunt va donar lloc a un augment del nombre total d'aturats. Aquest problema greu dels treballadors a l'atur fou afrontat per les agrupacions, per una part intentant augmentar la seva producció mitjançant la fabricació d'articles necessaris per a la guerra, a través de la producció d'articles que abans s'havien d'importar, etc. Però, aquest esforç, encara que va obtenir nombrosos èxits parcials, generalment va ser insuficient per aconseguir l'eliminació de l'atur existent.

Ara bé, la política desenvolupada per les agrupacions respecte la problemàtica dels treballadors a l'atur no es va limitar al que s'ha exposat al paràgraf anterior, sinó que en nombrosos casos, des dels primers moments, procediren a incloure al seu si els treballadors del seu àmbit o sector que es trobaven a l'atur, fossin o no necessaris per realitzar la seva producció, els van acoblar als diversos centres de treball, en funció del seu estat i necessitats, van procedir al repartiment del treball existent i del fruit de la seva producció -es va preferir reduir el nombre d'hores treballades per cada treballador a l'existència d'aturats-. Van haver-hi fins i tot agrupacions, com l'Agrupació dels Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona, que van incloure al seu si, no solament els treballadors a l'atur del seu sector, sinó també els refugiats de la seva professió establerts a la localitat -cal tenir present que el problema dels refugiats a Catalunya fou d'una magnitud molt gran; s'estima que el seu nombre a finals de 1936 era d'uns 300.000, és a dir, gairebé d'un 10% del total de la població catalana (3.100.000 habitants) i d'uns 700.000 el març de 1938, creixent vertiginosament durant els últims mesos de la guerra-. Aquesta forma d'absorbir l'atur per part de les agrupacions es va basar clarament i exclusivament en raons de tipus social -bàsicament la solidaritat davant una situació econòmica difícil-, al marge o fins i tot, de vegades, en contra d'altres criteris, de tipus econòmic, com l'augment de la productivitat del treball, l'obtenció de la rentabilitat màxima de la unitat econòmica, etc.

5) Elevació del nivell de formació i preparació dels treballadors. Les agrupacions, igual que algunes empreses col·lectivitzades, però de forma més generalitzada, en disposar normalment de més possibilitats degut al seu volum i capacitat econòmica, van realitzar esforços considerables a fi i efecte de proporcionar als seus membres els mitjans necessaris per a la seva formació i desenvolupament.

Aquest esforç generalitzat de les agrupacions indica la importància que aquestes concedien a la formació i desenvolupament dels seus components, i encara més si es té en compte que les dificultats econòmiques del país i la presència de la guerra no constituïen les condicions més idònies per a això. Aquest esforç va estar dirigit bàsicament a possibilitar i fomentar l'augment de la formació dels treballadors en un vessant triple:

- Física: amb la creació d'instal·lacions esportives, piscines, etc.
- Intel·lectual: amb la creació de biblioteques, sales de lectura, etc.

- Professional: amb la creació d'escoles professionals, instituts, etc., per a la preparació i formació d'especialistes i tècnics del propi sector

6) L'atenció als interessos dels consumidors. Les agrupacions, en el desenvolupament de la seva activitat productiva, no van tenir en compte únicament els interessos de la pròpia indústria i dels treballadors del sector, sinó que també van tenir presents els interessos dels consumidors dels seus articles o dels seus serveis i això es posà especialment en relleu a les següents qüestions;

- Fixació de preus. Malgrat que la posició monopolista de gran part de les agrupacions els proporcionava una autonomia més gran en la fixació dels preus i la possibilitat de procedir a augmentar-los abusivament, les agrupacions, de forma general, van ajustar al màxim el preu de venda dels seus articles o dels seus serveis. Així, davant la inflació existent durant aquest període, deguda principalment al desviament de recursos productius cap a l'activitat bèl·lica, a l'escassetat i encariment de les primeres matèries i els combustibles i als augmentos salarials, les agrupacions s'esforçaren perquè la incidència d'aquests factors inflacionistes en el preu de venda dels seus productes fos la més petita possible, per tal d'evitar, tant com es pogués, el perjudici que la pujada dels preus causa a la capacitat adquisitiva del consumidor. En alguns casos es va arribar, fins i tot, a la disminució del preu de venda -el preu de l'electricitat, de les entrades de cine i teatre, etc- i, en altres, al manteniment del preu, malgrat els augments elevats que van patir alguns factors bàsics de la producció de l'agrupació -el cas del gas, amb l'augment del carbó-. És il·lustratiu reproduir el punt primer del preàmbul al Reglament del Sindicat Únic del Transport mecànic de Vilanova i la Geltrú, secció de transports mecànics socialitzats, on s'hi exposen les raons per a la socialització dels transport mecànic a l'esmentada localitat:

*"1) Assegurar el transport, per carretera procurant llur abaratiment, que portarà la rebaixa del cost de la vida en general."*¹

- Qualitat de l'article o servei. Dins de les limitacions que imposaven les circumstàncies generals, les agrupacions van posar un afany especial per augmentar la qualitat de la seva producció, perquè pogués satisfer de la millor manera possible les necessitats dels consumidors.

- Higiene i condicions sanitàries. Les agrupacions constituïdes en aquells sectors que la seva producció ho requeria -com el de la indústria gastronòmica, la indústria làctia, les barberies i perruqueries, etc.- van augmentar els nivells d'higiene i sanitat de la producció, per evitar que els consumidors agafessin malalties provocades pel seu mal estat higiènic i sanitari i preservar així la seva salut,

- Establiments de venda i prestació de serveis. Les agrupacions procuraren, en general, facilitar als consumidors l'accés als seus articles i serveis racionalitzant la distribució geogràfica dels establiments i creant-ne de nous quan ho van considerar necessari, augmentant el nombre de dies i hores en què podien acudir-hi, etc. Amb això van aconseguir tant un augment de les seves vendes com proporcionar més facilitats i comoditats al consumidor.

En definitiva, i posant amb això punt final a aquest apartat, cal constatar que les agrupacions, en termes generals, no van dur a terme únicament una reestructuració de l'aparell productiu i una reorganització i reorientació de la

producció, sinó que, a la vegada, realitzaren també transformacions importants a l'àmbit social, les més significatives de les quals poden resumir-se breument en els següents aspectes:

- Desenvolupament d'una política tendent a l'establiment d'una igualtat retributiva. Aquesta política es concretà en l'eliminació de les altes retribucions dels càrrecs directius i en la disminució o desaparició de les diferències retributives entre els treballadors -completa desaparició de les diferències entre els treballadors pertanyents a la mateixa categoria professional i en algunes agrupacions desaparició també de les diferències salarials entre les distintes categories, mentre que en d'altres, van disminuir sensiblement sense arribar a desaparèixer-.

- Posada en pràctica de la solidaritat, tant entre els propis treballadors de l'agrupació -amb els treballadors a l'atur, malalts, accidentats, invàlids, jubilats, etc-, com amb el conjunt de la col·lectivitat -a més a més de les ajudes a empreses o a d'altres agrupacions en dificultats i de les donacions als combatents (en metàl·lic o en productes), van tenir sempre en compte els interessos dels consumidors-.

- Millora de les condicions generals dels treballadors. Les millores obtingudes pels treballadors de les agrupacions no es refereixen principalment ni primordialment a la capacitat adquisitiva del seu salari -com a terme mitjà aquesta capacitat va disminuir, encara que aquí cal tenir en compte les dificultats econòmiques del moment, la proliferació de cooperatives, magatzems, etc, que venien els seus productes més barats i pal·liaven així aquesta disminució i que la reducció de la capacitat adquisitiva fou més gran a les altres classes socials-, sinó a les millores de les condicions d'higiene, salubritat i seguretat dels centres de treball, a l'atenció, cura i assistència del treballador en cas de malaltia, accident, part, etc, i en els mitjans i possibilitats de formació i capacitació personal (física, intel·lectual i professional).

Consideració Final

L'experiència col·lectivista desenvolupada a Catalunya durant el període 1936-1939 constitueix l'únic intent que ha existit fins ara de dur a la pràctica els principis del socialisme llibertari en una societat industrial (*), el que li confereix, a nivell mundial, una importància excepcional, tant des del punt de vista històric com econòmic-social.

Amb la col·lectivització-socialització de l'economia catalana, els col·lectivistes pretenien dur a terme la transformació de la propietat individual dels mitjans de producció en propietat col·lectiva i establir l'exercici directe de la direcció i control de l'activitat productiva pels treballadors, amb la finalitat d'avançar en la construcció d'una societat més lliure i igualitària. Els col·lectivistes propugnaven l'exercici de la democràcia directa enfront de la delegació del poder de decisió als professionals de la política i de l'economia, alhora que consideraven que la democràcia i el socialisme o es realitzaven a partir dels centres de treball i habitació o no constituïen més que un simple miratge, sense

(*) Durant aquest període, a d'altres llocs d'Espanya es donaren també intents d'implantar el socialisme llibertari, però o bé es va tractar d'experiències aïllades, o bé les zones on es van dur a terme eren eminentment agrícoles o mixtes agrícoles-industrials, amb un pes específic important del sector primari.

cap contingut. L'alternativa col·lectivista, per tant, conformava una alternativa oposada no només a la corporativista dels règims nazi-feixistes, sinó també a la dels països capitalistes amb democràcia parlamentària i a la del socialisme d'estat..

Encara que la col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis de Catalunya va estar condicionada per un conjunt de factors -la guerra i participació d'Espanya en dues zones i la divisió i enfrontament al si de la pròpia societat catalana entre els defensors d'alternatives econòmico-socials oposades, com a més importants-, que impossibilitaren la seva consolidació així com la culminació del seu desenvolupament, això no va impedir que la col·lectivització-socialització, tal com s'ha fet palès a les pàgines anteriors, aconseguís un conjunt d'importants resultats tant en l'ordre econòmic com social.

A partir de l'anàlisi que s'ha realitzat de l'experiència col·lectivista, es pot afirmar que la col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis de Catalunya va obtenir resultats positius en el sentit d'aconseguir una igualtat social més gran -supressió de les rendes no procedents del treball, desaparició o disminució de les diferències salarials, implantació o millora de les prestacions d'assistència sanitària, jubilació, etc- i augmentar el nivell cultural i de formació dels treballadors. Així mateix, i en contra d'afirmacions superficials o interessades que s'han fet de vegades, la col·lectivització-socialització aconseguí també èxits importants en l'aspecte econòmic, en augmentar de forma general la racionalització i eficàcia de l'aparell productiu i dels serveis i haver obtingut en general resultats econòmics positius (*). Per últim, cal esmentar que fins i tot testimonis tan diferents entre si però en absolut sospitosos d'estar d'acord amb els principis de l'anarquisme col·lectivista, com Manuel Serra Moret i Josep M. Marcet Coll, en els seus escrits posteriors a 1939 reconeixen els resultats positius que va obtenir la col·lectivització-socialització en l'aspecte econòmic.

M. Serra Moret, dirigent destacat del PSUC que ocupà la presidència del Consell d'Economia de Catalunya després dels "*fets de maig*" de 1937, en el seu llibre publicat tres anys després de finalitzada la guerra, *La Reconstrucción Económica de España*, diu:

"Cualquiera que juzgue desapasionadamente, en términos estrictamente económicos, las posibilidades de un resurgimiento integral de España, no podrá pasar adelante sin detenerse en la consideración del milagro realizado por los trabajadores de nuestro país durante el período más adverso de nuestra vida industrial. La capacidad, la honestidad y la eficacia demostradas igualan, por lo menos, a la de los más inteligentes capitanes de industrias y superan en mucho a todos los aparatos burocráticos que puedan inventarse."

J.M. Marcet Coll, que va combatre a les files de l'exèrcit franquista i va hissar la bandera vermella i groga a l'Ajuntament de Sabadell, d'on va ser alcalde durant vint anys -1940-1960-, en el seu llibre *Mi ciudad y yo. Veinte años en una Alcaldía 1940-1960*, diu:

(*) Valoració diferent mereix l'actuació global -o la seva absència- i els resultats obtinguts pels col·lectivistes en el sector financer.

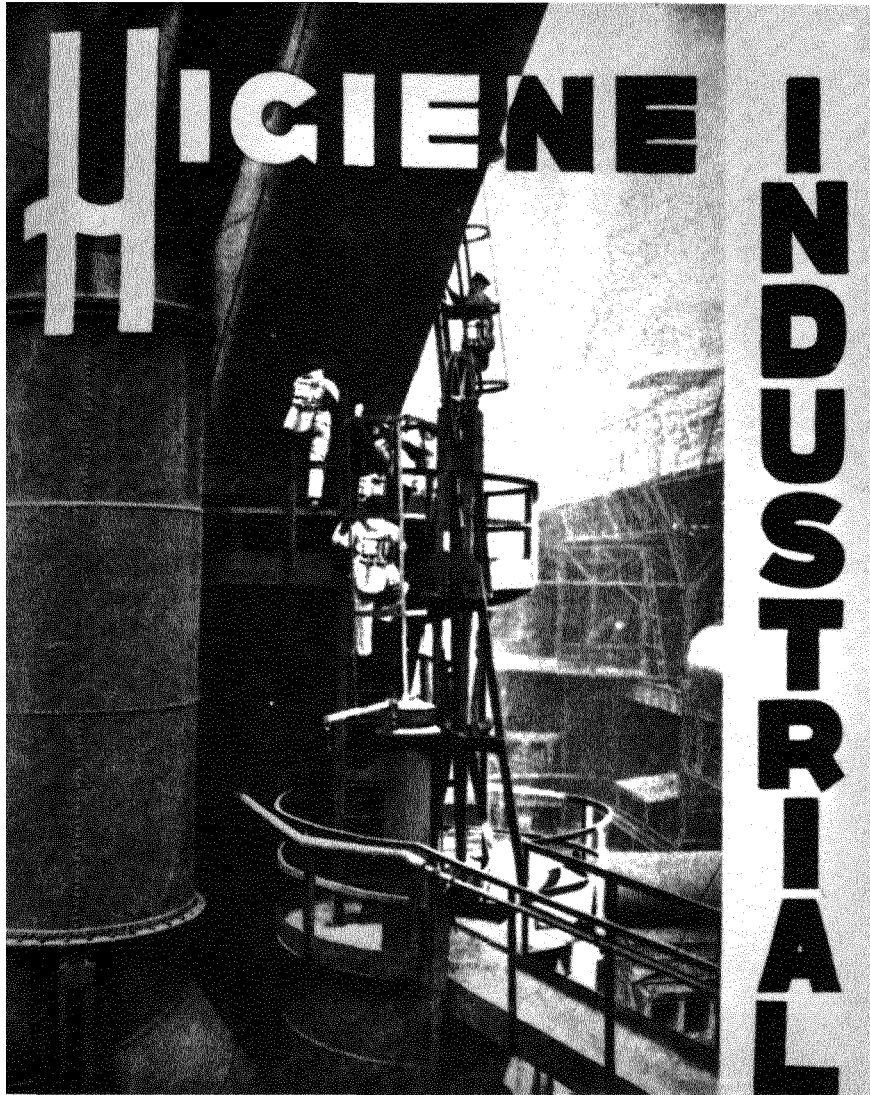
"Hacia años que la industria y el comercio de Sabadell, lo mismo que en otras zonas del país, atravesaba una profunda crisis económica, arrastrando una vida lánguida y ruinoso. ...Importa destacar que ninguna industria sabadellense quedó directamente arruinada a consecuencia de la guerra. ...Hubo industriales sabadellenses que huyeron de la ciudad en los primeros tiempos de la guerra y que al regresar después a Sabadell y recuperar sus bienes, encontraron en sus industrias activos superiores a los que habían dejado al marcharse."

L'experiència col·lectivista desenvolupada a Catalunya, que va comptar amb el suport decidit de la major part dels treballadors -així ho evidencia entre d'altres coses la defensa que van realitzar de les conquestes col·lectivistes quan aquestes es van veure amenaçades i el baix nivell d'absentisme laboral a les empreses col·lectivitzades i agrupacions- i que va assolir resultats positius en l'aspecte econòmic i social, fou malgrat això derrotada en l'àmbit polític-militar pels que s'hi oposaven, els quals amb la seva victòria el maig de 1937 van aconseguir frenar i fer retrocedir la col·lectivització-socialització i amb l'ocupació de les tropes del general Franco el gener de 1939 aconseguiren eliminar-la completament.

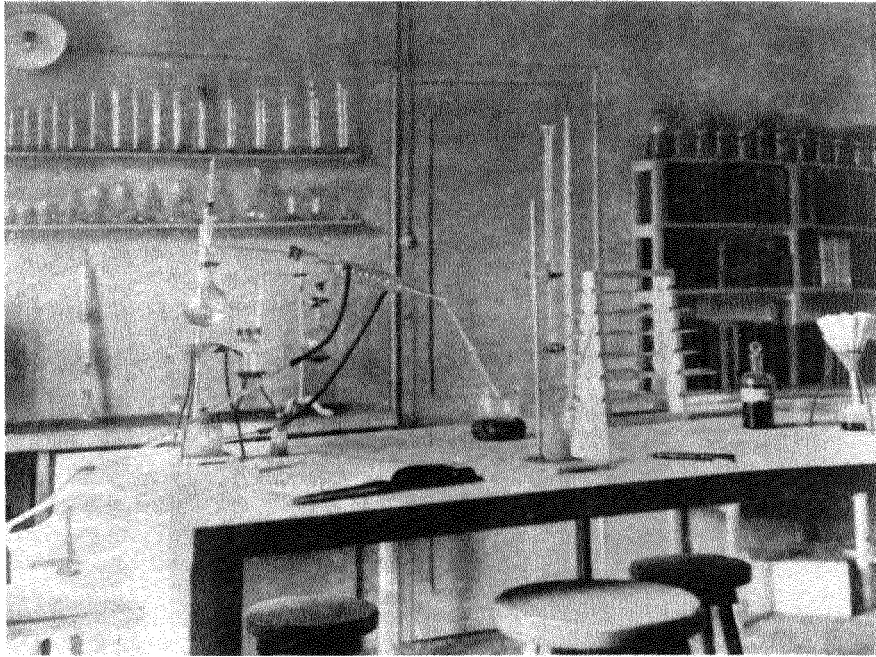
Amb la fi de la guerra civil espanyola, que implicà la desfeta de l'alternativa col·lectivista, i el desenllaç posterior de la II guerra mundial, que representà la derrota de l'alternativa corporativista dels règims nazí-feixistes, pot donar-se per acabat el període de transició entre el capitalisme liberal -que havia entrat en crisi a finals de la dècada dels 10- i els nous tipus d'organització econòmic-social. A partir de 1945, dos models diferents d'organització econòmic-social han dominat l'escena internacional, el del capitalisme monopolista tutelat per l'estat i el del socialisme d'estat, els quals s'han desenvolupat i consolidat fins ara que és quan el capitalisme monopolista comença a manifestar signes greus d'esgotament en l'aspecte econòmic i de desintegració en l'aspecte social i el socialisme d'estat es troba immers en una crisi profunda.

NOTES

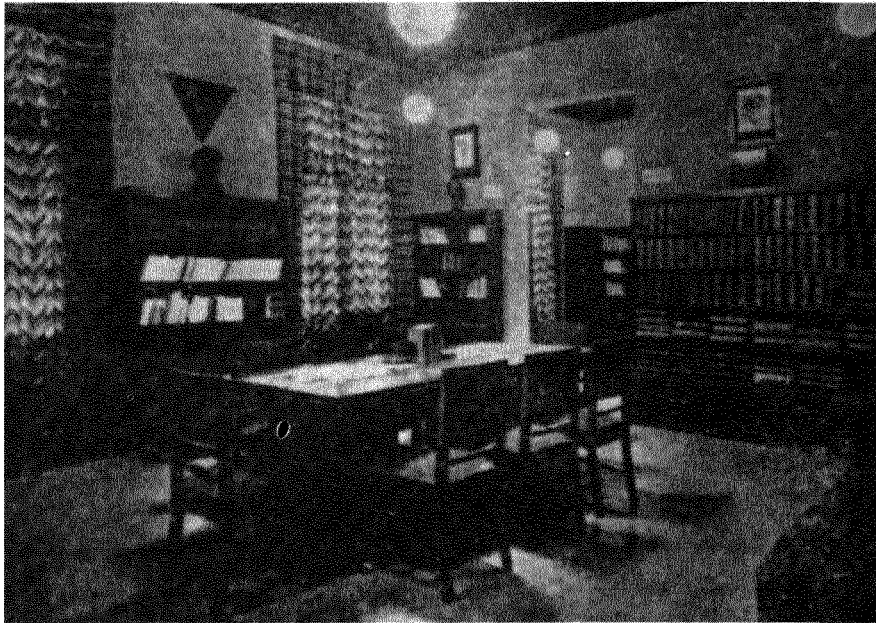
1. Reglament del Sindicat Únic del Transport mecànic. Secció transports mecànics socialitzats. Vilanova i la Geltrú.

Divulgació i promoció de la Higiene Industrial.

Indústria química. Instal·lació d'una de les sales d'un laboratori d'experimentació.

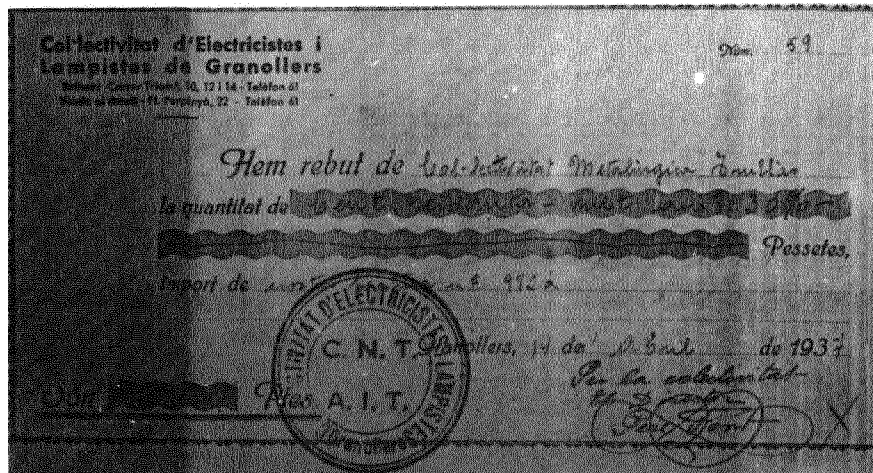
La biblioteca d'un taller de la Fusta Socialitzada de Barcelona.

Indústria Làctia Socialitzada.

Paper moneda de la Federació Local de Colectividades de **Sardañola-Ripollet**.

Rebut de la Col·lectivitat d'Electricistes i Lampistes de Granollers.

FONTS I BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIES

- Amo, Julio. *La obra impresa de los intelectuales españoles en América, 1936-1945*. Stanford University Press, Palo Alto, 1950.
- Cierva y de Hoces, Ricardo de la. *Bibliografía de la guerra de España 1936-1939 y sus antecedentes*. Editorial Ariel, Barcelona, 1968.
- García Durán, Juan. *Bibliografía de la guerra civil española*. El Siglo Ilustrado, Montevideo, 1964.
- García Durán, Juan. *La guerra civil española: Fuentes. (Archivos, bibliografía y filmografía)*. Editorial Crítica, Barcelona, 1985.
- Giralt Raventós, E. amb la col·laboració de Barcells, A., Cucó, A., Termes, J. i equip de redacció. *Bibliografía dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Editorial Lavínia, Barcelona, 1972.
- Lamberet, Renée. *Mouvements Ouvriers et Socialistes: Chronologie et Bibliographie: L'Espagne (1750-1936)*. Editions Ouvrières, París, 1953.
- Mintz, Frank. *La collectivization en Espagne 1936-1939. Esquisse bibliographique*. Archives Internationales de Sociologie de la Coopération, París, 1967.
- Seminario de Historia Contemporánea de España. *Cuadernos bibliográficos de la guerra de España 1936-1939*. Universidad de Madrid, 1966

LLIBRES I FULLETS

- Abad de Santillán, Diego. *La revolución y la guerra en España, Notas preliminares para su historia*. Ediciones Buenos Aires, Barcelona, 1937.
- Abad de Santillán, Diego. *Por qué perdimos la guerra*. G. del Toro, Editor, Madrid, 1975.
- Abad de Santillán, Diego. *Antecedentes, bases y objetivos de la alianza CNT-UGT*. Barcelona, 1938.
- Abad de Santillán, Diego. *El anarquismo y la revolución en España. Escritos 1930-1938*. Editorial Ayuso, Madrid, 1976.
- Abad de Santillán, Diego. *El organismo económico de la revolución. Cómo vivimos y cómo podríamos vivir en España*. Ediciones Tierra y Libertad, Barcelona, 1937.
- Agrupación anarquista "Los de Ayer y los de Hoy", *Socialización y colectivización anarquista ¿qué es el colectivismo anarquista?* Barcelona, 1937.
- Agrupación anarquista "Los de Ayer y los de Hoy", *Una Economía revolucionaria y de guerra*. Barcelona, 1936.
- Agrupación anarquista "Los de ayer y los de hoy", *Memoria reseña de las labores de la Agrupación Anarquista "Los de Ayer y los de Hoy" efectuadas durante el año 1937*. Imprenta Badia, Barcelona, 1936.
- Alba, Víctor, *Historia de la segunda república española*. Editorial Planeta, Barcelona, 1976.
- Alba Víctor, *El marxisme a Catalunya (1919-1939)*. Editorial Pòrtic, Barcelona, 1974.
- Ardiaca, Pere. *Davant la la. conferència nacional del Partit Socialista Unificat de Catalunya. 6 articles a propòsit del projecte de resolució política*, A. Núñez Impresor, Barcelona.
- Arias Velasco, José. *La Hacienda de la Generalitat*. Editorial Ariel, Barcelona, 1977.
- Artal, F, Gasch, E. Massana, C. Roca, F. *El pensament econòmic català durant la república i la guerra (1931-1939)*, Edicions 62, Barcelona, 1976.
- Arvon, Henri. *L'anarquisme*, Edicions 62, Barcelona, 1964.
- Autores varios. *Escriben los protagonistas... Balances para la historia. Las colectivizaciones y la autogestión obrera durante la guerra civil española*. Barcelona (mecanografiat).
- Ayuntamiento Sabadell. *La Obra Realizada-Resumen de la Obra llevada a cabo durante el período Revolucionario por el Ayuntamiento de Sabadell-Acción Municipal Docente*. Editorial Forja.
- Barça, J.O. *L'obra financera de la Generalitat en els sis primers mesos de la Revolta: 19 de juliol 1936-18 de gener 1937*. Edicions Clarasó, Barcelona, 1937.
- Balcells, Albert. *La polèmica del 1928 entorn de l'anarquisme a Catalunya*. Editorial Nova Terra, Barcelona, 1973.
- Barrio, Josep del. *La tasca dels militants del PSU en el sindicat de cara a la guerra. Primera conferència nacional del PSUC*, Barcelona, 1937
- Bernecker, Walther L. *Colectividades y Revolución Social. El anarquismo en la guerra civil española 1936-1939*. Editorial Crítica, S.A., Barcelona, 1982.
- Berneri, Camilo. *Entre la revolución y las trincheras*. Editorial Tierra y Libertad, Barcelona, 1938.
- Berneri, Camilo. *Guerre de Classes en Espagne*. Imprimerie Ouvrière, París, 1938.

- Besnard, Pierre, *Los sindicatos obreros y la revolución social*. Ediciones de la CNT de España, 1931.
- Bolloten, Burnett, *La revolución española. Las izquierdas y la lucha por el poder*. Editorial Jus S.A., Mèxic, 1962.
- Borkenau, Franz. *El reñidero español. Relato de un testigo de los conflictos sociales y políticos de la guerra civil española*. Editorial Ruedo Ibérico, París, 1971.
- Bougouïn, E. i Lenoir, P. *La Finance Internationale et la Guerre d'Espagne*, Centre d'Estudis de "Paix et Democratie", 1938.
- Brademas, John. *Anarco-sindicalismo y revolución en España (1930-1937)*. Editorial Ariel, Barcelona, 1974.
- Brenan, Gerald. *El laberinto español* Editorial Ruedo Ibérico, París, 1962.
- Bricall, Josep Maria. *Política econòmica de la Generalitat (1936-1939)*. Edicions 62, Barcelona, 1978-1979, 2 vols.
- Broué, Pierre. *Trotsky y la Guerra Civil Española*. Editorial Jorge Álvarez, S. A., Buenos Aires, 1966.
- Broué, Pierre i Émile Tèrnime, *La revolución y la guerra de España*. Fondo de Cultura Econòmica, Mèxic, 1962, 2 vols.
- Cardona Rossell, M. *Aspectos económicos de nuestra revolución*. Oficines propaganda CNT-FAI, Barcelona, 1937.
- Carr, Raymond. *España 1808-1939*. Edicions Ariel, Barcelona, 1970.
- Carr, Raymond. *Estudios sobre la República y la guerra civil española*. Edicions Ariel, Barcelona, 1973.
- Catlla, Bernard, *Problèmes de la construction et de logement dans la révolution espagnole 1936-1939*, Barcelona, Aragón. Ed. Catlla, Toulouse, 1976.
- Cerda, Baldomero. Richart. *Empresas colectivizadas e intervenidas, su organización, contabilidad y régimen legal*. Editorial Bosch, Barcelona, 1937.
- Chomsky, Noam, *Objetividad y Cultura Liberal*. Cuadernos Ruedo Ibérico.
- Cirici, Alexandre. *A cor batent*. Ediciones Destino, Barcelona, 1976.
- CNT. *El Congreso Confederal de Zaragoza*. Ediciones CNT, 1955
- CNT-FAI. *Colectivizaciones, La Obra Constructiva de la Revolución Española*. Ediciones CNT-FAI, Toulouse, 1973.
- Collinet, Michel; Audry, Colette. *Révolution et construction socialiste en Catalogne*. Ediciones Spartacus, París, 1937.
- Comorera, Joan. *Discurs de Joan Comorera. Conseller d'Economia del Govern de la Generalitat*. Edicions UGT, Barcelona, 1937.
- Confederación Regional del Trabajo de Catalunya. *Estructuración de los sindicatos de industria*. Ediciones CNT, Barcelona, 1937.
- Consell Econòmic i Tècnic del POUM. *Conferència de la Indústria Tèxtil del POUM celebrada a Terrassa els dies 6, 7, 13 i 14 de febrer de l'any 1937*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937.
- Cornelissen. *El comunismo libertario y el régimen de transición*. Biblioteca Orto, València, 1936.
- Cortines, Andreu. *El cooperativisme, la Revolució i les Joventuts Cooperatistes*. Edicions Tremp.
- Costa Font, J. Texto de la conferencia pronunciada en la Biblioteca de Catalunya, Barcelona, 1975 (mecnografiat).
- Costa Font, J. Ponencia presentada al Secretariado de Organización de la Segunda Conferencia internacional sobre la Participación, el Control Obrero i la Autogestión, celebrada en París. Barcelona, 1977 (mecnografiat).

- Cruells, Manuel. *Els fets de maig. Barcelona 1937*. Editorial Joventut, S.A., Barcelona, 1970.
- Ehrenburg, Illya. *Corresponsal en España*. Editorial Tiempo Contemporaneo, Buenos Aires, 1968.
- Elorza, Antonio. *La Utopía anarquista bajo la segunda república española*. Editorial Ayuso, Madrid, 1973.
- Ercoli, M. *Las características de la Revolución Española*. Ediciones Europa-América, Barcelona.
- Escofet, Frederic. *Al servei de Catalunya i de la República - La Victòria 19 juliol 1936*. Edicions Catalanes de Paris. París, 1973.
- Esgleas, Germinal. *El mundo al día*. Ediciones La Revista Blanca, Barcelona.
- Fàbregas, Joan P. *Les Finances de la Revolució*. Bosch Casa Editorial, Barcelona, 1937.
- Fàbregas, Joan P. *Els Factors Econòmics de la Revolució*. Bosch Casa Editorial, Barcelona, 1937.
- Fàbregas, Joan P. *La Crisis Mundial y sus Repercusiones en España*. Atenas A.G., Barcelona, 1933.
- Fàbregas, Joan P. *Vuitanta dies en el govern de la Generalitat. El que vaig fer i el que no em deixaren fer*. Bosch Casa Editorial, Barcelona, 1937.
- Fàbregas, Joan P. *Los factores económicos de la revolución española*. (Conferencia pronunciada en el cine Coliseum de Barcelona el día 14 de marzo de 1937), Oficinas de Propaganda CNT-FAI, Barcelona, 1937.
- Fraser, Ronald. *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros. Historia oral de la guerra civil española*. Editorial Crítica, Grupo Editorial Grijalbo, Barcelona, 1979. (2 volums.)
- Fronjosà, Joan. *La missió dels treballadors i la dels sindicats en la nova organització industrial*. Edicions UGT, Barcelona, 1937.
- García, Fèlix. *Colectivizaciones campesinas y obreras en la revolución española*. Ed. Zero, S.A., Madrid, 1977.
- Generalitat de Catalunya. Departamento de Hacienda. *La política financiera de la Generalitat durante la Revolución y la Guerra*. Barcelona, 1936-1937, 2 vols.
- Giral, E., Balcells, A. i Termes, J. *Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i Les Illes. Cronologia 1800-1939*. Editorial Lavínia, Barcelona, 1967.
- Gómez Casas, J. *Historia del anarco-sindicalismo*. Editorial ZYX, Madrid, 1968.
- Gorkin, Julián. *España, primer ensayo de democracia popular*. Asociación Argentina por la libertad de la Cultura, Buenos Aires, 1961.
- Gorkin-Nin. *El POUM ante la revolución española. Texto taquigráfico de los discursos pronunciados en el Gran Price de Barcelona el día 6 de septiembre de 1936*. Barcelona, 1936.
- Grijalbo, J. i Fàbregas, F. *Municipalització de la Propietat Urbana*. Edicions UGT, Barcelona, 1937.
- Guérin, Daniel. *El anarquismo*. Editorial Proyección, Buenos Aires, 1968.
- Hernández, Jesús. *Negro y Rojo. Los anarquistas en la revolución española*. La España Contemporánea, Madrid, 1964.
- Ibarruri, D. *El único camino*. Ediciones en lenguas extranjeras, Moscú.
- Iglesias, Ignacio. *El proletariado y las clases medias*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937.
- Instituto de Economía de la Empresa. *Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*.

- Jakson, Gabriel, *La República española y la guerra civil (1931-1939)*. Editora Americana, Mèxic, 1967.
- Jakson, Gabriel. *La guerra civil española* Icària Editorial, S.A., Barcelona, 1984.
- Jean, André. *Les étrangers chez nous. Transformations économiques en Catalogne*. Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1936.
- Jufresa Vilà, D. *Bosquejo de una nueva organización económico-social*. A. Carceller, Barcelona, 1937.
- Kaminsky, H. E. *Els de Barcelona*. Edicions del Cotal, S.A., Barcelona, 1976.
- Koltsov, Mijail. *Diario de la Guerra de España*. Ruedo Ibérico, París, 1963.
- Lapeyre, Paul. *Revolution et contre-revolution en Espagne*. Espartacus, París, 1937.
- Lenin, V.I. *El Estado y la Revolución*. Obras escogidas. Editorial Progreso, Moscú, 1970. (3 volums.)
- Leval, Gaston. *Precisiones sobre el anarquismo*. Ediciones Tierra y Libertad, Barcelona, 1937.
- Leval, Gaston. *Né Franco né Stalin. Le collettività anarchiche spagnole nella lotta contro Franco e la reazione staliniana*. Instituto editoriale Italiano, Milan, 1952.
- Leval, Gaston. *Espagne Libertaire 36-39*. Tete, París, 1971.
- Leval Gaston. *Colectividades libertarias en España*. Editorial Proyección, Buenos Aires, 1974.2 vols.
- Leval Gaston. *Nuestro programa de reconstrucción*. Conferencia en el cine Coliseum de Barcelona, el día 10 enero de 1937. Oficinas de Propaganda CNT-FAI, Barcelona, 1937.
- Lorenzo, César M. *Les anarchistes espagnoles et le pouvoir 1868-1969*. Editions Seuil, París, 1969.
- Louzon, Robert. *La contrarrevolution en Espagne*. Ediciones Imán, Buenos Aires, 1938.
- Llarch, Joan. *Los días Rojinegros*. Ediciones 29, Barcelona, 1975.
- Maceira, J. *Comunismo estatal y comunismo libertario*. Ediciones de El Libertario, Madrid, 1932.
- Marimon Icaríol, J. *Les classes socials a Catalunya en el decurs de l'era industrial*. Edicions Catalanes de París. París, 1971.
- Marcos-Alvárez, Violeta. *Les collectivités espagnoles pendant la révolution (1936-1939)*. (Mecanografiat).
- Martí, Casimiro. *Orígenes del anarquismo en Barcelona*. Editorial Teide, Barcelona, 1959.
- Martí Ibáñez, F. *Grandezas y miserias de la revolución social española*. Conferencia en el cine Coliseum de Barcelona, el día 7 de marzo de 1937. Oficinas de Propaganda CNT-FAI, Barcelona, 1937.
- Martín, J.G. *La transformation politique et sociale de la Catalogne pendant la revolution*. Generalitat de Catalunya, 1936.
- Marx, C i Engels, F. *Manifiesto del Partido Comunista*. Obras escogidas. Editorial Fundamentos, Madrid, 1975.
- Maurín, Joaquín. *La España burguesa en ruinas*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937.
- Maurín, Joaquín. *Revolución y contrarrevolución en España*. Ruedo Ibérico, París, 1966.
- Maurín, Joaquín. *Intervenciones parlamentarias*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937.

- Mintz, Frank, *L'Autogestion dans l'Espagne Revolutionnaire*. Belibaste, 1966-1970.
- Mintz, Frank. *La Autogestión en la España Revolucionaria*, Ediciones de la Piqueta, Madrid, 1977.
- Monjo, A. *Evolució del poder i de la Gestió Organitzativa a una indústria col·lectivitzada de Barcelona (1936-1939)*. Tesina Universitat Central de Barcelona, 1981.
- *Munis. Jalones de derrota: promesa de victoria (España 1930-1939)*. "Lucha Obrera", Mèxic, 1948.
- Negre, José. *¿Qué es el colectivismo anarquista?* Ed. Agrupación anarquista "Los de Ayer y los de Hoy", Barcelona, 1937.
- Nin, Andreu, *Los problemas de la revolución española, 1931-1937*. Ruedo Ibérico, París, 1971.
- Nin, Andreu. *La revolución española 1930-1937*. Editorial Fontamara, Barcelona, 1978.
- Ocaña Sánchez, Floreal. *Hacia el comunismo libertario*. Ediciones Luz, Barcelona, 1933.
- Oltra Picó, J. *El POUM i la col·lectivització d'indústries i comerços*. Editorial Marxista, Barcelona, 1936.
- Oltra Picó, J, *Socialización de las fincas urbanas y municipalización de los servicios. Con los proyectos de la CNT, la UGT y los aprobados por diversos municipios y los decretos publicados por el Gobierno de la Generalitat sobre esta materia*. Ediciones del Consejo Económico y Técnico del POUM, Barcelona, 1937.
- Orwell, George. *Homenatge a Catalunya*. Editorial Ariel, Barcelona, 1969.
- Paniagua, Xavier, *La Sociedad libertaria. Agrarismo e industrialización en el anarquismo español (1930-1939)*. Editorial Crítica, Barcelona, 1982.
- Peirats, José. *La CNT en la Revolución Española*. Ruedo Ibérico, París, 1971. 3 vols.
- Peiró, Joan. De la *Fabrica de Vidrio de Mataró al Ministerio de Industria*. Comisión de Propaganda y Prensa del Comité Nacional CNT, València, 1937.
- Peiró, Joan. *Perill a la reraguarda*, Ed. Llibertat, Mataró, 1936.
- Peiró, Joan. *Escrits 1917-1939*. Edicions 62, Barcelona, 1975.
- Pérez Baró. *30 meses de colectivismo en Cataluña (1936-1939)*. Editorial Ariel, Barcelona, 1974.
- Piller, Pedro R,(Gaston Leval). *Problemas económicos de la revolución social española*. Talleres Gráficos Pomponio, Tosario de Santa Fe (Argentina), 1932.
- Piqué Batlle, Ricard. *L'aspecte econòmic-comptable de la col·lectivització*. Bosh Casa Editorial, Barcelona, 1937.
- POUM. *Conferencia de la industria textil del POUM*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937.
- Prieto, Horacio. *Marxismo y socialismo libertario*. Ediciones Madrid, París, 1947.
- Puente, Isaac. *Finalidad de la CNT el comunismo libertario*. Editorial Tierra y Libertad, Barcelona, 1936.
- Puente, Isaac. *El comunismo libertario. Sus posibilidades de realización en España*. Biblioteca de Estudios, València, 1933.
- Puente, Isaac. *El comunismo libertario*. Editorial del MLE-CNT, Toulouse, 1947.
- Pujol, R. *La col·lectivització d'indústries i serveis a Catalunya durant la guerra civil*. Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer, Vilanova i la Geltrú, 1980.

- Rabasseire, Henri, *España, crisol político*. Editorial Proyección, Buenos Aires, 1966.
- Ragon, Baltasar. *Terrassa 1936-1939, Tres anys difícils de guerra civil*. Terrassa, 1972.
- Ranzato, Gabriele, *Lucha de clases y lucha política de la guerra civil española*. Editorial Anagrama, 1977.
- Razín, E. *Los problemas de la revolución proletaria*. Editorial Marxista, Barcelona, 1937

- Richards, Vernon. *Enseñanzas de la revolución española*. Belibaste, París, 1971.
- Roca, Francesc. *El decret de Municipalització de la Propietat Urbana de l'11 de juny del 1937 i la "Nova economia urbana"*. Recerques, Barcelona, 1972.
- Rocker, Rudolf. *Extranjeros en España*. Ediciones Imán, Buenos Aires, 1938,
- Roldán, Manuel. *Las colectivizaciones en Cataluña (dos años y medio de destrucción de vidas y riquezas)*, Barcelona, 1940.
- Rudiger, Helmut. *Ensayo crítico de la revolución española*. Editorial Iman, Buenos Aires, 1940.
- Rudiger, Helmut. *El anarco-sindicalismo en la revolución española*. CNT, Barcelona, 1938.
- Ruiz Ponssetí. *Les empreses col·lectivitzades i el nou ordre econòmic*. UGT, Barcelona, 1937.
- Safón, Ramón. *La Educación en la España Revolucionaria*. Editorial La Piqueta, Madrid, 1938.
- Sánchez Saornil, Lucía. *Horas de revolución*. Sind. único del ramo de alimentación, Barcelona, 1937.
- Semprún Maura, Carlos. *Revolución y contrarrevolución en Cataluña (1936-1937)*. Tusquets Editor, Barcelona, 1978.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona (CNT-AIT). *¿Colectivización? ¿Nacionalización? No: Socialización*. Ed. Primero de Mayo, 1937.
- Souchy, Agustín. *El socialismo libertario, aportación a un nuevo orden ético y social*. Estudio, Cuba, 1950.
- Souchy, Agustín, *La verdad sobre los sucesos en la retaguardia leal: los acontecimientos de Cataluña*. Ediciones Faca, Buenos Aires, 1937.
- Souchy, Agustín; Núñez Jiménez. *Cooperativismo y Colectivismo*. Editorial Lex, La Havana, 1960.
- Souchy, Agustín; Folguera, Paul. *Colectivizaciones. La obra constructiva de la revolución española*. Ed. Tierra y Libertad, Barcelona, 1937.
- Sudrià Triay, Carles. *Les Institucions d'Estalvi en el Sistema Financer Català: La Caixa de Pensions (1904-1974)*, Tesis Doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra, 1981.
- Tamames, Ramon. *España 1931-1975. Una antologia històrica*. Editorial Planeta, Barcelona, 1980.
- Tamames, Ramón. *La república. La era de Franco*. Alianza Ed., Madrid, 1975.
- Tasis i Marca, Rafael. *La revolució en els ajuntaments*. Impremta Clarasó, Barcelona, 1937.
- Tauber, Walter. *Les tramways de Barcelona collectivisés. Un cas d'autogestion pendant la révolution espagnole (1936-1939)*, Tesina, Genève, 1975.
- Thomas, Hugh. *La guerre d'Espagne*, Robert Laffont, París, 1961.
- Toryho, Jacinto. *La independencia de España*. Editorial Tierra y Libertad, Barcelona, 1938.

- Tuñón de Lara, Manuel, *La España del siglo XX*. Librería Española, París, 1966.
- Turró, Antoni. *El paper moneda català (1936-1939)*. L'Avenc, S.A., Barcelona, 1982.
- Turró Martínez, Antoni. *El paper moneda de guerra del Maresme (1936-39)*. Rafael Dalmau, 1976.
- Vernon, Richards, *Enseñanzas de la Revolución Española*. Belibaste, París, 1971.
- Vilar, Pierre. *Histoire de l'Espagne*. Presses Univ. de France, París, 1955.

PUBLICACIONES PERIÓDIQUES

- Acción Cooperativista. Órgano de la Federación Regional de Cooperatistas de Catalunya. Barcelona. R.
- Actuem!. Portaveu de l'Associació de Treballadors de Banca i Borsa de Barcelona. Barcelona, 1936-1937 i 1938. R.
- Alba Roja. Órgano del Sindicato Único de Trabajadores de Premià de Mar, AIT. Premià de Mar, 1937. R.
- Alerta!. Periódico al Servicio de la Revolución Proletaria, Barcelona, 1937. R.
- Almanac de la Cooperació. Editat per la Federació de Cooperatives de Catalunya, Barcelona, 1937-1938. R.
- Alliberament. Òrgan de la Federació Obrera de Sindicats de la Indústria Gastronòmica de Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- Amigo del Pueblo, El. Portavoz de los amigos de Durruti. Barcelona, 1937. R.
- Anarquia FAI. Barcelona, 1937. R.
- Arquitectura i Urbanisme. Publicació de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- Artes Gráficas. Boletín del Sindicato de las Artes Gráficas. Barcelona, 1936-1937 i 1938. R.
- Aurora, La. Diario de la noche. Barcelona, 1936. D.
- Auto-Transport. Boletín mensual de la Federación de Auto-Transportes de Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- Avant. Butlletí interior del radi VIII del PSUC. Barcelona, 1937, R.
- Avant. Òrgan del Partit Obrer d'Unificació Marxista. Barcelona, 1936.
- Bancario, Federación Española de Trabajadores del Crédito y de las Finanzas. Barcelona, 1937. R.
- Batalla, La. Órgano Central del Partido Obrero de Unificación Marxista. Barcelona, 1936-1937. D.
- Boletín de Información y Orientación orgánica del Comité Peninsular de la FAI. Barcelona, 1937. R.
- Boletín de la Agrupación Anarquista "*Los de Ayer y los de Hoy*". Barcelona, juliol-agost, 1937.
- Boletín de la Escuela de Militantes. CNT-FAI. (Posterior "*Amanecer*"). Barcelona, 1936-1937. R.
- Boletín de Información. CNT-FAI. Barcelona, 1936-1938. D.
- Boletín de Trabajadores de Banca, Ahorros, Seguros y Afines de Catalunya, Barcelona, 1937.
- Boletín Interior, órgano de información y discusión del comité ejecutivo del Partido Obrero de Unificación Marxista, Barcelona, 1937.
- Boletín del Sindicato de la Industria Fabril y Textil de Badalona v su Radio (CNT). Badalona, 1937.
- Boletín del Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración. Véase: Boletín del Sindicato Único del Ramo de la Construcción de Barcelona y sus contornos.
- Boletín del Sindicato Único del Ramo de la Construcción de Barcelona y sus contornos. Barcelona, 1937-1938. R. A partir del núm. 3 canvia el títol per; Boletín del Sindicato de la Indústria de la Edificació, Madera y Decoración.
- Boletín de los trabajadores de Banca, Ahorros, Seguros y afines de Catalunya, Barcelona, 1937. R.

- Boletín Oficial del Comité Industrial Siderometalúrgico, mensual. Barcelona, 1937-1938.
- Boletín Oficial del Comité Industrial Sedero. Barcelona, 1937-1938. R.
- Bolxevic, El. Partit Socialista Unificat de Catalunya adherit a la III Internacional. Òrgan de la C. de l'H. Colom. Barcelona, 1936. R.
- Butlletí d'Esquerra Republicana de Catalunya. (Federació de Barcelona-Ciutat). Barcelona, 1937. R.
- Butlletí de l'associació General d'Empleats d'Assegurances, Barcelona, 1936. R.
- Butlletí d'Indústries Químiques UGT. Barcelona, 1936.
- Butlletí d'Informació del Consell General de la Indústria Química, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1938.
- Butlletí d'Informació del Partit Obrer d'Unificació Marxista. Barcelona, 1936. R.
- Butlletí de l'Institut d'Investigacions Econòmiques. Barcelona, 1936. R.
- Butlletí interior de la Unió General de Treballadors. Barcelona, 1936-1937 i 1938. R.
- Butlletí trimestral de la Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- Butlletí mensual d'Estadística, Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- Carriles Rojos. Òrgan de la 9ª zona del Sindicato Nacional Ferroviario, Barcelona, 1936. R.
- Catalunya. Òrgan regional de la Confederació Nacional del Treball. Barcelona, 1937-1938. D.
- Combate, El Semanario Republicano Federal. Barcelona, 1938. R.
- Conselleria de Serveis Públics. Departament d'Informació i propaganda. Butlletí setmanal. Barcelona, 1937. R.
- CNT. Òrgan de la Confederación Nacional del Trabajo. Barcelona, 1938-1939. D.
- Cooperador, El. Òrgan de la Federación Nacional de Cooperativas de España. Barcelona, 1938. R.
- Dalla, La. Portaveu del Front Nacional Català Proletari. Barcelona, 1936. R.
- Día Gráfico. Barcelona, 1936. D.
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (fins el 25 d'agost de 1936; Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya), Barcelona, 1936,1937,1938 i 1939. D.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya. Barcelona, 1936,1937 i 1938, R.
- Economía. Butlletí Mensual del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1937. R.
- El Amigo del Pueblo, portavoz de los amigos de Durruti, Barcelona, 1937-1938.
- Esforç, federació catalana de treballadors de banca i borsa UGT, Barcelona, 1936.
- Espejos, cristales y vidrios planos, Portavoz del Sindicato de la Industria Vidriera, Sección Vidrio Plano, Barcelona, 1.936. R.
- Espectáculo. Revista gráfica del Sindicato Industrial del Espectáculo. CNT. Barcelona, 1937. R.
- Espigues. Portaveu de la Joventut Flequera de Barcelona. Barcelona, 1936. R.
- Establiments Col·lectivitzats Liber. Butlletí-revista mensual. Comissió de Cultura i Esbarjo. Barcelona, 1937. R.
- Estat Català. Òrgan del partit, Barcelona, 1936. R.
- Estímul. Periòdic d'orientació social, editat pels treballadors de la casa Roldos-Gispert E.C. de Publicitat. Barcelona, 1936-1937. R.

- Evolució. Portaveu de la secció de cultura general BAMB (Bàscules-Arques-Mobles-Balances), Barcelona, 1937-1938. R.
- Federació Obrera. Portaveu de les Entitats Obreres d'Indústries de l'Escorxadó de Barcelona. Barcelona, 1936-1937. R.
- Forja, portaveu del Comitè de Control dels Tallers Baciana i Sanahuja, Sabadell.
- Front. Òrgan del Partit Obrer d'Unificació Marxista. Terrassa, 1936. R.
- Full Oficial del Consell Municipal d'Igualada. Igualada, 1936-1937. R.
- Full Oficial del Comitè del Front Popular i Organitzacions Obreres, Sabadell, 1936-1937.
- Gaceta Municipal de Barcelona. Barcelona, 1937. R.
- Gastronomía. Revista gráfica de la Industria Gastronómica. Barcelona, 1937. R.
- Hora, L'. Setmanari Portaveu del Partit Obrer d'Unificació Marxista. Barcelona, R.
- Hora Sindicalista. Portaveu de la Federació Catalana del Partit Sindicalista. Barcelona, 1936-1937. R.
- Horitzons. Òrgan del Partit Socialista Unificat de Catalunya d'Igualada i Comarca adherit a la Internacional Comunista. Igualada, 1937. R.
- Horizontes. Portavoz de los obreros de Colectiva Ibérica Maratón. Barcelona.
- Horizontes. Portavoz de los Obreros de General Motors. Barcelona, 1936-1937. R.
- Hoy. Revista mensual portavoz del Comité Regional en Catalunya de las Industrias de la Edificación, Madera y Decoración. CNT-AIT, Barcelona, 1937. R.
- Humanitat, La. Barcelona, 1936-1937-1938 i 1939. D.
- Ideas. Revista dels treballadors de Filatures Fabra i Coats, EC, Barcelona, 1937-1938.
- Ideas. Portavoz semanal del Movimiento Libertario de la comarca del Baix Llobregat. Hospitalet, 1936-1937. R.
- Impuls. Òrgan del POUM, Sabadell, 1937. R.
- Industria Linera. Cooperativa Obrera de Producció. Barcelona, 1938. R.
- Inquietud. Portavoz de la Agrupación Cultural (CNT) de las Industrias Pirelli. Barcelona, 1937. R.
- Internacional Comunista, La. Revista mensual. Barcelona, i 938. R.
- Juventud Comunista. Órgano central de la JCL (POUM). Barcelona, 1936-1937. R.
- Juventud Libre. Órgano de la Federación Ibérica de Juventudes Libres. Barcelona, 1938. D.
- La Revista Blanca. Mensual. Revista de estudios anarquistas, Barcelona, 1936.
- Las Noticias. Vida Sindical, Barcelona, 1937.
- La Voz del Género de Punto. R.
- Lesa. Revista de La Electricidad, EC, Sabadell, 1937.
- "Luz y Fuerza", órgano de la Federación de Sindicatos Únicos de Agua, Gas y Electricidad, Barcelona, 1936,1937 i 1938.
- Llançadora, L. Portaveu de la Cooperativa de Teixidors a mà. Barcelona, 1936. R.
- Llum i Força. Periòdic mensual del Sindicat Regional de Catalunya. Barcelona, 1936. R.
- Mañana. Portavoz del Partido Sindicalista en Catalunya. Barcelona, 1937. D.
- Martillo. Portavoz del Sindicato de la Industria Siderometalúrgica (CNT), Barcelona 1937 R.
- Noche, La. Barcelona, 1936-1937-1938-1939. D.

- Nuestra Bandera. Revista mensual de orientación política, económica y cultural. Editada por el Partido Comunista de España. Barcelona, 1938. R.
- Octubre. Portaveu de l'empresa col·lectivitzada "SAPHIL", Terrassa, 1936. R.
- Orientaciones Nuevas (CNT, AIT). Órgano Confederal de las fuerzas económicas y sindicales del Vallés Oriental. Granollers, 1937. R.
- POUM, Vilanova i la Geltrú, 1936. R.
- Rambla de Catalunya, La. Barcelona, 1936-1937-1938 i 1939. D.
- Ressorgiment. Portaveu dels treballadors de l'Empresa Socialitzada Vilardell. Barcelona, 1937. R.
- Revista de la Unión de Reposteros y Pasteleros de Barcelona. Barcelona, 1936-1938 i 1939. R.
- Revolution Espagnole. L'edition française hebdomadaire du Parti Ouvrier d'Unification Marxiste. POUM. Barcelona, 1936. R.
- Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Catalunya, Barcelona, 1936-1937 i 1938. R.
- Sindicat de treballadors d'aigua, gas i electricitat. Barcelona, 1936. R.
- Síntesis. Boletín mensual de la colectividad Cross, Industria Química. Barcelona, 1936-1937. R.
- Socialista, El. Barcelona, 1938-1939. D.
- Socorro Rojo POUM. Órgano del Comité Central del Socorro Rojo del POUM. Barcelona, 1936-1937. R.
- Solidaridad. Portaveu mensual del Comitè Local del Socors Roig Internacional. Barcelona, 1937. R.
- Solidaridad Obrera. Órgano de la Confederación Regional del Trabajo de Catalunya. Barcelona, 1936,1937,1938 i 1939.
- Spectácula. Portavoz del Sindicato de Espectáculos Públicos. Barcelona, 1937. R.
- Stakanov Gastronòmic. Butlletí interior del Grup Sindical FOSIG (PSUC-IC). Barcelona, 1937-1938. R.
- Superació. Òrgan de la CNT-FAI de Sabadell i la seva comarca. Sabadell, 1937. R.
- Suport. Periòdic de la Solidaritat. Editat pel Socors Roig Internacional a Catalunya. Barcelona, 1936-1937. R.
- SUT (CNT, AIT). Portavoz del Sindicato Único de trabajadores. Vilafranca del Penedés, 1937. R.
- Tiempos Nuevos. Revista quincenal de sociología, arte, economía. Barcelona, 1936,1937 i 1938. R.
- Tierra y Libertad. Órgano de la federación de Grupos Anarquistas de Catalunya. Barcelona, 1936,1937,1938 i 1939. R.
- Timón, El. Síntesis de orientación político-social. Ed. Tierra y Libertad. Barcelona, 1938. R.
- Treball. Òrgan del Partit Socialista Unificat de Catalunya (adherit a la Internacional Comunista). Barcelona, 1936,1937,1938 i 1939.
- UHP (Unión-Hispánica-Proletaria). Portaveu del Grup Sindical Fabril i Tèxtil. Barcelona, 1937. R.
- Última Hora. Informació -crítica- reportatge. Barcelona, 1936,1937 i 1938. D.
- Unió. Portaveu del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Barcelona, 1938. R.
- Unión de Empleados de Mataderos de Barcelona. Barcelona, 1936,1937 i 1938, R.
- Vanguardia, La. Barcelona, 1936,1937,1938 i 1939. D.
- Vertical. Portaveu de la Federació Local de Sindicats UGT, Sabadell, 1937. R.
- Veu de Catalunya, La. Barcelona, 1936,1937. D.

- Vida Sindical. UGT. Barcelona, 1937.
- Vida Nueva. Órgano de la federación Local de Sindicatos Unidos de Terrassa. Terrassa, 1936. R.

DOCUMENTS

CNT

- Acta del Pleno de Locales y Comarcales. Barcelona, 4 febrer 1937.
- Acta del Pleno de Locales y Comarcales. Barcelona, 3 abril 1937.
- Acta del Pleno Regional de la Industria Química. Barcelona, 13 febrer 1937.
- Acta de la segona sessió del Ple de Sindicats de la Indústria Tèxtil. Barcelona, 16 maig 1937.
- Acta de la primera sesión del Congreso Regional de Sindicatos de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración de Catalunya. Barcelona, 26,27 i 28 juny 1937.
- Acta de la reunión del Secretariado de esta Federación Nacional de las Industrias Fabril, Textil, Vestir y Anexos de España. 1 gener 1938.
- Acta de la reunión del Comité de la Federación Nacional de la Industria Textil, Piel, Vestir y Anexos. 4 abril 1938.
- Acta de la reunión del Comité de la Federación Nacional de la Industria Textil, Piel, Vestir y Anexos. 12 abril 1938.
- Acta de la tercera sesión del Pleno de Federaciones Regionales Industria Fabril, Textil, Vestir, Piel y Anexos. Barcelona, 10 novembre 1938.
- Acta del Pleno Regional de Sindicatos Fabriles y Textiles. Barcelona, 30 octubre 1936.
- Acta del Pleno Regional de Sindicatos Fabriles de Catalunya. Barcelona, 20 de-
sembre 1936.
- Acta del Pleno Regional de Sindicatos Fabriles de Catalunya. Barcelona, 13 fe-
brer 1936.
- Acta del Pleno Nacional de Regionales de la Industria Fabril, Textil, Vestir, Piel
y Anexos de España. Barcelona, 10 novembre 1938.
- Acta de la reunión celebrada en la Factoría de Morrot. Barcelona, 5 octubre
1936.
- Acta del Pleno Nacional de Regionales de la Federación Nacional de la Industria
del Petróleo. València, 10 juliol 1937.
- Acta de la Asamblea Regional. Barcelona, 25 juliol 1937.
- Acta de la reunión de Federaciones Regionales de Industria para el nombra-
miento del Comité Permanente del Consejo de Economía Confederat. Barcelona,
5 febrer 1938.
- Acta de la constitución de la Comisión Permanente del Consejo Regional de
Economía Confederal, Barcelona, 15 febrer 1938.
- Acta de la reunió del Comitè Permanent del Consell d'Economia Regional
Confederal. Barcelona, 1 març 1938.
- Acta de la reunión extraordinaria de la Comisión Permanente del Consejo de
Economía Regional Confederal. Barcelona, 5 març 1938.
- Acta de la reunión del Consejo Económico Confederal en sesión plenaria. Bar-
celona, 14 maig, 1939.
- Acta de la reunión de los Consejos Técnico-Administrativos de las Federacio-
nes Regionales de Industria. Barcelona, 23 maig 1938.
- Acta de constitución del Consejo Regional Económico Confederal de Catalu-
nya. Barcelona, 27 maig 193.
- Actas del Pleno de Comarcales. Barcelona, 13 setembre 1937.
- Actas del Pleno Regional de Industrias Químicas de Catalunya. Barcelona, 24-
26 juliol 1937.

- Actas del Congreso Nacional del Transporte. Valencia, gener 1937.
- Actas de la Junta del Sindicato de Industrias Sidero-Metalúrgicas de Barcelona. Sección de Metales no Ferrosos. 14 agost 1937-1 març 1938.
- Actas de la junta del Sindicato de Industrias Sidero-Metalúrgicas de Barcelona. Secciones de Electricistas y de Acumuladores, 17 juny 1937- 15 setembre 1937.
- Actas del Sindicato de las Industrias Sidero-Metalúrgicas de Barcelona. Sección Lampistas. 14 octubre 1936 - 11 maig 1937.
- Actas del cambio de impresiones celebrado en Valencia el 18 diciembre 1937 por las Regionales de la Federación Nacional de la Industria del Petróleo.
- Actas del V Congreso de la Federación Nacional de la Industria del Petróleo. Barcelona, 6 febrer 1938.
- Actas del Congreso de la AIT celebrado en París del 6 al 17 diciembre 1937.
- Acuerdos del Pleno Nacional de regionales (6, 7, 8 y 9 febrero 1937). Comité Regional de Catalunya. Barcelona, 12 febrer 1937.
- Banco Sindical Ibérico. Normas de reglamentación interna. Estatutos. Anexos. Barcelona, març 1938.
- Carta circular nº 1592-Electricidad. Barcelona, 10 maig 1938.
- Carta del Consejo Económico Confederal Regional al secretario de la Federación de la Industria fabril, textil y anexos, acompañando actas de la reunión de la Comisión Permanente del Consejo de Economía Regional Confederal de 22 febrero 1938. Barcelona.
- Carta del Consejo Económico Confederal Regional al secretario de la Federación de la Industria del papel y Artes gráficas - Barcelona. Acompaña acta de la reunión de la Comisión Permanente del Consejo de Economía Regional Confederal de 22 febrero 1938.
- Carta del Sindicato Único de Ramo de la Alimentación de Barcelona y contornos, dirigida a la Federación Local, en la que se expone la nacionalización de la Industria de Guerra.
- Carta al Excmo. Sr. D. Juan Negrín. Presidente del Consejo de Ministros. (CN de la CNT, 1938).
- Carta a la Federación de Sindicatos Únicos, denunciando anomalías de la Subsecretaría de Municiones y Armamento. 7 juny, 1938.
- Carta al Comité Regional de Catalunya de la CNT respondiendo a la consulta sobre proyecto de decreto estructura de los Consejos Generales de Industria. Abril 1937.
- Circular de la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria sobre: Solidaridad con las familias evacuadas - Posición del CN ante la marcha del Gobierno y el Comité Nacional de FF.CC. a Barcelona. Valencia, 5 noviembre 1937.
- Circular del Sindicato Único de Sanidad (Sección Trabajadores Farmacia) a los Consejeros del Consejo de Economía. Barcelona, abril 1937.
- Circular al Comité Nacional de la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria. 16 maig 1938.
- Comité de Relaciones de la Industria Siderometalúrgica de Catalunya. Acta de la reunión plenaria de los Sindicatos y Secciones Metalúrgicas de Catalunya. Barcelona, 18 octubre 1936.
- Comité Nacional de Relaciones de la Industria Fabril y textil. Acta del Pleno Regional de Sindicatos Fabriles y Textiles de Catalunya. Barcelona, 26 setembre 1936.
- Comité Nacional de relaciones de la Industria Fabril y Textil de España. Reseña del mitin de clausura celebrado con motivo del Primer Congreso Nacional de la Industria Fabril y Textil. Valencia, 24,25 i 26 gener 1937.

- Comité Nacional de la Federación Nacional Industria ferroviaria. Carta al Comité Nacional de la CNT remitiendo proyecto aumento salarios. Barcelona, 11 maig 1938.
- Comité Nacional Federación Nacional Industria ferroviaria. Carta al Comité Nacional de la CNT remitiendo informes. Barcelona, 7 juny 1938.
- Comité Nacional de la federación Nacional Industria ferroviaria. Informe sobre la neutralización por el estado del movimiento revolucionario en los ferrocarriles españoles. Barcelona, juny 1938.
- Comité Nacional - Sección Economía. *"La socialización y la legalización de las incautaciones"*. Valencia, 10 juliol 1937.
- Comité Nacional. Sección de Economía. *"Funcionamiento de la sección de Economía de este CN"*. Valencia, 2 agost 1937.
- Comité Nacional. Circular nº 19. Barcelona, 6 octubre 1938. *"Federaciones Nacionales de Industria"*.
- Comité Nacional. Circular nº 28, Barcelona, 17 setembre 1938. *"Acuerdos del Pleno Nac. de Regionales (parte económica). València, 2-10 agost 1938"*.
- Comité Regional de Catalunya, Actes 29 juliol 1938-4 agost 1938.
- Comité Nacional de Relaciones de la Industria Fabril y Textil de España. Circular convocando a todos los sindicatos del ramo al I Congreso Nacional de Sindicatos Fabriles y Textiles (València, 23-25 gener 1937). 13 gener 1937.
- Comité de Relaciones y Comunicaciones de Transportes, Carta a la Federación local de Sindicatos Únicos, denunciando anomalías. 28 febrer 1938.
- Comité Económico de la Industria del Pan. Informe sobre el problema del pan. Barcelona, 1 febrer 1937.
- Confederación regional del Trabajo de Catalunya. Circular nº 1 a los Sindicatos. Barcelona 3 novembre 1936,
- Consejo Económico Confederal. Utilización de las disponibilidades confederales en inversiones económicas convenientes al interés nacional del país. Barcelona, 16 abril 1938.
- Consejo Económico Confederal. Jurisdicción económico-industrial y sindical de las secciones nacionales autónomas de industria en el seno de las Federaciones. Barcelona, 13 abril 1938.
- Consejo Local de Economía - Barcelona. Circular a los Sindicatos de Industria y Ramo. 17 abril 1937,
- Constitución de los Consejos
- CRT de Catalunya, A les organitzacions i als partits del Front Popular de Catalunya,
- *"Decret derogant el de 30 de setembre 1937 que feia extensiva la col·lectivització a les empreses creades després del juliol 1938. Barcelona, 26 juliol 1938"*.
- *"Projecte de decret ampliant el Consell d'Economia amb una representació de l'empresa privada. Barcelona, 11 octubre 1938"*.
- *"Projecte de decret deixant sense efecte l'ordre d'Economia de 28 de novembre relativa als agrupaments industrials i fixant normes per a la legalització dels constituïts. Barcelona, 11 d'octubre 1938"*.
- Criterio que emite esta Ponencia nombrada para el estudio del duodécimo punto del orden del día del Pleno Nacional ampliado de carácter económico: *"Reajuste de las Federaciones de Industria"*.
- Cuestionario a contestar mediante informe separado y en el que se consignen con todo detalle los datos que se solicitan.

- Denuncia de anomalías que se cometen con la Colectividad Portuaria por parte de la Subsecretaría de Armamento.
- Dictamen que presenta el Comité Nacional para el orden del día del Pleno Nacional ampliado de carácter económico sobre el cuarto punto: "*Creación de los Delegados Inspectores de Trabajo*".
- Dictamen aprobado por el Pleno Nacional ampliado de carácter económico sobre el quinto punto del orden del día: "*Forma de retribución del trabajo*".
- Dictamen que presenta la Ponencia designada por el Pleno sobre el quinto punto del orden del día que trata sobre: "*Forma de retribución de trabajo*".
- Dictamen sobre el quinto punto: "*Forma de retribución del trabajo*" (Horacio M. Prieto)
- Dictamen sobre el quinto punto: "*Forma de retribución del trabajo* " "*Retribución familiar*" (Cardona Rosell).
- Dictamen aprobado sobre el sexto punto del orden del día: Determina la creación del Banco Sindical Ibérico.
- Dictamen aprobado sobre el noveno punto: "*Se crearán almacenes de distribución en todas las localidades*"
- Dictamen sobre el noveno punto del orden del día del Pleno ampliado: "*Intensificación de las cooperativas de consumo* ".
- Dictamen aprobado sobre el décimo punto del orden del día; "*Centralización administrativa de la economía confederal*".
- Dictamen aprobado sobre el décimo punto del orden del día: "*Centralización administrativa de la economía confederal*".
- Dictamen aprobado sobre planificación de industrias.
- Dictamen sobre el punto décimo del orden del día, Letra A) del Pleno Nacional ampliado. "*Necesidad de llegar a la centralización administrativa de la economía confederal y modo de llevarla a cabo*". (Mariano Cardona Rosell).
- Dictamen aprobado sobre el undécimo punto del orden del día: "*Normas generales de trabajo* ".
- Dictamen sobre el undécimo punto del orden del día del Pleno Nacional ampliado de carácter económico: "*Establecimiento de normas generales de trabajo*".
- Dictamen que emite la Ponencia designada para trazar las normas que se refieren al duodécimo punto del orden del día: "*Reajuste de las Federaciones Nacionales de Industria* ". Aprobado por mayoría en el pleno del 15 de enero 1938 y sucesivos. Valencia.
- Dictamen de la Comisión de Estadística y Economía sobre el proyecto del Sindicato Petrolífero Regional de Catalunya. 30 diciembre 1936.
- Dictamen de la Ponencia nombrada en la asamblea general del Ramo de la Madera emite para su aprobación y que presentará en el congreso nacional sobre el octavo punto del orden del día: "*Concepto confederal del comunismo libertario*".
- Dictamen que presenta la Ponencia nombrada para elaborar la estructuración de los Consejos Confederales de Economía, Control y Estadística. Barcelona, 11 gener 1937.
- Dictamen presentado a los Sindicatos de Catalunya por la Ponencia nombrada para dictaminar sobre regulación del salario en Catalunya.
- El problema de la vivienda.
- El Sindical de Ilum i forca no pot acceptar la municipalització dels serveis d'aigua, gas i electricitat. Barcelona, 21 gener 1937.
- Estatutos del Sindicato de la Industria Pesquera y sus derivados. Barcelona, 1 octubre 1938.

- Estudio sobre la colectivización de los establecimientos de barbería realizado por el Sindicato Único de Barberos. Barcelona, 12 d'agost de 1936,
- Extracto de las actas del Pleno Nacional de regionales. Valencia, 25 a 29 octubre 1937 (Espectáculos públicos).
- Federación local de Sindicatos Únicos de Barcelona. Dictamen que presenta la Ponencia designada para la estructuración de los sindicatos de Industrias. Barcelona, 12 gener 1937.
- Federación Nacional de la Industria de Espectáculos Públicos de España. Extracto de las actas de las sesiones celebradas del 27 julio a 14 octubre 1937.
- Federación Nacional de la Edificación. Informe sobre colectivización. Madrid, 10 gener 1937.
- Federación Nacional Industria Ferroviaria. Copia de la carta del SNF a la FNIF dando cuenta de los acuerdos tomados en reunión del Comité Nacional - 10 y 11 noviembre 1937 (Valencia). Circular nº 28/37 (31 oct. 37) del CN de la Fed. Nac. Ind. Ferrov. (sobre intervención del Estado en los ferrocarriles).
- Federación Nacional Industria Petróleos. Circular. Barcelona, 1 octubre 1937.
- Federación Nacional Industria del Petróleo. Acta del Pleno Nacional. Madrid, 4 novembre 1936,
- Federación Nacional Industria del Petróleo. Circular convocando una Asamblea general. València, 23 desembre 1936.
- Federación Nacional Industria del Petróleo. Comité Regional de Catalunya. Sección Flota. Informe que presenta esta Regional al Pleno Nacional de Regionales. Valencia, 10 juliol 1937.
- Federación Nacional de la Industria Fabril, textil, vestir y anexos. ¿Qué se pretende en los momentos que vivimos?.
- Federación Intercomarcal del Trabajo. Zona VIII. Circular dando cuenta de las tareas del Congreso Regional de Sindicatos. Barcelona, 25 febrer-5 marc, 1937.
- Federación Intercomarcal del Trabajo. Zona VIII. Circular informando de los acuerdos tomados en el Pleno de Locales y Comarcas de la región catalana del 29 y 30 enero 1937 en Barcelona.
- Federación Nacional de las Industrias Textil, piel, vestir y anexos. (Sección Piel)
- Informe al Excmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros, sobre problemas de la industria de la piel. Barcelona, 9 agost 1938.
- Federación Nacional de la Industria Fabril, textil, vestir, piel y anexos. Informe al Excmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros sobre problemas de la industria de la piel. Barcelona, 16 agost 1938.
- Impresiones generales y problemas que se plantean en la reintegración al trabajo de los camaradas albañiles y peones de esta sección y solución provisional que se da a los mismos. Sindicato Único del ramo de la construcción de Barcelona. 7 agost 1936.
- Informe que presenta la ponencia nombrada en el Pleno de Locales y Comarcas celebrado últimamente sobre la Estructuración Sindical de la CNT si los sindicatos aceptan el proyecto de estructuración de los Sindicatos de Industria. (Congreso regional de Sindicatos. Barcelona, 25 febrer-5 març 1937).
- Informe del Pleno Local y Comarcal. Barcelona 16 desembre 1937.
- Informe del Sindicato Único Regional de Luz y Fuerza de Catalunya sobre el orden del día de un Pleno a celebrar. Barcelona 23 gener 1937.
- Informe que el Comité Nacional de la Federación de la Industria Ferroviaria presenta a toda la Organización dando cuenta de su actuación a partir del pleno de sub-secciones del 8 marzo 1937 hasta la fecha. Barcelona, febrer 1938.

- Informe que presenta la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria al Comité Nacional de la CNT. Barcelona, 20 agost 1938.
- Informe del Comité Nacional. València, gener 1937.
- Informe que presenta la junta de Sección de Metros a la Junta Central del Sindicato del Transporte. Barcelona, 2 novembre 1936.
- Informe de la reunión del Comité Regional de la CNT, Barcelona, 3 desembre 1937.
- Informe de la Comisión Permanente del Consejo Regional de Economía al Comité Regional de la CNT. Barcelona, 16 febrer 1938.
- Informe y proyecto que presenta al Comité Regional Confederal de Catalunya la Comisión Permanente del Consejo de Economía Regional Confederal de la propia región sobre afianzamiento de las Federaciones de Industria, con cargo a cuenta indirecta de las Colectividades.
- Informe sobre las causas y motivos que han obligado al gobierno a decretar la militarización del puerto. Barcelona.
- Informe que presenta el Consejo Local Técnico Administrativo de la Industria siderometalúrgica a la Junta General de la industria y a todos los militantes metalúrgicos. Barcelona, 5 setembre 1937.
- Informe que emite la Delegación Catalana para conocimiento de las Federaciones Regionales de Industrias y Sindicatos siderometalúrgicos de España. Sobre diversas irregularidades. Valencia, 11 desembre 1937,
- Informe que presenta el Sindicato Único del Ramo de la Alimentación con el asesoramiento de la Sección de Harinas y Molinos. Barcelona, 24 de desembre de 1936.
- Informe que presenta la Colectividad de Estaciones referente a lo que pretende llevar a cabo la Subsecretaría de Armamento. Barcelona, 22 juliol 1938.
- Informe sobre destitución fulminante del compañero Jacinto Toryho de su cargo de Director de "*Solidaridad Obrera*". Barcelona, 8 maig 1938.
- Informe de la Delegación de la CNT al congreso de la Asociación nacional de los Trabajadores celebrado en París del 28 octubre al 6 noviembre 1938. Barcelona, 16 desembre 1938.
- Junta de Control Sindical. Informe de la Comissió de Teixits. Barcelona,
- Libro de Actas de la Junta Técnica del Sindicato único de la industria Fabril, Textil, Vestir y Anexos de Barcelona. Sección Zapatería. 16 setembre 1937 - 29 desembre 1938.
- Libro de Actas del sindicato único de la Metalurgia. Sección Electricistas. Barcelona, 5 març, 1936 - 27 febrer 1937.
- Libro de Actas del Sindicato Único de la Metalurgia. Sección Caldereros en cobre, Barcelona, 1 setembre 1936 - 29 desembre 1936,
- Libro de Actas del Sindicato de artes Gráficas. Barcelona, 20 octubre 1936 a 26 març 1937.
- Libro de Actas de las reuniones de Junta y Militantes del Sindicato de las Industrias siderometalúrgicas de Barcelona. Sección de Construcciones metálicas. 21 agost 1937 - 17 maig 1938.
- Libro de Actas del Sindicato Único del Ramo de la Construcción de Barcelona - Sección de Encofradores e hierro armado. 9 febrer 1936 - 26 març 1937.
- Libro de Actas de la Junta del Sindicato de las Industrias Sidero-Metalúrgicas de Barcelona. Sección Construcciones Metálicas. 8 desembre 1936 - gener 1937.
- Libro de Actas del Sindicato Único de la Metalurgia. Sección de Joyería, Platería y Similares. Barcelona, 18 agost 1936 - 9 abril 1937,

- Libro de Actas del Comité Económico del Teatro. Sindicato Único de Espectáculos Públicos. Barcelona 22 gener 1937 - 31 maig 1937.
- Libro de Actas de las reuniones para la nueva estructuración del Teatro. Barcelona, 9 març 1937 - 22 abril 1937.
- Libro de Actas de la Junta de Sección Metalúrgica del Sindicato Único de la Distribución. Barcelona, 26 agost 1936 -15 juny 1937.
- Libro de Actas del Sindicato Único del Transporte de Barcelona y su radio - sección de Estaciones. 23 setembre 1936 - 22 agost 1937.
- Libro de Actas de la Junta del Sindicato de Industrias Sidero-Metalúrgicas de Barcelona - Sección de Metales no Ferrosos. 4 octubre 1937 - 15 setembre 1938.
- Libro de Actas de los Comités, Juntas de Sección y militantes del sindicato de la siderometalurgia. Barcelona, 16 agost 1936 -1 juny 1937.
- Libro de Actas de los Comités, juntas de Sección y militantes del sindicato de la siderometalurgia. Barcelona, 1 juny 1937 - 15 juliol 1937.
- Madera, Papel, Carbón. Informe para el Comité Nacional de la CNT.
- Memorándum del Pleno Gastronómico. 29 y 30 enero 1937. Pleno Regional de sindicatos y Secciones Gastronómicas de Catalunya.
- Normas de organización y funcionamiento de la sección "*Delegación colectiva de Federaciones*" del Consejo Económico Confederal.
- Pleno de Locales y Comarcales. Barcelona, 25 marzo 1937. Acta de la 1ª ó 2ª reunión y de la 3ª.
- Pleno Regional de Sindicatos Únicos de Catalunya. Barcelona, 18 abril 1937. Convocado por la Federación Nacional de la Industria Fabril, Textil, Vestir y anexos de España.
- Pleno de la Federación Nacional de Industrias Textiles. Barcelona, 17 abril 1937.
- Pleno de Sindicatos de la Industria Fabril, Textil y Anexos - Barcelona, 16 mayo 1937. Dictamen sobre la Constitución del Consejo superior de la Industria y de los Comités Coordinadores de las diferentes especialidades. Barcelona, 17 maig 1937.
- Pleno Nacional, ampliado de carácter económico, València, 15 i successius de gener 1938.
- Pleno Nacional de Subsecciones. València, 8 març 1937 (Federación Nacional de la Industria Ferroviaria).
- Pleno de Regionales de Ferroviarios. València, 26 novembre 1937.
- Pleno Nacional de la Federación nacional de la industria del petróleo celebrado en la Factoría Campsa del Graó. València, 17 gener 1937.
- Programa mínimo elaborado por la CNT para realizar una auténtica política de guerra. Valencia, 3 juny 1937.
- Proyecto que presenta a los sindicatos Confederales de Barcelona el de industrias Alimenticias referente a la creación de cooperativas de consumo. Como consecuencia del mandato del Pleno Local de Sindicatos del 28 septiembre 1937. Informe sobre dicho proyecto del comité Económico confederal de Barcelona.
- Recursos económicos del Consejo Económico confederal. Barcelona, 16 abril 1938.
- Reglamento del Consejo Económico Confederal.
- Reglamento para las cooperativas de uso y consumo, el cual se leerá en el Pleno a celebrar el 18 febrero 1938, según tercer punto del orden del día.
- Relación del personal que por conducto de Guerra ha ingresado en la UGT sin que ésta haya exigido al mismo baja alguna. 22 febrer 1938.
- Reunión del Comité Regional de la CNT. 6 desembre 1937.

- Sindicato Único de Industria de los Obreros del Arte Fabril y Textil de Barcelona y sus contornos. Acta de la Asamblea celebrada en Barcelona, 26 septiembre 1936 (Ramo del agua),
- Sindicato Único de la Industria del Automóvil. Actas de las reuniones de militantes y de Junta. Barcelona, 14 octubre 1936 - 4 octubre 1938.
- Sindicato Único del Ramo de la Construcción. Sección Técnica de Yeseros. Barcelona - Proyecto de colectivización de la Industria.
- Sindicato Único de Barberos. Estudio que sobre la colectivización de los establecimientos de barbería ha realizado el Sindicato Único de Barberos. Barcelona, 12 agosto 1936.
- Sindicato del Ramo de la Edificación, madera y decoración. Informe que presenta a la aprobación de nuestro Sindicato la Sección Técnica, para ser elevada al "*Ple- no Nacional Económico de la CNT*". Mataró, 8 de gener 1938.
- Sindicato de las Industrias de la edificación, madera y decoración. Circular sobre el intento de derogar el Decreto de Colectivizaciones de 24 octubre 1936.
- Sindicato de la Industria de la edificación, madera y decoración. Oficio sobre la situación de la Agrupación Colectiva de la Construcción.
- Sindicato Único del Ramo de la Alimentación. Informe a la Federación Local. Barcelona, setembre 1936.
- Sindicato Único del Ramo de la Alimentación. Al Conseller de proveïments. El problema del proveïment de blat... Barcelona, 21 novembre 1936.
- Sindicato del Ramo de la Alimentación de Barcelona y sus contornos. Informe que presenta el SU del Ramo de la Alimentación con el asesoramiento de la sección de Harinas y Molinos. 24 desembre 1936.
- Sindicato Único del Ramo de Alimentación de Barcelona y sus contornos. Carta a la Federación Local. 1 gener 1937.
- Sindicato Único del Ramo de la Alimentación de Barcelona y sus contornos. Control de huevos. Barcelona, 22 gener 1937.
- Sindicato Único del Ramo de Alimentación de Barcelona y sus contornos. Carta a la Federación Local de Sindicatos únicos sobre problemas con la Consejería de Abastos. 1 febrer 1937.
- Sindicato Único del Ramo de la Alimentación de Barcelona y sus contornos. Carta a la Federación local de Sindicatos Únicos sobre el problema del comité de control de volatería. 3 febrer 1937.
- Sindicato Único del Transporte de Barcelona y su radio. Sección de Estaciones. Libro de Actas. Barcelona.
- Sindicato de Transportes marítimos. Sobre el pleito suscitado entre la Sección de Técnicos y la junta del Sindicato de Transportes Marítimos. Barcelona, 23 juny 1938.
- Sindicato Nacional del Transporte Marítimo. Barcelona. Carta a la Federación Local de Sindicatos Únicos. Reclamaciones salariales. 1 juliol 1938.
- Sindicato de la Industria de la Edificación, madera y decoración. Circular nº 11. Barcelona, 24 juny 1937 (Contiene un análisis crítico de la situación económica de Catalunya y un plan de reorganización económica).

CNT-UGT

- Acta de la 5ª reunión ordinaria del Comité de Enlace CNT-FAI, UGT-PSUC. Barcelona, 28 agosto 1936.
- Acta de la reunión extraordinaria de la Ponencia reguladora de precios de las artes gráficas. 14 gener 1938.

- Acta reuni6n representantes de las organizaciones UGT y CNT de Petr6leos. 25-28 gener 1937.
- Actas de la Ponencia de Radio. Barcelona, 9 juny 1937-29 setembre 1937.
- Acta de la Junta de la Secci6n de Relojer6a, metales preciosos y similares (Sindicato Industria siderometal6rgica de Barcelona, CNT-AIT).
- Acta de la Junta de la secci6n Joier6a, argenter6a i annexes (Sindical d'Obrers metal-l6rgics, Barcelona UGT). Barcelona, 28 maig 1937 - 29 octubre 1937.
- Comisi6n organizadora de la Conferencia Nacional de la Industria de la Piel y el calzado. Propuesta de celebraci6n de una Conferencia Nacional de organizaciones de la industria de la piel.
- Comisi6n Ejecutiva del Sindicato General de Trabajadores del Petr6leo, Federaci6n Nacional de la Industria del Petr6leo. Acta de la reuni6n de 7 octubre 1936. Barcelona.
- Comit6 Central de Colectivizaci6n - Secci6n lampistas y electricistas, UGT/Ponencias de socializaci6n - Secciones de lampistas y electricistas CNT. Acta de la reuni6n del 2 julio 1937.
- Comit6 Central de Colectivizaci6n - Secci6n lampistas y electricistas, UGT. Relaci6n de casas comprendidas en el Agrupamiento Zona 9, Secci6n 2^a, que acordaron no formar parte del agrupamiento propuesto. Barcelona, 6 juliol 1937.
- Dictamen de la Socializaci6n de la rama industrial repostera-pastelera. Barcelona, 29 abril 1937.
- Dictamen que presenta la Ponencia del Ramo de la piel (Curtidores) a la Asamblea para su aprobaci6n o modificaci6n. Igualada, 12 diciembre 1936.
- Industria de producci6n y venta de leche en la ciudad de Barcelona. Acta de la reuni6n de 16 febrero 1937.
- Industria Siderometal6rgica. Reuni6n de la Ponencia de Salarios.
- Informe que adrecen al govern de Catalunya els S6ndicats d'empleats d'emissores de radio de Catalunya, de Comunicacions (Secci6n Radiodifusi6n), Federaci6n local de Barcelona, Federaci6n Regional de Comunicacions de Catalunya. Barcelona, novembre 1938.
- Informe al Consejo General, de la Industria Fabril, Textil, Vestir y anexos de Catalunya por los Sindicatos Fabril y Textil UGT de Barcelona y Sindicato Fabril, Textil, Vestir y anexos de Barcelona, CNT. Barcelona, 4 febrer, 1938 (sobre destituci6n de Consejos de Empresa).
- Junta central del Sindicato de la Industria Fabril, Textil, Vestir y Anexos de Badalona y su Radio. CNT y su junta del Sindicato de la Industria Fabril y Textil y Anexos de Badalona. UGT. Bases Materiales para la Industria Fabril, y Textil de Badalona y su Radio, que han de empezar a regir a partir de la semana 18. Badalona, 22 d'abril de 1937.
- Normas a seguir aprobadas por las Juntas de las Secciones de Metales preciosos CNT y "*Joier6a, argenter6a i annexes UGT*" que propone a sus afiliados para los talleres y casas controladas por las mismas.
- Pacto de unidad de acci6n: Federaci6n Regional de la Industria siderometal6rgica de Catalunya, CNT y Federaci6n siderometal6rgica de Catalunya, UGT. Barcelona, 6 juliol 1938.
- Ponencia de enlace CNT-UGT. Fideeros de Barcelona. Convocatoria del Congreso Regional extraordinario de la Industria de Pastas para sopa, 3 y 4 julio 1937. Barcelona, juny 1937. Informe de la Ponencia de la Industria de Pastas para sopa al Congreso Regional de Barcelona.

- Proyecto presentado por la representación UGT en la Comisión Permanente de Enlace. Barcelona, 14 setembre 1937 (sobre las atribuciones de la propia Comisión).
- Proyecto de socialización de la Industria siderometalúrgica que presenta la Ponencia nombrada por los Sindicatos de la Industria siderometalúrgica y Metalurgia a sus respectivas organizaciones superiores. Barcelona, juny 1937.
- Reunión entre las Ponencias de electricistas y lampistas UGT-CNT, juliol 1937.
- Sindicato de la Industria siderometalúrgica de Barcelona. Reunión conjunta CNT-UGT. 30 juny 1937.
- Sindicat d'Obrers metal·lúrgics (UGT). Sección lampistas - electricistas. Comité Central de Colectivización CNT-UGT. Acta de la reunión de 16 julio 1937, Barcelona.
- Sindicat d'Obrers metal·lúrgics (UGT). Sección lampistas-electricistas. Comité Central de Colectivización CNT-UGT. Circular proponiendo una reunión. Barcelona, 22 juliol 1937.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona. Acta de la reunión de 23 julio 1937. Barcelona.
- Sindicatos de la Industria Fabril y Textil Comité de Enlace CNT-UGT. Reglamento de enfermedades. Badalona.

UGT

- Acta de la reunió de conjunt de la Federació amb el Sindicat de l'Edificació per tractar sobre el projecte de Col·lectivització presentat per la CNT - Federació Regional de l'Edificació de Catalunya.
- Acta del Ple de Comarcals. Barcelona, 5 novembre 1937.
- Acta de la reunió del Comité Nacional de la Federación Nacional de la Edificación. Valencia, 27 maig 1937.
- Actas del VI Congreso ordinario de la Federación Nacional de la Edificación. Madrid, 22 a 27 juny 1936.
- Actas del II congreso extraordinario de la Federació Catalana de Trabajadores de agua, gas y electricidad. Barcelona, 12 desembre 1936.
- Actas de las reuniones del Comité Ejecutivo de la Federación Regional de la Edificación de Catalunya. Barcelona, 18 maig 1937 - 18 gener 1939.
- Actes del Primer Congrés extraordinari del Sindicat del Transport de Catalunya. Barcelona, 18-21 marc. 1937.
- Agrupado professional obrera de Rebosters i Pastissers de Catalunya. Treball encaminat a estructurar la indústria socialitzada dels rebosters, pastissers i neulers de la ciutat de Barcelona.
- Comissió socialitzada del ram de Camiseria i corbateria a l'engròs. Carta al secretari general de la UGT sobre problemes de col·lectivització. Barcelona, 24 maig 1937.
- CNT. Tenerías colectivizadas de Barcelona. Carta al Gremio de Curtidos del CADCI sobre problemas de salarios. Barcelona, 12 maig 1937.
- Dictamen de la Ponencia: *"Els sindicats i la guerra contra el feixisme"*. Barcelona, 13 novembre 1937.
- Dictamens aprovats. Qüestions polítiques.

- Dictamen de la Comissió: Qüestions polítiques.
- Dictamen de la Ponencia de proposicions diverses.
- Dictamen de la Ponencia: "*La nova missió dels Sindicats*".
- Escrito dirigido al Vocal ponente de Colectivizaciones en la Junta del Control Sindical Económico de Catalunya por miembros de la Junta del Sub-Gremio del Ramo de Curtidos del CADCI, denunciando los hechos que se vienen sucediendo en la Agrupación Industrial "*Empresa Blanqueries Col·lectivitzades de Barcelona*". Barcelona, 8 març 1937.
- Estatuts de la UGT. Comitè de Catalunya. Novembre 1937.
- Federación Nacional de la Edificación. Informe sobre colectivización. Madrid, 10 gener 1937.
- "*Federació Regional de Catalunya - Secció Tramvies*". Fórmula y condiciones acordadas por la sección Tranvías UGT para llegar a la legalización de la Colectividad conjuntamente con la CNT, Barcelona, 13 setembre 1937.
- Federación Regional de Catalunya. Carta al Secretariado de Catalunya adjuntando listas de las secciones constituidas. Barcelona, 7 juny 1938.
- Federación Catalana. Memoria del VIII congreso Regional ordinario. Barcelona, 5/8 desembre 1931.
- Federación Siderometalúrgica de Catalunya. Actas de las reuniones de la Comisión Ejecutiva de dicha Federación. Barcelona, 28 novembre 1936 - 29 desembre 1938.
- Federación Siderometalúrgica de Catalunya. Actas de las reuniones del Comité Regional de dicha Federación. Barcelona, 10 juliol 1938 a 3 agost 1938.
- Federació Catalana de Treballadors d'aigua, gas i electricitat. Extracto del Acta del Pleno del Comité de la Federación. 2 octubre 1937.
- Federació Catalana de Treballadors d'aigua, gas i electricitat. Informe que la Comisión Ejecutiva presenta al Comité Regional, referente a los trabajos llevados a cabo durante septiembre 1937.
- Federació Catalana de treballadors d'aigua, gas i electricitat. Extracto del acta de la reunió ordinaria del Comité de la Federación. 4 novembre 1937.
- Federació Catalana de treballadors de Banca i Borsa. Actas de las sesiones de la Comisión Ejecutiva del 5 enero 1937 a 23 noviembre 1937.
- Federació Catalana de treballadors d'aigua, gas i electricitat. Informe que la Comisión Ejecutiva presenta al Pleno del Comité de la Federación referente a los trabajos realizados durante noviembre 1937.
- Gremio del ramo de Curtidos. Carta al consejo de Empresa de las Blanquerías colectivizadas de Barcelona sobre problemas de unión con la CNT. Barcelona, 26 març 1937.
- Gremio del ramo de Curtidos. Carta al Consejo de Empresa de las Blanquerías colectivizadas de Barcelona sobre problemas de salarios. Barcelona, 10 maig 1937.
- Gremio del ramo de Curtidos. Carta al Consejo de Empresa de las Blanquerías colectivizadas sobre problemas de salarios. Barcelona, 21 maig 1937.
- Informe de los delegados sindicales de la UGT de la empresa Fabricación General Española de Colores, Gerardo Collardi EC, a la Secretaría General de la UGT de Catalunya sobre la situación de la empresa. Barcelona, 24 de setembre de 1937.
- Informe presentado por el Comité Ejecutivo del Sindicato Provincial del Vestido, tocado y similares a sus afiliados. Irregularidades en la convocación y celebración de una asamblea. Valencia, 14 desembre 1937.
- La vida dels treballadors. Contradictamen presentat pel Sindicat Funcionaris de

la Generalitat, UG. Dependents de venda i distribució, Sindical Treballadors d'assegurances, Sindicat E.D. i T. de Teixits. Sindical d'empleats d'oficina.

- Libro de Actas de las reuniones de Junta Directiva de la Unión General de Obreros del Transporte mecánico de Barcelona y su radio, 5 maig 1936 a 7 maig 1938.

- Llibre d'actes del Sindicat de la Indústria d'Edificació de Barcelona. Barcelona, 3 novembre 1936 a 13 octubre 1938.

- Manifest als afiliats a la UGT i a les masses antifeixistes, després del III Congrés de la UGT a Catalunya. Barcelona, 20 novembre 1937.

- Manifiesto a los afiliados a la UGT y a las masas antifascistas en general, después de celebrarse el III congreso de la UGT en Catalunya. Barcelona, 20 novembre 1937.

- Ponencia de Cuestiones económicas presentada por el Sindicato Obreros metalúrgicos de Barcelona.

- Proposiciones al Congreso: *"Los Sindicatos y la guerra contra el fascismo"*,

- Proyecto de constitución de un consejo Técnico-económico a funcionar bajo los auspicios y control del Sindicato Metalúrgico de Barcelona.

- Resoluciones aprobadas por la Asamblea extraordinaria celebrada por el Sindicato del Transporte, pesca e industrias marítimas. Barcelona, 5 juny 1937.

- Secretariat de Catalunya de la... Carta a la Comissió Executiva de la UGT d'Espanya. València-Barcelona, 2 agost 1937. (Problemes entre la CE i el Secretariat de

- Secretariat de Catalunya de la ... Informe del Secretariat de Catalunya de la UGT sobre la nova estructura sindical que exigeix el Decret de 26 desembre 1936 sobre concentracions industrials i comercials. 15 febrer 1937.

- Sindicat del Transpon mecànic - Secció taxis. Exposició que presenten els taxistes d'UGT al company Antoni Sesé, secretari general d'UGT, Barcelona, 21 desembre 1936.

- Sindicato Ramo Automóvil UGT. Estudio sobre la conveniencia y posibilidades de colectivización del ramo del automóvil. Barcelona, 31 gener 1936.

- Sindicato General de trabajadores del Petróleo. Manifiesto a los trabajadores del ramo. Madrid 22 octubre 1936.

- Sociedad de Albañiles y peones. Libro de Actas del Comité. Barcelona, 6 abril 1936 a 24 diciembre 1937.

GENERALITAT DE CATALUNYA

- Actas de las sesiones de la Subcomisión de Legislación social. 21 a 26 setembre 1938.

- Actes de les sessions de la Comissió mixta d'administració i control de la propietat urbana. 18 març 1937 a 17 setembre 1937.

- Caja de Ahorros. Terrassa. Carta al Cap del Servei Tècnic del Crèdit i estalvi, suggerint la creació del càrrec de Delegat d'Estalvi de la Generalitat a Terrassa. Terrassa, 17 gener 1937.

- Comisaría de combustibles. Carta al Grupo minero de Fígols, adjuntando una pro-memoria sobre la organización de la Delegación administrativa Obrera. Barcelona, 8 setembre 1937.

- Comissaria de Combustibles. Pro-Memoria: Organización de la Delegación Administrativa Obrera cerca de todas las minas de carbón de Catalunya. Barcelona, 9 setembre 1937.
- *"Comissió mixta d'administració i control de la propietat urbana"*. Informe de los hechos ocurridos en la Comisión mixta de administración y control de la propiedad urbana los días 1 y 2 noviembre 1937.
- *"Comissió Reguladora de Preus"*. Decret del 14 de setembre de 1937,
- *"Comissió Reguladora de Salaris"*. Decret del 5 d'octubre de 1937.
- *Consell General d'Assegurances socials*. Acta de la reunió de 7 octubre 1937. Barcelona.
- *Consell General de la indústria Química*. Actes de les reunions. Barcelona, 1937.
- *Conselleria de Defensa*. Divisió territorial de Catalunya per vegueries, comarques i municipis. 1936.
- *"Conselleria de Sanitat i Assistència social"*. Decreto de colectivización de farmacias de Barcelona. 18 desembre 1936.
- Decret de Col·lectivitzacions i Control Obrer del 24 d'octubre del 1936.
- Departament de Finances. Dictamen de la Ponència IV d'estudis de situacions i balanços, 26 octubre 1937.
- Departament de Finances. Dictamen de la Ponència primera de proposicions i reglamentació sobre la representado del Consell Superior Bancari. Barcelona, 11 setembre 1937.
- Departament de Finances. Dictamen de la Ponència tercera d'informació general per a l'estudi del projecte de decret creant la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial. Barcelona, 13 setembre 1937.
- Departament de Presidència. Moviments demogràfics i de població de Catalunya. Servei Central d'Estadística.
- Junta de Control Sindical Econòmic. Actes de 27 març 1937 i 16 abril 1937.
- Informe sobre Servicios públicos.
- Informe sobre el *"Consejo de Transportes de Catalunya"*. Barcelona, 4 novembre 1936.
- Informe del Delegat de la Generalitat de Catalunya en la Caixa d'Estalvis i de Previsió Molletense sobre la intervenció de l'esmentada Caixa. Mollet, 19 gener 1938.
- Institut contra l'atur forçós. Estudi sobre la crisi de la indústria tèxtil. Barcelona, 1936.
- Municipalització de les finques urbanes. Decret de l'11 de juny de 1937.
- *"Reglament orgànic del Departament d'Economia"*. Aprovat per decret del 14 d'agost del 1937.

Consell d'Economia

- Acord del Ple. Barcelona, 24 de gener de 1938.
- Acta de la reunió de constitució del Consell general de la Indústria química, creat per Decret de 19 març, 1937. Barcelona, 1 abril 1937.
- Actes de les reunions del Consell general de la Indústria química. 6 abril 1937 a 21 juliol 1938.
- Comunicado dels Presidents de les Seccions d'odontologia i Practicants de la CNT i UGT. Barcelona, 23 gener 1937.
- Consell general de les Indústries de la construcció. Carta al Secretariat de Catalunya de la UGT. Barcelona, 1 abril 1938.

- Consell general dels serveis d'electricitat. Acta núm. 18. Barcelona, 17 agost 1938,
- Consell general dels serveis d'electricitat i gas. Memòries, (1er. trimestre 1938).
- Construcció Carta al Secretariat de la UGT a Catalunya, acompanyant un acord del Consell general d'Indústria química. Barcelona, 10 agost 1937.
- Construcció. Projecte d'ordre interior.
- Estat dels projectes dictaminats pel Consell. Barcelona, 25 desembre 1936.
- Indústria tèxtil. Projecte de decret.
- Producció metal·lúrgica i minera. Carta al Secretariat de la UGT adjuntant un informe sobre contracte entre Companyia Mines de la Vieille Montagne i Departament de Metal·lúrgia i Minera. Barcelona, 25 juny 1937.
- Producció metal·lúrgica i mecànica. Estudi d'una nova classificació industrial.
- Producció química. Decret sobre legalització dels agrupaments.
- Projecte de decret creant el cos d'Interventors oficials de la Generalitat de Catalunya a les empreses col·lectivitzades.
- Projecte de decret ampliant el Consell directiu de l'Oficina central de l'Alcohol de Catalunya. Barcelona, 20 febrer 1937.
- Projecte de decret prohibint el comerç de vidre usat.
- Projecte de decret creant un Consell superior d'Investigació. Barcelona, 29 gener 1937.
- Proposició per solucionar anomalies als ferrocarrils. Barcelona, 12 febrer 1937.
- Redistribució de treball. Projecte de decret estructurant els Consells generals d'Indústria. Barcelona, 6 febrer 1937.

Conselleria d'Economia

- "*Caixa de Crèdit Industrial i Comercial*", Decret de creació del 10 de novembre del 1937.
- Carta al Comité de las empresas "*Carbones de Berga*", Fígols. Sobre incautació de la empresa. Barcelona, 12 agost 1937.
- Carta al Comité de Control de la empresa "*Carbones de Barga*", Fígols, disposi- niendo la celebració de una Asamblea extraordinaria. Barcelona, 12 agost 1937.
- Carta al Comité de la empresa "*Carbones de Berga*", Fígols, disponiendo to de salario. Barcelona, 12 agost 1937.
- "*Classificació Industrial*", Establerta per Decret del 26 de desembre del 1936 i complimentada pel Departament Tècnic d'Indústria.
- Col·lectivització i Control Obrer. Disposicions legals que regulen aquestes matèries.
- Consells Generals d'Indústria, disposicions que regulen llur constitució i funcio- nament.
- Control obrer. Decret 18 gener 1937 fixant l'obligatorietat de constituir-se un Comitè Obrer de Control a totes les indústries i comerços no col·lectivitzats, d'acord amb les normes que s'indiquen. Barcelona, 1937.
- Decrets de S'Agaró.
- Estatut d'empresa col·lectivitzada al qual adaptaran llur funcionament les indús- tries i comerços col·lectivitzats. Decret del 30 de gener de 1937.
- Estatut tipus per establir els dels agrupaments o concentracions d'empreses d'un mateix ram de conformitat amb el decret del 24 d'octubre del 1936 i l'ordre d'agrupament o concentracions del 28 de novembre del 1936.
- Memòria del consell d'empresa de l'agrupament de la indústria gastronòmica de Barcelona. Barcelona, 1938.

- Registre Mercantil. Decret regulant la inscripció i ordre dictant normes complementàries.

ORGANITZACIONS POLÍTICO-SOCIALS (VÀRIES)

FAI

- Actas de las reuniones celebradas por el Comité Peninsular de la FAI. Barcelona, 17 octubre 1936 a 2 agost 1937. Valencia, 4 agost 1937 a 16 desembre 1937.
- Carta al secretario del Comité Peninsular de la FAI, sobre organizació de una Oficina de Información económica. 1937.
- Informe de la Comisión de Coordinación Económica CNT-FAI. Barcelona, 9 juny 1937.

Joventuts Llibertàries

- Acta de la sesión de apertura del Congreso Regional de JJLL de Catalunya. Barcelona, 6 març, 1937.
- Acta de la 2ª sesión del Congreso Regional de JJLL de Catalunya. 15 i seg. maig.
- Acta de la 1ª sesión del Pleno de Locales y Comarcales, 14 novembre 1937.
- Comité Regional de JJLL de Catalunya. Acta del Pleno de Locales y Comarcales. Barcelona, 27 març 1937.

Moviment Llibertari

- Actas del Pleno Nacional del Movimiento Libertario. Barcelona, 16 i seg. octubre 1938.
- Carta al Comité Ejecutivo del Movimiento Libertario de Catalunya oponiéndose al "*Proyecto de Decreto estructurando las empresas limitadas de la generalidad*". Barcelona, 5 juliol 1938.

PSUC

- Acta de una reunión conjunta de las células 2ª, 9ª y 17ª. Barcelona.
- Actas de las reuniones de la célula del FC de Catalunya. Barcelona, 21 setembre 1936 a 13 març 1937.
- Actas de las reuniones de la 9ª célula. Tres Torres. Barcelona, 21 maig 1937-18 març, 1938.
- Avant-projecte presentat per l'Oficina Municipal del Comitè Central del PSU als Ajuntaments de Catalunya.
- Oficina Sindical Central. Informe sobre el treball sindical del Partit. Barcelona, 11 febrer 1938.

Organitzacions varies

- Acta de la reunió del Grup Sindical-socialista Mercantil (CADCI). Barcelona, 27 i 28 febrer 1937.
- Contraposicions d'Esquerra Republicana de Catalunya per a la creació del Front Popular Antifeixista a Catalunya.

- Acta de la reunión celebrada por el Comité de Talleres Romagosa y una representación del Sindicato.

- Acta de la 2ª reunión del Consejo de Empresa de los Talleres Romagosa.

- Agencia Ford A. Casajuana. Barcelona. Acta de l'Assemblea de 22 gener 1937,
- Anónima Punt-blau. Sección Colectiva Sindical Iberia. Estatutos. Barcelona, 30 agost 1936.
- Avantprojecte de Reglament Interior de l'empresa Baciana i Sanahuja de Sabadell.
- Casa Cateis. Barcelona. Acta de la reunió de 26 juny 1937.
- Casa J. Cervelló, Acta de la reunió de 31 octubre 1936.
- Colectividad de Contadores de Agua. Barcelona. Acta de la reunión del Consejo de Empresa de 19 mayo 1937.
- Colectividad Cros. Barcelona. Carta a Alberto Farrés, reseñando las relaciones de la Empresa con la Federación Regional Catalana de Treballadors de la terra de la UGT. Barcelona, 28 novembre 1938.
- Colectividad Cros. Informe para la Generalidad de Catalunya, contestando a las indicaciones hechas en torno a la liquidación del fosfato de cal recibido por conducto de la Dirección General de Industria del Gobierno de la República. Barcelona, 6 juliol 1938.
- Colectividad Cros. Barcelona. Acta del Pleno consultivo extraordinario. 30 juny 1937-1 juliol 1937.
- Col·lectivitat Anónima de Pentinatge. Proposta de Reglament Interior que formula el Consell d'Empresa per a la seva discussió pels treballadors de la mateixa, Sabadell.
- Comercios y Metales. Barcelona. Acta de l'assemblea de 5 juliol 1937.
- Consejo Local Técnico-administrativo de la Industria sidero-metalúrgica. Barcelona. Informe presentado a la Junta Administrativa sobre el caso de la empresa "Girona".
- Construcciones Mecánicas Rex. Actas de las Asambleas. Barcelona, 23 octubre 1936 a 8 juliol 1937.
- Constructora Ibérica Maquinaria Serra. Manlleu. Reglament pel qual hauran de regir-se tots els treballadors, aprovat en reunió general ordinària, celebrada el dia 30 de maig del 1937.
- Convenio entre la Junta Directiva del Sindicato Único del Automóvil y el Consejo de Empresa de Stevenson-Romagosa EC. Barcelona, 24 juny 1937.
- Empresa, Acta de l'Assemblea de 19 novembre.
- Empresa Josep Bartrès (articles de viatge). Informe del Consejo Administrativo al Presidente del Consejo General de Industrias Textiles, Barcelona, 7 octubre 1938.
- Fábrica de Radiadores Cotzens. Barcelona. Acta de la reunió de 18 setembre 1936.
- Fábrica de Cuchillería y tijeras (Antes Bruno Schmidt) Barcelona. Actes d'11 gener 1937 a 27 març 1937.
- Fábrica de Artículos de material aislante, EO ctda. Normas para el subsidio de enfermedades propuestas por la Ponencia nombrada al efecto, y aceptadas. Barcelona 1937.
- Fabricación General Española de Colores, Gerardo Collardín EC, Informe a la Secretaría General de la UGT de Catalunya sobre la situación de la empresa. Barcelona, 24 setembre 1937.
- Faros Biosca. Acta de la constitución del Consejo de Empresa. Barcelona.
- Faros Biosca. Barcelona. Acta de la Asamblea general extraordinaria. 3 setembre 1937.
- Generalitat de Catalunya. Comissió Mixta d'Administració i control de la pro-

pietat urbana. Acord sobre el cas Stevenson-Romagosa. Barcelona, 15 juny 1937.

- Industria Metalgràfica, Barcelona, Informe del Consejo de Empresa al Consejo Local Técnico-administrativo de la Industria Siderometalúrgica. Barcelona, 26 abril 1937.
- Industrias y Comercios Inglada S.A. Badalona - Comercios y Metales, Barcelona. Acta de la reunió d'11 gener 1937.
- Informe del Comité de Enlace: Situación actual de la Industria; "*Minas de Potasa de Suria, EC*". Súria, 5 octubre 1938.
- Informe que presenta el Consejo de Empresa de Material para ferrocarriles y construcciones al Sindicato siderometalúrgico de Barcelona.
- Informe del Consejo de Empresa de la Colectividad Obrera "*La Sucreta*" dirigido a la Ponencia de la Junta de Control Sindical de la Generalitat de Catalunya, sobre irregularidades en la empresa. Barcelona, 1 setembre 1937.
- Informe del Consejo Administrativo de la empresa Josep Bartrès (artículos de viaje) al Presidente del Consejo General de Industrias Textiles. Barcelona, 7 d'octubre de 1938.
- Informe dirigido a la Comisión Técnica de Cajas de cartón referente a la situación en la empresa Gómez. Barcelona (gener o febrer 1937).
- José Cervelló. Acta de l'Assemblea de 23 desembre 1936.
- Memoria del Comité de Control dando cuenta de su gestión a los trabajadores de la Compañía Roca. Gava, 10 setembre 1936.
- Metalistería Moderna. Sta. Coloma de Gramenet. Acta de l'Assemblea de 14 juny 1937.
- Metalúrgica Vivé y Casals S.A. Barcelona. Acta de l'Assemblea general ordinaria d'1 de maig 1937.
- Metalúrgica Española EC, Informe sobre las necesidades con respecto al racionamiento de los obreros de industria de guerra, Barcelona, 19 novembre 1938.
- Ministerio de Hacienda y Economía. Subsecretaría de Economía. Informe al Director General de Industria sobre irregularidades en determinadas empresas de Industrias químicas. Barcelona, 8 juny 1938.
- Projecte de reglament a què hauran d'atendre's tots els treballadors de l'Empresa col·lectivitzada "*Ascensores y Aplicaciones industriales*" per poder cobrar el jornal en cas de malaltia.
- Reglament interior de la casa Manuel Corominas, EC. Sabadell, 1937.
- Sindicato Único Industria del Automóvil CNT-AIT. Barcelona. Informe sobre la empresa Stevenson Romagosa.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona. Acta de la reunión del Consejo de Empresa de la casa Jopour. 9 desembre 1937.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona. Sección mecánicos. Informe pericial sobre la casa Isidro Grifoll Solé. Talleres Hércules, Barcelona, 30 agost 1937.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona. Informe pericial practicada en la contabilidad de la casa J. Comajuan. 1 maig 1937.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona, Informe de la investigación pericial practicada en la contabilidad de la razón social Engranajes Font-Campabadal. Barcelona, 15 maig 1937.
- Sindicato de la Industria Siderometalúrgica de Barcelona. Informe de la investigación pericial de la Sdad. Cía. Anónima de Tubos Industriales RPG. Barcelona, 31 juliol 1937.

- Stevenson-Romagosa EC. Barcelona. Acta de la reunió de 20 juliol 1937.
- Unión Industrial Metalúrgica. Barcelona. Acta de l'Assemblea de 17 desembre 1936.

AGRUPACIONES

Agrupació de la Construcció de Barcelona

- Agrupació col·lectiva de la Construcció de Barcelona, CNT-UGT. Carta al Sindicato de la Edificación, madera y decoración, CNT, comunicando bajas en el personal. Barcelona, 19 novembre 1937.
- Agrupación Colectiva de la Construcción de Barcelona. Acta de constitución del Consejo de la agrupación Colectivizada de Barcelona. 30 març 1937.
- Agrupación Colectiva de la Construcción de Barcelona. CNT-UGT. Acta de la reunió de 20 abril 1937.
- Agrupación Colectiva de la Construcción de Barcelona, CNT-UGT. Acta de la reunión del Consejo Permanente de 17 noviembre 1937.
- Agrupación Colectiva de la Construcción de Barcelona, CNT-UGT, carta al Sindicato de la Industria de la Edificación, madera y decoración, sobre problemas económico-laborales. Barcelona, 16 gener 1938.
- CNT. Sindicato de Industria de la Edificación, madera y decoración. Circular a la Sección Carpinteros y similares, acompañando el informe que la Sección Cerámica dirige al Consejo de Empresa de la Agrupación Colectiva de la Construcción. Barcelona, 14 maig 1937.
- Estatutos de la Agrupación de la Construcción de Barcelona.
- Estatutos de la Agrupación Colectiva de la construcción de Barcelona. (Aprovats en Assemblea General). 14 octubre 1937.
- Industria de la Construcción. Acuerdo de las dos Centrales Sindicales CNT y UGT para la colectivización general de dicha industria en Barcelona. 11 gener 1937.
- Informe de la Sección de aislamientos e impermeabilizantes al Consejo de Economía. Barcelona, 21 juny 1937.

La Fusta Socialitzada

- Acta de la reunió de Técnica de Carpinteros y similares. Barcelona, día 21.
- Acta de la reunió de Técnica de Carpinteros y similares. Barcelona, 23 juliol 1937.
- Actas de las reuniones de la Comisión Técnica de la sección de Muebles y decoración. Barcelona, 4 juliol 1937 a 23 novembre 1937.
- CNT. Sindicato de la Edificación, madera y decoración. Sección Madera. Actas de las reuniones del Consejo Económico. Barcelona, 14 abril 1937 a 12 febrer 1938.
- Consejo Económico de la Madera socializada. Normas sobre pedidos y precios.
- Proyecto almacenaje mercancías.
- Sindicato Único del ramo de la madera y anexos de Barcelona, CNT. Manifiesto a los sindicatos y trabajadores en general. Acompaña relación de los talleres confederados de dicho Sindicato. 2 desembre 1936.
- Sindicato Único Industria Edificación, Madera y Decoración CNT. Proyecto de reglamento sobre obreros enfermos de la Madera socializada.

Altres

- Acta de la reunió de las casas que se dedican a la fabricaci3n de tornillería. Barcelona, 31 desembre 1936.
- Acta de la reunió del Consejo de Industria de la Fundici3n colectivizada, CNT-UGT. Barcelona, 11 abril 1937.
- Acta de constituci3n de Transports Mecànics Socialitzats. Vilanova i La Geltrú, 3 maig 1937.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'explotaci3n dels establiments fins a 30 setembre 1937. Barcelona, novembre 1937.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'explotaci3n de setembre 1937. Barcelona, novembre 1937.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'explotaci3n d'octubre 1937. Barcelona, novembre 1937.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'ingressos d'octubre 1937. Barcelona, desembre 1937.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'explotaci3n de novembre 1937. Barcelona.
- Agrupament de la Indústri a gastron3mica. Resum d'explotaci3n de desembre 1937. Barcelona.
- Bases materiales para la Industria Fabril y textil de Badalona y su Radio, que han de empezar a regir a partir de la semana 18. UGT-CNT. Badalona, 22 abril 1937.
- Carta a la junta Central del Fabril i tèxtil de la CNT dels obrers de la casa Enric Martínez Morera. Barcelona, separant-se de l'Agrupament de Tintorerías en robes usades. Barcelona, 15 gener 1938.
- Circular la Industria de la Fundici3n Colectivizada. CNT-UGT. Barcelona, 30 abril 1938.
- Comité de control de la casa Tintes y lavados Badaroux, S. A. Barcelona. Carta a la Junta Central del ramo Fabril y textil, vestir y anexos, CNT, separándose de la agrupaci3n de Tintorerías de ropas usadas, Barcelona, 4 gener 1938.
- Conclusiones aprovades de conjunt en la reunió de les Juntas de la Secci3n de Robes usades. 15 gener 1938,
- Esquema d'Organitzaci3n de la Col·lectivitat Catalana del Zinc (COLZI), Vall d'Aran.
- Estatutos por los cuales se ha de regir la Concentraci3n de la Industria del Autom3vil. Barcelona, 1 agost 1937.
- Estatutos que acompañan la carta dirigida al Consejo de Economía solicitando la agrupaci3n en empresa única de todas las empresas del ramo de electricistas de Terrassa. Terrassa, novembre de 1937.
- Estatuts de la "Col·lectivitat Catalana del Zinc" (COLZI).
- Estatuts i Reglament Interior de l'agrupament Col·lectivitat Òptica de Barcelona.
- Industria de la Fundici3n colectivizada, CNT-UGT. Orden del día para el Congreso Regional de Fundidores de Catalunya, a celebrar el día 7 febrero 1937.
- Informe confidencial de la Secci3n de Óptica de Barcelona.
- Informe confidencial. Informes extractados de las entrevistas y gestiones anejas a la marcha de nuestra colectividad óptica de Barcelona. 27 gener 1938.
- Informe del Consejo de Empresa de la industria de la Fundici3n colectivizada, CNT. Barcelona, 1938.
- Informe del Comité de Control y Sindical de la casa M. Tastas a la Ponencia nombrada para el estudio de acoplamiento de fábricas (secci3n acabados).

- Informe de los trabajadores de las casas Solsona-Valls y Gabarró a la Ponencia de Acoplamiento de las fábricas del ramo del Agua. Barcelona, 10 març, 1937.
- Informe a la ponencia de colectivización del ramo del Agua por el Consejo de Empresa de Francisco Benguerel. Barcelona, 6 març 1937.
- Informe relatiu a la constitució de l'agrupament "*Miralls, Cristalls i Vidres Plans*", realitzat pel Vocal Conseller de Producció Química. Barcelona, 11 març 1937.
- Informe relatiu a la constitució de l'Agrupament "*Col·lectivitat Òptica, de Barcelona*". Consell d'Economia de Catalunya. Barcelona, 16 febrer 1937.
- Informe del Vocal Conseller de Producció Química sobre la reclamado presentada pel Cònsol de França a Barcelona per l'absorció per la Col·lectivitat Òptica de Barcelona de l'empresa "*Óptica Franco Española C. Cottet S. Ltda*".
- Reglamento de enfermedades. Sindicatos de la Industria Fabril y Textil. Comité de Enlace CNT-UGT. Badalona.
- Reglamento interior de los talleres de la sección de cajas de cartón y similares del Sindicato de Artes gráficas, CNT.
- Reglamento de régimen interior para la Agrupación de cerrajeros de obras, puertas metálicas y similares UGT-CNT. Barcelona, 14 octubre 1937.
- Reglament Interior de Treball de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Assemblea General Extraordinaria de la Col·lectivitat Òptica de Barcelona. Barcelona, 1 i 8 agost 1937.
- Socialización del Espectáculo. Estatutos de estructuración Económica. Comité Económico de cines en explotación.

VARIS

Aigua, Gas i Electricitat

- Acta de la sesión de 21 enero 1937. Sindicato Único. Sección Luz y Fuerza de Lérida.
- Acta de l'Assemblea de conjunt dels treballadors de la Indústria del Gas. Barcelona.
- Acta de la reunió general dels treballadors de Gas i Electricitat. Premià de Mar, 22 març 1937.
- Acta de la reunión de trabajadores de Servicios eléctricos unificados. Barbastro, 25 marzo 1937.
- Acta de la Asamblea de las Industrias de Gas y Electricidad, UGT-CNT. Reus, 25 març 1937.
- Acta de la sesión de la PFM. Pobla de Segur, 25 març 1937.
- Acta de la reunió de "*Serveis Elèctrics Unificats*". Manresa, 25 març 1937.
- Acta de la reunió per tractar sobre les normes de constitució dels organismes de control en la Direcció i administració Obrera de les indústries de Gas i Electricitat. Sabadell, 25 març 1937.
- Acta de la Asamblea de los trabajadores de las dos centrales Sindicales UGT-CNT. Adrall, 26 març 1937.
- Acta de la Asamblea celebrada en la Central térmica Pla de Besós. 27 març 1937.
- Aliança intersindical de la Federació Catalana de treballadors d'Aigua, Gas, Electricitat i el "*Sindicato de Agua, Gas, Electricidad y Combustible de Catalunya*". Barcelona, 6 setembre 1937.
- Assemblea de conjunt dels treballadors de Gas i Electricitat. Molins de Llobregat, 24 març 1937.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de 13 agost a 30 octubre 1936.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de novembre 1936.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de desembre 1936.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de gener 1937.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de febrer-març 1937.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT. Actes de 6 abril 1937 a 9 octubre 1937.
- Comitè Central de Control Obrer de Gas i Electricitat, UGT-CNT, Circular núm. 30. Barcelona, 7 octubre 1936.
- Dictamen de la Ponència nomenada per l'Assemblea Gral. de la Societat d'empleats i obrers d'Aigua, Gas i Electricitat per l'avantprojecte d'unificació d'aquests serveis. Reus, 22 novembre 1936.
- Empleats i obrers de les empreses "*Recs i Forces de l'Ebre*", "*Cooperativa de Fluid elèctric*". Lleida, Acta de la reunió de 26 setembre 1936.
- Ex-empreses "*Riegos y Fuerza del Ebro*", "*Cooperativa de Fluido eléctrico*", "*Ex-plotaciones Hidroeléctricas*". Acta de la reunió de Comitès. 12 octubre 1936.
- Gas y Electricidad, CNT-UGT. Igualada. Acta de la reunió de 25 marc, 1937.
- Informe sobre el projecte d'unificació dels serveis elèctrics i de gas, presentat al

- Secretariat Regional de la Federado Catalana de treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat per l'Associació d'empleats i obrers de Gas i Electricitat de l'Alt Empordà.
- Informe del personal afecto a la Contabilidad general de los servicios de Gas unificados de Catalunya, presentado al Consejo General de las Industrias de Gas y Electricidad, Barcelona, 15 juny 1937.
 - Informe-proposició presentada a la Comissió Interventora de Serveis Elèctrics de Catalunya per la Ponencia composta pels representants dels Grups Ebre, Cooperativa i SECE sobre normes i condicions per a la utilització eventual de calefacció destinada a fogons elèctrics. Barcelona, 12 novembre 1937.
 - Resumen de la Asamblea del personal de "*Serveis elèctrics unificats de Catalunya, UGT-CNT*". Lleida, 25 març 1937.
 - Sección eléctrica Grupo SECE. Acta de la Asamblea de 25 marzo 1937.
 - Serveis elèctrics unificats de Catalunya - Serveis de gas unificats de Catalunya. Acta de l'Assemblea de conjunt. Tortosa, 25 març 1937.
 - Serveis Unificats de Catalunya. Acta de l'Assemblea General extraordinària. Tàrrrega, 25 març 1937.
 - Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya. Comité de Control. Acta de la asamblea para el estudio de las normas de control y nombramiento de delegados para el Pleno. Barcelona, 26 març 1937.
 - Sindical de Llum i força-UGT. Olot. Acta de l'Assemblea General del Comitè Local.
 - Sindical de treballadors d'Aigua, Gas i Electricitat-UGT. Sindicato Único Regional de Luz y fuerza de Catalunya-CNT. Badalona, Acta de la reunió de 26 de marzo 1937.
 - Societat d'empleats i obrers d'Aigua, Gas i Electricitat. UGT. Les (Vall d'Aran). Acta de la Asamblea general de 23 març 1937.
 - Societat d'empleats i obrers de les empreses d'Aigua, Gas i Electricitat-UGT. Comitè Local de Control Obrer, Llum i Força. Acta de la reunió conjunta d'aquestes dues indústries. Vilafranca del Penedès, 24 març 1937.
 - Societat d'empleats i obrers d'Aigua, Gas i Electricitat-UGT. Valls. Acta de l'assemblea de 26 març 1937.
 - Texto de la conferencia del Secretario general de la Federación Catalana de trabajadores de Agua, Gas y Electricidad. Figueres, 24 agost 1937.
 - Trabajadores de las Centrales sindicales UGT-CNT. Asamblea del 25 marzo 1937.
 - UGT. Sindicat d'Obrers de les empreses d'Aigua, Gas i Electricitat. Carta al sindical Únic Regional de Llum i força comunicant els acords de l'Assemblea general. Lleida, 30 novembre 1936.

Ajuntament de Barcelona

- Decreto sobre municipalización de los inmuebles y riqueza urbana de Barcelona.
- Minoría CNT. "*Postura sobre la municipalización*".
- Minoría socialista. Proposta de municipalització dels serveis públics.
- Projecte que presenta la minoría socialista, per tal de substituir l'ingrés que es venia cobrant en concepte de tant per cent sobre contribució industrial. Barcelona, 8 febrer 1937.
- Projecte que la minoría socialista presenta de municipalització d'espectacles públics.

- Projecte que presenta la minoria socialista sobre creació d'estacions receptors del vi i de la llet.

Badalona

- Sindicatos de la Industria Química. Circular a los Consejos de Empresa y Comités de Control, dando normas salariales, 8 agosto 1938.

Igualada

- Acta de incautación de industria (Imprès).
- Colectivización de los transportes mecánicos de Igualada. Bases. 18 novembre 1937.
- Col·lectivització dels transports mecànics d'Igualada.
- CNT. Libro de Actas del Sindicato Único del Ramo de la Piel. 25 agosto 1936 -12 octubre 1937.
- UGT. Llibre d'Actes del Comitè Comarcal. 11 març 1937-21 octubre 1937.

Sabadell

- Agrupament de Paletes i manobres. Carta al Consell General d'Indústria de la Construcció sobre problemes de salaris. 27 desembre 1937.
- CNT. Sindicato Único de las Industrias Alimenticias. Informe del Sindicato de las Industrias Alimenticias, sección Gastronómica, al Comité de Enlace UGT-CNT de Barcelona, 10 agosto 1938.

Terrassa

- Carta al Consell d'Economia de la Generalitat de Catalunya, solicitando la agrupación en empresa única de todas las empresas del ramo de electricistas, firmada por obreros y patronos del ramo. Acompaña Memoria y Estatutos. Noviembre 1937.

Vilanova i la Geltrú

- Acta del Congrés convocat pel Consell Municipal per tractar de la solució del problema econòmic d'aquesta localitat, 29 març 1937.
- Associació d'obriers de "*Productos Pirelli SA*". Acta de la reunió general ordinària de 4 febrer 1937.
- Federació Local CNT-AIT. Actes de 20 maig 1938 a 16 desembre 1938.
- Informe del delegado del Comité de MOA. 11 octubre 1936.
- Reglament del Sindical Únic del Transport mecànic. Secció transports mecànics socialitzats.
- Transports mecànics socialitzats de Vilanova i la Geltrú. Projecte de socialització dels transports mecànics.
- Transports mecànics socialitzats. Carta al Consejo Municipal solicitando la colectivización. 3 maig 1937.

D'altres (Conferències, Articles, Informes, etc.)

- Boletín de Información - "*Sugerencias de orden económico desde el Gobierno*", Conferencia de D.A. de Santillán. 29 desembre 1936.
- CNT. Sección Nacional de Estadística. Informe respecto a la preparación de un "*golpe de estado*".
- CNT. Aportación de un proyecto de organización conspirativa. Barcelona, maig 1937.

- Consell General de la Indústria tèxtil. Sobre uns casos d'intervenció per part de l'Estat - Companyia Nacional d'Indústria. Barcelona, març 1938.
- Estatuts de la Cooperativa integral vaquera-lletera de Barcelona. 29 març 1937.
- Exposición sobre la propiedad urbana. Asociación General de Técnicos administrativos de Catalunya. 30 novembre 1937.
- Federació de Cooperatives de Producció i Treball de Catalunya. Carta sobre problemes de les cooperatives. Barcelona, 3 juny 1937.
- Informe sobre la "*Nota de la Embajada Francesa*" (Asunto colectivizaciones, agrupamientos y Federaciones).
- Informe nº 1 - Exportación clandestina de capitales por la CNT-FAI.
- Informe sobre la situación política en Catalunya y estado del orden público en esta región (Del agente J. Solans a un enviado de Galarza).
- Las Federaciones de Industria y el Consejo Regional de Economía. CNT. Charla radiada de Cecilio Rodríguez.
- Los anarquistas ante la guerra y la revolución. Charla radiada.
- Nuevas consideraciones sobre el pensamiento de Merlino, por Max Nettlau. 18 juliol 1930 (revisat el juny 1935).
- Oficinas de Propaganda CNT-FAI. Memoria de la Delegación de la Cooperativa "*La Llum*" al VI Congreso de la Federación de Cooperativas de Catalunya. Barcelona, agost 1938.
- Organitzacions, Congressos, etc. Federació Sindical Internacional. Reunió del Consell General a Oslo, 17 a 21 maig 1938.
- Orientaciones para la implantación de un nuevo orden económico en España. Juan Muñoz Pruneda. Madrid, 31 agost 1937.
- Peypoch, Ramon. Projecte de Decret deixant sense efecte l'Ordre d'Economia del 28 de novembre relativa a les agrupacions industrials i fixant normes per a la legalització de les constituïdes. Barcelona, 11 d'octubre de 1938.
- Proyecto de orden ministerial declarando la incautación provisional por el Estado de las explotaciones de sales potásicas de Cardona, Sallent y Súrria.
- "*Sindicación y Colectivismo*". Charla radiada por Basora, de la sección de Periodistas del SUIG.
- Temas libertarios. Mientras se hace la revolución. Aspiraciones y actuaciones de la CNT en el orden económico. José T. Leiva.

DECLARACIONES I ENTREVISTES

(Es citen, exclusivament, aquelles que han aportat alguna dada o element d'interés per a l'elaboració d'aquest estudi)

- Declaraciones de Vicente Godet, trabajador de la Colectividad de Panaderos de Barcelona.
- Declaraciones de un trabajador que el 19 de julio de 1936 formaba parte de la plantilla de la fábrica de hilados y tejidos "*La España Industrial*",
- Declaraciones de Robuster, trabajador del canódromo Kenel Club de Pedralbes.
- Declaraciones de un miembro de la sección de ladrilleros del sindicato de la construcción de la CNT de Barcelona.
- Declaraciones de un miembro de la Colectividad de Cerrajeros de Barcelona.
- Entrevistas con Abel Paz, dirigente de la CNT, realizadas en 1981 y 1982.
- Entrevistas con Félix Carrasquer, orientador, durante la guerra civil, de la Escuela de Militantes (CNT) de Aragón, realizadas en 1980 y 1981.
- Entrevistas con Josep Costa, Secretario del Sindicato de la Industria Fabril, Textil, Vestir y Anexos de Badalona y su Radio, en 1936 y 1937, realizadas en 1980, 1981 y 1986.

ÍNDEX

Pròleg.....	7
Introducció	
<i>Motivació i objecte de l'estudi.....</i>	15
<i>Antecedents, pressupostos i desenvolupament de la transformació col·lectivista a Catalunya.....</i>	17
CAPÍTOL I	
La col·lectivització de les empreses	
<i>Els diferents tipus d'empresa.....</i>	27
<i>El caràcter autogestionari i espontani de la col·lectivització de les empreses</i>	34
<i>Organització i funcionament de les empreses col·lectivitzades.....</i>	36
<i>Les modificacions introduïdes pel Decret de Col·lectivitzacions i Control</i>	
<i>Obrer.....</i>	43
<i>El neocapitalisme obrer.....</i>	49
Les agrupacions: un nivell intermedi del procés de col·lectivització-socialització	
<i>Introducció.....</i>	65
<i>Significat de les agrupacions.....</i>	67
<i>Les agrupacions i la petita burgesia.....</i>	69
<i>Les agrupacions i el neocapitalisme obrer.....</i>	76

CAPÍTOL III

El procés de creació de les agrupacions
i la seva inserció en la legalitat vigent

<i>Caràcter espontani i legalització de les agrupacions ..</i>	85
<i>Les agrupacions legalitzades: Nombre, àmbit, importància i la seva distri-</i> <i>bució territorial, sectorial i temporal (segons la seva data de constitució)</i>	88

CAPÍTOL IV

L'agrupació col·lectiva de la construcció de Barcelona

<i>Introducció: el sector de la construcció a Barcelona</i>	109
<i>La vivenda com a producte de la indústria de la construcció i la figura del</i> <i>propietari que no la usufructua. La necessitat de transformar la propietat</i> <i>urbana i la seva no realització</i>	110
<i>Gènesi i desenvolupament de l'Agrupació</i>	113
<i>Organització i funcionament intern</i>	116
<i>Problemes, dificultats i intervenció de la Generalitat</i>	123

CAPÍTOL V

La fusta socialitzada de Barcelona

<i>Introducció</i>	139
<i>El procés de socialització. Gènesi i desenvolupament</i>	139
<i>Organització i funcionament intern</i>	146
<i>Dificultats, consecucions i realitzacions</i>	150

CAPÍTOL VI

La indústria fabril, tèxtil, del vestir i annexes de Badalona i el seu Radi

<i>Introducció: la indústria tèxtil de Badalona</i>	161
<i>Antecedents i procés de formació de l'Agrupació</i>	162
<i>L'estructura i funcionament del Sindicat de la Indústria Fabril i Tèxtil de Bada-</i> <i>lona i el seu Radi i l'Agrupació, de fet, de la Indústria Tèxtil de Badalona</i>	165
<i>Desenvolupament, consecucions i realitzacions</i>	169

CAPÍTOL VII

Altres agrupacions d'àmbit local

<i>Introducció</i>	185
--------------------------	-----

<i>La Indústria Col·lectivitzada Miralls, Cristalls i Vidres Plans</i>	185
<i>La Col·lectivitat Òptica de Barcelona</i>	189
<i>La Indústria de la Foneria Col·lectivitzada</i>	191
<i>L'Agrupació dels Establiments de Barberia i Perruqueria Col·lectivitzats de Barcelona</i>	195
<i>Els Espectacles Públics de Barcelona Socialitzats</i>	199

CAPÍTOL VIII

Agrupacions d'àmbit nacional

<i>Introducció. Les agrupacions d'àmbit nacional.....</i>	215
<i>Les Indústries del Gas i de l'Electricitat de Catalunya, Introducció.....</i>	216
<i>El procés de formació dels SGUC i els SEUC. Dificultats i desenvolupament</i>	218
<i>Organització i funcionament intern dels SGUC i els SEUC. Posició de la UGT davant el desenvolupament de la col·lectivització-socialització en aquestes indústries.....</i>	225
<i>Dificultats, consecucions i realitzacions dels SGUC i els SEUC. La intervenció de la Generalitat i la del Govern de la República</i>	228

CAPÍTOL IX

Les agrupacions: conclusions

<i>Algunes conclusions generals sobre les agrupacions</i>	239
<i>Les agrupacions. El seu aspecte econòmic.....</i>	244
<i>Les agrupacions. El seu aspecte social.....</i>	254
<i>Consideració final</i>	258

Fonts i bibliografia

<i>Bibliografies.....</i>	267
<i>Llibres i fullets.....</i>	268
<i>Publicacions periòdiques.....</i>	275
<i>Documents</i>	280
<i>Declaracions i entrevistes</i>	304

Aquest llibre publicat per
EDITORIAL HACER

s'ha realitzat amb la col·laboració
de la Regidoria d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona

ANTONI CASTELLS I DURAN nasqué a Barcelona el 1943. La seva família materna i en especial el seu avi liberal, l'influïren en el seu posterior posicionament polític. Va ser en la Universitat dels anys seixanta on va rebre noves influències que el portarien a mantenir una intensa activitat en la lluita contra la dictadura franquista i per la transformació social. Va ser professor a la Universitat Autònoma de Barcelona de 1972 a 1985. Ha escrit diversos articles a diaris i revistes: *Diari de Barcelona*,

Transición, *Foravia*, *Polèmica*, *Avenç*, *Leviatan*, *Cruïlla*...- i ha publicat el llibre *Las transformaciones colectivistas en la industria y los servicios de Barcelona (1936-1939)*, editat per la Fundació Salvador Seguí.

*La lluita de l'home contra el poder és
la lluita de la memòria contra l'oblit.*

Milan Kundera

LES COL·LECTIVITZACIONS A BARCELONA 1936-1939. En aquest llibre Antoni Castells analitza les característiques socials i econòmiques de la transformació col·lectivista a la indústria i els serveis de Barcelona, que es desenvolupà des del juliol del 1936 fins l'ocupació de Catalunya per les tropes franquistes. Tot i que constitueix una experiència única en el món, en la que s'intentà -i en part s'aconseguí- portar a la pràctica els principis del socialisme llibertari, el seu coneixement i anàlisi és molt escàs. Existeix un gran nombre de llibres sobre la guerra civil espanyola en els que es parla de batalles militars i conflictes polítics, però tret d'unes poques excepcions, ignoren o, com a màxim, fan una breu i superficial referència a la revolució social que es desenvolupà. Aquest llibre contribueix a la lluita per la memòria col·lectiva d'una experiència que el Poder vol fer oblidar.

El contingut del llibre forma part de la tesi doctoral de l'autor, i obtingué, l'any 1986, el *1er Premi Juan García Durán*, convocat pel Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, per a treballs sobre Història de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).